

اشهد ان لا اله الا الله
محمد عبده ورسوله

٢٩٧/٢٤٢
خ ٦١١ ح
١٣٦١

مكتبة دارالافتاء
بمكة المكرمة

خلاصة الفقه

باز

بقلم
حجة الاسلام والمسلمين افاض
حاج محمد حسين ميلاني
(حجة الله العظمى)

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

الحمد لله رب العالمين وصلّى الله على مُحَمَّدٍ وآله الطّاهرين ولعنة الله على
اعدائهم اجمعين وبعد :

دراين = خلاصة الفقه = فقه آل مُحَمَّد صلوات الله عليهم را مختصراً
جمع آوری نمودم؟ امید است مورد استفادة متمبدين بآن قرار گیرد و عليه سبحانه
التوكل .

سید محمد حسینی میلانی

نجف اشرف ثمره رمضان ۱۳۹۵ هـ

مشخصات کتاب :

اسم کتاب : خلاصة الفقه

مؤلف : سید محمد حسینی میلانی

چاپ و صحافی : مؤسسه چاپ و انتشارات دانشگاه مشهد

تاریخ انتشار : آذرماه ۱۳۶۱

منابع فقه شیعه

منابع فقهی و سند فتوایی در فقه شیعه اصولی اثناعشری اینهاست :

- ۱- کلام الله مجید قرآن کریم .
  - ۲- سنت قطعی ثابت رسول الله (ص) و اهل بیت طاهرینش (ع) و روایات آنان .
  - ۳- إجماع مسلمانان متشرع متدین که در مقابل قرآن و سنت نباشد.
  - ۴- دلیل عقلی و اصول عقلیه که برخلاف سه اصل قبلی نباشند .
- غیر از این چهار مصدر هر چه باشد حجت نیست خواه کتاب آسمانی دیگر و یا سنت خلفا و یا إجماع مردم دنیا و یا قیاس و استحسان و حدس و وهم و خیال و غیره باشد ، و البته إجتهد در مقابل نص قرآن و احادیث معصومین (ع) باطل و تقلید در اصول دین هم کافی نیست و بر هر مسلمان واجبست در حد قدرت با دلیل به اصول دین معتقد باشد .

(قال الله تعالى)

فَلَوْلَا نَفَرَ مِن كُلِّ فِرْقَةٍ مِّنْهُمْ طَائِفَةٌ لِّيَتَفَقَّهُوا فِي الدِّينِ
وَلِيُنذِرُوا قَوْمَهُمْ إِذَا رَجَعُوا إِلَيْهِمْ لَعَلَّهُمْ يَحْذَرُونَ

سوره توبه، آیه ۱۲۴

اصول دین

بنابر أدله اربعه سابق اصول دین پنج عدد میباشد :

١- توحید :

خدا هست که هستی موجودات برهستی او دلالت دارند و خدا یکی است و شریک ندارد که اگر می بود نظام هستی از هم میپاشید و خدا جسم نیست زیرا محدود نیست .

٢- عدل :

خداوند عادل است و ظالم نیست چون ظلم قبیح است و خودش از آن نهی نموده .

٣- نبوت :

تمامی پیامبران معصوم از جانب خدا مبعوث شده اند که آخرین آنان حضرت خاتم الانبیاء محمد بن عبدالله (ص) میباشد .

٤- امامت :

دوازده امام معصوم از اهل بیت پیامبر (ص) را خداوند و پیامبر اکرم (ص) بامامت و ولایت و جانشینی برگزیده اند که بترتیب اسماء مبارکه آنان از این قرار است :

- ١- علی بن ابیطالب (ع) ٢- حسن بن علی (ع) ٣- حسین بن علی (ع)
- ٤- علی بن الحسین (ع) ٥- محمد بن علی باقر (ع) ٦- جعفر بن محمد

- صادق (ع) ٧- موسی بن جعفر کاظم (ع) ٨- علی بن موسی الرضا (ع)
- ٩- محمد بن علی تقی (ع) ١٠- علی بن محمد تقی (ع) ١١- حسن بن علی
- عسکری (ع) ١٢- محمد بن الحسن مهدی (ع) .

٥- معاد :

خداوند تمامی بندگان و خلائق را برای حساب و کتاب و ثواب و عقاب در روز قیامت حشر و نشر میفرماید .

فروع دین

طبق همان أدله فروع دین در نزد شیعه عبارتند از :

- ١- نماز، که دارای مقدمات و مقارنات و ارکان و اجزاء است .
- ٢- روزه، خورداری نمودن از مفطرات از اذان صبح تا اذان مغرب بقصد قربت .
- ٣- خمس، مالیات یک پنجم در آمد چیزهاییکه بآن تعلق میگیرد برای امام و سادات .
- ٤- زکات، مالیات یک دهم یا یک بیستم در آمد چیزهاییکه بآن تعلق میگیرد برای فقرا و سایر مستحقین .
- ٥- حج، یا شرط استطاعت یک مرتبه در عمر واجب میشود و سه قسم است
  - ١- تمتع ٢- قران ٣- افراد .
  - ٦- جهاد، مبارزه در راه خدا که چند نوع است، جهاد بانفس و جهاد با کفار و جهاد با ستمکاران .

- ۷- امر بمعروف، دعوت بنیکی و وادار نمودن دیگران به انجام واجبات و مستحبات .
- ۸- نهی از منکر، منع از گناه و بازداشتن دیگران از معصیت و نافرمانی خدا .
- ۹- توتلی، دوستی یا دوستان خدا و پیروی از پیامبر (ص) و امامان (ع)
- ۱۰- تبری، دشمنی با دشمنان خدا و دشمنان دوستان خدا و بیزاری از آنان .

ضروریات دین و مذهب

ضروریاتی در دین هست که منکر آنها طبق همان أدله اربعه کافر میشود از این قبیل :

- ۱- اعتقاد به معراج جسمانی و روحانی پیامبر اکرم (ص) .
- ۲- اعتقاد به معجزه های قطعی پیامبر اکرم (ص) و امامان معصوم (ع)
- ۳- اعتقاد به شفاعت پیامبر اکرم (ص) و امامان معصوم (ع)
- ۴- اعتقاد به عصمت و ولایت پیامبر اکرم (ص) و امامان معصوم (ع)
- ۵- اعتقاد به وجود ملائکه .
- ۶- اعتقاد به وجود جن .
- ۷- اعتقاد به عالم برزخ .
- ۸- اعتقاد به غیبت کبرای حضرت مهدی امام زمان (عج) .
- ۹- اعتقاد به حتمیت ظهور حضرت مهدی امام زمان (عج) .

- ۱۰- اعتقاد به نزول حضرت عیسی مسیح از آسمان .
- ۱۱- اعتقاد به قدرت خدا بر رجعت مردگان إجمالاً .
- ۱۲- اعتقاد به قدرت خدا بر بداء و محو و اثبات مقدرات .
- ۱۳- اعتقاد به صحت بیعت غدیر خم و ثبوت ولایت علی (ع) .
- ۱۴- اعتقاد به شهادت امام حسین (ع) و یارانشان و سایر امامان (ع) .
- ۱۵- اعتقاد به ملکیت فدک برای حضرت صدیقه زهرا علیها سلام .
- ۱۶- اعتقاد به مشروعیت ارث و توارث میان مسلمانان بویژه پیامبر (ص) و وارثانش .
- ۱۷- اعتقاد به سنت بودن نکاح دائم و موقت و حرمت نکاح محارم و حرمت تغییر سنت پیامبر (ص) .
- ۱۸- اعتقاد به حجیت قرآن کریم و ضرورت اجرای احکام آن .
- ۱۹- اعتقاد به وجوب حجاب بر زنان مسلمان .
- ۲۰- اعتقاد به حرمت گناهان کبیره و استحقاق عقاب بر آنها که عبارتند از :

گناهان کبیره

- ۱- شرك و رزیدن بخدا .
- ۲- مرتد شدن از دین .
- ۳- نصب عداوت با محمد و آل محمد (ص) .
- ۴- دروغ بستن بخدا و معصومین (ع) .

- ۵- دشنام دادن بخدا و معصومین (ع) .
- ۶- کشتن نفس محترمه بیگناه و خودکشی .
- ۷- قذف مسلمان پاکدامن .
- ۸- تهمت و افترا بستن بمؤمن بیگناه .
- ۹- غصب حَقِّ مؤمن .
- ۱۰- زنا نمودن .
- ۱۱- لواط کردن دومرد .
- ۱۲- قیاده و دونامحرم بهم رساندن .
- ۱۳- مساحقه نمودن دو زن .
- ۱۴- شراب خواری و آب جو .
- ۱۵- غناو آواز ساز و موسیقی .
- ۱۶- إعانت ظالمان بر ظلمشان .
- ۱۷- قطع رحم و خویشاوندی .
- ۱۸- إنکار نسب و فرزندی .
- ۱۹- فرار از جهاد واجب .
- ۲۰- قمار بازی .
- ۲۱- رباخواری .
- ۲۲- سحر و شعبده بازی .
- ۲۳- کفانت و غیبگوئی .
- ۲۴- تنجیم و اعتقاد بتدبیر نجوم .

- ۲۵- غش مسلمانان .
- ۲۶- رشوه خواری بویژه رشوه بر قضاوت .
- ۲۷- إصرار بر کذب و دروغ گفتن همیشه .
- ۲۸- تجسس برای دشمنان اسلام .
- ۲۹- سرقت مال مسلمانان .
- ۳۰- تطفیف و کم فروشی .
- ۳۱- إحتکار قوت مسلمانان و اجناس ضروریشان .
- ۳۲- عقوق والدین .
- ۳۳- أمن از عذاب إلهی .
- ۳۴- یأس از رحمت خدا .
- ۳۵- بغی و فساد بر مسلمانان .
- ۳۶- تعرب پس از هجرت و سکنای بلاد کفر .
- ۳۷- رهبانیت و ترك دنیا بکلی .
- ۳۸- شهادت زور و گواهی بدروغ .
- ۳۹- منع زکات و خمس و حقوق واجب و ترك نماز و حج و روزه .
- ۴۰- غیبت و بدگوئی مؤمنین .

اقسام احکام فقه

تمامی احکام فقه را میتوان بچند دسته تقسیم نمود :

- ۱- احکام اعتقادات :
شامل تمامی احکامیست که راجع به اصول دین و فروع دین و ضروریات دین و مانند آن آمده .
- ۲- احکام عبادات :
تمامی مسائلی که مربوط به عبادت‌ت‌هاییکه مشروط به قصد قربت هستند.
- ۳- احکام عقود :
تمامی مسائلی که مربوط به قراردادهای طرفینی و دوجانبه میباشند .
- ۴- احکام ایقاعات :
همه مسائل مربوط به قراردادهای يك طرفه و يك جانبه .
- ۵- احکام وضعیه .
تمامی مسائل مربوط به آثار وضعی شرعی یا عرفی که امضای شرعی دارد مانند دیون و دیات .
- ۶- احکام تکلیفیّه :
همه مسائل مربوط به اشتغال ذمه مکلف بانواع تکالیف و اقسامشان مربوط است .

اقسام مکلفین

در زمان غیبت امام زمان عجل الله فرجه مکلفین را میتوان بچند دسته فرض نمود :

- ۱- آنهاییکه باتشرف بدیدار حضرت ولی عصر (عج) از آنحضرت کسب تکلیف مینمایند .
- ۲- مجتهدیکه باید بفتوای خودش عمل کند و براو تقلید حرام است .
- ۳- مجتهد متجزی که در آن موارد که مجتهد است بفتوای خود و در سایر موارد بفتوای أعلم رفتار میکند .
- ۴- محتاط که بفتوای همه فقها عمل میکند و احوط آنها را مراعات مینماید .
- ۵- کسیکه نه مجتهد است و نه محتاط که باید از مجتهد أعلم زنده تقلید کند .
- ۶- مکلفیکه باید تقلید نماید و عمداً نمینماید اعمالش باطل است .
- ۷- مکلفیکه باید تقلید نماید و ابتداءً از مرده تقلید مینماید اگر اعمالش را مجتهد زنده امضا نکند باطل است .
- ۸- مکلفیکه باقی بر تقلید میت است با اجازه أعلم زنده درست و بی اجازه اشکال دارد .
- ۹- مکلفیکه باقی بر تقلید میت است که او را أعلم از مجتهدین زنده میداند صحیح است .

- ۱۰- مکلفیکه از مجتهد غیر أعلم تقلید نموده اگر مخالف فتوای أعلم نباشد صحیح است .
- ۱۱- مکلفیکه از مجتهد غیر أعلم تقلید نموده اگر مخالف فتوای أعلم باشد باید بأعلم رجوع کند .
- ۱۲- مکلفیکه از دو مجتهد أعلم یکی در عبادات و دیگری در معاملات تقلید مینماید صحیح است .

شرایط فتوی

شخصی که دارای این شرایط است مجتهد است و میتواند فتوی دهد .

- ۱- مسلمان و مؤمن اثناعشری باشد .
- ۲- بالغ باشد .
- ۳- عاقل باشد .
- ۴- مرد باشد .
- ۵- حلالزاده باشد .
- ۶- عادل باشد .
- ۷- خواندن و نوشتن عربی یاد داشته باشد .
- ۸- ادبیات عربی صرف و نحو و بلاغت یاد داشته باشد .
- ۹- مقدار لازم از حساب و هندسه و هیئت یاد داشته باشد .
- ۱۰- علم منطق و فلسفه الهی یاد داشته باشد .
- ۱۱- علم کلام و اصول عقاید یاد داشته باشد .

- ۱۲- علم تفسیر قرآن یاد داشته باشد .
- ۱۳- علم رجال و راویان حدیث یاد داشته باشد .
- ۱۴- علم اصول مستدل یاد داشته باشد .
- ۱۵- علم درایة و حدیث یاد داشته باشد .
- ۱۶- أخلاق اسلامی و عرفان الهی یاد داشته باشد .

شرایط تقلید

از مجتهدی باید تقلید نمود که دارای این شرایط باشد :

- ۱- مسلمان موحد باشد و مغالی و مجسم نباشد .
- ۲- مؤمن شیعه اثناعشری باشد .
- ۳- باحافظه و هوش کافی باشد و کثیرالنسیان و وسواسی مفرط نباشد .
- ۴- بالغ باشد و از نابالغ گرچه علامه باشد نمیشود تقلید نمود .
- ۵- مرد باشد و از زن مجتهده نمیشود تقلید نمود .
- ۶- زنده باشد و ابتداءً از مجتهد مرده نمیشود تقلید نمود .
- ۷- حلالزاده باشد و از زنازاده نمیشود تقلید نمود .
- ۸- عادل متقی باشد که مرتکب کبیره نباشد و تعمداً بر گناه صغیره نکند .
- ۹- دارای زهد و ورع باشد و حقوق شرعی را فقط بخود و نزدیکانش اختصاص ندهد .
- ۱۰- فقیه و مجتهد مطلق باشد پس از متجزی نمیشود تقلید نمود .
- ۱۱- حریص بردنیا و ریاست نباشد و برای شهرت و مقام سهم امام و

حق فقرا را مصرف نکند .

۱۲- اصولی باشد نه اخباری یا شیخی یا صوفی و غیره .

۱۳- عاقل باشد و چون ادواری و کج سیلنگی و بی بندوباری نداشته باشد .

۱۴- همیشه اشتغال بترویج دین و مذهب و علوم دینی داشته باشد نه کاسب و تاجر و زارع و صنعتگر و غیره باشد .

۱۵- أعلم از سایر مجتهدین زنده باشد یا کسی از او أعلم و استادتر نباشد .

شناخت أعلم و فتوی

مجتهد أعلم را از چند راه میتوان شناخت :

۱- مکلف خودش خبره باشد و بتواند أعلم را تشخیص دهد پس

همه مجتهدین را بررسی میکند .

۲- دو نفر خبره عادل شهادت و گواهی بر أعلمیت کسی دهند .

۳- شیاع و تواتر میان طبقات متدین که مستندش صحیح باشد .

۴- مجتهد أعلم مجتهد فالأعلم را با إرجاع إحتیاطاتش باو تعیین کند .

۵- مجتهد أعلم هنگام وفاتش مردم و مقلدینش را بسوی أعلم پس از

خود دعوت کند .

فتوای مرجع تقلید را از چند راه میتوان بدست آورد :

۱- خود مقلد از شخص مرجع تقلیدش بشنود .

۲- مقلد از وکیل و نماینده مرجع تقلیدش بشنود .

۳- در رساله عملیه معتبر مرجع تقلیدش بخواند .

۴- يك مرد راستگوی موثق مسأله دان بگوید که بگفته اش اطمینان باشد .

۵- دو مرد عادل بمرجع تقلید نسبت دهند .

۶- با إستفتاء کتبی از مرجع تقلید و جواب کتبی او بدست آید .

امتیازات فقیه جامع شرایط

هر مجتهد مطلق فقیه جامع الشرائط دارای این امتیازات است .

۱- ولایت مصالح اسلام و مسلمین در عصر غیبت و سخنگوئی از

جانب آنان .

۲- حکومت بر مسلمانان و رهبری آنان از جانب امام زمان (ع) و

سرپرستی روحانیت .

۳- فتوی دادن به مقلدان و نشر رساله عملیه برای آنان .

۴- اجرای حدود الهی با قدرت بر آن و بسط ید .

۵- اصدار حکم در موضوعات و احکام مانند تحریم تنباکو و ثبوت

هلال .

۶- قضاوت شرعی و فصل خصومتها و نزاعها اگر بخواهد مینماید .

۷- قضاوت نمودن بعلم خود در حدود و قصاص و دیات بی شاهدین .

۸- تصدی امور حسبه و ولایت بر صغار و اوقاف و غیره .

۹- رد نمودن بر حکم او ممنوع است و حرام و در حد شرک بخداست .

۱۰- فرمان بجهاد دفاعی میدهد در موارد لزوم مانند شیخ شیرازی (ره)

- ۱۱- در صورت خطای در فتویٰ اجر و ثواب دارد و معاقب نیست .
- ۱۲- در زمان غیبت امام (ع) ائمه جمعه را تعیین مینماید در صورت امکان
- ۱۳- در زمان غیبت امام (ع) قاضیان شرع تعیین مینماید در صورت امکان .
- ۱۴- در زمان غیبت امام (ع) میتواند کسیرا که حدبر او واجب شده عفو کند و ببخشد .
- ۱۵- در زمان غیبت امام (ع) نیابت عامه دارد از جانب آنحضرت در آنچه که بمقام امامت تعلق دارد .
- ۱۶- سرپرستی بیت المال مسلمانان و وجوه و حقوق شرعیّه و دریافت نمودن و صرف بمورد آن نمودن .
- ۱۷- میتواند قرارداد ذمه و یا هدنه با کفار و مجاریب منعقد سازد جدا از حکومتها .

انواع ولایتها

ولایت دارای مراتب و اقسام میباشد از این قبیل :

- ۱- ولایت تکوینی و تشریحی و اولویت بتصرف از مردم بر مردم که مخصوص پیامبر (ص) و دوازده امام (ع) است .
- ۲- ولایت فقیه جامع الشرائط بر مصالح مسلمانان و امور حسیّه و تصدّی حکم و قضاء و افتاء .

- ۳- ولایت پدر بر اولاد صغیر و همچنین پدر پدر .
- ۴- ولایت پدر بر دختر بالغه باکره در ازدواجش .
- ۵- ولایت شوهر بر زن خود در مواردش .
- ۶- ولایت وصی بر موصی علیه عهدی .
- ۷- ولایت قیم بر صغار یتیم و سرپرستی آنان و اموالشان .
- ۸- ولایت ولد ارشد بر تجهیز والدین و غسل و کفن و دفن و جبهه .
- ۹- ولایت آقا و سیّد بر غلام و کنیز و عبد خود .
- ۱۰- ولایت خویشاوندان ضامن جریره درباره دیه .
- ۱۱- ولایت ولّی دم و اولیای مقتول بر خون او .
- ۱۲- ولایت قاضی شرع بر کسیکه امتناع از حضور بدادگاه دارد .
- ۱۳- ولایت متولّی موقوفه بر موقوفه و مصالح آن .
- ۱۴- ولایت حلفاء بر حلیف پس از پیمان حلف و سوگند دفاع و باری .
- ۱۵- ولایت وکیل در مورد وکالت بر شئون موکل .
- ۱۶- ولایت عدول مؤمنین بر صغار یتیم بانبودن وصی و قیم و ولّی فقیه .

انواع عبادتها

واجبات و مستحباتی که اگر با قصد قربت انجام شوند عبادت بشمار میروند اینهاست .

- ۱- زایل نمودن نجاست و خبث از بدن و لباس .
- ۲- تحصیل طهارت چه وضو یا غسل یا تیمم .

- ۳- نماز خواندن .
- ۴- روزه گرفتن .
- ۵- خمس دادن .
- ۶- زکات دادن .
- ۷- حج نمودن .
- ۸- جهاد کردن .
- ۹- عمره رفتن .
- ۱۰- مرابطه نمودن برای جهاد .
- ۱۱- تولی داشتن .
- ۱۲- تبری داشتن .
- ۱۳- موعظه و تواصی بحق نمودن و امر بمعروف و نهی از منکر کردن .
- ۱۴- انظار برای تفقه در دین .
- ۱۵- وفاء بعهد .
- ۱۷- وفاء بسوگند .
- ۱۸- بیعت با امام معصوم .
- ۱۹- آداء امانت .
- ۲۰- آداء شهادت بحق .
- ۲۱- تطهیر مسجد و جاروب آن و اسراج آن .
- ۲۲- آداء حقوق واجبه و نفقات .
- ۲۳- تنفیذ وصیت شرعی .

- ۲۴- قضاوت عادلانه شرعی .
- ۲۵- اصلاح ذات البین .
- ۲۶- دفاع از مغتاب و ردّ تهمت از بری .
- ۲۷- فتوی دادن مجتهد .
- ۲۸- زیارت معصومین (ع) .
- ۲۹- زیارت قبور مؤمنین (ع) .
- ۳۰- بدیدار مؤمنین رفتن .
- ۳۱- دعای مشروع وارد خواندن .
- ۳۲- قراءت قرآن .
- ۳۳- تعلیم قرآن .
- ۳۴- نظر بخطوط قرآن .
- ۳۵- بوسیدن قرآن .
- ۳۶- ذکر و تسبیح و تهلیل و تکبیر گفتن .
- ۳۷- صلوات بر محمد و آل محمد و سایر پیامبران فرستادن .
- ۳۸- استقبال قبله و روبقبله شدن در نشستن و خواب .
- ۳۹- تشییع جنازه مؤمن .
- ۴۰- معانقه و مصافحه مؤمن و سلام باو .
- ۴۱- پوشاندن عیب مؤمن .
- ۴۲- إدخال سرور و خوشنودی بقلب مؤمن .
- ۴۳- إطعام مؤمن و سقایت او بویژه فقرای مؤمن .

- ۴۴- إفتطار صائم و روزه‌دار هرچند غنی باشد .
 ۴۵- فك أسیر و آزاد نمودن زندانی مؤمن .
 ۴۶- آزاد نمودن غلام و کنیز و عتق آنان .
 ۴۷- قضاء حوائج مؤمنین .
 ۴۸- مجالست علمای دین .
 ۴۹- نظر بصورت عالم فقیه .
 ۵۰- نگاه بدر بـخانه عالم فقیه .
 ۵۱- خواندن و مطالعه نوشته عالم و فقیه .
 ۵۲- نظر محبت به پدر و مادر .
 ۵۳- نگاه با صلوات به ذریه پیامبر و سادات .
 ۵۴- انتظار نماز پیش از وقتش و آماده شدن برای آن .
 ۵۵- اذان و إقامة گفتن .
 ۵۶- داخل شدن بمساجد و حرمهای مطهره .
 ۵۷- عیادت از بیماران مؤمن و مسلمان .
 ۵۸- قرض دادن بمؤمن و مهلت دادن بقرضش .
 ۵۹- پوشاندن مؤمن و از لباس بی نیاز نمودنش .
 ۶۰- تزویج مؤمن و سعی در امر ازدواجش .
 ۶۱- مسکن دادن بمؤمن و خانه فراهم نمودن برایش .
 ۶۲- تألیف نمودن و نشر کتابهای دینی و مذهبی و اخلاقی .
 ۶۳- پناه دادن به پناهندگان مظلوم .

- ۶۴- توکل برخدا نمودن در امور .
 ۶۵- کسب روزی حلال برای عیال .
 ۶۶- انتظار فرج آل محمد و ظهور حضرت مهدی (ع) .
 ۶۷- دعانمودن برای تعجیل فرج و زمینه‌سازی برای آن .
 ۶۸- صبر نمودن بر طاعت و عبادت .
 ۶۹- صبر و خودداری نمودن از معصیت و گناه .
 ۷۰- صبر و شکیبائی بر مصیبتها و گرفتاریها .
 ۷۱- گریه و عزاداری بر مصایب پیامبر و خاندانش .
 ۷۲- عفو و گذشت از تقصیر مردم .
 ۷۳- وقف عام المنفعه نمودن .
 ۷۴- صدقه جاریه انجام دادن .
 ۷۵- ایثار مؤمنین بر خود .
 ۷۶- ایغاثه گرفتاران و بداد آنان رسیدن .
 ۷۷- سرپرستی یتام و صغار .
 ۷۸- صلوة رحم خویشاوندان .
 ۷۹- حسن جوار با همسایگان .
 ۸۰- تعلیم مسائل و احکام شرعی .
 ۸۱- مهمان نوازی و پذیرائی از مهمانان .
 ۸۲- رفع بدعت و ضلالت و گمراهی و دفع آن .

۸۳- اكرام عالم و احترام پير مرد ريش سفيد .

۸۴- مدارا نمودن با سيران .

اقسام آبها

آب يا مطلق است و يا مضاف كه مضاف مَطْهَر نيست و مطلق اقسامی دارد :

۱- آب قليل :

هر آبی كه بحد كتر نرسد با ملاقات نجس منتجس ميشود و بی ملاقات مَطْهَر است .

۲- آب كتر :

هر آبی كه مجموع مساحت مكعبی آن بيست و هفت وجب باشد كتر است و منتجس نميشود يا وزن آن ۳۷۷ كيلو گرم باشد .

۳- آب جاری :

هر آبی كه در روی زمین جریان دارد چه از قنات يا چشمه يا نهر يا چاه و يا غيره بشود منتجس نميشود .

۴- آب دریا :

تمامی دریاها خواه شور يا شیرین سرخ يا سیاه بهیچ نحوی منتجس نمیشوند .

۵- آب قليل متصل :

هر آب قليلی كه متصل بکتر يا جاری يا دریا باشد حکم آنرا دارد .

۶- آب منتجس كثير :

هر چند آب منتجس را در يكجا جمع كنند كه بحد كتر برسد مَطْهَر نيست .

۷- كتر متغير الأوصاف :

هر آب كتر كه رنگ يا طعم يعنى مزه يا بوی آن بنجاست متغير شود مَطْهَر نيست .

۸- آب باران :

هنگام بارش باران در حکم جاری و مَطْهَر است و منتجس نميشود .

۹- آب برف و يخ :

آب برف و يخ قليل در حکم آب قليل و كتيرش در حکم كتر است پس از آب شدن .

۱۰- آب مقطر :

بخار آب گرچه منتجس يا متغير با منتجس باشد آب چون كه تقطير شود و آب مطلق گردد مَطْهَر است .

مطهرات

مطهراتی كه نجاستها را پاك مينمايند عبارتند از :

۱- آب مطلق، پس از إزالة عين نجاست موضع منتجس را باشتن پاك ميكند .

۲- زمین پاك، پس از إزالة عين نجاست از كف پا و زير كفش و عصا

آنها را پاك ميكند .

۳- آفتاب ، پس از إزاله عين نجاست از زمين وساختمان باخشكاندن رطوبت محل پاك ميشود .

۴- إستحاله ، چوب نجس كه بخاكستر إستحاله شود ياسگ در نمك زار نمك شود پاك ميشود .

۵- إقلاب ، منقلب شدن شراب به سر كه مطهر آنست .

۶- إنتقال ، خون انسان يا حيوان كه جزء بدن پشه شود پاك ميشود .

۷- إسلام ، اسلام آوردن هر كافر را پاك ميسازد .

۸- تبعيت ، ظروف شرابي كه سر كه شده و اولاد كافر يكه مسلمان

گشته بتبعيت پاك ميشوند .

۹- إزاله عين ، زایل شدن عين نجاسات از بدن حيوانات آنها را پاك

مينمايد .

۱۰- إستبراء ، هر حيوان جلال نجاست خوار با إستبراء لازم پاك ميشود .

۱۱- غيبت مسلمان ، مسلمان يكه ملتزم بطهارت واحتراز از نجاستهاست

در غيبتش وسائلش پاك اند .

۱۲- خونريزي ذبيحه ، پس از تذكيه حيوان ويرون آمدن خون

متعارف او باقيمانده خون بدنش پاك است .

مّدت إستبرائي كه براي هر حيوان لازم است از اين قرار است :

۱- مرغ و كبوتران ، سه روز غذای پاك باو دهند .

۲- مرغابی و بوقلمون ، پنج روز غذای پاك باو دهند .

۳- گوسفند و بز و آهو ، ده روز غذای پاك باو دهند .

۴- گاو ، بيست روز علوفه پاك بخوراند پاك ميشود .

۵- شتر ، چهل روز علوفه پاك بخوراند پاك ميشود .

نجاسات

چيزهائي كه نجس العين هستند از اين قرارند :

۱- ملحد و بيدين منكر خدا .

۲- مشرك و بت پرست .

۳- كافر ثنوي يا ثالوثي و مجسم كه براي خدا فرزند يا جسم قائل شود .

۴- منكر ضروري دين و مرتد از دين .

۵- مغالی ، كه يكي از بشر را خدا بداند يا معتقد بحلول خدا در

او باشد .

۶- خارجي ، هر كه بر عليه امام معصوم قيام مسامحانه نمايد .

۷- ناصبي ، كسي كه دشمني و بغض و عداوت با پيامبر (ص) و اهل بيت

داشته باشد .

۸- بول ، إدرار هر حيوان و انسان حرام گوشت .

۹- خون ، از انسان و هر حيواني كه داراي خون جهنده باشد .

۱۰- مينه ، مردار هر انسان و حيواني كه داراي خون جهنده باشد

و تذكيه نشده باشد .

۶- برای هر کاری که سوگند خورد یا نذر یا عهد شود که با وضو انجام گردد .

اجزاء وضو عبارتند بترتیب زیر :

- ۱- نیت وضو و قصد قربت .
- ۲- شستن صورت از رستنگاه موی سر تا چانه .
- ۳- شستن دست راست از آرنج تا سر انگشتان .
- ۴- شستن دست چپ از آرنج تا سر انگشتان .
- ۵- مسح نمودن بر سر باندازه يك انگشت .
- ۶- مسح نمودن پای راست از سر انگشت تا کعب پا .
- ۷- مسح نمودن پای چپ از سر انگشت تا کعب پا .

شرایط وضو

چیزهایی که در صحت وضو شرط است اینهاست :

- ۱- طهارت و پاک بودن آب وضو .
- ۲- مطلق بودن آب وضو .
- ۳- مباح بودن آب وضو .
- ۴- مباح بودن فضا و مکان وضو .
- ۵- مباح بودن ظرف آب وضو .
- ۶- طهارت اعضای وضو قبل از وضو .

- ۱۱- سگ ، زمینی بهر قسم که باشد نه دریائی .
- ۱۲- خوك ، زمینی بهر قسم که باشد نه دریائی .
- ۱۳- شراب ، از هر نوع که باشد چه خرما یا انگور هر چند کم باشد و مست نکند .
- ۱۴- فقاع ، آب جو مخمر هر چند کم باشد و مست نکند .
- ۱۵- مسکر مایع ، هر چیز روان و مایعی که مست کننده باشد مانند الکل و غیره .
- ۱۶- غایط ، مدفوع انسان و هر حیوان حرام گوشت خون جهنده دار .
- ۱۷- منی ، از انسان و هر حیوان .
- ۱۸- اجزاء منفصل ، هر عضوی که دارای روح باشد و از انسان و حیوان زنده جدا شود .

موارد وضو و اجزایش

مواردیکه باید وضو و طهارت داشت اینهاست :

- ۱- برای خواندن نمازهای واجب .
- ۲- برای خواندن نمازهای مستحبی و نافله .
- ۳- برای خواندن اجزای فراموش شده نماز .
- ۴- برای انجام طواف خانه کعبه .
- ۵- برای مس نمودن خط قرآن و نامهای خدا و معصومین (ع) .

۷- مراعات ترتیب اجزای وضو .

۸- وسعت وقت برای انجام وضو .

۹- قصد قربت و نیت در وضو .

۱۰- مراعات موالات و پی‌درپی آوردن وضو .

۱۱- مباشرت خود انسان در افعال وضو .

۱۲- ضرر نداشتن برای سلامتی مزاج .

۱۳- مانع نبودن بر اعضا از رسیدن آب وضو بآنها .

۱۴- مخالف تقیّه نبودن وضو و موجب خطر نبودن .

مبطلات وضو و آداب تخیلی

۱- ریاض نمودن مبطل وضو است .

۲- جنابت مبطل وضو است .

۳- استعاضه مبطل وضو است .

۴- حیض مبطل وضو است .

۵- نفاس مبطل وضو است .

۶- خواب مبطل وضو است .

۷- بول مبطل وضو است .

۸- باد روده که از مقعد بیرون آید مبطل وضو است .

۹- بیهوشی و غشی مبطل وضو است .

۱۰- مستی و سکر مبطل وضو است .

۱۱- دیوانگی مبطل وضو است .

۱۲- مس میّت سرد پیش از غسل مبطل وضو است .

۱۳- غایب مبطل وضو است .

۱۴- کفر و شرك و إرتداد گرچه موقتاً مبطل وضو است .

آداب تخیلی چنین است :

۱- ستر عورتین هنگام تخیلی واجبست مگر از همسر و ستر همه بدن

مستحب است .

۲- هنگام ورود پای چپ و هنگام خروج پای راست را اول مقدم

بدارد مستحب است .

۳- بسم الله گفتن و ادعیه وارده خواندن مستحب است .

۴- انجام حرطات و فشار دادن بیخ آلت و خود آلت و حشفه سه بار

مستحب است .

۵- سخن گفتن و خوردن و آشامیدن هنگام تخیلی مکروه است .

۶- مخرج بول جز با آب مطلق پاک نمیشود .

۷- مخرج غائط یا با آب یا سه قطعه سنگ یا چوب یا دستمال کاغذ

یا پارچه پاک کننده ظاهر میشود .

وضوهای مُسْتَحَبِّ

همیشه با وضو و دائم الطهاره بودن استحباب دارد لیکن مواردیکه وضو گرفتن مستحب است اینست :

- ۱- وضو گرفتن بروضو نور علی نور و مستحب است .
- ۲- وضو گرفتن برای نماز میّت مستحب است .
- ۳- وضو گرفتن برای رفتن به مسجد مستحب است .
- ۴- وضو گرفتن برای تشریف بجزایر معصومین (ع) مستحب است .
- ۵- وضو گرفتن برای خواندن قرآن مستحب است .
- ۶- وضو گرفتن برای نوشتن قرآن مستحب است .
- ۷- وضو گرفتن برای همراه داشتن قرآن مستحب است .
- ۸- وضو گرفتن برای مسّ حاشیة قرآن مستحب است .
- ۹- وضو گرفتن برای خوابیدن مستحب است .
- ۱۰- وضو گرفتن برای نماز پیش از وقتش مستحب است .
- ۱۱- وضو گرفتن برای جماع نمودن مستحب است .
- ۱۲- وضو گرفتن برای مباحله با خصم دینی مستحب است .
- ۱۳- وضو گرفتن برای طواف مستحبی مستحب است .
- ۱۴- وضو گرفتن برای تلبیة گفتن و إحرام بستن مستحب است .
- ۱۵- وضو گرفتن برای سعی صفا و مروه نمودن مستحب است .

- ۱۶- وضو گرفتن برای وقوف در عرفات مستحب است .
- ۱۷- وضو گرفتن برای وقوف در مشعر الحرام مستحب است .
- ۱۸- وضو گرفتن برای جمع سنگریزه و رمی جمرات مستحب است .
- ۱۹- وضو گرفتن برای مسافر هنگام بازگشت بخانه اش مستحب است .
- ۲۰- وضو گرفتن برای کسیکه میخواهد میّت را دفن کند مستحب است .
- ۲۱- وضو گرفتن برای قاضی شرع هنگام قضاوت نمودن مستحب است .
- ۲۲- وضو گرفتن برای غذا خوردن و بعد از غذا خوردن مستحب است .
- ۲۳- وضو گرفتن برای کسیکه غضبناک شده و حدت یافته مستحب است .
- ۲۴- وضو گرفتن برای خواندن اذکار و آوردن و ختمات شرعیّه مستحب است .
- ۲۵- وضو گرفتن برای هر نماز مستحبی و نافله و نماز حاجت و زیارت مستحب است .
- ۲۶- وضو گرفتن برای مجنبی که میخواهد غذا بخورد مستحب است .
- ۲۷- وضو گرفتن برای کسیکه میخواهد سوگند شرعی یاد کند مستحب است .
- ۲۸- وضو گرفتن برای دامادیکه میخواهد به حجله عروس برود مستحب است .
- ۲۹- وضو دادن میّت پیش از دو غسل اولش مستحب است .
- ۳۰- وضو گرفتن برای استخاره نمودن مستحب است .

کیفیت تیمم و مواردش

کیفیت تیمم باین ترتیب است :

- ۱- نیت تیمم و قصد قربت .
  - ۲- ضربه اول دو کف دست را برخاک زدن .
  - ۳- بادو کف دست پیشانی را تماماً مسح نمودن .
  - ۴- ضربه دوم دومرتبه دو دست را برخاک زدن .
  - ۵- مسح نمودن دست راست را با کف دست چپ از مچ تا سرانگشت .
  - ۶- مسح نمودن دست چپ را با کف دست راست از مچ تا سرانگشت .
- موارد تیمم و شرائط وجوبش اینهاست :
- ۱- هنگام نبودن آب برای وضو یا غسل .
  - ۲- هنگام نبودن وقت برای وضو یا غسل .
  - ۳- هنگام ضرر داشتن آب برای وضو یا غسل .
  - ۴- هنگام خطر و خوف داشتن آب برای وضو یا غسل .
  - ۵- هنگام عسر و حرج و مشقت داشتن آب برای وضو یا غسل .
  - ۶- هنگام انحصار آب برای آشامیدن .
  - ۷- هنگام جبیره بودن وضو یا غسل .
  - ۸- احتلام و جنابت در مسجدین عظیمین مکه و مدینه برای خروج .
  - ۹- هنگام خطر متلاشی شدن جسد میت از آب باشد .
  - ۱۰- هنگام عدم تمکن از غسل دادن میت .

غسلهای واجب

غسلهایی که واجبند از این قرارند :

- ۱- غسل جنابت از انزال منی یا إدخال حشفه .
- ۲- غسل حیض زنان .
- ۳- غسل استحاضه غیر قلیله .
- ۴- غسل نفاس زنان .
- ۵- غسل میت مسلمان .
- ۶- غسل مس میت .
- ۷- غسل مندور که با نذر واجب شده .
- ۸- غسل واجب شده بعهد .
- ۹- غسل واجب شده بسوگند .
- ۱۰- غسل کسیکه باید سنگسار شود .
- ۱۱- غسل کسیکه باید او را بدار آویزند .
- ۱۲- غسل کسیکه باید او را برای قصاص بکشند .

اقسام و شرایط غسل

غسل بر دو قسم است :

- ۱- ترتیبی که سر و گردن را اول و طرف راست بدن را دوم و سمت چپ را سوم غسل دهد .
- ۲- اِرتِماسی که يك مرتبه و دريك وقت تمامی بدن را آب فراگیرد و نیت غسل نماید .

أما شرائط صحّت غسل از این قرار است :

- ۱- نیت غسل و قصد قربت .
- ۲- مباح بودن آب غسل .
- ۳- پاک بودن آب غسل .
- ۴- مطلق بودن آب غسل .
- ۵- مباح بودن مکان و فضای غسل .
- ۶- مضر نبودن غسل .
- ۷- وسعت وقت برای انجام غسل .
- ۸- مراعات ترتیب اجزای غسل .
- ۹- مباشرت خود شخص افعال غسل را .
- ۱۰- مانع نبودن از رسیدن آب غسل ببدن .

غسلهای مستحب

مواردیکه غسل نمودن مستحب است اینهايند :

- ۱- غسل روز جمعه .
- ۲- غسل روز اول ماه .
- ۳- غسل شب نیمه ماه رجب .
- ۴- غسل روز نیمه ماه رجب .
- ۵- غسل روز نیمه ماه شعبان .
- ۶- غسل شب اول ماه رمضان .
- ۷- غسل شب سوم ماه رمضان .
- ۸- غسل شب پنجم ماه رمضان .
- ۹- غسل شب هفتم ماه رمضان .
- ۱۰- غسل شب نهم ماه رمضان .
- ۱۱- غسل شب یازدهم ماه رمضان .
- ۱۲- غسل شب سیزدهم ماه رمضان .
- ۱۳- غسل شب پانزدهم ماه رمضان .
- ۱۴- غسل شب هفدهم ماه رمضان .
- ۱۵- غسل شب نوزدهم ماه رمضان .
- ۱۶- غسل شب بیست و یکم ماه رمضان .
- ۱۷- غسل شب بیست و سوم ماه رمضان .

- ۱۸- غسل شب بیست و پنجم ماه رمضان .
- ۱۹- غسل شب بیست و هفتم ماه رمضان .
- ۲۰- غسل شب بیست و نهم ماه رمضان .
- ۲۱- غسل شب عید فطر .
- ۲۲- غسل روز عید فطر .
- ۲۳- غسل روز ترویبه ۸ ذیحجه .
- ۲۴- غسل روز عرفه ۹ ذیحجه .
- ۲۵- غسل روز عید قربان ۱۰ ذیحجه .
- ۲۶- غسل روز عید غدیر ۱۸ ذیحجه .
- ۲۷- غسل روز مباهله .
- ۲۸- غسل برای إحرام بستن .
- ۲۹- غسل برای دخول بمکه مکرمه .
- ۳۰- غسل برای دخول مسجدالحرام .
- ۳۱- غسل برای دخول مدینه منوره .
- ۳۲- غسل برای دخول مسجدالنبی (ص) .
- ۳۳- غسل برای زیارت پیامبر (ص) .
- ۳۴- غسل برای زیارت ائمه معصومین (ع) .
- ۳۵- غسل برای توبه .
- ۳۶- غسل برای قضای نماز آیات .

- ۳۷- غسل برای نماز حاجت .
- ۳۸- غسل برای تماشای دارآویخته .
- ۳۹- غسل برای نماز استخاره .
- ۴۰- غسل برای تغسیل میت .
- ۴۱- غسل برای تکفین میت .
- ۴۲- غسل برای ولادت نوزاد بخودش .
- ۴۳- غسل برای کشتن مارمالی (وزغ) .
- ۴۴- غسل برای قضای روز جمعه .
- ۴۵- غسل برای تقدیم غسل جمعه در پنجشنبه .
- ۴۶- غسل برای مباهله با خصم دینی .
- ۴۷- غسل برای استسقاء نمودن و طلب باران .
- ۴۸- غسل برای کسیکه مست خوابیده .
- ۴۹- غسل برای وداع قبر پیامبر (ص) .
- ۵۰- غسل برای روز عید نوروز .
- ۵۱- غسل برای شکر نعمت و دفع نقمت .

نمازهای واجب

نمازهایی که بر مکلف واجب هستند از این قرارند :

- ۱- نماز صبح یومیه دو رکعت .
- ۲- نماز ظهر یومیه چهار رکعت .
- ۳- نماز عصر یومیه چهار رکعت .
- ۴- نماز مغرب یومیه سه رکعت .
- ۵- نماز عشاء یومیه چهار رکعت .
- ۶- نماز آیات دو رکعت با ده رکوع .
- ۷- نماز میت پنج تکبیره .
- ۸- نماز طواف واجب دو رکعت .
- ۹- قضای نمازهای پدر برپسر و همچنین مادر .
- ۱۰- نماز واجب شده بنذر شرعی .
- ۱۱- نماز واجب شده بسوگند شرعی .
- ۱۲- نماز واجب شده بعهد شرعی .
- ۱- نماز واجب شده بأجرت قضای از میت .
- ۱۴- نماز مستحبی که بامر پدر و مادر یا امام معصوم واجب گشته .
- ۱۵- نماز قضای نمازهای واجب فوت شده از خود مکلف .

ارکان واجزاء نماز

ارکان نماز که باز یاد و کم شدن عمداً یا سهواً نماز باطل میشود اینهاست:

- ۱- نیت و قصد قربت .
- ۲- تکبیرة الأحرام = گفتن الله کبر .
- ۳- قیام متصل بر رکوع .
- ۴- رکوع .
- ۵- سجدهتین - دو سجود .

اجزاء نماز که ترك عمدی آنها نماز را باطل میکند اینهاست :

- ۱- قراءت ، حمد و سوره کامل خواندن در دو رکعت اول .
- ۲- تسبیحات اربعه خواندن در رکعت سوم و چهارم .
- ۳- ذکر رکوع ، سه بار گفتن سبحان الله یا یکبار سبحان ربی العظیم و بحمده .
- ۴- ذکر سجود ، سه بار گفتن سبحان الله یا یکبار سبحان ربی الأعلی و بحمده .
- ۵- تشهد خواندن ، نشستن پس از دو رکعت آخر و ذکر تشهد گفتن
أشهدان لا إله الا الله وحده لا شريك له وأشهد أن محمداً عبده ورسوله اللهم صل على محمد وآل محمد .
- ۶- سلام نماز ، گفتن السلام عليكم ورحمة الله وبركاته واجب و گفتن سلام اول مستحب است و آن السلام عليك أيها النبي ورحمة الله وبركاته میباشد .

مبطلات نماز

- ۱- اموریکه نماز را بهم میزند و باطل میکند از این قرارند .
- ۱- ریا نمودن .
- ۲- خندیدن با صدا عمداً .
- ۳- گریه کردن برای غیر خدا و بر امور دنیا .
- ۴- خوردن هر چیز خواه حلال یا حرام .
- ۵- آشامیدن هر مایع حلال یا حرام .
- ۶- سخن گفتن عمداً گرچه بایک حرف معنی دار .
- ۷- آمیختن بدعتی گفتن پس از حمد .
- ۸- تکفیر و دست بستن بدعتی .
- ۹- برگشتن از قبله .
- ۱۰- شك مبطل نمودن .
- ۱۱- کم و زیاد شدن رکن مگر در جماعت .
- ۱۲- از بین بردن حالت نماز با کفزدن یا پریدن و غیره .
- ۱۳- فقدان طهارت و بطلان وضو یا غسل یا تیمم .
- ۱۴- فقدان شرایط صحت نماز مانند سائر و مباح بودن مکان .
- ۱۵- إقتدا نمودن بکسی که حایز شرایط امامت نیست .
- ۱۶- تقارن زن و مرد که شانه به شانه نماز بخوانند و تقدم بر امام .

نمازهای مستحبی

- ۱- نماز نافله صبح ، که دو رکعت پیش از آن است .
- ۲- نماز نافله ظهر، که هشت رکعت پیش از آن است .
- ۳- نماز نافله عصر، که هشت رکعت پیش از آن است .
- ۴- نماز نافله مغرب ، که چهار رکعت بعد از آن است .
- ۵- نماز نافله عشاء ، که دو رکعت بعد از آن است .
- ۶- نماز نافله شب که هشت رکعت بعد از نیمه شب است .
- ۷- نماز نافله شفع که دو رکعت بعد از نماز شب است .
- ۸- نماز نافله وتر که یکرکعت بعد از نماز شفع است .
- ۹- نماز نافله ظهر و عصر جمعه که چهار رکعت اضافه میشود .
- ۱۰- نماز نافله غفلیه که دو رکعت میان مغرب و عشاء است .
- ۱۱- نماز جعفر طیار که چهار رکعت با سیصدوسی تسبیح است .
- ۱۲- نماز روز اول هر ماه قمری .
- ۱۳- نماز لیلۃ الدفن میت که نماز وحشت نامیده میشود .
- ۱۴- نماز عید فطر و قربان .
- ۱۵- نماز حاجت در مسجد کوفه .
- ۱۶- نماز حضرت حجّت عجل الله فرجه .
- ۱۷- نماز زیارت پیامبر (ص) و امامان (ع) .
- ۱۸- نماز کسوف و خسوف جزئی و تکرار نماز آیات تا انجلائی کسوفین .

- ۱۹- نماز تحیّت مساجد و حریمهای معصومین (ع) .
 ۲۰- نماز شکر بر نعمتهای الهی .

اماکن مکروه نماز

نماز خواندن در چند مکان مکروه است که عبارتند از :

- ۱- نماز خواندن در سرزمین وادی ضحجان که يك منزلی مکه است.
- ۲- نماز خواندن در سرزمین شقره که در راه مکه است .
- ۳- نماز خواندن در سرزمین بیداء که میان مکه و مدینه است .
- ۴- نماز خواندن در سرزمین ذات الصلاصل که در جوف حجاز است.
- ۵- نماز خواندن در سرزمین عذاب الهی که برآمگنشته نازل شده.
- ۶- نماز خواندن میان قبور مگر آنکه پنج متر باقبر فاصله باشد .
- ۷- نماز خواندن در زمین شوره زار و کویر و نمک زار .
- ۸- نماز خواندن در معابر و راههای عمومی مردم .
- ۹- نماز خواندن در مسیلهها و میان گودی دره ها .
- ۱۰- نماز خواندن در کشتار گاههای حیوانات .
- ۱۱- نماز خواندن در داخل حمامها و گرمابهها .
- ۱۲- نماز خواندن در گلخن و محل آتش حمامها .
- ۱۳- نماز خواندن در کورههای آتش آجری یا آهنگری یا شیشه پزی .
- ۱۴- نماز خواندن در خانههای مسکونی مجوسیان و زردشتیان .
- ۱۵- نماز خواندن در آتشکدههای روشن و خاموش مجوسیان و زردشتیان.

- ۱۶- نماز خواندن در معابد و بت کدههای کفار و مشرکین .
- ۱۷- نماز خواندن در کلیساها و صومعههای نصاری و یهود .
- ۱۸- نماز خواندن بر روی زمین یخ زده و روی برف .
- ۱۹- نماز خواندن در سرزمین مورچگان .
- ۲۰- نماز خواندن در زیاله دانهها و آشغال دانهها .
- ۲۱- نماز خواندن در سیلوههای گندم و آرد و برنج و جو .
- ۲۲- نماز خواندن در طویلۀ چهار پایان .
- ۲۳- نماز خواندن در اماکن شراب و میخانهها .
- ۲۴- نماز خواندن بر پشت بام کعبه .
- ۲۵- نماز خواندن در جائیکه زن نشسته باشد .
- ۲۶- نماز خواندن در جائیکه روبروی نماز گذار انسانی قرار گیرد .
- ۲۷- نماز خواندن در جائیکه روبروی نماز گذار آتش روشن باشد .
- ۲۸- نماز خواندن در جائیکه روبروی نماز گذار مجسمه و بت باشد.
- ۲۹- نماز خواندن در جائیکه روبروی نماز گذار قرآن باز باشد .
- ۳۰- نماز خواندن در جائیکه روبروی نماز گذار اسلحه برافراشته باشد.
- ۳۱- نماز خواندن در جائیکه روبروی نماز گذار عکس و تمثال باشد.
- ۳۲- نماز خواندن در جائیکه مکان تخلیه غائط و بول باشد .
- ۳۳- نماز خواندن در جائیکه متنجس باشد و خشک و گرنه مبطل نماز است.

مکروهات نمازگذار

- ۱- بستن چشمها در حال نماز مکروه است .
- ۲- گرداندن صورت بسمت راست و چپ مکروه است .
- ۳- چرخاندن حدقه چشمها مکروه است .
- ۴- بازکردن باریش و دستمالی آن مکروه است .
- ۵- انگشتهای دست را داخل هم نمودن مکروه است .
- ۶- آب دهان انداختن مکروه است .
- ۷- خواندن نوشتهها مکروه است .
- ۸- لخت و عریان بودن مکروه است .
- ۹- پوشیدن جوراب تنگ مکروه است .
- ۱۰- خودداری نمودن از بول و غایط مکروه است .
- ۱۱- در حال خواب آلودگی و گیجی نماز خواندن مکروه است .
- ۱۲- بی‌عمامه و تحت الحضك نماز خواندن مکروه است .
- ۱۳- عمداً تا آخر وقت تأخیر نمودن مکروه است .
- ۱۴- زنها در خارج از منزل نماز بخوانند مکروه است .
- ۱۵- همسایه مسجد در غیر از آن نماز بخواند مکروه است .
- ۱۶- خمیازه کشیدن در حال نماز مکروه است .
- ۱۷- ملاحظه نمودن با زن نمازگذار مکروه است .
- ۱۸- دست زدن بعورت در حال نماز مکروه است .

- ۱۹- دودست را از آستین عبا بیرون آوردن مکروه است .
- ۲۰- ترك سورة توحيد در یکشنبه روز مکروه است .

نشانه‌های قبله

در سرزمین عراق چهار نشانه برای شناخت قبله مذکور است :

- ۱- خورشید هنگام زوال ظهر برونوك اُبروی راست قرار گیرد .
- ۲- شفق و سرخی غروب بطرف شانه چپ قرار گیرد .
- ۳- ستاره جدی پشت شانه راست قرار گیرد .
- ۴- روشنائی فجر صادق مقابل شانه چپ قرار گیرد .

و در سرزمین شام شش علامت برای قبله آمده :

- ۱- ستاره بنات‌النعش هنگام غروب پشت گوش راست قرار گیرد .
- ۲- ستاره جدی پشت شانه چپ قرار گیرد .
- ۳- ستاره سهیل هنگام غروب مقابل چشم راست قرار گیرد .
- ۴- ستاره سهیل هنگام طلوع میان دو چشم قرار گیرد .
- ۵- ستاره صبا هنگام طلوع بر گونه چپ قرار گیرد .
- ۶- جانب شمال همیشه بر شانه راست قرار گیرد .

و در سرزمین یمن سه علامت برای قبله آمده :

- ۱- ستاره جدی هنگام طلوع میان دو چشم قرار گیرد .
- ۲- ستاره سهیل هنگام غروب میان دو شانه قرار گیرد .

- ۱۳- جانب جنوب همیشه طرف شانه راست قرار گیرد .
- و در سرزمین مغرب و شمال آفریقا سه نشانه آمده :
- ۱- ستاره ثریا طرف راست نمازگذار قرار گیرد .
- ۲- ستاره عیوق طرف چپ نمازگذار قرار گیرد .
- ۳- ستاره جدی طرف گونه چپ نمازگذار قرار گیرد .

سقوط شرط قبله

- در چند مورد شرط استقبال قبله ساقط میشود .
- ۱- کسیکه در جنگ نماز خوف میخواند .
  - ۲- کسیکه در حال غرق شدن و شناور است .
  - ۳- کسیکه در گل ولای و باتلاق فرو رفته است .
  - ۴- کسیکه در مقابل حیوان درنده ای قرار گرفته .
  - ۵- کسیکه در کشتی با قطار در حال حرکت ناچار است نماز بخواند .
  - ۶- کسیکه اسیر و گرفتار است بگونه ای که نمیتواند روقبله شود .
  - ۷- کسیکه نافله و مستحبی در حال سواری و کار میخواند .
  - ۸- کسیکه قبله را نمیشناسد و وقت چهار عدد نماز خواندن ندارد .
  - ۹- کسیکه مریض است و بستری و نمیتواند روقبله نماز بخواند .
  - ۱۱- کسیکه حیوانی که در معرض تلف شدن است میخواهد سر ببرد .
  - ۱۲- کسیکه حیوان سرکش فراری را میخواهد سر ببرد .
  - ۱۳- میتی را که در کشتی مرده و نمیشود بخشکی رساند و در دریا

باید افکند .

- ۱۴- میتی را که در زیر آوار مانده و اگر بیرون کشند متلاشی و تلف میشود .
- ۱۵- زن بارداری که مرده است و بیجه مرده هم در شکم دارد همانگونه دفن میشود و بیجه روقبله نباشد .
- ۱۶- محتضریکه دائم الحداث است و مسلوس و مبطن شده که در آنحال روقبله نمیشود .

شرایط لباس نمازگذار

- شخص نمازگذار باید شرایطی را در لباسی که با آن نماز میخواند مراعات نماید که اینهاست :
- ۱- لباس نمازگذار پاک باشد .
  - ۲- لباس نمازگذار مباح باشد .
  - ۳- لباس نمازگذار ساتر عورتین باشد .
  - ۴- لباس نمازگذار ابریشمی خالص برای مردان نباشد .
  - ۵- لباس نمازگذار طلا یا زیورآلات طلا نباشد .
  - ۶- لباس نمازگذار از اجزای میتة و مردار حیوان خون جهنده دار نباشد .
  - ۷- لباس نمازگذار از اجزای حیوانات حرام گوشت نباشد .
  - ۸- لباس نمازگذار شبیه به لباس کفار نباشد .

- ۹- لباس نمازگذار مردان را زنان نپوشند و لباس زنان را مردان نپوشند .
۱۰- لباس نمازگذار آلوده به عرق جنابت از حرام نباشد .

شرایط نماز جماعت

شرایط صحّت نماز جماعت از قرار ذیل میباشند :

- ۱- امام جماعت دارای شرایط امامت بوده باشد .
- ۲- مأوم نیت اِقْتِدَا و اِیْتِمَام بکند .
- ۳- مأوم متابعت از امام در افعال نماز بکند .
- ۴- مأوم جلوتر از امام نایستد .
- ۵- امام بالاتر از مأوم و بلندتر نایستد .
- ۶- میان امام و مأوم فاصله زیادی نباشد .
- ۷- میان امام و مأوم حائل و مانعی نباشد .
- ۸- امام نماز واجب بخواند نه مستحبی و نافله .
- ۹- امام نماز را خوانده نخواند .
- ۱۰- امام معذور بترك أجزاء و شرائط نماز نباشد .

شرایط امام جماعت

- کسیکه میخواهد امام جماعت شود باید دارای این شرایط باشد :
- ۱- مسلمان موحد باشد .
  - ۲- مؤمن و شیعه اثناعشری باشد .

- ۳- مغالی و متصوّف و حلولی و مجسم نباشد .
- ۴- حلالزاده باشد .
- ۵- مرد برای مردان باشد .
- ۶- بالغ باشد .
- ۷- عاقل باشد .
- ۸- عادل باشد .
- ۹- محدود که حدّ بر او جاری شده نباشد .
- ۱۰- محجور علیه و سفیه و مفلس نباشد .
- ۱۱- قراءتش صحیح باشد .
- ۱۲- بمسائل و احکام نماز آشنائی داشته باشد .
- ۱۳- مبتلا بمرض جذام و برص و خوره و بیسی نباشد .
- ۱۴- ریا نکند و خلوص نیت داشته باشد .

شکهای صحیح

در شکهای صحیح نماز بنا را بر بیشتر قرار دهد و پس از سلام نماز احتیاط و سجده سهو بخواند :

- ۱- شك میان دو و سه باید يك رکعت ایستاده احتیاط بخواند .
- ۲- شك میان دو و چهار باید دور رکعت ایستاده احتیاط بخواند .
- ۳- شك میان چهار و پنج نشسته باید سلام دهد و سجده سهو نماید .
- ۴- شك میان چهار و پنج ایستاده باید یک رکعت ایستاده نماز احتیاط بخواند .

- ۵- شك میان سه و چهار در حال باید يك رکعت ایستاده بخواند .
 ۶- شك میان سه و پنج در قیام باید دور رکعت ایستاده نماز احتیاط بخواند.
 ۷- شك میان دو و سه و چهار دور رکعت نشسته و دور رکعت ایستاده بخواند.
 ۸- شك میان سه و چهار و پنج در قیام باید دور رکعت ایستاده و دو رکعت نشسته بخواند .

۹- شك میان پنج و شش در قیام باید بنشینید و دو سجده سهو پس از سلام بخواند .

شکهای باطل و بیجا

- شکهای که نباید بآنها اعتنا نمود و شکهایی که مبطل نمازند اینهاست :
- ۱- شك کثیر الشك که نباید بشکس اعتنا کند .
  - ۲- شك امام و مأموم که هر يك از دیگری متوجه میگردد .
  - ۳- شك بعد از فراغ از نماز که اعتنا نکند .
  - ۴- شك بعد از تجاوز از محل که اعتنا نکند .
  - ۵- شك بعد از خروج وقت نماز که اعتنا نکند .
  - ۶- شك در نمازهای دور رکعتی و سه رکعتی که مبطل نماز است .
  - ۷- شك میان يك و دو که مبطل نماز است .
  - ۸- شك میان يك و بیش از دو که مبطل نماز است .
  - ۹- شك میان دو و بیش از چهار که مبطل نماز است .
  - ۱۰- شك پیش از اكمال دو سجده در غیر از سه و چهار و چهار و پنج

نماز است بنا بر مشهور .

- ۱۱- شك در تمامی رکعتها که مبطل نماز است .
- ۱۲- شك میان پنج و بیشتر خواه شش یا هفت و هشت مبطل نماز است .

واجبات رکوع

- چیزهایی که در رکوع نماز واجب واجب شمرده شده اند اینهاست :
- ۱- خم شدن بحدیکه دستها برانو برسد .
  - ۲- گفتن ذکر تسبیح رکوع سه مرتبه سبحان الله یا يك مرتبه سبحان ربی العظیم و بحمده و اگر عزیزم میگوید سه سبحان الله متعین است .
  - ۳- طمأنینه هنگام گفتن ذکر رکوع .
  - ۴- قیام پس از رکوع .
  - ۵- طمأنینه در حال قیام پس از رکوع .
  - ۶- عربی و صحیح خواندن ذکر رکوع .
  - ۷- موالات و پی در پی آوردن ذکر رکوع .
  - ۸- مکان رکوع مباح باشد .

مستحبّات رکوع

- چند چیز در رکوع مستحبّ است که اینهاست :
- ۱- تکبیر گفتن در قیام متصل بر رکوع .
  - ۲- بلند نمودن دستها در تکبیر قیام اول و دوم .
  - ۳- دو کف دستها را برزانوها قرار دادن .

- ۴- زنها کف دستها را بر ران خود قرار دهند .
- ۵- دو زانو را بعقب برگردانند .
- ۶- کمر را صاف قراردادند .
- ۷- گردن را مساوی کمر قراردادند .
- ۸- درمیان دوپا نگاه کردن .
- ۹- دست راست را پیش از چپ برزانو نهادن .
- ۱۰- تسبیح را سه بار و پنج بار و هفت و بیشتر تکرار نمودن .
- ۱۱- دعای پیش از خواندن ذکر را گفتن .
- ۱۲- پس از برخاستن سمع الله لمن حمده گفتن .
- ۱۳- دو دست را پس از رکوع بلند نمودن و تکبیر گفتن .
- ۱۴- پیش از ذکر و بعدش صلوات بر محمد و آل محمد فرستادن .
- ۱۵- دو زانو را جفت نمودن بلکه باز قراردادن .

واجبات سجود

- آنچه که در سجود واجب است از این قرار است :
- ۱- موالات میان دو سجده واجب است .
  - ۲- موالات میان ذکر تسبیح سجده که سبحان الله سه بار است .
  - ۳- گفتن ذکر واجب یا سبحان ربی الاعلی و بحمده یا سه سبحان الله .
  - ۴- عربی و فصیح و صحیح خواندن ذکر .
  - ۵- نشستن میان دو سجده .

- ۶- اطمینان و طمأنینه داشتن در حال سجده .
- ۷- طمأنینه داشتن در حال گفتن ذکر .
- ۸- طمأنینه داشتن در حال نشستن میان دو سجده .
- ۹- پیشانی را برجائی که زمین یا اجزائی که خوراك و پوشاك نیستند نهادن .
- ۱۰- پیشانی را برجائی که زمین پاک است نهادن .
- ۱۱- پیشانی را برجائی که زمین مباح است قرار دادن .
- ۱۲- مواضع هفت گانه را بر زمین هموار قراردادن که عبارتند از:
  - ۱- پیشانی .
  - ۲ و ۳- دو کف دستها .
  - ۴ و ۵- دو زانوی پاها .
  - ۶ و ۷- دو انگشت ایهام پا .

مستحبات سجود

- ۱- صلوات بر محمد و آل محمد فرستادن در سجود .
- ۲- طول دادن سجده .
- ۳- تکرار نمودن ذکر سجده .
- ۴- فرد و طاق گفتن ذکر تکراری نه جفت .
- ۵- پیش از ذکر سجود دعا خواندن .
- ۶- نگاه را بنوك بینی قراردادن در حال سجده .

۷- در میان دو سجده طلب آمرزش و رحمت کردن .

۸- مساوی قرار دادن جای مواضع هفت گانه را .

۹- استغفار خواندن میان دو سجده .

۱۰- شکم و دوبازو را از زمین برداشتن در سجده .

۱۱- جای پیشانی را با جای ایستادن مساوی قرار دادن .

۱۲- ذکر بزرگ سبحان ربی الأعلى را بر ذکر کوچک مقدم داشتن در اختیار مگر آنکه تلفظ ظاء نکند در ذکر رکوع و تلفظ عین در سجود .

۱۳- دعا نمودن در سجود آخر و طلب حاجت نمودن در آن .

۱۴- نشستن بر ران چپ و قرار دادن کف پای راست بر کف پای چپ .

۱۵- هنگام برخاستن مردها اول زانوها را از زمین بردارند .

۱۶- هنگام برخاستن زننها و مردها بحول الله و قوته أقوم و أقعد بگویند .

۱۷- ارغام أنف و گذاشتن بینی را بر چیزی که سجده بر آن جایز است .

۱۸- ابتدا دستها را بر زمین نهادن برای مران و برای زنان زانوهارا .

۱۹- تمامی پیشانی را بر روی خاک نهادن و دستها را هم بر خاک نهادن .

۲۰- دستها را با انگشت بسته و جفت شده تا بگوش رو بقبله برداشتن

پیش از سجده و بعدش .

۲۱- تکبیر گفتن پس از سجده اول و هنگام رفتن بسجده دوم و پس از

نشستن از آن .

۲۲- بر زمین و خاک زمین سجده نمودن نه سنگ و تخته و غیره .

سجده واجب و مستحب

سجده های واجب اینهايند :

۱- سجود نمازهای واجب .

۲- سجده های قضای نمازهای واجب .

۳- سجده سهو واجب نمازهای واجب .

۴- سجده های واجب آیه های سجده قرآن که عبارتند از :

۱- سجده سوره آلم تنزیل = إنما يؤمن بآياتنا الخ .

۲- سجده سوره حم سجده = و من آياته الليل والنهار الخ .

۳- سجده سوره النجم = فاسجدوا لله الخ .

۴- سجده سوره اقرأ = كلاً لا تطعه الخ .

سجده های مستحبی اینهايند :

۱- سجود نمودن میان اذان و إقامة .

۲- سجده شکر .

۳- سجده مأموم برای متابعت امام اگر سهواً پیش از او برخاسته .

۴- سجده داخل شدن مسجد کعبه .

۵- سجده برای آیه های سجده مندوبه قرآن .

۶- سجده برای تحیت مساجد اگر نماز تحیت نخواند .

۷- سجده سهوی که واجب نیست در نمازها .

موارد استحباب و سقوط اذان و اقامه

مواردیکه مستحب است اذان و اقامه گفتن اینهاست :

- ۱- برای خواندن نمازهای یومیّه .
- ۲- اذان گفتن در گوش راست و اقامه در گوش چپ نوزاد .
- ۳- در بدرقه مسافر مؤمن برای سلامتی او .
- ۴- در گوش کسیکه چهل روز ترك گوشت نموده .
- ۵- در گوش حیوانی که سرکش و چموش شده برای رام شدنش .
- ۶- در گوش کسیکه غش کرده و مصروع است که بهوش آید .

مواردیکه اذان و اقامه ساقط میشوند اینهاست :

- ۱- مأمومی که میخواهد بامام جماعت اقتدا کند .
- ۲- کسیکه میخواهد در جائیکه مخصوص جماعت است و پریا شده نماز بخواند .
- ۳- اذان نماز عصر روز جمعه که بلافاصله خوانده شود .
- ۴- اذان نماز عصر روز عرفه که بلافاصله خوانده شود .
- ۵- اذان نماز عشاء شب مزدلفه بلافاصله خوانده شود .
- ۶- اذان نماز عصر و عشاء زن مستحاضه که هر دو را بایک غسل میخواند .

۷- کسیکه وقت نمازش تنگ شده است و برای اذان وقت ندارد .

۸- مسلوس و مبطلون که جمع بین صلاتین مینمایند و بلافاصله پس از

وضو و غسل بنماز میایستند .

فصول اذان و اقامه

فصول اذان بترتیب از این قرار است :

- ۱- چهاربار گفتن الله اکبر .
- ۲- دوبار گفتن أشهد أن لا إله إلا الله .
- ۳- دو بار گفتن أشهد أن محمداً رسول الله (ص) .
- ۴- دو بار گفتن أشهد أن علياً ولي الله بنیة استحباب .
- ۵- دو بار گفتن حى على الصلاة .
- ۶- دو بار گفتن حى على الفلاح .
- ۷- دو بار گفتن حى على خير العمل .
- ۸- دو بار گفتن الله أكبر .
- ۹- دو بار گفتن لا إله إلا الله .

و فصول اقامه با اذان اختلافی اینست که در اول فقط دو بار تکبیر و پس از حى على خير العمل دو بار قد قامت الصلاة - و در آخر هم فقط یکبار لا إله إلا الله گفته میشود .

(و طبق فتوای کتبی حضرت آية الله العظمی میلانی و فقهای دیگر جایز است گفتن پس از شهادت بولایت : (أشهد أن المحجة بن الحسن بقية الله) بقصد رجاء نه ورود و ثواب دارد) .

موارد جواز عدول

در چند مورد میتوان از نمازی که قصد شده است بدیگری عدول نمود :

- ۱- عدول نمودن از نماز قضائی به نماز قضائی قبل از آن .
- ۲- عدول نمودن از نماز ترتیبی بنماز واجب قبل از آن که نخوانده .
- ۳- عدول نمودن از نماز قضا به نماز آداء که واجب شده و وقتش رسیده .
- ۴- عدول نمودن از نماز واجبی بنماز واجب دیگر مانند عدول از یومیه به نماز آیات .
- ۵- عدول نمودن از نماز نافله آداءی به نماز نافله قضائی قبل از آن .
- ۶- عدول نمودن از نماز نافله آداءی به نماز واجب قضائی قبل از آن .
- ۷- عدول نمودن از نماز نافله آداءی به نماز واجب آداءی قبل از آن .
- ۸- عدول نمودن از نماز نافله قضائی به نماز واجب آداءی قبل از آن .
- ۹- عدول نمودن از نماز نافله قبلی به نماز بعدی قبل از آن .
- ۱۰- عدول نمودن از نماز نافله بعدی به نماز نافله قبلی قبل از آن .
- ۱۱- عدول نمودن از نماز واجب فرادی به نافله برای درك جماعت .
- ۱۲- عدول نمودن از نماز چهار رکعتی آداءی واجب به دو رکعتی قضائی واجب .

مستحبات تعقیب

تعقیبات پس از نماز بسیارند لیکن قسمتی از مستحبات اینهایند :

- ۱- سه بار تکبیر گفتن پس از سلام نماز .
- ۲- سه بار حد اقل صلوات فرستادن بر محمد و آل محمد (ص) .
- ۳- تسبیح زهرا (ع) که ۳۴ تکبیر و ۳۳۳ حمد و تسبیح است .
- ۴- خواندن استغفار حد اقل سه بار و هفتاد مرتبه وارد است .
- ۵- نشستن تا طلوع آفتاب پس از نماز صبح .
- ۶- خواندن دعای لا اله الا الله وحده وحده الخ .
- ۷- خواندن سوره حمد و فاتحه کتاب .
- ۸- خواندن آیه الکرسی .
- ۹- خواندن آیه شهادت الله انه لا اله الا هو الخ .
- ۱۰- خواندن یازده بار سوره توحید .
- ۱۱- خواندن دعای سبحان من لا یعتدی علی اهل مملکت .
- ۱۲- خواندن دعای فرج و دعا برای ظهور امام زمان (ع) .
- ۱۳- خواندن دعا های وارده مخصوص هر نماز .
- ۱۴- خواندن شهادتین و اقرار بر امامت دوازده امام (ع) .
- ۱۵- خواندن لعن و نفرین بر دشمنان خدا و پیامبر (ص) و اهل بیش (ع) .

شرایط وجوب نماز جمعه و واجباتش

- در زمان حضور معصوم واجب عینی است و در زمان غیبت واجب تخییری است و مکلف اختیار دارد نماز ظهر یا جمعه بخواند .
- ۱- مسلمان بودن شرط وجوب نماز جمعه است .
  - ۲- بالغ بودن شرط وجوب نماز جمعه است .
  - ۳- عاقل بودن شرط وجوب نماز جمعه است .
  - ۴- آزاد بودن شرط وجوب نماز جمعه است .
  - ۵- مسافر نبودن شرط وجوب نماز جمعه است .
  - ۶- کور و نابینا نبودن شرط وجوب نماز جمعه است .
  - ۷- مریض نبودن شرط وجوب نماز جمعه است .
  - ۸- زمینگیر نبودن شرط وجوب نماز جمعه است .
  - ۹- پیر و فرتوت نبودن شرط وجوب نماز جمعه است .
  - ۱۰- بیش از دو فرسخ دور نبودن شرط وجوب نماز جمعه است .
  - ۱۱- واجبست عدد جماعت جمعه بیش از پنج نفر باشد .
  - ۱۲- واجبست دو خطبه خوانده شود .
  - ۱۳- واجبست دو خطبه و نماز را يك امام ایستاده بخواند و میان دو خطبه بنشیند .
  - ۱۴- واجبست گوش دادن بخطبه‌های جمعه بر مأمومین .
  - ۱۵- واجبست فاصله میان دو نماز کمتر از سه میل نباشد .

۱۶- مرد بودن شرط وجوب است و شرط جواز نیست پس برای زنان جایز است لیکن واجب نیست .

مستحبات و مکروهات جماعت

- ۱- مستحب است که مأموم مرد در طرف راست امام بایستد و اگر چند نفرند پشت سرش بایستند و همچنین زنان .
- ۲- مستحب است که امام جماعت در وسط صف مأمومین بایستد .
- ۳- مستحب است که در صف اول اهل علم و فضیلت و کمال و تقوی باشند .
- ۴- مستحب است ایستادن نزدیک امام .
- ۵- مستحب است در جانب راست صفها ایستادن که افضل است از چپ .
- ۶- مستحب است صاف و منظم و مرتب نمودن صفها .
- ۷- مستحب است که فاصله میان صفها کمتر از يك متر باشد .
- ۸- مستحب است که امام جماعت حال اضعف مأمومین را رعایت نماید .
- ۹- مستحب است که امام جماعت در نمازهای جهری قرائتش را بگوش مأموم برساند .
- ۱۰- مستحب است که امام جماعت پس از سلام نماز عجله در برخاستن ننماید .
- ۱۱- مستحب است که امام جماعت ذکر رکوع را دوباره تکرار نماید برای کسیکه بر رکوع اقتدا میکند .

- ۱۲- مستحب است مأموم پس از حمد امام الحمد لله رب العالمین بگوید.
- ۱۳- مستحب است مأموم باشنیدن قدقامت الصلاة برخیزد .
- ۱۴- مستحب است مأموم اگر پیش از قراءت امام قرائتش تمام شد بذکر وتسبیح وتهلیل مشغول گردد .
- ۱۵- مکروه است مأموم بتنهائی در یک صف بایستد بابودن جا در صفهای دیگر .
- ۱۶- مکروه است مأموم نافله بخواند پس از شنیدن قدقامت الصلاة .
- ۱۷- مکروه است امام فقط برای خودش دعا کند و برای مؤمنین دعا نکند .
- ۱۸- مکروه است سخن گفتن پس از شنیدن قدقامت الصلاة .
- ۱۹- مکروه است مأموم قرائتش را بگوش امام برساند .
- ۲۰- مکروه است مأموم حاضر به امام مسافر اقتدا کند در نمازهای رباعی چهار رکعتی .

موجبات نماز آیات

نماز آیات که دور کعت با ده رکوع میباشد در این موارد واجب است:

- ۱- کسوف آفتاب و گرفتگی خورشید .
- ۲- خسوف ماه و گرفتگی آن .
- ۳- زلزله وزمین لرزه .
- ۴- آتشنشان مخوف .

- ۵- طوفان مخوف بادهای و گرد و غبار و عاصفها .
- ۶- طوفان مخوف دریاها مانند طوفان نوح علیه السلام .
- ۷- تاریکی و ظلمت آسمان و فضا در روز بغیر از کسوف .
- ۸- صیحه و صاعقه مخوف آسمانی .
- ۹- آتش آسمان و باران سنگ مانند عذاب اصحاب فیل .
- ۱۰- خسف مخوف و مهلك در زمین .
- ۱۱- سیلهای عظیم مخوف و مدمر و مهلك مانند سیل العرم .
- ۱۲- مسخ شدن انسانها بعذاب الهی بشکل میمون و حیوانات دیگر .
- ۱۳- مبدل شدن آبها بخون مانند عذاب فرعونیان .
- ۱۴- فرورفتن و خشك شدن همه آبهای دریاها و بر خورد نمودن کرات آسمانی با زمین .

فضیلت و امتیاز مساجد

مساجد اربعه که مسافرت بسوی آنها مستحب است اینهاست:

- ۱- مسجد الحرام در مکه مکرمه .
  - ۲- مسجد النبی (ع) در مدینه منوره .
  - ۳- مسجد الاقصی در بیت المقدس فلسطین .
  - ۴- مسجد الکوفه در عراق .
- مساجد اعتکاف که فقط در آنها اعتکاف نمودن وارد است اینهاست:
- ۱- مسجد الحرام مسجد کعبه در مکه .

٢- مسجد النبی (ص) مسجد پیامبر (ص) در مدینه .

٣- مسجد کوفه در عراق .

٤- مسجد بصره در عراق ، و مسجد جامع شهر را هم بعضی گفته اند .
فضیلت نماز خواندن در مساجد باین ترتیب است :

١- مسجد الحرام که هر رکعت نماز در آن مُعادل بایک میلیون رکعت است در ثواب .

٢- مسجد النبی (ص) که هر رکعت نماز در آن مُعادل با ده هزار رکعت است در ثواب .

٣- حرم امیر المؤمنین که هر رکعت نماز در آن مُعادل با دویست هزار رکعت است در ثواب .

٤- مسجد کوفه که هر رکعت نماز در آن مُعادل بایک هزار رکعت است در ثواب .

٥- مسجد الاقصی که هر رکعت نماز در آن مُعادل با هزار رکعت است در ثواب .

٦- مسجد جامع شهر که هر رکعت نماز در آن مُعادل با صد رکعت است در ثواب .

٧- مسجد قبیله که هر رکعت نماز در آن مُعادل با بیست و پنج رکعت است در ثواب .

٨- مسجد بازار که هر رکعت نماز در آن مُعادل با دوازده رکعت است در ثواب .

محرمات مساجد

مُحَرَّماتی دربارهٔ احکام مساجد آمده است که از جمله اینها اینند :

١- خرید و فروش و تملک مساجد حرام است .

٢- هر گونه تعامل و مورد معامله قرار دادن مانند اجاره و رهن مساجد حرام است .

٣- تنجیس و آلوده نمودن بنجاست مساجد حرام است .

٤- تطهیر نمودن و آزاله نمودن نجاستها از مسجدها حرام است .

٥- تزیین مساجد به طلا بهر نوع و شکل که باشد حرام است .

٦- نقاشی مساجد بتصاویر و عکسهای انسانها و حیوانها و ملائکه حرام است .

٧- ساختن تمثالها و مجسمهها و بتها هر چند که تمثال پیامبران باشد حرام است .

٨- دفن اموات و مُرده گان و اجزاء منفصل از انسان در مسجد حرام است .

٩- بیرون بردن خاک و سنگ و آجر و مصالح ساختمانی مساجد بی ضرورت حرام است .

١٠- مکث نمودن زن حائض و نفاس دار در مساجد حرام است .

١١- مکث نمودن مرد وزن در حال جنابت در مسجدها حرام است .

١٢- عبور مرد وزن ناپاک از مسجدین عظیمین مسجد کعبه و مسجد

النبي حرام است .

۱۳- چیزی از مسجد برداشتن یا در مسجد گذاشتن برزن و مرد ناپاک حرام است .

۱۴- هدم مساجد و تخریب آنها و سوزاندنشان حرام است .

۱۵- مهجور داشتن و متروک نمودن و همیشه بستن درب مساجد حرام است .

۱۶- مسکن قراردادن برای همیشه بجز شخص مسافر غریب برای سایرین حرام است .

۱۷- محبس و زندان قراردادن مساجد حرام است .

۱۸- کفار و مشرکین را راه دادن بمسجد الحرام و سایر مساجد و حریمهای معصومین حرام است .

مستحبات مساجد

مستحباتی درباره مساجد آمده است که از این قرار است :

۱- مستحب است ساختن مساجد و تعمیر آنها .

۲- مستحب است اعمار مساجد و اقامه نماز و عبادات در آنها .

۳- مستحب است کنس مساجد و تمیز نمودن و جاروب آنها .

۴- مستحب است اضاءة مساجد و روشن ساختن آنها .

۵- مستحب است فرش نمودن مساجد گرچه با حصیر و غیره باشد .

۶- مستحب است نماز تحیت خواندن هنگام ورود بمساجد .

۸- مستحب است باطهارت بودن هنگام ورود بمساجد .

۹- مستحب است معطر و خوشبو بودن هنگام ورود بمساجد .

۱۰- مستحب است تعهد کفشها از لوثها نمودن هنگام ورود بمساجد .

۱۱- مستحب است پیشی گرفتن و سبقت بر مردم هنگام ورود بمساجد .

۱۲- مستحب است عقب ماندن و تأخیر از مردم هنگام خروج از مساجد .

۱۳- مستحب است پای راست را هنگام ورود و پای چپ را هنگام

خروج مقدم داشتن .

۱۴- مستحب است قبله مسجد مشخص باشد یا محراب داشته باشد .

مکروهات مساجد

کارهایی که در مساجد مکروه است و شاید برخلاف مروت باشد اینهایند .

۱- خرید و فروش و معامله در مسجد مکروه است .

۲- محل عبور و مرور قراردادن مسجد مکروه است .

۳- آب دهان و بینی انداختن در مسجد مکروه است .

۴- کشتن شپش و کنه در مسجد مکروه است .

۵- شعر خواندن بجز منقبت و مرثیه معصومین و موعظه در مسجد

مکروه است .

۶- خوابیدن در مساجد مکروه است .

۷- غذا خوردن در مساجد مکروه است .

۸- جستجوی گمشده در مساجد مکروه است .

- ۹- راه دادن اطفال كوچك در مساجد مكروه است .
- ۱۰- راه دادن مجانين و ديوانگان در مساجد مكروه است .
- ۱۱- راه دادن حيوانات در مساجد مكروه است .
- ۱۲- اجرای حدود و تعزير و قصاص در مساجد مكروه است .
- ۱۳- محلّ قضاوت و مرافعه قرار دادن برای غير معصوم (ع) در مساجد مكروه است .
- ۱۴- صنعت كاری نمودن در مساجد مكروه است .
- ۱۵- عريان و لخت شدن در مساجد مكروه است .
- ۱۶- قصه گوئی و داستانرایی نمودن در مساجد مكروه است .
- ۱۷- أسلحه برافراشتن و برهنه نمودن در مساجد مكروه است .
- ۱۸- بلند ساختن ديوارها و منارها و گلدسته‌ها مكروه است .
- ۱۹- بابوی سیر و بوی بد بمسجد رفتن مكروه است .
- ۲۰- بيرون ساختن باد روده كه مبطل وضو است مكروه است .

شرایط اعتكاف

اعتكاف كه ماندن در مسجد سه روز باروزه است دارای این شرایط است:

- ۱- معتكف باید در یکی از مساجد أربعهٔ اعتكاف معتكف شود .
- ۲- معتكف باید مسلمان مؤحد باشد .
- ۳- معتكف باید عاقل باشد .
- ۴- معتكف باید روزه دار باشد .

- ۵- معتكف باید قصد قربت و نیت اعتكاف داشته باشد .
- ۶- معتكف باید بی‌إذن کسیكه اذنش شرط است معتكف نشود مانند پسر بی‌إذن پدر و غیره .
- ۷- معتكف باید کمتر از سه روز معتكف نشود .
- ۸- معتكف باید بی‌جهت ضرورت از مسجد بیرون نرود .
- ۹- معتكف باید مبطلات اعتكاف را بجا نیاورد .
- ۱۰- معتكف باید ریا نکند و تظاهر ننماید و برای قصد دنیوی اعتكاف نکند .
- ۱۱- معتكف باید مبطلات روزه را بجا نیاورد در روز .

مبطلات اعتكاف

چیزهاییكه اعتكاف را باطل مینماید اینهايند :

- ۱- معتكف باید جماع ننماید .
- ۲- معتكف باید مداعبه و ملامسه و بوسیدن شهوت ننماید .
- ۳- معتكف باید استمناء ننماید و بهیچوسیله منی از خود بیرون نکند .
- ۴- معتكف باید خود را خوشبو و معطر نسازد .
- ۵- معتكف باید عطرها و گياهان خوشبو را نبويد .
- ۶- معتكف باید خرید و فروش ننماید .
- ۷- معتكف باید صنعت و تجارت ننماید .
- ۸- معتكف باید بحث و جدال برای غلبه بر طرفش ننماید .

- ۹- معتکف باید فحش و دشنام و ناسزا ندهد بمؤمنین .
- ۱۰- معتکف باید دروغ و تهمت و افترا ننماید و مرتکب نشود .
- ۱۱- معتکف باید حنث یمین و سوگند بدروغ ننماید .
- ۱۲- معتکف باید حنث نذر و مخالفت بانذر ننماید .
- ۱۳- معتکف باید حنث عهد و پیمان شکنی نکند .
- ۱۴- معتکف باید نکث بیعت و نقض طاعت معصوم ننماید .

شرایط شکسته خواندن

باچند شرط نماز مسافر شکسته میشود و چهار رکعتی را دو رکعت

باید بخواند :

- ۱- سفر کمتر از هشت فرسخ نباشد .
- ۲- قصد مسافت هشت فرسخ نموده باشد .
- ۳- سفرش سفر معصیت و حرام نباشد .
- ۴- مسافر کثیرالسفر نباشد .
- ۵- مسافر شغلش و کارش مسافرت نباشد .
- ۶- مسافر در نیمه راه از قصدش برنگردد .
- ۷- مسافر صحرانشین و بادیه‌نشین نباشد .
- ۸- مسافر بحد ترخص و ناپدیدشدن دیوارهای شهر برسد .
- ۹- مسافر در راه از وطن خود عبور نکند .
- ۱۰- مسافر قصد اقامت ده روز درجائی ننماید .

در اماکن تخییر مسافر متخییر است میان شکسته خواندن و تمام خواندن نماز :

- ۱- در مسجد الحرام .
- ۲- در مسجد النبی (ص) .
- ۳- در مسجد کوفه .
- ۴- در حائر و حرم امام حسین (ع) .

موارد شکستن نماز

مواردیکه میتوان نماز را رها نمود و ناتمام گذاشت اینهاست :

- ۱- هنگام ورود خطر بر جان نمازگذار و برای دفع آن .
- ۲- برای نجات دیگری از خطر مرگ .
- ۳- برای حفظ عرض و ناموس در معرض خطر .
- ۴- برای حفظ و نگهداری مال محترم و مهمم نهجرتی .
- ۵- برای دفع حیوانات درنده و موذی .
- ۶- برای آدای دین و طلب طلبکار با قدرت و دروسعت وقت .
- ۷- برای تطهیر مسجد از نجاست در وسعت وقت .
- ۸- برای تمکین نمودن زن از شوهر در وسعت وقت .
- ۹- برای کسیکه آذان و اقامه را فراموش نموده پیش از رکوع در وسعت وقت .

- ۱۰- برای کسیکه نمازهای نافله و مستحبی میخواند اختیاراً میتواند رها کند.
- ۱۱- برای کسیکه قرآنی نماز میخواند و جماعت برپا میشود و میترسد بجماعت نرسد.
- ۱۲- برای کسیکه خوف از جا ماندن هنگام حرکت قطار یا هواپیما و غیره دارد.

سنن ابراهیمی و علامات مؤمن

سننهاییکه از حضرت ابراهیم خلیل الرحمن بجامانده و مستحبانند اینهاست:

- ۱- حلق و تراشیدن موی سر.
- ۲- ختنه نمودن.
- ۳- ناخن و سبیل کوتاه کردن.
- ۴- افشای سلام.
- ۵- إطعام طعام که در پنج مورد تأکید شده است:
- ۱- هنگام ازدواج نمودن بویژه شب عروسی و زفاف.
- ۲- هنگام ختنه نمودن طفل.
- ۳- بازگشت از حج.
- ۴- هنگام تولد نوزاد.
- ۵- هنگام خرید منزل جدید و انتقال بآن.

علامتهای مؤمن که استحباب مؤکد دارند اینهاست:

- ۱- زیارت اربعین سیدالشهداء علیه السلام.
- ۲- سجده نمودن بر تربت سیدالشهداء علیه السلام.
- ۳- پنجاه و یک رکعت نماز یومیّه و نافله خواندن در شبانه روز.
- ۴- جهر نمودن به گفتن بسم الله الرحمن الرحیم در نمازها.
- ۵- انگشتر در دست راست نمودن.

تزیینات و انگشترهای مستحب

مستحب است که نگین انگشترهای مؤمن از این جنس باشد:

- ۱- نگین عقیق یمانی بهر رنگ و شکل که باشد.
  - ۲- نگین یاقوت بهر رنگ و شکل که باشد.
  - ۳- نگین زمرد بهر رنگ و شکل که باشد.
  - ۴- نگین جذع یمانی بهر رنگ و شکل که باشد.
  - ۵- نگین فیروزه بویژه فیروزه نیشابور و خراسان.
  - ۶- نگین حدید صینی بویژه آنکه هفت تعویذ بر آن نوشته باشد.
  - ۷- نگین در نجف اشرف که هر نگاه باصلوات به آن ثواب زیارت امیرالمؤمنین دارد.
  - ۸- نگین بلور و الماس.
- تزیینات مستحب زن و مرد از این قرارند:

- ۱- استعمال عطرهای خوشبو بویژه برای نماز و مساجد .
- ۲- شانه کردن موی سر و سوراخ نمودن گوشها .
- ۳- روغن مالی موی سر .
- ۴- شانه کردن و اصلاح ریش باندازهٔ يك قبضه برای مردان .
- ۵- کوتاه نمودن سیبل و ناخن برای مردان .
- ۶- سر مه کشیدن بچشم .
- ۷- مسواک نمودن دندانها بویژه با چوب مخصوص .
- ۸- خضاب نمودن و شستن بدن با حنا و خطمی .
- ۹- برطرف نمودن موهای زاید بدن .
- ۱۰- پوشیدن زیورآلات و طلاجات برای زنان فقط و بر مردان حرام است .

مستحبات لباسی

برای عموم مردان مسلمان مستحب است پوشیدن این لباسها :

- ۱- عمامه بر سر گذاشتن .
- ۲- عبا پوشیدن .
- ۳- قبا پوشیدن .
- ۴- لباسهای سفید پوشیدن .
- ۵- لباسهای تمیز و خوشبو پوشیدن .
- ۶- لباسهای پنبه‌ای و کتان‌ی پوشیدن .

- ۷- لباسهای خنّ پوشیدن .
- ۸- لباسهای آبرومند و خوب نه برای شهرت پوشیدن .
- ۹- لباسهای پشمینه نپوشیدن مگر برای ضرورت سرما و غیره .
- ۱۰- لباسهای کوتاه برای مردان مستحب است و بلند برای زنان .
- ۱۱- نعلین چرمی پوشیدن .
- ۱۲- خنّ و کفشهای پشت پاشنه‌دار پوشیدن .
- ۱۳- کفش و نعلین سفید و زرد پوشیدن .
- ۱۴- عمامه سفید برای نماز عید پوشیدن و عمامه سیاه نشانه عزای بر امامان پوشیدن سادات .

خطبه‌های واجب و مستحب

خطبه‌های واجب اینهايند :

- ۱- خطبهٔ اول نماز جمعه واجب است .
- ۲- خطبهٔ دوم نماز جمعه واجب است .
- ۳- خطبه‌ایکه نذر شده است واجب است .
- ۴- خطبه‌ایکه عهد شده است واجب است .
- ۵- خطبه‌ایکه سوگندش را خورده واجب است .
- ۶- خطبهٔ مستحبی که پدر امر کند و ترکش ایذاء اوست واجب میشود .
- ۷- خطبه‌ایکه امام معصوم امر کند که ایراد شود واجب میشود .

خطبه‌های مستحب اینهاست :

- ۱- خطبه نماز عید فطر مستحب است .
- ۲- خطبه نماز عید قربان مستحب است .
- ۳- خطبه نماز استسقاء مستحب است .
- ۴- خطبه عقد نکاح مستحب است .
- ۵- خطبه روز ترویبه در حج مستحب است .
- ۶- خطبه روز عرفه در حج مستحب است .
- ۷- خطبه در منی در حج مستحب است .
- ۸- خطبه دعوت مسلمانان بجهاد و دفاع مستحب است .
- ۹- خطبه در مرثیه معصومین (ع) و عزاداری و سوگواری آنان مستحب است .
- ۱۰- خطبه منقبت معصومین (ع) و مدیحه سرائی آنان مستحب است .

شرایط مکان نماز

درجائیکه نماز گذارده میشود باید دارای این شرایط باشد :

- ۱- مکان نماز مباح باشد و غصبی نباشد .
- ۲- مکان نماز ثابت باشد و در جای متحرک نماز واجب بی ضرورت درست نیست .
- ۳- نماز گذار استقرار و اطمینان داشته باشد و در جائیکه ازدحام و

فشارست نباشد .

- ۴- جائیکه ماندن در آن حرام است نباشد مانند میان دو لشکر مهاجم .
- ۵- جای تنگ و کوتاه نباشد که مانع از قیام و رکوع و سجود صحیح باشد .
- ۶- جلوتر از قبر پیامبر (ص) و امامان علیهم السلام نباشد بنا بر مشهور .
- ۷- جای سجده بیش از چهار انگشت از جای پا بلندتر نباشد .
- ۸- مکان نماز بنجاست متعددی آلوده نباشد .
- ۹- مرد و زن در یکجا مساوی هم بنماز نایستند مگر بافاصله .
- ۱۰- برجائیکه نام خدا و معصومین (ع) نوشته شده نایستند .

موارد اعاده نماز

مواردیکه باید نماز را دو باره بخوانند و تکرار نمایند اینهاست :

- ۱- اگر از روی جهل بحکم جزء واجب نماز را عمداً ترك کند نه فراموش کند باید اعاده نماید .
- ۲- اگر در نماز عصر یادش آید که یکرکعت از ظهر نخوانده نیست را عدول دهد و پس از سلام اعاده نماید .
- ۳- پس از دو نماز اگر ملتفت شود که یکرکعت از یکی از آنها کم خوانده یکرکعت بدومی میافزاید و اولی را اعاده مینماید .
- ۴- اگر شك میان رکعتها کند سپس شك نماید نمازی را که مشغول

است آخرین رکعت نمازش یا اولین رکعت احتیاط را میخواند باید اعاده نماید .

۵- اگر پس از رکوع شك نماید که رکعت آخر مغرب یا رکعت اول عشاء است لازم است نماز مغرب را اعاده نماید .

۶- اگر پس از سلام ملتفت شود که دو سجده کم کرده اما نمیداند که از دو رکعت یا از یک رکعت بوده آنها را بیجا آورد با سجده سهو و اعاده نماید .

۷- اگر پس از آنکه بسجده دوم رفته ملتفت شود که یا قرائت و یا رکوع رکعت قبلی و یا یکسجده از قبلی ورکوع از فعلی را نیاورده باید اعاده کند .

۸- اگر پیش از رکوع ملتفت شود که یا قرائت و یا دو سجده رکعت قبلی را نخوانده برمیگردد و بیجا میآورد و نماز را هم اعاده مینماید .

۹- اگر پس از قیام ملتفت شود که سجده و تشهد را بیجا نیاورده پس از سلام قضا کند و نماز را هم اعاده نماید .

۱۰- اگر پس از سلام نماز عصر ملتفت شود که نه رکعت خوانده است واجبست يك نماز چهار رکعتی بقصد مافی الذمه اعاده نماید .

۱۱- اگر در تشهد یقین نماید که یکسجده را بیجا نیاورده و شك نماید سجده دیگر را بیجا آورده یا نه یکسجده قضا کند و نماز را هم اعاده نماید .

۱۲- پس از نماز ظهر و عصر إجمالاً علم دارد که در یکی شك میان دو وسه نموده و برسه قرار داده و نماز احتیاطش را نخوانده میخواند و يك

چهار رکعتی اعاده مینماید .

سجده سهو و مواردش

کیفیت سجده سهو آنست که پیشانی برخاک گذارد دوبار و بگوید بسم الله و بالله اللهم صل علی محمد و آله سپس تشهد و سلام بخواند و اما موارد لزوم آن از این قرار است :

۱- سخن گفتن بیجا بغیر از قرآن و ذکر و دعا سهواً .

۲- برای سلام بیجا و برای هر سلام دو سجده سهو لازم است .

۳- برای قیام بیجا سهواً یا نسیاناً بجهت فراموشی .

۴- برای نسیان تشهد با فوت محل تدارکش .

۵- برای کم و زیاد نمودن یکسجده سهواً .

۶- برای مطلق زیادتی و نقصان اجزاء غیر رکنی سهواً .

۷- برای شك میان چهار و پنج پس از اكمال سجدتین و سر برداشتن

از آنها .

۸- در هر موردیکه نماز احتیاط باید خوانده شود سجده سهو هم

لازم است .

۹- برای ذکر و قنوت و مستحبات بیجا و سهوی و اشتباهی .

۱۰- برای هر سهویکه در خود نماز تدارک میشود در محل آن مانند

بلند شدن بجای تشهد .

أحكام روزه

(يا ايها الذين آمنوا كتب عليكم الصيام كما كتب على الذين

من قبلكم لعلكم تتقون . سورة بقره آيه ١٨٣)

روزه‌های واجب

روزه‌هایی که واجب شمرده میشوند عبارتند از :

- ۱- روزه ماه مبارك رمضان هر سال .
- ۲- روزه قضای ماه مبارك رمضان هر سال .
- ۳- روزه قضای روزه‌های پدر و مادر بفرزند .
- ۴- روزه واجب شده بانذر شرعی .
- ۵- روزه واجب شده باعهد شرعی .
- ۶- روزه واجب شده با سوگند شرعی .
- ۷- روزه كفارة إقطار عمدی ماه رمضان .
- ۸- روزه كفارة غیر إقطار مانند روزه عوض بدنه برای کسیکه قبل از غروب از عرفات بیرون رود ۱۸ روز .
- ۹- روزه إعتکاف واجب شده .
- ۱۰- روزه إستیجاری از جانب میت .
- ۱۱- روزه بدل از هدی که سه روز در حج و هفت روز در وطن است .
- ۱۲- روزه واجب شده بامر معصوم یا امر پدر که إطاعتش واجب است با شرایطش .
- ۱۳- روزه كفارة قتل عمد که اضافه بر دیه میباشد .
- ۱۴- روزه كفارة پس از عجز از كفارة ظهار و قتل خطا و حنث

یمین و نذر و کشتن حیوان در إحرام .

روزه‌های مستحبی

روزه‌هایی که مستحب میباشد و ثواب عظیم دارند اینهاست :

- ۱- روزه تمامی روزهای ماه رجب و ماه شعبان .
- ۲- روزه روز عید غدیر ۱۸ ذی‌الحجّة .
- ۳- روزه روز عید نوروز .
- ۴- روزه روز عید بعثت پیامبر اکرم (ص) ۲۷ رجب .
- ۵- روزه روز مباحله ۲۴ ذی‌الحجّة .
- ۶- روزه روز خاتم بخشی امیرالمؤمنین (ع) .
- ۷- روزه روز دحوالأرض ۲۵ ذی‌القعدة .
- ۸- روزه روز ولادت باسعادت پیامبر اکرم (ص) ۱۷ ربیع‌الأول .
- ۹- روزه روز بیست و نهم ذی‌القعدة وفات حضرت جواد (ع) .
- ۱۰- روزه روز نیمه جمادی‌الأولی .
- ۱۱- روزه روز اول سال هجری و محرّم هر سال .
- ۱۲- روزه هر پنجشنبه و جمعه در هفته .
- ۱۳- روزه آیّام البیض ۱۳ و ۱۴ و ۱۵ در هر ماه .
- ۱۴- روزه نه روز اول ذی‌الحجّة .

روزه‌های حرام و مکروه

روزهائی که حرمت شرعی دارند اینهاست:

- ۱- روزه عید فطر اول ماه شوال .
  - ۲- روزه عید قربان دهم ماه ذیحجه .
  - ۳- روزه روز عاشورا بقصد بدعت و تبعیت از بنی امیه .
  - ۴- روزه یوم الشک آخر شعبان بنیت رمضان .
  - ۵- روزه آدای نذر معصیت .
  - ۶- روزه آیام تشریق برای کسیکه در منی میباشد .
  - ۷- روزه تمامی دهر و همه عمر که شامل آیام ممنوعه است .
  - ۸- روزه سکوت و قصد سخن نگفتن .
  - ۹- روزه ضرری که علم بمضّر بودنش هست .
  - ۱۰- روزه وصال که یک روز و شب را بی‌افطار بماند .
  - ۱۱- روزه مسافریکه باید روزه را بخورد .
  - ۱۲- روزه غیر واجب زن بی‌رضایت شوهر باتضییع حقش .
  - ۱۳- روزه غیر واجب بنده و کنیز بی‌رضایت آقایش باتضییع حقش .
  - ۱۴- روزه غیر واجب فرزند بی‌رضایت والدین باتضییع حقشان .
- روزه‌های مکروه عبارتند از:
- ۱- روزه روز عرفه اگر موجب ضعف گردد و از دعا خواندن مانع شود .
  - ۲- روزه مهمان بی‌اذن میزبان .

- ۳- روزه روز عاشورا بنیت قضا .
- ۴- روزه زن بی‌اطلاع شوهر و فرزند بی‌اطلاع پدر و بنده بی‌اطلاع آقایش .

مبطلات روزه

چیزهائی که روزه را باطل مینمایند اینهاست:

- ۱- ریانمودن مبطل روزه است .
- ۲- برگشتن از نیت روزه و قصد نمودن افطار عمدی مبطل روزه است .
- ۳- خوردن هر چیز حلال یا حرام مبطل روزه است .
- ۴- آشامیدن حلال یا حرام مبطل روزه است .
- ۵- رساندن غبار غلیظ بحلق مبطل روزه است .
- ۶- جماع نمودن در قبل یا دُبُر با انسان یا حیوان مبطل روزه است .
- ۷- ایستمناء نمودن بهر وسیله که باشد مبطل روزه است .
- ۸- اِرتماس نمودن در آب و سریزیر آب فروردن مبطل روزه است .
- ۹- دروغ بستن بخدا و پیامبر (ص) و امامان (ع) و سایر معصومین (ع) مبطل روزه است .
- ۱۰- تعمّد بر باقیماندن بر جنابت تا اذان صبح و فجر مبطل روزه است .
- ۱۱- غسل حیض و نفاس نمودن تا فجر صادق و تیمم بدل آن نکردن مبطل روزه است .
- ۱۲- اِماله نمودن بامایع و چیز روان مبطل روزه است .

- ۱۳- قی کردن و استغراغ عمدی مبطل روزه است .
- ۱۴- دودکشیدن چه سیگار یا بافور یا بخار پنسلین و غیره باشد مبطل روزه است .
- ۱۵- تزریق آمپولهای مغذی و مقوی و سرمهای غذائی مبطل روزه است .
- ۱۶- بیهوشی کامل در تمام مدت مبطل روزه است .
- ۱۷- دیوانگی و جنون در روز مبطل روزه است .
- ۱۸- مسافرت پیش از ظهر با شرایطش مبطل روزه است .

معذورین از روزه

- کسانی که از روزه گرفتن معذور هستند عبارتند از :
- ۱- زنان شیرده که روزه برای خود و یا شیرشان ضرر دارد .
- ۲- پیرزن و پیرمردهایی که روزه موجب ضعفشان میشود .
- ۳- زن باردار که وضع حملش نزدیک است .
- ۴- انسان مریض که روزه برایش مضر است .
- ۵- شخص مسافر با شرایط آن .
- ۶- کسیکه داءالعطش و تشنگی شدید دارد .
- ۷- کسیکه روزه برایش مشقت طاقت فرساست که او را از پای در آورد .
- ۸- کسیکه از باب تقیه ناچار است روزه را بخورد .

- و برای چند دسته مستحب است تأدباً اِمساك نمايند گرچه روزه نيستند:
- ۱- نابالغ که در روز بالغ شود .
- ۲- زن حائض و نفساء که پاک شوند .
- ۳- دیوانه که عاقل شود .
- ۴- بیهوش که بهوش آید .
- ۵- کافر یکه مسلمان گردد در روز .
- ۶- مریض که خوب شود و بهبودی یابد .
- ۷- مسافر که بخانه اش برگردد .

کفاره های روزه

کفاره‌هایی که برای خوردن روزه آمده اینهاست :

- ۱- إطعام شصت نفر فقیر برای ابطال یکروز بچیز حلال یا .
- ۲- آزاد ساختن يك بنده برای ابطال یکروز بچیز حلال یا .
- ۳- شصت روز روزه برای ابطال یکروز بچیز حلال .
- ۴- کفاره جمع که هر سه کفاره قبلی است برای ابطال یکروز بچیز حرام .
- ۵- تعدد کفاره مفرد بتکرار جماع با حلال وزن شرعی .
- ۶- تعدد کفاره جمع با تکرار جماع حرام زنا یا لواط و غیره .
- ۷- ده سیر گندم برای افطار بگذر برای معذورین از روزه .
- ۸- ده سیر نان برای کسیکه قضای روزه را تا سال دیگر تأخیر انداخته .

- ۹- إطعام ده فقیر یا کسوتشان برای کسیکه نخواهد روزه کفاره حنث یمین و نذر وعهد را بگیرد .
- ۱۰- ارسال هدی برای کسیکه فاقد هدی بود و ده روز روزه بدش را نگرفته است .

مکروهات روزه دار

- چند چیز برای شخص روزه دار مکروه است :
- ۱- سَرْمه کشیدن و دوا بچشم ریختن .
  - ۲- حجامت و قَصْد و هر چه که موجب ضعف شود .
  - ۳- شیاف با هر چیز جامد .
  - ۴- مسواک نمودن با چوب مرطوب و تر .
  - ۵- آب داخل دهان کردن مگر مضمضه و وضو .
  - ۶- لباس تر پوشیدن .
  - ۷- نشستن زنان در آب .
  - ۸- آنفیه در بینی نمودن .
  - ۹- مداعبه و مَلَاعِبَه با همسر نمودن .
  - ۱۰- مطلق چیز در دهان گذاردن که احتمال بلعیدنش باشد .
  - ۱۱- دندان کندن و بهر وسیله خون از دهان بیرون آوردن .
  - ۱۲- استنشام گیاهان خوشبو و مُعَطَّر .
  - ۱۳- شعر و غزل خواندن مگر مدایح و مرثی و مواعظ .

- ۱۴- جدال و مرء و بیحس و گفتگوی شدید نمودن .
- ۱۵- استحمام نمودن و بحمام داغ که موجب ضعف است رفتن .
- ۱۶- اذیت و زحمت دادن به غلام و کنیز و کارگر و شاگرد و زیردستان .

ثبوت هلال

- از چند راه میتوان هلال ماه رمضان و سؤال را ثابت کرد :
- ۱- رؤیت شخص مکلف با چشم خود .
  - ۲- شیاع مفید علم نزد مؤمنین و متدینین .
  - ۳- گذشت سی روز از هلال شعبان یا رمضان .
  - ۴- تواتر خبر رؤیت بحدی که حجّت باشد شرعاً .
  - ۵- بینة شرعی که دوشاهد عادل است با تطابق شهادت و رؤیت هر دو .
  - ۶- تقارب أفق بلد رؤیت بلکه وحدت آفاق چندین بلد متجاور .
  - ۷- حکم حاکم شرع بنبوت رؤیت .
  - ۸- قول علمای هیئت و نجوم و اهل خبره بآن اگر موجب اطمینان باشد .
  - ۹- اخبار امام معصوم (ع) .
  - ۱۰- ثبوت خروج هلال از محاق بر رؤیت در مکانی از زمین برای سایر اماکن .

شرایط وجوب روزه

شرایط واجب شدن روزه از این قرار است :

- ۱- مسلمان بودن .
- ۲- بالغ بودن .
- ۳- عاقل بودن .
- ۴- بیهوش نبودن .
- ۵- مریض نبودن .
- ۶- حیاض نبودن .
- ۷- در نفاس نبودن .
- ۸- در سفر مبطل روزه نبودن .
- ۹- ضرر نداشتن روزه .
- ۱۰- عسر و حرج و مشقت فوق الطاقه نداشتن روزه .

أحكام خمس

(واعلموا انما غنيمتكم من شيء فان لله خمسته وليرسول
ولذي القربى واليتامى والمساكين وابن السبيل)

سوره انفال آیه ۴۱

موارد وجوب خمس

چیزهائی که خمس بآنها تعلق میگیرد از قرار ذیل هستند :

- ۱- معادنی که ارزش آنها بیست مثقال ۱۸ نخودی طلا و بیشتر هستند.
- ۲- گنجهائی که ارزش آنها بیست مثقال ۱۸ نخودی طلا و بیشتر هستند.
- ۳- غواصی و بیرون آوردن چیزهای قیمتی از زیر آب با فرو رفتن که باندازه یکم مثقال بیابا باشد .
- ۴- منفعت کسب تجارت و زراعت و صنعت و کارمزد و سایر درآمدها پس از مؤنه سال .
- ۵- زائد بر مؤنه گرچه از خمسها و زکاتها و صدقهها و بخششها باشد.
- ۶- غنیمت جنگ که بامر امام یا نائب او باشد جهاد یا دفاع .
- ۷- هبه و جائزه و هدیه مهم معتنابها .
- ۸- زمینی که کافر از مسلمان بخرد باید خمسش را بپردازد .
- ۹- مال حلال مخلوط بحرام که مجهول المقدار و مجهول المالك باشد.
- ۱۰- تملك هر عین مال غیرمخمس از ممتنع از خمس گرچه

بارت باشد .

مستحقین خمس

کسانیکه باید خمس بآنها داده شود و سهم دارند اینها هستند :

- ۱- سهم الله عزوجل .
- ۲- سهم الرسول (ص) .

۳- سهم ذوی القربی و اهل بیت (ع) .

این سه سهم را باید به امام زمان (ع) تقدیم نمود ، و در زمان غیبت به نواب عام آنحضرت داده شود و آنان بمصرف سادات و ترویج دین که رضایت آنحضرت در آن إحراز گردد باید مصرف نمایند .

۴- سهم آیتام از سادات که فقیرند بمقدار مؤنه سالشان .

۵- سهم فقرای از سادات که مؤنه سال را ندارند بهمان اندازه .

۶- سهم ابن السبیل از سادات که در سفر و مانده و فقیر شده که بوطن برسد .

این سه سهم سادات را یا بمجتهد و یا با اجازه او بآنان باید رساند .

معادنی که بآنها خمس تعلق میگیرد

اگر هر يك از این معدنها بحدد نصاب برسند باید پس از مؤنه إخراج آن خمسش داده شود :

۱- طلا .	۷- زاج .
۲- نقره .	۸- فوسفات .
۳- آهن و مشتقات آن .	۹- آلومینیوم .
۴- نפט .	۱۰- مس .
۵- کبریت .	۱۱- زبرجد - زمرد .
۶- قیر .	۱۲- عقیق .

۱۳- فیروزه .

۱۴- یاقوت .

۱۵- جیوه .

۱۶- سرب .

۱۷- نمک .

۱۸- آهک .

۱۹- نوره .

۲۰- گچ .

۲۱- سیمان .

۲۲- گل ارمنی .

۲۳- سنگ مرمر .

۲۴- سنگ تسبیح پادزهر =

شاه مقصود .

۲۵- گل خاور و سرشور .

۲۶- ذغال سنگ .

۲۷- سنگ سرمه .

۲۸- سنگ آسیاب .

۲۹- گاز نطف .

۳۰- آلماس .

۳۱- مومیا .

انفال

انفال و چیزهایی که ملک امام زمان (ع) است اینهاست :

۱- فیئ که هر ملک و زمینی که کفار بی جنگ و جهاد تسلیم کنند .

۲- قلّه کوههای دنیا .

۳- ساحل دریاها و دنیا .

۴- تمامی دره‌های دنیا .

۵- جنگلها و نزارهای دنیا .

۶- تمامی زمینهای موات چه بالأصل یا بالعرض موات باشد .

۷- مختصات پادشاهان و سلاطین و رؤسای جمهور و رهبران ممالک .

۸- غنائم هر جنگی که بی‌اذن امام باشد .

۹- غنیمت ممتاز از غنائم جهادی که بامر امام است مانند کنیز زیبا و اسب و اسلحه عالی .

۱۰- معادنی که از زمینهای ملك امام و انفال و فیئ بی‌اذن امام استخراج میشود .

۱۱- ارث کسیکه وارثی جز امام ندارد .

۱۲- دیه مقتولی که جز امام ولّی دم ندارد .

۱۳- فدک حضرت صدیقه زهرا و موقوفات ذریه امیرالمؤمنین و سائر ائمه (ع) .

۱۴- حجره پیامبر و خانه‌اش که حرم آن حضرت است و حریمهای مطهره سائر ائمه (ع) .

۱۵- موارد امامت و نبوت مانند خاتم سلیمان (ع) و عصای موسی (ع) و غیره .

۱۶- گنج کعبه مقدسه و خزانه اُعتاب مقدسه .

راه شناخت سادات

از چند راه میتوان یکی از سادات را شناخت :

۱- شجره نسب صحیح و معتبر داشته باشد .

۲- علم بنسب او شفاهاً نسل بعد نسل باشد .

۳- دو شاهد عادل بر سیادتش شهادت دهند .

- ۴- در شهر خودش شهرت بسیاری داشته باشد .
- ۵- ادعای سیادتش را حاکم شرع نسابه امضا کند .
- ۶- امام معصوم او را سید بخواند .
- ۷- با امتحانیکه در بعض بلاد مسلمین از سید شده است ثابت شده باشد مانند آتش بدست گرفتن و غیره .

چیزهایی که خمس ندارد

- باین اموال خمس تعلق نمیگیرد :
- ۱- جهیزیه زنان در ازدواجشان .
  - ۲- مهریه زنان که بعقد مالک میشوند .
  - ۳- هبه جزئی و هدیه کوچک .
  - ۴- اِرت از غیر مانع خمس .
  - ۵- مؤنه متعارف در ضمن سال شرعی خوراک و پوشاک و اُثات و مسکن و غیره .
  - ۶- نفقه کسیکه واجب النفقه دیگریست .
  - ۷- خوردنیهایی که از خانه کسانی که در قرآن تجویز شده اند خورده شود .
  - ۸- مالی که از کافر و کسیکه معتقد بخمس نیست بدست آید .
  - ۹- لقطه ای که باید از طرف صاحب تصدق گردد یا تملک شود .
  - ۱۰- گنجی که بحد نصاب نرسد لیکن از ارباح شمرده میشود .

- ۱۱- معدنی که بحد نصاب نرسد از ارباح شمرده میشود .
- ۱۲- غوصی که کمتر از یکمقال طلا باشد از ارباح شمرده میشود .

کسانیکه ممنوع از خمسند

به چند دسته از سادات نمیشود خمس داد از این قبیل :

- ۱- کسیکه اصلاً سید هاشمی نیست گرچه باو سید گفته میشود .
- ۲- کسیکه از طرف مادر هاشمی است لیکن از پدر هاشمی نیست .
- ۳- سیدی که غنی و ثروتمند است .
- ۴- سیدی که متجاهر بکبیره و فسق است .
- ۵- سیدی که متجاهر نیست لیکن در حرام آنرا مصرف میکند .
- ۶- سیدی که تارك الصلاة است عمداً .
- ۷- سیدی که شیعه نیست و مخالف است .
- ۸- سیدی که اسماعیلی یا فطحی یا واقفی یا بهائی است .
- ۹- سیدی که منکر خمس آل محمد مانند عباسیها میباشد .
- ۱۰- سیدی که واجب النفقه دیگری است و خرجش را میدهد مانند زن انسان .

اقسام سادات

سادات هاشمی که از پدر نسبشان بهاشم میرسد چند قسم اند :

- ۱- سادات طالبی که عقیلی و جعفری هستند مانند اولاد مسلم (ع) و زینب (ع) .
- ۲- سادات علوی که از اولاد محمد حنفیه یا ابوالفضل هستند و غیره .
- ۳- سادات فاطمی که از اولاد حسنین و سایر ائمه (ع) هستند .
- ۴- سادات حسنی که از اولاد امام حسن مجتبی (ع) میباشند .
- ۵- سادات حسینی که از اولاد امام حسین (ع) و زین العابدین (ع) میباشند .
- ۶- سادات موسوی که از اولاد موسی بن جعفر (ع) میباشند .
- ۷- سادات رضوی که از اولاد موسی مبرقع فرزند حضرت جواد (ع) میباشند .
- ۸- سادات زیدی که از اولاد زید بن علی بن الحسین (ع) میباشند .
- ۹- سادات عباسی که از اولاد عباس بن عبدالمطلب هستند .
- ۱۰- سادات طباطبائی که حسنی هستند و از اولاد طباطبایا فرزند حسن مثنی میباشند .

تذکر : نسب مبارک حضرت آیت الله میلانی قدس سره بهسیدحسین مدنی میرسد که پس از بیست و شش پشت به حضرت امام زین العابدین میرسد و شریف سیدحسین [جد پنجمشان] از شرفای حسینی که امرای مدینه بودند میباشند که بمیلان آمد و سر سلسله سادات حسینی میلانی شد که در کربلا و نجف و تبریز و تهران و مشهد شهرت دارند .

احکام زکات

(وَالَّذِينَ هُمْ لِزَكَاةٍ فَاعْلُونَ سُورَةُ الْمُؤْمِنُونَ آيَةُ ٤)

شرایط وجوب زکات

شرایط واجب شدن زکات اینهاست :

- ۱- بالغ بودن مکلف .
- ۲- عاقل بودن مکلف .
- ۳- آزاد بودن مکلف .
- ۴- مالک بودن مکلف .
- ۵- متمکن از تصرف بودن مکلف .
- ۶- گذشت سال و حول در آنچه شرطست در آن .
- ۷- بحد نصاب بودن مال زکوی .
- ۸- نقدین یا غلات اربع و اُنعام ثلاثه بودن مال است .
- ۹- شخصیت حقیقی داشتن و بر غلات مدارس و مساجد چیزی نیست چون مکلف نیستند .
- ۱۰- اسلام و ایمان شرط در صحت و تمکن از قصد قربت و عبادت زکات است گرچه کفار هم باید زکات بپردازند .

زکات به چه تعلق میگیرد ؟

زکات اعم از واجب و مستحب باین چیزها تعلق میگیرد:

- ۱- طلای مسکوک و نصابش پانزده مثقال ۱۸ نخود است که یکچهل آن زکات است و تا سه مثقال بآن اضافه شود یکچهل میدهد .

- ۲- نقره مسکوک و نصابش یا صدو پنج مثقال که یکچهل آنرا باید داده و یا بیست و یک مثقال بر آن اضافه میشود که یکچهل باز میدهد .
- ۳- شتر که دوازده نصاب دارد .
- ۴- گاو که دو نصاب دارد .
- ۵- گوسفند که پنج نصاب دارد .
- ۶- گندم که نصابش ۸۴۷ کیلوگرم است .
- ۷- جو که نصابش ۸۴۷ کیلوگرم است .
- ۸- خرما که نصابش ۸۴۷ کیلوگرم است .
- ۹- کشمش که نصابش ۸۴۷ کیلوگرم است .
- ۱۰- زکات فطره هر شخص سه کیلوگرم از غلات .
- ۱۱- زکات مستحبی تمامی حبوبات و بقولات .
- ۱۲- زکات مستحبی اسب و قاطر .
- ۱۳- زکات مستحبی زیورآلات و طلاجات غیر مسکوک .
- ۱۴- زکات مستحبی تمامی میوهها .

مستحقین زکات

کسانی که میتوان از زکات بآنان پرداخت اینهاست :

- ۱- فقرا و کسانی که مؤنه یکسال ندارند نه بالفعل و نه بالقوه و مسلمان مؤمن باشند .
- ۲- مساکین و مستمندانی که مؤنه روزانه را هم ندارند نه بالفعل و نه

بالقوه و مسلمان مؤمن باشند .

- ۳- مدیونی که از ادای قرض عاجز است و مسلمان و مؤمن باشد .
- ۴- آیتام که فقیرند و محتاج و مسلمان مؤمن باشند .
- ۵- سبیل الله و هر چه که نفع عمومی برای مردم داشته باشد .
- ۶- ابن السبیل کسیکه در سفر درمانده و فقیر شده .
- ۷- عاملین زکات که مأمورین جمع آوری هستند .
- ۸- مؤلفه قلوبهم و کسانی که برای دفاع از مسلمانان و اسلام اداره میشوند .

نصاب شتر

تا عدد شترها بحد نصاب نرسد زکات ندارد و نصابهای شتر از این قرار است :

- ۱- پنج عدد و زکاتش يك گوسفند است .
- ۲- ده عدد و زکاتش دو گوسفند است .
- ۳- پانزده عدد و زکاتش سه گوسفند است .
- ۴- بیست عدد و زکاتش چهار گوسفند است .
- ۵- بیست و پنج عدد و زکاتش پنج گوسفند است .
- ۶- بیست و شش عدد و زکاتش يك شتر دوساله میباشد .
- ۷- سی و شش عدد و زکاتش يك شتر سه ساله میباشد .
- ۸- چهل و شش عدد و زکاتش يك شتر چهار ساله میباشد .
- ۹- شصت و يك عدد و زکاتش يك شتر پنج ساله میباشد .

- ۱۰- هفتاد و شش عدد و زکاتش دوشتر سه ساله میباشد .
- ۱۱- نود و يك عدد و زکاتش دوشتر چهار ساله میباشد .
- ۱۲- صد و بیست و يك بیلا و زکاتش یا چهل چهل یا پنجاه پنجاه حساب میشود .

نصاب گاو و گوسفند

گاو دو نصاب دارد :

- ۱- سی عدد است و زکاتش يك گوساله دوساله و هر دوسی عدد دو گوساله و بیشتر بیشتر .
- ۲- چهل عدد است و زکاتش يك گوساله سه ساله ماده و هر چهل يك گوساله سه ساله ماده .

گوسفند هم پنج نصاب دارد .

- ۱- چهل عدد و زکاتش يك گوسفند است .
- ۲- صد و بیست و يك و زکاتش دو گوسفند است .
- ۳- دویست و يك و زکاتش سه گوسفند است .
- ۴- سیصد و يك و زکاتش چهار گوسفند است .
- ۵- چهارصد بیلا و زکاتش هر صد عدد يك گوسفند است .

صدقات واجب

- ۱- خمس های واجب .
- ۲- زکات های واجب .
- ۳- کفار های حج .
- ۴- کفار های روزه .
- ۵- کفار های ظهار .
- ۶- کفار های ایلاء .
- ۷- کفار های حنث یمین .
- ۸- کفار های حنث عهد .
- ۹- کفار های حنث نذر .
- ۱۰- کفار های جماع در حیض .
- ۱۱- کفار های کندن گیسو در مصیبت .
- ۱۲- رد مظالم .
- ۱۳- تصدق بلقطه علامت دار .
- ۱۴- تصدق بمال مجهول المالك .
- ۱۵- حق الحصاد بقدر يك مد هنگام جمع محصول بفقير حاضر .

احکام حج

(وَاللّٰهُ عَلَى النَّاسِ حَكِيمٌ) (وَمَنْ كَفَرَ فَإِنَّ اللَّهَ غَنِيٌّ عَنِ الْعَالَمِينَ . سوره آل عمران آیه ۹۷)

شرایط وجوب حج و استطاعت

شرایط واجب شدن حج اینهاست :

- ۱- بالغ بودن .
- ۲- مؤمن بودن .
- ۳- عاقل بودن .
- ۴- آزاد بودن .
- ۵- مستطیع بودن .

۶- مشقت و عسر نداشتن .

و شرایط استطاعت چنین است :

- ۱- سلامتی جسمی و توانائی بدنی .
- ۲- نبودن مانعی در راه حج .
- ۳- توشه راه و هزینه سفر حج داشتن .
- ۴- مخارج مرکب و وسیله نقل و انتقال داشتن .
- ۶- داشتن مورد رزق بالفعل یا بالقوه مانند کسب و کار و غیره که فقیر نگردد .

عمره های واجب

عمره هایی که شرعاً واجب میشوند از این قرارند :

- ۱- عمره تمتع حجة الاسلام .
- ۲- عمره حج قران .
- ۳- عمره حج افراد .
- ۴- عمره قضای عمره فاسده .
- ۵- اتمام عمره مستحبی پس از پوشیدن احرامش .
- ۶- عمره کسیکه وارد مکه میشود .
- ۷- عمره استیجاری .
- ۸- عمره ایکه با نذر واجب شده .
- ۹- عمره ایکه با عهد واجب شده .
- ۱۰- عمره ایکه با سوگند واجب شده .
- ۱۱- عمره کسیکه حجش را فاسد نموده در سال بعد انجام میدهد .
- ۱۲- عمره کسیکه وقوفین را درك ننموده و با عمره از احرام بیرون می رود .

میقاتها

جاهائی که انسان باید از آنجا برای عمره تمتع و عمره مفرده اجرام

بیند اینهایند :

- ۱- مسجد شجره میقات کسانی که از مدینه به مکه میروند .
- ۲- قرن المنازل میقات کسانی که از طائف به مکه میروند .
- ۳- یلملم میقات کسانی که از یمن به مکه میروند .
- ۴- وادی عقیق میقات کسانی که از عراق و نجد به مکه میروند .
- ۵- جحفه میقات کسانی که از شام به مکه میروند .
- ۶- محاذات، میقات کسانی که از نزدیک یکی یکی از میقاتها به مکه میروند .
- ۷- پیش از میقات میقات کسانی که با نذر از راه هوا به مکه میروند .
- ۸- حدیبیه میقات کسانی که برای عمره مفرده به مکه میروند .
- ۹- جعرانه میقات کسانی که برای عمره مفرده به مکه میروند .
- ۱۰- تنعیم میقات کسانی که برای عمره مفرده به مکه میروند .
- ۱۱- و میقات حج تمتع خود مکه است .
- ۱۲- و میقات اهل مکه خانه خودشان است .

شرایط نایب در حج

کسی که میخواهد نیابت حج انجام دهد باید دارای این شرایط باشد:

- ۱- مسلمان موحد باشد .
- ۲- مؤمن شیعه اثناعشری باشد .
- ۳- بالغ باشد .
- ۴- عاقل باشد .
- ۵- مورد وثوق بانجام عمل صحیح باشد .
- ۶- آشنائی با اعمال حج و مسائل آن داشته باشد .
- ۷- بر خودش در همان سال حج واجب نباشد .
- ۸- در ترك بعض اعمال حج معذور نباشد .
- ۹- قصد نیابت در اعمال حج بنماید .
- ۱۰- منوب عنه را در نیت اعمال تعیین کند .
- ۱۱- نائب بتکلیف خود از اجتهاد یا تقلید عمل کند نه تکلیف منوب عنه .
- ۱۲- نائب ریاکاری در عبادات حج نکند .
- ۱۳- نائب تعمّد بر فساد نمودن حج ننماید .
- ۱۴- نائب دیگری را در اعمال و نیت شریک نکند .
- ۱۵- نائب برای خدا و بقصد قربت بخدا نیابت کند نه برای دنیا و فال یا شهرت .

واجبات حج تمتع

- ۱- نیت و احرام عمره تمتع از میقات بقصد قربت .
- ۲- تلبیه عمره تمتع (لبيك اللهم لبيك لبيك لا شريك لك لبيك إن الحمد والنعمة لك والملك لا شريك لك لبيك) .
- ۳- طواف عمره تمتع .
- ۴- دو رکعت نماز طواف عمره تمتع .
- ۵- سعی میان صفا و مروه هفت شوط برای عمره تمتع .
- ۶- تقصیر و کوتاه کردن سبیل یا ناخن و مو برای عمره تمتع .
- ۷- نیت حج تمتع و احرام حج تمتع از مکه با تلبیه .
- ۸- وقوف بعرفات برای حج تمتع از ظهر تا غروب با نیت .
- ۹- مبیت مزدلفه برای حج تمتع با نیت .
- ۱۰- وقوف بین الطلوعین در مزدلفه برای حج تمتع با نیت .
- ۱۱- جمع کردن سنگریزه برای جمرات از مزدلفه .
- ۱۲- رمی جمره اولی روز عید درمنی هفت عدد .
- ۱۳- هدی و قربانی نمودن درمنی برای حج تمتع .
- ۱۴- حاق یا تقصیر نمودن پس از هدی تمتع .
- ۱۵- مبیت درمنی شب یازدهم و دوازدهم و گاهی سیزدهم با نیت .
- ۱۶- رمی جمرات سه گانه دوز دیگر درمنی هر يك هفت عدد با نیت .
- ۱۷- طواف حج تمتع .

- ۱۸- دو رکعت نماز طواف حج تمتع .
- ۱۹- سعی حج تمتع .
- ۲۰- طواف نساء حج تمتع .
- ۲۱- نماز طواف نساء حج تمتع .
- ۲۲- ماندن درمنی تا ظهر روز دوازدهم .

موارد كفارة شتر

- ۱- اگر قبل از وقوف عرفات جماع نماید که حجش هم فاسد میشود .
- ۲- اگر قبل از وقوف مشعر جماع نماید که حجش هم فاسد میشود .
- ۳- اگر قبل از طواف حج جماع نماید و اگر نتواند يك گاو و اگر نتواند گوسفند .
- ۴- اگر قبل از طواف نساء جماع نماید و اگر نتواند يك گاو .
- ۵- اگر در عمره مفرده پیش از اتمام جماع نماید عمره اش هم باطل میشود .
- ۶- اگر بعد از عمره تمتع قبل از تقصیر جماع نماید .
- ۷- اگر بزور بازن که در احرام است جماع نماید و خودش محلل باشد .
- ۸- اگر بزور با کنیز خود که در احرام است جماع نماید و خودش محلل باشد .
- ۹- اگر محرم اِستمناء عمدی نماید .
- ۱۰- اگر محرم نگاه بشهوت بزنی نماید و اِترال کند .
- ۱۱- اگر محرم زن را بیوسد و اِترال کند .

- ۱۲- اگر مُحَرَّم ملاحظه و مداعبه با زن نماید و انزال کند .
 ۱۳- اگر مُحَرَّم برای محرم دیگری عقد کند و او دخول نماید بزنش.
 ۱۴- اگر مُحَرَّم سه بار جدال بدروغ و سوگند دروغ مرتکب شود .
 ۱۵- اگر مُحَرَّم پیش از غروب از عرفات بیرون رود .
 ۱۶- اگر مُحَرَّم شتر مرغ را بکشد .
 ۱۷- اگر محرم تخم شتر مرغ که جوجه دارد بشکند و نابود کند .

موارد كفارة گاو

مواردیکه واجب میشود که يك گاو كفارة داده شود اینهايند :

- ۱- برای کشتن گاو وحشی در حرم .
 ۲- برای کندن درختان بزرگ حرم .
 ۳- کسیکه نتواند كفارة شتر جماع پیش از طواف حج و نساء بدهد.
 ۴- برای جماع پیش از تمام شدن سعی بعد از طواف حج .
 ۵- اگر پیش از تمام شدن سعی تقصیر نماید .
 ۶- کسیکه نتواند كفارة شتر برای استمناء بانگاہ شهوتی بدهد .
 ۷- برای دشنام و دروغ و فحش و ناسزا دادن در حال احرام .

موارد كفارة گوسفند

- ۱- برای کشتن آهو در حرم .
 ۲- برای کشتن روباه در حرم .
 ۳- برای کشتن خرگوش در حرم .

- ۴- برای کشتن کبوتر و شکار آن در حرم .
 ۵- برای کشتن کبک و سایر پرندگان حرم .
 ۶- برای کشتن بزغاله در حرم .
 ۷- برای راندن کبوتران از حرم و فرار دادنشان .
 ۸- برای کور کردن چشمهای آهو و شکستن دست و پایش .
 ۹- اگر مُحَرَّم نتواند كفارة شتر یا گاو برای جماع و استمناء بدهد.
 ۱۰- اگر مُحَرَّم با زن ملاحظه و استمناء نماید .
 ۱۱- اگر مُحَرَّم تمامی ناخنهای دستش را بچیند .
 ۱۲- اگر مُحَرَّم تمامی ناخنهای پایش را بچیند .
 ۱۳- اگر مُحَرَّم سرش را بی ضرورت مرض بتراشد .
 ۱۴- اگر مُحَرَّم سایبان در حال سیر بر سرش قرار دهد .
 ۱۵- اگر مُحَرَّم سه بار سوگند راست بخورد و جدال نماید .
 ۱۶- اگر مُحَرَّم یکمرتبه سوگند بدروغ بخورد و مجادله نماید .
 ۱۷- اگر مُحَرَّم موی زیر بغلش را بکند .
 ۱۸- اگر مُحَرَّم لباس دوخته بپوشد .
 ۱۹- اگر مُحَرَّم عطر و بوهای خوش استنشام و استعمال نماید .
 ۲۰- اگر مُحَرَّم پیش از صبح از مشعر بیرون رود .
 ۲۱- اگر مُحَرَّم شبهای تشریق مبيت درمنی را ترك کند .
 ۲۲- اگر مُحَرَّم روی پایش را با جوراب بپوشاند .

۲۱- اگر محرم شبهای تشریق مبیت درمنی را ترك کند .

۲۲- اگر محرم روی پای خود را با جوراب بپوشاند .

۲۳- اگر محرم دندان بکند .

۲۴- اگر محرم پس از سعی عمره تمتع عوض تقصیر حلق نماید .

۲۵- اگر محرم پس از هدی و قربانی حلق نکرده طواف حج نماید .

۲۶- اگر محرم زن روی خود را بپوشاند .

ترك احرام

۱- أسلحه بستن .

۲- سرمه کشیدن .

۳- دندان کندن .

۴- إستماء و إنزال منی .

۵- ناخن گرفتن .

۶- روغن مالیدن بدن .

۷- زایل نمودن موهای بدن .

۸- خون بیرون آوردن از بدن .

۹- پوشاندن صورت و رو گرفتن زن .

۱۰- زیورآلات و طلاجات پوشیدن زن .

۱۱- با انگشتر و حنا زینت نمودن .

۱۲- جدال نمودن و سوگند خوردن .

۱۳- عقد نمودن و شهادت بر عقد دادن .

۱۴- جماع و ملاعبه و مداعبه و بوسیدن زن بشهوت .

۱۵- حیوانات وحشی بیابانی را شکار نمودن و گوشتشان را خوردن .

۱۶- حشرات را دور انداختن از بدن و آنها را کشتن .

۱۷- روی پاها را بوسیله کفش و جوراب و غیره پوشاندن .

۱۸- دروغ گفتن و فحش و ناسزا دادن و مفاخرت نمودن .

۱۹- بوی خوش استعمال کردن و عطرها را بوئیدن و مالیدن و خوردن .

۲۰- در آئینه و فلترات صیقلی تماشا کردن .

۲۱- درختهای روئیده در حرم را کندن .

۲۲- استظلال و سایبان بر سر در حال سیر قرار دادن و

۲۳- بهر وسیله برای مردان سر را پوشاندن و

۳۴- لباس دوخته و هر چیز مخیط را پوشیدن بجز همیان و فتق بند

شرایط و واجبات طواف

۱- طواف باید هفت شوط بی کم و زیاد باشد .

۲- طواف باید از حجر الأسود شروع شود .

۳- طواف باید بمحاذات حجر الأسود ختم شود .

۴- در طواف باید خانه کعبه در طرف شانه چپ قرار گیرد .

۵- حجر إسماعیل باید در مطاف قرار گیرد و بداخل آن نرود .

۶- میان کعبه مقدسه و مقام إبراهيم طواف نماید .

- ۷- از سگ و شادروان کعبه بالا نرود بلکه دست هم نزنند .
- ۸- قصد قربت داشته باشد و بنیت عبادت طواف کند .
- ۹- باطهارت از حدث و خبث باشد .
- ۱۰- پاک بودن لباس و مباح بودن آن شرط است .
- ۱۱- پاک بودن بدن واجب است .
- ۱۲- ختنه شرط در صحت طواف است و واجبست مرد ختنه باشد .
- ۱۳- ستر عورت در طواف واجبست .
- ۱۴- پی در پی و موالات در هفت شوط واجب است .
- ۱۵- نماز طواف را هم بلافاصله پس از طواف بیاورد .
- ۱۶- ریا در طواف ننماید که مبطل آن است .
- ۱۷- اگر بتواند خودش طواف کند و گرنه اشکالی ندارد که طوافش دهند .
- ۱۸- دو طواف را بهم متصل بیجا نیاورد یعنی چهارده شوط نکند .
- ۱۹- قصد وجه و تعیین در نیت واجبست که طواف حج است یا عمره آدا یا قضا یا نیابت مستحب یا واجب و غیره .
- ۲۰- دور دیوار خانه کعبه فعلی طواف نماید نه بدور فضای آن بوسیله هواپیما و غیره .

احکام جهاد

(وَفَضَّلَ اللَّهُ الْمُجَاهِدِينَ عَلَى الْقَاعِدِينَ أَجْرًا عَظِيمًا)

سوره نساء آیه ۹۵

اقسام جهاد

- ۱- جهاد واجب عینی که بامر معصوم بر مردان بالغ بر علیه کفار و مشرکین است.
- ۲- دفاع واجب عینی که بامر معصوم و نائیش بر هر مکلف اعم از زن و مرد و نابالغ بر ضد مهاجمین.
- ۳- جهاد بغایه واجب عینی که بامر معصوم و نائیش بر مردان بالغ واجب است که به آنان امر شده بخصوص.
- ۴- جهاد کفائی بامر ولی فقیه مجتهد جامع شرائط بر مردان بالغ است بحد کفایت بشرط آنکه ابتداء حکم بجهاد کفار نباشد.
- ۵- دفاع از نفس و عرض و مال محترم که بر خود شخص مکلف بشرط قدرت واجب میشود.
- ۶- جهاد نفس و مبارزه با هوای نفسانی حرام و جنگ با شیطان که جهاد اکبر بر تمامی مکلفین است.

کسانیکه ثواب اقسام جهاد دارند

کسانیکه ثواب مجاهد دارند و اجر شهید میبرند اینهاست:

- ۱- مرابطی که برای جهاد یا دفاع آماده ایستاده و سنگر گرفته ثواب مجاهد دارد.
- ۲- کسیکه بتحصیل علوم دینی و تفقه اشتغال دارد ثواب مجاهد دارد.

- ۳- کسیکه سخن حق در مقابل سلطان جائز بگوید و هر حاکم ظالمی ثواب مجاهد دارد.
- ۴- کسیکه در راه خدا و حج خانه خدا بمیرد ثواب مجاهد دارد.
- ۵- کسیکه در راه تحصیل قوت عیالش بزحمت افتد و مشقت یابد ثواب مجاهد دارد.
- ۶- کسیکه در راه خدا و ولایت محمد و آل محمد بمیرد اجر شهید میبرد و ثواب مجاهد دارد.
- ۷- کسیکه در راه خدا و تبلیغ دین و مذهب شیعه بمیرد اجر شهید میبرد و ثواب مجاهد دارد.
- ۸- کسیکه در راه خدا و در حال تقیه شدید بمیرد اجر شهید میبرد و ثواب مجاهد دارد.
- ۹- کسیکه در زیر آوار بمیرد ثواب شهید میبرد.
- ۱۰- کسیکه در آب غرق شود ثواب شهید میبرد.
- ۱۱- کسیکه در آتش بسوزد ثواب شهید میبرد.
- ۱۲- کسیکه در زایمان و نفاس بمیرد ثواب شهید میبرد.
- ۱۳- کسیکه مظلوم و بیگناه کشته شود ثواب شهید میبرد.
- ۱۴- کسیکه بی نیت اقتدا با مخالفین در نماز جماعت شرکت کند مانند مجاهد فی سبیل الله است.
- ۱۵- فقیه و عالمی که با قلم خود احکام الهی را ب مردم میرساند که

پیامبر (ص) فرموده اند (مداد العلماء أفضل من دمآء الشهداء) ثوابش بیش از شهادت .

شرایط وجوب جهاد

شرایطی که در واجب شدن جهاد مراعات میشود اینهاست :

- ۱- فرمان معصوم یا نائیش و بی فرمان واجب نمیشود .
- ۲- مرد بودن شرط وجوب است و بر زنان واجب نیست اگر دفاع نباشد .
- ۳- آزاد بودن شرط وجوب است گرچه بردگان میتوانند با إذن اولیا جهاد کنند .
- ۴- بالغ بودن که یا محتمل شده باشد و یا پانزده سال تمام شده بسال قمری .
- ۵- عاقل بودن و بر دیوانگان تکلیفی نیست .
- ۶- سالم بودن و بر مریض بستری واجب نیست .
- ۷- پیر فرتوت نبودن و بر پیرمردان ضعیف و خمیده واجب نیست .
- ۸- شل و چلّاق نبودن و بر عاجز و زمینگیر واجب نمیشود .
- ۹- کور نبودن و بر نابینا واجب نیست .
- ۱۰- مدیونی که طلبکارش مطالبه مینماید نبودن که اگر طلب را بپردازد متمکن نیست .
- ۱۱- منع نمودن پدر و مادر در واجب کفائی و در عینی حق منع ندارند .

۱۲- تمکن از نفقه جهادیکه دوران وطن است گرچه به بذل و تصدق باشد .

احکام شهید

از میان تمامی شهدای راه خدا فقط شهیدی که دارای این شرایط است غسل و کفن نمیشود :

- ۱- مسلمان مؤمن شیعه باشد و گرنه حکم سایر اموات را دارد .
- ۲- مکلف و بالغ باشد و از نابالغ ساقط نمیشود .
- ۳- مرد باشد و زن شهید شده را باید غسل و کفن نمود .
- ۴- عاقل باشد و دیوانه نباشد .
- ۵- محجور علیه و سفیه نباشد .
- ۶- جهاد بامر معصوم یا نائیش باشد .
- ۷- برای جهاد در جنگ شرکت کند نه تماشا و مقاصد دیگر مانند فیلم برداری و عکاسی و امداد و روزنامه نگاری .
- ۸- در خود میدان جنگ کشته شود نه آنکه مجروح شود و در خارج آن بمیرد .
- ۹- پیش از شروع جنگ نمرده باشد .
- ۱۰- پس از توقف جنگ بافاصله زیاد نمیرد .
- ۱۱- در حال فرار از زحف نمیرد که از گناهان کبیره است .

۱۲- با اختیار خود خودش را بی ضرورت باسارت نیاندازد .

۱۳- امام یا نائبش با فرمانده او را از ادامه جنگ و قتال منع نکرده باشد.

۱۴- خودکشی نکرده باشد بلکه خودش را مجروح نکرده باشد که

موجب مرگش شود .

۱۵- با اسلحه جنگی شهید شود نه خفه شدن در زیر پاها یا با گازهای

سمی و غیره و مسمومیت پس شهیدانیکه این اوصاف را ندارند لازم است

غسل و کفن آنها .

احکام امر بمعروف و نهی از منکر

(وَلْتَكُنْ مِنْكُمْ أُمَّةٌ يَدْعُونَ إِلَى الْخَيْرِ وَيَأْمُرُونَ بِالْمَعْرُوفِ وَيَنْهَوْنَ عَنِ الْمُنْكَرِ
وَأُولَئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ) .

(سوره آل عمران آیه ۱۰۴)

شرایط امر بمعروف ونهی ازمنکر

شرایط واجب شدن امر بمعروف ونهی از منکر در مراتب بالاتر از قلب اینهاست:

- ۱- در امر ونهی مفسده و ضرری بخود و دیگران نرسد مگر آنکه تحمّل ضرر واجب شود.
- ۲- مرتکب خلاف جاهل بمعروف و منکر و حکم آن نباشد لذا اول باید باو فهماند.
- ۳- خود شخص امرکننده ونهی کننده هم جاهل بأحكام مربوطه نباشد تا باشتباه نیافتد.
- ۴- احتمال تأثیر در امر ونهی باشد نه آنکه علم داشته باشد که اثر نمیکند گرچه احتمال ضعیف باشد.
- ۵- مرتکب خلاف شرعاً معذور نباشد مانند کسیکه مضطر بخوردن میته است و یا ترك روزه.
- ۶- امرکننده ونهی کننده خودش مأمور بتقیه و سکوت نباشد پس مخالفت تقیه نمودن حرام است.
- ۷- مرتکب خلاف اصرار بر آن داشته باشد نه آنکه توبه نموده باشد و پشیمان شده.
- ۸- مرتکب خلاف تجاهر بترك معروف و انجام منکر نماید نه آنکه

مخفیانه مرتکب باشد مگر نهی از قتل.

- ۹- امر ونهی موجب اصرار و عناد مرتکب خلاف و افزونی گناه نشود.
- ۱۰- خود امرکننده ونهی کننده عمل بمعروف و ترك منکر بنماید که شرط قبول و تأثیر است گرچه شرط وجوب نیست و حضرت رسول اکرم (ص) لعن فرموده اند کسانی را که امر بمعروف مینمایند لیکن خودشان بآن عمل نمیکند ونهی ازمنکر مینمایند و خودشان مرتکب آن میشوند (لعن الله الامرین بالمعروف التارکین له والنّاهین عن المنکر العالمین به).

مراتب امر بمعروف ونهی ازمنکر

امر بمعروف ونهی ازمنکر دارای مراتب است که با تأثیر مراتب اول نوبت بمراتب بالاتر نمیرسد:

- ۱- مرتبه قلبی، که در دل باید معروف را بخواند و ازمنکر متنفر باشد.
- ۲- مرتبه چهره، که در قیافه و چهره با اخم و درهم کشیدن و روی برگرداندن بفهماند.
- ۳- مرتبه زبانی، که با گفتار امر بمعروف نماید و ازمنکر نهی کند.
- ۴- مرتبه دست، که با زدن و ایلام اگر متوقف بر آن باشد بویژه تأدیب پدر و معلم.
- ۵- مرتبه جرح، که مجروح و زخمی نماید با اجازه حاکم شرع در صورت لزوم.
- ۶- مرتبه غضب، که ضرورت باشد تصرف نمودن در اموال و اجناس

مرتکب خلاف با اذن حاکم .

۷- مرتبه قتل ، که حفظ دین و نفی فساد و بدعت و ضلالت متوقف بر کشتن مرتکب خلاف با اذن حاکم باشد .

۸- مرتبه فداکاری ، که فدانمودن جان خود برای اسلام و قرآن و امام زمان در صورت لزوم آن .

۹- مرتبه تقیه ، که مصلحت اسلام یا مصلحت مسلمانان یا مصلحت اهم دیگری آنرا واجب گرداند مانند خوردن روزه امام صادق (ع) با تقیه از منصور عباسی یا امر نمودن موسی بن جعفر (ع) علی بن یقطین را بوضوی معکوس یا قبول نمودن امام رضا علیه السلام و لایتمهدی مأمون را و تقیه نمودن در موارد لزوم فرار از تکلیف نیست بلکه مخالفت آن ترک تکلیف شرعی است و حضرت امام صادق (ع) رئیس مذهب ما فرموده اند :

(التقیة دینی و دین آباء من لا تقیة له لا دین له).

اما درجائی که باید تقیه نکرد بعلت ترس و وحشت و ضعف نفس بنام تقیه ترك وظيفه امر بمعروف و نهی از منکر نمودن گناه بزرگ است نا بخشودنی.

انواع معروف

بعض امور که معروف اند و میتوان امر بآن نمود اینها اینند :

۱- توبه از گناه = وتوبوا إلى الله توبة نصوحا، إن الله يحب التوابين =

۲- توکل بر خدا = وعلي الله فليتوكل المؤمنون =

۳- حسن ظن بخدا = أحسنوا الظن بربكم فإنه عند حسن ظن عده =

۴- صبر بر طاعت = واصبروا وصابروا ، إنما يوفى الصابرون

أجرهم بغير حساب =

۵- صبر از معصیت = الذين يجتنبون كبائر الاثم والفواحش ما ظهر

منها وما بطن =

۶- صبر بر مصیبت = الذين إذا أصابتهم مصيبة قالوا إنا لله وإنا إليه

راجعون أولئك عليهم صلوات من ربهم ورحمة =

۷- حلم و بردباری = لا يكون الرجل عابداً حتى يكون حليماً ،

كاد الحليم أن يكون نبياً =

۸- جود و سخا = الذين ينفقون أموالهم في سبيل الله أولئك اعظم

درجة عند الله =

۹- تواضع و فروتنی = من تواضع لله رفعه الله =

۱۰- مروت و انصاف = سيد الأعمال انصاف الناس من نفسك =

۱۱- ستر عیب و پرده پوشی = إن الله يحب الساترين =

۱۲- زهد و قناعت = من زهد في الدنيا أثبت الله الحكمة في قلبه =

۱۳- عفت فرج و شکم = إنما شيعه جعفر من عفت بطنه و فرجه =

۱۴- عفو و اغماض = والكاظمين الغيظ والعافين عن الناس والله

يحب المحسنين =

۱۵- طلب علم و دانش = طلب العلم فريضة على كل مسلم و مسلمه =

۱۶- سفارش بحق و العصر إن الإنسان لفي خسر الا الذين آمنوا و

عملوا الصالحات وتواصوا بالحق وتواصوا بالصبر =

۱۷- قضای حوائج مؤمن = من قضی لأخیه المؤمن حاجةً قضی الله

تعالی له ۱۰۰۰۰۰ حاجه أهونها الجنة =

۱۸- خدمت بخلق خیر الناس من نفع الناس =

۱۹- وفای بعهد = والموفون بعهدهم إذا عاهدوا =

۲۰- إقتصاد در معیشت = ولا تجعل يدك مغلولةً إلى عنقك ولا تبسطها

ككل البسط =

۲۱- دوری از فتنه = كن فی الفتنة كابن اللبون لاطهر فير مكب

ولابطن فيحلب =

۲۲- اینثار = ويؤثرون على أنفسهم ولو كان بهم خصاصة الخ =

حقیهای واجب

۱- حَقّ پیامبر و امام معصوم (ص) که بر تمامی امت مسلمان واجب

است که طاعت کامل و پیروی از آنانست .

۲- حَقّ پدر و مادر که بر فرزندان است که جلب رضایت آنان است

و عاق نشدن .

۳- حَقّ علما و فقها که بر مردم است که آنها را به پیشوائی و

رهبری بپذیرند و قدردان باشند .

۴- حَقّ معلّمان و استادان که بر شاگردان است احترام آنان و قدردانی

از زحماتشان .

۵- حَقّ خویشاوندان و أرحام که بر همه واجب است که نیکی و محبت

وصله و ببینند خویشاوندی و حرام است قطع رحم .

۶- حَقّ همسایگان که باید از اذیت و آزار آنان پرهیز نمود و اذیت

آنان را تحمّل نمود و با آنان محبت کرد .

۷- حَقّ دوستان و رفقا که با آنان حَسَن معاشرت و صفا و وفا و اینثار

و خدمت و فداکاری نماید .

۸- حَقّ مردم مؤمن که آنچه را که برای خود می‌پسندیم برای آنان

هم به‌پسندیم و آنچه نپسندیم برای آنان هم نپسندیم .

۹- حَقّ فرزند بر پدر که نام خوب برایش انتخاب کند و باو قرآن

و شنا و اسب سواری و تیراندازی بیاموزد .

۱۰- حَقّ والی بر رعیت که انصاف دهند و نافرمانی نکنند و حرمت

اورا نگهدارند .

۱۱ حَقّ رعیت بر والی که باید مصالح آنان را چه دنیوی چه آخروی

در نظر بدارد و بعدالت رفتار نماید .

۱۲- حَقّ زن بر شوهر که نفقه غذا و لباس و مسکن و هم‌خوابی و

خوش رفتاریست .

۱۳- حَقّ شوهر بر زن که تمکین نمودن از او هر وقت بخواهد و

مطیع او بودن و ناشزه نشدن .

۱۴- حَقّ مستشیر بر مشیر که در مشورت خیانت نکند و مستشیر هم

برای مشاور عمل کند .

- ۱۵- حَقِّ إمام جماعت که بر مأمومین واجب است حمایت و دفاع از او و انجام و بر آوردن حوائجش .
- ۱۶- حَقِّ پیر مردان و ریش سفیدان که بر جوانان است که آنانرا توقیر و احترام نمایند و نیازارند .
- ۱۷- حَقِّ زیردستان و کارگران که بر اربابان و صاحبکاران است که بارفق و مدارا و مهربانی با آنان رفتار نمایند .
- ۱۸- حَقِّ سائلان و محتاجان که لازمست مساعدت نمودن و کمک و دستگیری از آنان .
- ۱۹- حَقِّ صاحبان منت که در حَقِّ انسان لطف و محبتی نموده اند باید شکر گزار و قدردان بود و تلافی کرد .
- ۲۰ حَقِّ واعظان و ناصحان که بر شنوندگان لازمست پذیرفتن از آنان و عمل نمودن بوعظ و إرشادشان .

موارد حرمت و کراهت سلام

- ۱- سلام نمودن بر مشرکان حرام است .
- ۲- سلام نمودن بر یهودیان حرام است .
- ۳- سلام نمودن بر مسیحیان حرام است .
- ۴- سلام نمودن بر مجوسیان حرام است .
- ۵- سلام نمودن بر بت پرستان حرام است .
- ۶- سلام نمودن بر ملحدان و بی دینان حرام است .

- ۷- سلام نمودن بر ناصبیان و غلات حرام است .
- ۸- مکروه است سلام نمودن بر شرابخوار .
- ۹- مکروه است سلام نمودن بر قمار باز که بهر وسیله بر دو باخت میکند .
- ۱۰- مکروه است سلام نمودن بر رباخوار .
- ۱۱- مکروه است سلام نمودن بر آواز خوان و مطرب و تار و موزیک زن .
- ۱۲- مکروه است سلام نمودن بر عشار و باج گیر و مفت خور بزور .
- ۱۳- مکروه است سلام نمودن بر شاعریکه زنان محصنه را قذف نماید .
- ۱۴- مکروه است سلام نمودن بر مخنث و لوطی و کسانیکه مفعول انداز ذکور و مردان .
- ۱۵- مکروه است سلام نمودن بر فاسق متجاهر بفسق و گناه کبیره .
- ۱۶- مکروه است سلام نمودن بر ظالمان و طاغوتان و ستمکاران و بیروانشان .
- ۱۷- مکروه است سلام نمودن بر متکبر خودخواه و هر سرکش یاغی و خودخواه .
- ۱۸- مکروه است سلام نمودن بر کسیکه در بیت الخلا می باشد و مشغول تخلیه است .
- ۱۹- مکروه است سلام نمودن بر کسیکه در حمام است ، ظاهر اگر مابه عمومی مقصود است .
- ۲۰- مکروه است سلام نمودن بر کسیکه بنماز ایستاده است .

چله‌های مشروع

چله‌هایی که فقها نقل نموده‌اند که برحسب تسامح در أدلّه سنن است اینهایند :

- ۱- کسیکه چهل روز حلال بخورد قلبش نورانی گردد .
- ۲- کسیکه چهل شب سوره واقعه بخواند فقیر نگردهد .
- ۳- کسیکه چهل روز دعای عهد با امام زمان را بخواند از پاورانشان گردد .
- ۴- کسیکه چهل روز روزه بگیرد از آتش جهنم آیمن گردد .
- ۵- کسیکه چهل شب جمعه زیارت امام حسین مشرف شود حوائجش برآورده شود .
- ۶- کسیکه چهل چهارشنبه بمسجد سهله یا جمکران رود بتشرف نائل گردد .
- ۷- کسیکه چهل روز زیارت عاشورا بخواند حاجتش برآورده شود .
- ۸- کسیکه چهل روز سوبق بخورد شانه‌هایش پراز قوت گردد .
- ۹- کسیکه حلیم بخورد تا چهل روز نشاط بر عبادت داشته باشد .
- ۱۰- کسیکه صبح جمعه آنار بخورد تا چهل روز هاز و سوسه شیطان نجات یابد و دلش نورانی گردد .
- ۱۱- کسیکه روغن زیتون بخورد و بخودش بمالد تا چهل روز شیطان از او دور شود .

- ۱۲- کسیکه برای چهل مؤمن درقنوت وتر آمرزش طلبد خدا او را بیامرزد .
  - ۱۳- کسیکه چهل مؤمن برایش شهادت دهند اللهم لانعلم منه الاخيرا آمرزیده شود .
  - ۱۴- کسیکه چهل روز نمازهایش را بجماعت بخواند دلش نورانی گردد و حکمت از زبانش جاری شود .
  - ۱۵- کسیکه چهل شب درقنوت نماز وتر صد مرتبه استغفار کند نام او را در لیست مستغفرین بالأسحار نویسند .
- ألبته آثاری که ذکر شده است از باب مقتضی عمل است که مشروط بر نبودن مانع است پس اگر پس از چله نتیجه حاصل نشد مانعی در کار بوده است و اصولاً اساس قبولی هر عملی تقوای حقیقی است که = إِنْ مَا يَتَقَبَّلُ اللَّهُ مِنَ الْمُتَّقِينَ =

أحكام تولي و تبري

(وَمَنْ يَتَوَلَّ اللَّهَ وَرَسُولَهُ وَالَّذِينَ آمَنُوا فَإِنَّ حِزْبَ اللَّهِ هُمُ الْغَالِبُونَ)

(سورة مائده آيه ٥٦)

اقسام تولی و تبری

تولی و تبری که اساس ایمان است دارای اقسام و مراتبی است از این قرار:

- ۱- إطاعت از خدا و کتاب خدا قرآن مجید و تمسک بآن و باحکام آن.
- ۲- إطاعت و پیروی از رسول خدا حضرت محمد بن عبدالله (ص) و دوستی او و احیای سنت آنحضرت.
- ۳- إطاعت از اولوالأمر معصومین و اهل بیت پیامبر (ص) بویژه امام زمان (ع) و سنت آنان.
- ۴- إطاعت از فقهاء و مجتهدین جامع الشرائط نواب عام امام زمان (ع).
- ۵- مخالفت و نافرمانی با شیاطین و ابلیس لعین و وسوسه هایش.
- ۶- مخالفت و دشمنی و مبارزه با پیروان شیطان و شیاطین جن و انس.
- ۷- محبت و دوستی قلبی با خدا و دوستان خدا و مقربان درگاهش.
- ۸- بغض و دشمنی قلبی نسبت به دشمنان خدا و دشمنان دوستان خدا.
- ۹- إقرار زبانی و شهادت بمحبت و طاعت خدا و دوستان خدا.
- ۱۰- إقرار زبانی و شهادت ببراءت و بغض و عدوات با دشمنان خدا و دشمنان اولیایش.
- ۱۱- تعظیم شعائر دینی و مذهبی و اعلام و إعلان محبت و ولایت اولیای خدا.
- ۱۲- إعلان و اعلام براءت و بیزارى عملاً بهر نحو ممکن از دشمنان

خدا و رسول و اهلیتیش (ع).

۱۳- رکون نمودن بظالم و ستمکار بلکه مقاطعه ظالمان و دشمنان

خدا و رسول و اهلیتیش (ع).

۱۴- همکاری و یاری نمودن مظلومان و دفاع از حقشان و نصرت

مؤمنان و پیروان حق.

۱۵- دعا برای تعجیل فرج آل محمد و ظهور حضرت ولی عصر

مهدی (ع) و قیام دولت حق.

۱۶- سعی و کوشش و جهاد برای زمینه سازی و تمهید و آمادگی برای

انقلاب جهانی آنحضرت و بهترین زمینه سازی خودسازی است که هر فرد

خود را برای سربازی و خدمتگذاری آماده سازد و از هر حیث تقوی و

پرهیزکاری را مراعات نماید و جهاد بانفس نماید.

اولیای خدا

۱- سرور کائنات و أشرف أنبیاء حضرت خاتم الأنبیاء رسول اکرم (ص).

۲- اهل بیت طیبین طاهرین معصومین خاندان رسول اکرم (ص).

۳- آل محمد و خویشاوندان نزدیک و پاک رسول الله و اهل بیت

معصومین علیهم السلام.

۴- صحابه برگزیده و راستین رسول الله مانند سلمان و ابوذر و مقداد

و عمار رضوان الله علیهم.

۵- سایر انبیای خدا و پیامبران معصوم از حضرت آدم تا عیسی

عليهم السلام .

- ۶- تمامی اوصیای پیامبران و جانشینان پاك و اصحاب و یاران شان .
- ۷- اصحاب و یاران و حواریین و شاگردان برگزیده امامان معصوم (ع).
- ۸- شهداء و صدیقیّن از حضرت هابیل تا شهدای درپیشگاه امام زمان علیه السلام .
- ۹- تمامی ملائکه مقربین سلام الله عليهم اجمعین بویژه جبرئیل و میکائیل و اسرافیل و عزرائیل (ع) .
- ۱۰- تمامی علمای دین و فقهاء عظام شریعت سید المرسلین از صدر اسلام تا امروز .
- ۱۱- تمامی عباد الله صالحین از مؤمنات و مؤمنین از صدر عالم تا اِنتهای عالم .
- ۱۲- تمامی توابین و مستبصرین که راه حق و حقیقت را برگمراهی برگزیدند و هدایت یافتند .

دشمنان خدا

- ۱- إبلیس لعین و شیاطین جنّ و انس لعنة الله عليهم .
- ۲- فرعونیان و نمرودیان و کفار و مشرکین لعنة الله عليهم .
- ۳- تمامی قاتلان پیامبران و دشمنان لعنة الله عليهم .
- ۴- تمامی دشمنان پیامبر اکرم (ص) و مخالفان لعنة الله عليهم .
- ۵- دشمنان و ظالمان حضرت صدیقه زهرا (ع) و غاصبان حقشان لعنة الله عليهم .

- ۶- تمامی دشمنان و مبغضان امیر المؤمنین از ناکثین و قاسطین و مارقین و ناصبیان لعنة الله عليهم .
- ۷- دشمنان و ظالمان حضرت امام حسن مجتبی (ع) و خادانانش لعنة الله عليهم .
- ۸- قاتلان و ظالمان حضرت امام حسین (ع) و یاران مظلومش لعنة الله عليهم .
- ۹- دشمنان و قاتلان سایر امامان معصوم ما لعنة الله عليهم .
- ۱۰- تمامی ستمکاران و جنایتکاران و ظالمان و طاغوتان در هر زمان لعنة الله عليهم .
- ۱۱- همه بدعت گذاران در دین و گمراه کنندگان مسلمانان لعنة الله عليهم .
- ۱۲- تمامی دشمنان امام زمان و مخالفان آن حضرت و منکران شان لعنة الله عليهم .
- ۱۳- تمامی مخالفان اهل بیت و شیعیان آنان و دشمنان شان بویژه بنی امیه و بنی العباس لعنة الله عليهم .
- ۱۴- تمامی استثمارگران و استثمارگران مسلمانان و ممالک اسلامی و قدرتهای ضد دین و احزابشان چه احزاب شرقی و دست چپی و یا احزاب دست راستی و غربی که متأسفانه در ممالک اسلامی رخنه نموده اند و عده ای نادان و ساده لوح مسلمان را فریب داده اند .
- أولئك حزب الشیطان - تمامی آنان احزاب شیطان هستند .

احكام معاملات

قال رسول الله صلى الله عليه وآله -

(تَفَقَّهْ وَاتَّجِرْ)

قال الله عز وجل -

(ولا تأكلوا أموالكم بينكم بالباطل)

سوره بقره آيه ۱۸۸

عقود لازمه

عقدهائی که إلزام آور هستند و طرفین عقد را ملزم مینمایند اینهاست:

- ۱- عقد بیع ، خرید و فروش .
- ۲- عقد إجاره ، تمليك منفعت مال و ملك بمدت معین .
- ۳- عقد مزارعه ، درختکاری و نهالکاری .
- ۴- عقد مساقات ، آبیاری درختهای میوه .
- ۵- عقد ضمان ، بعهده گرفتن مسئولیت مال و منفعت آن .
- ۶- عقد نیابت در عمل ، خواه عبادت باشد مانند حج یا نباشد .
- ۷- عقد بیمه ، تعهد آدای خسارت و جبران ضرر معین و زیانهای حاصله .
- ۸- عقد رهن ، گرو نهادن مال نزد دیگری .
- ۹- عقد کفالت ، ضامن شدن برای بدهکار نزد طلبکار .
- ۱۰- عقد حواله ، بگردن گرفتن آدای دین یا حق دیگری از جانب او .
- ۱۱- عقد صلح ، مصالحه نمودن در هر امری که مورد اختلاف یا تردید یا نزاع است .
- ۱۲- عقد هبه لازمه ، بذل و بخشش و هدیه دادن به خویشاوندان .
- ۱۳- عقد مکاتبه ، غلام و کنیزی که با پرداخت مقداری از قیمت خود با قرارداد خود را آزاد میکند .
- ۱۴- عقد نکاح ، ازدواج شرعی خواه دائم یا منقطع باشد .
- ۱۵- عقد جزیه و ذمه ، مالیاتی که اهل کتاب میپردازند طبق

قرارداد معین .

- ۱۶- عقد امان ، قرارداد مصونیت جان و مال و عرض که میان مسلمان و کافر حربی بسته میشود .
- ۱۷- عقد سبق و رمایه ، مسابقه تیراندازی و اسب دوانی و مانند آن .
- ۱۸- عقد بیعت با معصوم ، مانند بیعت رضوان و بیعت غدیر که با پیامبر (ص) و امیر المؤمنین انجام شد .
- ۱۹- عقد حلف ، و پیمان دفاع و همکاری میان شخصی و قبیله و گروهی .
- ۲۰- عقد احوّت ، عقد برادری ایمانی و دینی که پیامبر (ص) میان مهاجر و انصار بستند و مؤمنین در روز عید غدیر می بندند .

عقود جائزه

قراردادهائی که یکطرفه میتوان باطل نمود و عقود جائزه هستند اینهاست:

- ۱- عقد امان ، بمرکبین برای شنیدن کلام خدا که لغو میگردد .
- ۲- عقد عاریت ، که مالی را بعاریت در اختیار دیگری میگذارد میتواند پس گیرد .
- ۳- عقد ودیعت ، سپردن امانتی بدیگری که از او باز میستانند .
- ۴- عقد وکالت ، دادن اختیارات شخصی بکسی دیگر بنیابت از خود که اقاله مینماید .
- ۵- عقد شرکت ، در سرمایه و کار میان دو نفر یا بیشتر که هر وقت بخواهند بهم میزنند .

- ۶- عقد جعاله ، قراردادن جائزه وحق السعی و بهره در مقابل انجام کاری که هر کس انجام دهد که میشود إلغا کرد .
- ۸- عقد وصیت ، سفارش نمودن بأموریکه پس از مرگ انجام میشود .
- ۹- عقد هبه به اجنبی ، بخشش نمودن بغیر از خویشاوندان که میتواند برگرداند .
- ۱۰- عقد هبنة ، متارکه جنگ و بزمین نهادن أسلحه تا وقت معین که اگر طرف مقید نشود بهم میزنند .

ایقاعات

- قرارهای یکجانبه که یکطرفه انجام میشوند وایقاع هستند اینهايند:
- ۱- ایقاع طلاق ، که مرد زنش را جدا میکند .
- ۲- ایقاع إبراء ذمه ، بخشیدن حق یا دین مدیون .
- ۳- ایقاع إجازة عقد فضولی و إمضای آن .
- ۴- ایقاع إقالة وکیل از وکالت و عزلش .
- ۵- ایقاع وقف نمودن موقوفه .
- ۶- ایقاع حبس نمودن مال .
- ۷- ایقاع صدقه إستجابی دادن بفقییر و غیره .
- ۸- ایقاع عتق و آزاد ساختن بنده و کنیز و برده .
- ۹- ایقاع إباحة تملك ملك یا مال برای هر کس .
- ۱۰- ایقاع إباحة تملك منفعت بمنافع .
- ۱۱- ایقاع إجازة تصرف در مال برای دیگران .

- ۱۲- ایقاع إجازة عقد صغیر هنگام بلوغش یا رد إجازة وفسخ عقد .
- ۱۳- ایقاع إسلام وایمان آوردن و إقرار بشهادتین .
- ۱۴- ایقاع إرتداد و کفر و شرك و وزیدن و برگشتن از دین و خروج از آن .
- ۱۵- ایقاع توبه نمودن از إرتداد و کفر و گناه و معصیت و بازگشت بدین .
- ۱۶- ایقاع رجوع نمودن مرد بزوجه مطلقه رجعیه خود .
- ۱۷- ایقاع رجوع از هبه به اجنبی و پس گرفتن هدیه .

اقسام بیع

اقسام خرید و فروشها اینهايند که مشروع هستند :

- ۱- بیع نقد و نسیه ، که یکی را بدیگری تبدیل کنند .
- ۲- بیع نقدین ، که طلا به نقره و نقره به طلا خرید و فروش نمودن .
- ۳- بیع صرف ، خرید و فروش پولهای رایج و سکهها و اسکناسها .
- ۴- بیع سلف ، که مشتری پول را بدهد که پس از مدتی جنس را تحویل گیرد .
- ۵- بیع سلم ، که فروشنده جنس را پیش فروش مینماید ارزاتر از قیمت روزش .
- ۶- بیع مرابحه و مواضعه ، خرید و فروش با در نظر گرفتن سود معین یا زبان معین .
- ۷- بیع حیوان ، خرید و فروش حیوانها تماماً یا پوست یا گوشت و

جزئی از آنها .

- ۸- بیع معاطاتی، خرید و فروش بی عقد لفظی و داد و ستد مجرد .
- ۹- بیع ثمار، خرید و فروش میوه‌ها بردرختها یا پس از چیدنشان .
- ۱۰- بیع عقار، خرید و فروش منازل و املاک و ساختمانها و زمینها .
- ۱۱- بیع فضولی، خرید و فروش از جانب دیگری با احتمال رضایتش و اجازه بعدی او .

و چند بیع غیر شرعی هست که حرامند مانند اینها :

- ۱- بیع ربوی خرید و فروش دوجنس مکیل یا موزون همجنس با اضافه .
- ۲- بیع غصبی خرید و فروش مال و جنس دیگران بی رضایتشان .
- ۳- بیع غرری خرید و فروش جنس مغشوش و اجحافی در قیمت و غیره .

شرایط متبایعین

شرایط فروشنده و خریدار از قرار ذیل است :

- ۱- بلوغ طرفین باید بالغ باشند یا باذن بالغ خرید و فروش کنند.
- ۲- عقل طرفین باید دیوانه نباشند .
- ۳- رشد طرفین باید سفیه نباشند .
- ۴- قصد طرفین باید قصد جدی در معامله داشته باشند نه مزاح و غیره .
- ۵- ملکیت طرفین باید مالک ثمن و مثن باشد یعنی جنس و قیمت .

- ۶- اختیار طرفین باید اختیار کامل داشته باشند نه مجبور و مکره بزور باشند .
- ۷- محجور نبودن طرفین باید مفلس و محجور علیه نباشند .
- ۸- ممنوع نبودن طرفین باید ممنوع التصرف نباشند مانند محارب و مرتد و قاتل و غیره .
- ۹- قدرت تسلیم طرفین باید بر پرداخت و تسلیم جنس و عوض قادر باشند .
- ۱۰- امضاء عقد طرفین باید هنگام عقد معامله را فسخ نمایند و اقاله نکنند و گرنه اثری ندارد .

شرایط عوضین

عوضین مورد معامله که ثمن و مثن و جنس و مال و قیمت آن هستند باید دارای این شرایط باشند :

- ۱- تعیین مقدار، چه عدد باشد یا وزن و یا پیمانه باید معین باشد .
- ۲- تمکن از تحویل، باید ثمن و مثن قابلیت پرداخت و تسلیم داشته باشند .
- ۳- تعیین وصف، باید خصوصیات صفتی جنس و عوض معین گردد .
- ۴- ملکیت مطلقه، باید ملکیت جنس و عوض مطلق و آزاد باشد .
- ۵- تعامل بر عین مال، باید عین مال و جنس را مورد معامله قرار دهد نه منفعتش .

- ۶- جواز تعامل ، باید مال معامله یعنی جنس و بدلش شرعاً ممنوع نباشد مانند شراب و غیره .
- ۷- إباحه تصرف، باید تصرف در ثمن و مضمن مباح باشد و غصبی نباشد.
- ۸- قابلیت انتقال ، ثمن و مضمن قابلیت انتقال از یکی بدیگری را دارا باشند .

موارد صحت اکراه بر بیع

مواردیکه اکراه بر بیع و اجبار بر فروش جایز است اینهاست :

- ۱- فروش حاکم شرع و قاضی مال مفلس را برای ادای قرض او به طلبکاران .
- ۲- فروش حاکم شرع و قاضی مال کسیکه از ادای قرضش تمکن دارد و نمیکند .
- ۳- فروش حاکم شرع و قاضی مال میت را برای ادای قرض او با ائمتناع ورثه .
- ۴- فروش حاکم شرع و قاضی مال شرکتی که بعضی از شرکا از فروش ائمتناع کنند .
- ۵- فروش حاکم شرع و قاضی مال محتکر را بقیمت عادلانه با ائمتناعش از فروش .
- ۶- فروش حاکم شرع و قاضی مال ممتنع از زکات برای رساندن بمستحقین آن .

- ۷- فروش حاکم شرع و قاضی بنده شخص کافر را که مسلمان گشته بی رضایت کافر .
- ۸- فروش حاکم شرع و قاضی باذن ولی فقیه مال ممتنع از خمس را بجهت تقاص .
- ۹- فروش حاکم شرع و قاضی مال میت را برای تقسیم اُرت بورثه با ائمتناع وصی میت .
- ۱۰- فروش حاکم شرع و قاضی مال و منفعت موقوفه را برای مصرف نمودن بمورد وقف با ائمتناع متولی .

فروشهای ممنوع

- ۱- فروش ماهیها و حیوانات دریائی که در آب مرده اند .
- ۲- فروش مال و ملک معضوب دیگران بی رضایت آنان .
- ۳- فروش پشمهای حیوانها بر بدنشان پیش از چیدن آنها .
- ۴- فروش روغنهای نجس شده بی اعلام مشتری .
- ۵- فروش کبوتران در هوا پیش از شکارشان .
- ۶- فروش ماهیهای آبها و دریاها پیش از شکارشان .
- ۷- فروش جنس معیوب بی اعلام مشتری و بی رضایت او .
- ۸- فروش انگور یا کشمش یا خرما برای شراب ساختن .
- ۹- فروش چوب و تخته برای ساختن صلیب یا آلات لهو و موسیقی .
- ۱۰- فروش اسلحه بدشمنان محارب مسلمانان .

- ۱۱- فروش وسایل قمار و بورد و باخت حرام و نرد و شطرنج .
- ۱۲- فروش وسایل لهو و ساز و تار و موسیقی .
- ۱۳- فروش تمامی مردارها و میت‌های انسانها و حیوانها .
- ۱۴- فروش سمهای کشنده و گازهای سمی برای جنایت .
- ۱۵- فروش موشها و حشرها بجز زنبور عسل و کرم ابریشم .
- ۱۶- فروش بول نجس لیکن اجرت گرفتن بر نقل فاضل آب جایز است .
- ۱۷- فروش غایط انسان لیکن مزد گرفتن برای نقل آن جایز است .
- ۱۸- فروش منی انسان و حیوانها لیکن اجرت گرفتن برای باردار نمودن حیوان ماده بانر جایز است .
- ۱۹- فروش خونهای نجس لیکن اجرت گرفتن برای تزریق آن جایز است .
- ۲۰- فروش زمین و ساختمان و ائاث مسجدها .
- ۲۱- فروختن مرد وزنی که آزادند و همچنین اطفال آزاد زاده .
- ۲۲- فروختن مرد وزن غلام و کنیز مرتکب قتل بی رضایت ولی مقتول .
- ۲۳- فروختن مرد وزن غلام و کنیز که مرتکب جنایتی شده‌اند که بیش از قیمت آنان است .
- ۲۴- فروختن اجزای حرام حیوانهای حلال گوشت .
- ۲۵- فروختن مرد وزن کنیز و غلام که مرتد شده .
- ۲۶- فروختن مرد وزن کنیز و غلام که مسلمانند به کافر .
- ۲۷- فروختن مرد وزن کنیز و غلام که فرار نموده و در اختیار نیست .

- ۲۸- فروختن زمینی که در جهاد اسلامی فتح شده است . بی اجازه حاکم شرع و فقیه مجتهد .
- ۲۹- فروختن مال وقف شده مگر در موارد ضرورت و مصلحت آن .
- ۳۰- فروختن دوجنس مکیل و موزون مشابه با زیادتی .
- ۳۱- فروختن محصولی که هنوز بدست نیامده .
- ۳۲- فروختن جنسی ب مدت غیر محدود و أجل غیر معلوم .
- ۳۳- فروختن قرض بقرض و دین به دین .
- ۳۴- فروختن جنین در شکم حیوان مادرش و همچنین تخم .
- ۳۵- فروختن سگها بجز سگ شکاری .
- ۳۶- فروختن خوک و خنزیر زمینی که نجس است و دریائی که وحشی است .
- ۳۷- فروختن پرندگان وحشی مگر شکاری .
- ۳۸- فروختن حیوانیکه با شیر خوک بزرگ شده باشد .
- ۳۹- فروختن حیوان جلال نجاست خواری بی استبراء و بی اعلام برای کشتن .
- ۴۰- فروختن حیوان حلال گوشتی که وطی شده که باید سوزانده شود بعد از کشتنش .

مژدهای حرام

- ۱- مزد گرفتن بر انجام واجبات عینی که بخود شخص تعلق یافته حرام است .
- ۲- مزد گرفتن بر انجام واجبات کفائی عبادی بخود شخص تعلق یافته حرام است .
- ۳- مزد گرفتن بر انجام قضاوت شرعی حرام است .
- ۴- مزد گرفتن بر آذان گفتن حرام است .
- ۵- مزد گرفتن بر آواز خوانی و غنا حرام است .
- ۶- مزد گرفتن بر زنادادن حرام است .
- ۷- مزد گرفتن بر لواط نمودن حرام است .
- ۸- مزد گرفتن بر تجسس حرام حرام است .
- ۹- مزد گرفتن بر قیادت و دونفر را بحرام بهمرساندن حرام است .
- ۱۰- مزد گرفتن بر سحر و جادو و شعبده و چشم‌پندی نمودن حرام است .
- ۱۱- مزد گرفتن بر اعانت نمودن ظالمان در ظلمشان حرام است .
- ۱۲- مزد گرفتن بر قتل و جرح بیگناه حرام است .
- ۱۳- مزد گرفتن بر عزاداری حرام و نوح بیاطل حرام است .
- ۱۴- مزد گرفتن بر هجو مؤمنین و دشنام آنان و غزلسرائی در وصف ناموس و عرض مسلمانان حرام است .
- ۱۵- مزد گرفتن بر شهادت و گواهی زور و دروغ حرام است .

- ۱۶- مزد گرفتن بر قذف مؤمن بیگناه و تهمت زدن باو حرام است .
- ۱۷- مزد گرفتن بر حمل و نقل و ساختن شراب و آبجو و مخمر حرام است .
- ۱۸- مزد گرفتن بر نبش حرام قبور مؤمنان حرام است .
- ۱۹- مزد گرفتن بر ساختن آلات لهو و صلیبها و مجسمهها حرام است .
- ۲۰- مزد گرفتن بر إسقاط جنین و نطفه مسلمان حرام است .

کسبهای مکروه

معاملات و کسبهائی که کراهت دارند اینهاست :

- ۱- زرگری که از ربا و حرام ایمن نیست .
- ۲- دلالی که غالباً خلاف واقع و مبالغه از او شنیده میشود .
- ۳- کفن فروشی که راه ارتزاقش بآن منحصر باشد و آرزوی مرگ مردم را دارد .
- ۴- قصابی و کشتار حیوانات که موجب قساوت دل است .
- ۵- گندم و جو و آرد فروشی که در معرض إحتکار آنهاست .
- ۶- معامله بالئیمان و اطفال و پست فطرتان .
- ۷- سوم و داخل شدن در معامله دیگری با دیگری .
- ۸- خرید و فروش بین الطلوعین از آذان صبح تا طلوع آفتاب .
- ۹- خرید و فروش کنیزان و غلامان و بردگان .
- ۱۰- ملک فروشی بویژه فروش خانه مسکونی منحصر بفرد .
- ۱۱- استقبال تجار در خارج از شهر پیش از ورودشان بشهر .

۱۲- کارهای پست و خوارکننده مانند مقننی گری و نقل نجاسات و قاذورات .

انواع خیارها

مواردیکه شرعاً اختیار فسخ و بهمزدن معامله میباشد اینهاست :

۱- خیار مجلس ، طرفین معامله تا درمجلس عقد معامله هستند میتوانند فسخ کنند .

۲- خیار غبن ، یکی از طرفین مغبون شده باشد واثبات کند میتواند فسخ کند .

۳- خیار شرط ، طرفین یا یکی از آندو شرط اختیار فسخ درضمن معامله کنند میتوانند فسخ کنند .

۴- خیار شرکت ، مقداری از جنس و مال بدیگری تعلق داشته باشد میتوانند فسخ کنند .

۵- خیار تدلیس ، یکی از طرفین کلاهبرداری درجنس یا ثمن بنماید دیگری میتواند فسخ کند .

۶- خیار تخلف شرط ، شرطی را که ضمن معامله قرار داده بود تحقق نیابد میتواند فسخ کند .

۷- خیار عیب ، درجنس یا عوض آن عیبی باشد که ذکر نشده میتواند فسخ کند .

۸- خیار رؤیت ، اگر نشانه و صفت مال غیر از آنچه قبلاً رؤیت شده

باشد میتواند فسخ کند .

۹- خیار تأخیر ، اگر مشتری در آدای ثمن و پول و فروشنده در آدای جنس تأخیر بسیار کند میتواند فسخ کند .

۱۰- خیار حیوان ، مشتری حیوان را تا سه روز میتواند برگرداند میتواند فسخ کنند .

۱۱- خیار تعذر تسلیم ، اگر فروشنده نتواند جنس را تحویل دهد میتواند فسخ کند .

۱۲- خیار تبعض صقفه ، اگر چندین جنس باهم معامله شود و بعضی را برگرداند دربقیه هم اختیار فسخ فروشنده دارد .

احكام مضاربه و حواله

قال تعالى ء -

(فإذا قضيت الصلاة فانتشروا في الأرض وابتغوا من فضل الله)

سورة جمعه آيه ١٠

شرایط مضاربه

عقد مضاربه که سرمایه از یکی و تجارت و کار و صنعت از دیگریست
شرایطش اینست :

- ۱- بلوغ هر دو طرف باید بالغ باشند .
- ۲- عقل هر دو طرف باید عاقل باشند .
- ۳- اختیار هر دو طرف باید اختیاردار باشند و مجبور و مکره نباشند .
- ۴- سرمایه باید عین باشد نه دین و قرض و منفعت عین .
- ۵- سرمایه از طلا و نقره یا پولی که پشتوانه‌اش آنها باشد .
- ۶- ایجاب و قبول از طرفین .
- ۷- سرمایه مردود بین دو چیز نباشد .
- ۸- سرمایه معین و معلوم الوصف باشد .
- ۹- سود میان هر دو مشاع باشد .
- ۱۰- سهم هر کدام از سود معین گردد .
- ۱۱- سود میان هر دو تقسیم شود و شخص ثالثی در آن شریکشان نباشد .
- ۱۲- سرمایه باید بدست عامل باشد نه مالک .
- ۱۳- با سرمایه تجارت شود نه زراعت .
- ۱۴- با سرمایه بشود تجارت نمود نه آنکه کم باشد که نشود .
- ۱۵- تمکن از تصرف در سرمایه باشد نه آنکه از تصرف خارج باشد .
- ۱۶- حقی تصرف داشته باشند طرفین نه آنکه محجور و مفلس باشند .

۱۷- زنده بودن طرفین شرط است پس با مرگ یکی از آنان باطل میشود .

شرایط حواله

عقد حواله که شخصی بدهکاری خود را بدیگری محول مینماید که
بپردازد شرایطش اینست :

- ۱- بلوغ در هر سه شخص حواله دهنده و گیرنده و پرداخت کننده .
- ۲- عقل در هر سه شخص حواله دهنده و گیرنده و پرداخت کننده .
- ۳- اختیار در هر سه شخص حواله دهنده و گیرنده و پرداخت کننده .
- ۴- قصد در هر سه شخص حواله دهنده و گیرنده و پرداخت کننده .
- ۵- ایجاب و قبول از حواله دهنده و کسیکه محول گشته حقی او و طلبش .
- ۶- رضایت محال ، علیه که باید حواله را بپردازد .
- ۷- تنجیز حواله و متعلق نبودن آن بر چیزی که وجود ندارد .
- ۸- رضایت متحیل و حواله دهنده .
- ۹- رضایت محتال که باید حقیش را از غیر بدهکار بگیرد .
- ۱۰- ثبوت مال حواله نه آنکه محتمل باشد که در آینده بر ذمه‌اش قرار گیرد .
- ۱۱- تعیین مال پس باید مالی را که حواله میدهند معین و معلوم باشد نه مجهول و کلی .
- ۱۲- تساوی مال که مالی را که حواله میدهد مطابق و مساوی آنچه که بر ذمه‌اش میباشد باشد .

موارد تعیین مدت

- ۱- در عقد متعه و ازدواج موقت و منقطع .
- ۲- در عقد کفالت .
- ۳- در عقد مزارعه .
- ۴- در عقد مساقات .
- ۵- در عقد ذمه .
- ۶- در عقد امان .
- ۷- در عقد فروش نسبه .
- ۸- در عقد سلم و سلف .
- ۹- در عقد اجاره زمین .
- ۱۰- در عقد اجاره ملک و ساختمان .
- ۱۱- در عقد اجاره وسایل و ابزار کار .
- ۱۲- در عقد اجاره مرکوب و چهارپا .
- ۱۳- در عقد اجاره شخصی برای کاری .
- ۱۴- در عقد اجاره غلامان و کنیزان .
- ۱۵- در عقد اجاره ظروف غذاخوری و وسایل طبخ .
- ۱۶- در عقد اجاره فرشها و رخت خواب .
- ۱۷- در عقد ضمان .
- ۱۸- در عقد رهن .

- ۱۹- در عقد قرض و دین .
- ۲۰- در خیار شرط فسخ بیع .
- ۲۱- در ایقاع تسبیل منفعت و ایباحه تصرف در مال و ملک .
- ۲۲- در بیعانه دادن برای حقی تقدم در معامله .
- ۲۳- در عقد بیمه .
- ۲۴- در عقد جعاله .
- ۲۵- در عقد مسابقه اسب دوانی .
- ۲۶- در عقد مسابقه تیراندازی .
- ۲۷- در عقد حواله .
- ۲۸- در عقد شرکت .
- ۲۹- در عقد هدنه .
- ۳۰- در عقد مضاربه .

احكام ذمه و رهن

قال الله عز وجل -

(فَاتَمُّوا إِلَيْهِمْ عَهْدَهُمْ إِلَىٰ مِدَّتِهِمْ إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الْمُتَّقِينَ)

سورة توبه آيه ٤

شرایط عقد ذمه

یهودیان و مسیحیان که میخواهند در مملکت اسلامی باشند شرایط ذمه را اینگونه می پذیرند :

۱- کسیکه مشمول قرارداد ذمه میگردد باید یکی از کتابهای آسمانی ایمان داشته باشد و بی دین نباشد .

۲- ملتزم به پرداخت مالیاتی که در قرارداد آمده = جزیه ← باشند .

۳- عقد ذمه را امام معصوم یا نایب عام او در زمان غیبتش با رضایتش منعقد سازد .

۴- کاریکه برخلاف شرط امانت انجام ندهند مانند مجاربه و تجسس و خیانت باسلام و مسلمین .

۵- تجاهر بمنکرات و محرّمات در اسلام نمایند مانند شراب و گوشت خوک خوردن علنی و نکاح محارم .

۶- زیر بار قوانین جزائی اسلام و قوانین اجتماعی آن بروند و قانون شکنی نکنند .

۷- مسلمانانرا اذیت نمایند و تعدی بر عرض و ناموس آنان نمایند با زنانشان زنا و باپسرانشان لواط نکنند .

۸- کلیسایی را در مملکت اسلامی احداث نمایند لیکن کلیساهای موجود باقی میمانند .

۹- ناقوسها را بصدا در نیاورند مگر در اعیاد اسلامی و جشنهای

مسلمانان درموالید معصومین و غیره .

۱۰- ساختمانهایشان را بلندتر از ساختمانهای مسلمانان نسازند .

۱۱- بمسجد الحرام وارد نشوند و حق ندارند در مساجد دیگر مکث یا عبور نمایند .

۱۲- در حجاز ساکن نشوند لیکن اقامت موقت مانعی ندارد .

۱۳- کتابهای ضلال و گمراه کننده در میان مسلمانان منتشر نسازند .

۱۴- اگر یهودی یا نصرای یا مجوسی از دین خود مرتد شود او را میان کشته شدن یا مسلمان شدن مخیر مینمایند .

۱۵- اگر مشمولین قرارداد ذمه مسلمان شوند از حقوق مسلمانان کاملاً در هر مورد برخوردار میشوند مگر آنکه حلال زاده نباشند .

۱۶- اگر اهل کتاب پس از اسلام آوردن باز مرتد شوند بیدرنگ کشته نمیشوند مانند مسلمان مرتد بلکه توبه شان پذیرفته میشود .

ممنوعیت از رهن

چیزهایی که نمیشود گرو نهاد و اگر رهن شوند ضمانت رهن ندارند اینهاست :

۱- شخص انسان آزاد .

۲- غلام و کنیز فراری و همچنین حیوان فراری که در اختیار نیستند .

۳- مقابر مسلمین و آنچه که بآن تعلق دارد مانند تابوت و غیره .

۴- مساجد و اثاث و ابزارشان .

- ۵- اموال بیت المال مسلمانان مگر برای ولّی فقیه یا امام معصوم .
- ۶- غنایم جهاد پیش از تقسیم آنها مگر برای ولّی فقیه یا امام معصوم .
- ۷- شیر درپستان حیوان شیرده .
- ۸- شراب و آبجو و هر چیز مست کننده .
- ۹- چیزهای نجس العین که فروششان ممنوع است .
- ۱۰- پشم و موی حیوانات پیش از چیدن آن مگر باخود حیوان گرو گذارگه شود .
- ۱۱- غلام و کنیز مسلمان را در نزد کافر نمیتوان رهن نمود و گرو گذاشت .
- ۱۲- غلام و کنیز که مرتکب قتل و جرح و جنایت شده اند .
- ۱۳- غلام و کنیز که طفل شیرخواره است بی رضایت مادرش .
- ۱۴- مال و ملک دیگران بی إذن و رضایت آنان .
- ۱۵- مال و ملک وقف شده .
- ۱۶- غلام و کنیز مرتد فطری شده .

أحكام اجاره

قال تعالى -

(يا ابا عبد الله استاجيره إن خير من استاجرت القوي الأمين)

سورة قصص آیه ۲۶

شرایط اجاره

شرایطی که در عقد اجاره باید مراعات شود اینهاست :

- ۱- تعیین مدت اجاره .
- ۲- تعیین اجرت و بدل الاجاره .
- ۳- تعیین عین مال و ملك اجاره شده .
- ۴- تعیین عمل مورد اجاره كماً و كيفاً .
- ۵- تعیین منفعتی که با اجاره تمليك میگردد .
- ۶- طرفین که موجر و مستأجرند شرایط متعاقدین را دارا باشند .
- ۷- اجاره حرمت و ممنوعیت شرعی نداشته باشد مانند اجاره مسجد الخ .
- ۸- منفعت مال الاجاره مباح باشد نه مانند اجاره ملك برای شراب سازی .
- ۹- منفعت مال الاجاره ارزش عقلائی داشته باشد نه مانند اجاره غایب .
- ۱۰- در مال الاجاره قابلیت انتفاع و بهره برداری بوده باشد .
- ۱۱- مال الاجاره ملك موجر باشد و مال غصبی نبوده باشد .
- ۱۲- مال الاجاره در تحت تصرف موجر باشد و مانند غلام فراری نباشد یا حیوان گریخته .

ممنوعیت از اجاره

چیزهایی که نمیشود آنها را اجاره داد اینهاست :

- ۱- اجاره دادن و اجاره نمودن موقوفه‌های عام مگر آنکه در وقف اجاره اش ذکر شده باشد .
- ۲- اجاره دادن و اجاره نمودن مساجد و ائاث آنها .
- ۳- اجاره دادن و اجاره نمودن ملك و مال معضوب .
- ۴- اجاره دادن و اجاره نمودن چیزهای نجس العین .
- ۵- اجاره دادن و اجاره نمودن مالی که گرو و رهن است بی‌إذن صاحبش .
- ۶- اجاره دادن و اجاره نمودن زن بی‌إذن شوهرش .
- ۷- اجاره دادن و اجاره نمودن یتیم بی‌إذن ولیش .
- ۸- اجاره دادن و اجاره نمودن هر چیزی که خرید و فروش حرام است .
- ۹- اجاره دادن و اجاره نمودن در وقت محدودی که مخصوص واجبات عینی است مانند ماه رمضان که نیابت روزه در آن ممنوع است .
- ۱۰- اجاره دادن و اجاره نمودن برای آدای واجبات کفائیه که متعین شوند .
- ۱۱- اجاره دادن و اجاره نمودن سایبان منازل و درختان خارج از ملك .
- ۱۲- اجاره دادن و اجاره نمودن پولهای رایج و اسکناسها .
- ۱۳- اجاره دادن و اجاره نمودن ممالك و سرزمینهای اسلامی به کفار .
- ۱۴- اجاره دادن و اجاره نمودن عین مال زکوی و خمس بی‌إذن

حاکم شرع و مستحقین آن .

۱۵- اجاره دادن و اجاره نمودن هر آنچه که بر خود شخص مکلف واجب عینی است .

حلالهای مجانی

۱- هدیه‌ها و هبه‌ها و جازیه‌ها .

۲- جماله‌ها که در مقابل انجام مقصودی قرارداد شده .

۳- صدقات عمومی و زکوات و اخماس برای مستحقین آنها .

۴- موقوفات عمومی که برای همه مردم وقف شده .

۵- اموال شخص محارب با حکم حاکم مباح میشود .

۶- گنجینه‌ایکه صاحب ندارد برای یابنده حلال است .

۷- لقطه‌ایکه قیمتش بیش از یکمقال نقره نیست تملکش جایز است .

۸- گوسفند گمشده در بیابان که صاحبی ندارد میتواند تملک نمود .

۹- چهارپایانی که صاحبانشان رهاپشان نموده‌اند میتواند تملک نمود .

۱۰- خوردن میوه‌های افتاده از درختان برای عابران بلکه مقدار

کمی از میوه درختها هم .

۱۱- نفقه کسانیکه واجب‌النفقة دیگری هستند حقشان است .

۱۲- خوردن در خانه‌هاییکه در قرآن نامبرده شده از ارحام و اصدقاء .

۱۳- میراثها برای ورثه که حلالند مگر در موارد عدم توارث .

۱۴- دیات شرعی که بدل از قصاص گرفته میشود .

۱۵- مهریه‌ها برای زنان که بعقد صحیح باشد .

۱۶- حبوهٔ پسر ارشد که لباس و عصا و انگشتر پدراست و مانند آن .

۱۷- آب‌های عمومی که برای همهٔ مردم مباح هستند .

۱۸- هیزمهای بیابانها که برای همهٔ مردم مباح هستند .

۱۹- مراتع و علوفه‌های عمومی که برای همهٔ مردم مباح هستند .

۲۰- حیوانات وحشی شکاری که برای همهٔ مردم مباح هستند .

۲۱- پرندگان آزاد آسمان که برای همهٔ مردم مباح هستند .

۲۲- حیوانات دریائی و جواهرات دریا که برای همهٔ مردم مباح هستند .

احكام عتق

قال رسول الله صلى الله عليه وآله

(مَنْ أَعْتَقَ رَقَبَةً مُؤْمِنَةً وَجَبَّتْ لَهُ الْجَنَّةُ)

وجوب عتق

کفار حربی که در تملک مسلمانان واقع میشوند بنده و برده میشوند گرچه مسلمان شوند و مواردیکه لازمست يك بنده آزاد گردانینهند:

- ۱- كفارة ظهار .
- ۲- كفارة قتل خطا .
- ۳- كفارة قتل عمد همراه ديه .
- ۴- كفارة إفتار در إعتكاف .
- ۵- كفارة إفتار عمدی در ماه رمضان .
- ۶- كفارة حنث یمین براءت و سوگند براءت از خدا و رسول .
- ۷- كفارة كندن موهای خود را در عزا و مصیبت .
- ۸- كفارة پاره نمودن مرد لباسهایش را در عزای غیر از پدر و مادر .
- ۹- هنگامیکه کسی نذر میکند يك بنده آزاد کند .
- ۱۰- هنگامیکه کسی سوگند میخورد بنده آزاد کند .
- ۱۱- هنگامیکه کسی عهد مینماید بنده آزاد کند .
- ۱۲- هنگامیکه وصیت میکند بنده آزاد کند .

آزادشدگان قهری

کسانیکه خود بخود آزاد میشوند اینهايند :

- ۱- پدر هنگامیکه ملك فرزندش شود آزاد میگردد .
- ۲- فرزند هنگامیکه ملك پدرش شود آزاد میگردد .
- ۳- مادر هنگامیکه ملك فرزندش شود آزاد میگردد .
- ۴- فرزند هنگامیکه ملك مادرش شود آزاد میگردد .
- ۵- عمّه هنگامیکه ملك برادر زاده شود آزاد میگردد .
- ۶- خاله هنگامیکه ملك خواهر زاده شود آزاد میگردد .
- ۷- فرزند برادر هنگامیکه ملك عمویش شود آزاد میگردد .
- ۸- فرزند خواهر هنگامیکه ملك دائیش شود آزاد میگردد .
- ۹- بهمین نسبتهای فوق کسانیکه از راه شیر و رضاع منسوب باشند آزاد میشوند .
- ۱۰- غلام و کنیزی که کور شوند آزاد میگرددند .
- ۱۱- غلام و کنیزی که دیوانه شوند آزاد میگرددند .
- ۱۲- غلام و کنیزی که جذامی شوند آزاد میگرددند .
- ۱۳- غلام و کنیزی که عاجز و زمینگیر شوند آزاد میگرددند .
- ۱۴- غلام و کنیزی که ملك کافر حربی اند مسلمان شوند آزاد میگرددند .
- ۱۵- غلام و کنیزی که قیمت خود را به اربابش رد کنند آزاد میگرددند .

۱۶- غلام و کنیزی که آقايش اورا شکنجه نمايد و مجروح سازد آزاد ميگردند .

۱۷- غلام و کنیزی که بابت زکات اربابش اورا محسوب بدارد و بپردازد که يکي از موارد مصرف زکات آزاد نمودن برده گانست .

۱۸- غلام و کنیزی که آقايش باو گفته است اگر فلان کار را انجام دادی يا فلان مژده تحقق يابد آزادی و آن کار را انجام دهد يا آن مژده تحقق يابد آزاد ميگردد .

احکام

مزارعه و مساقات

قال تعالى ء -

(افرايتم ما تحرثون؟ ء انتم تزرعونه ام نحن الزارعون ؟؟)

سوره واقعه آيه ۶۳ و ۶۴

شرایط مزارعه

شرایطی که در عقد مزارعه و نهالکاری و درختکاری میوه باید مراعات

شود اینست :

- ۱- بلوغ در طرفین شرط است .
- ۲- عقل در طرفین شرط است .
- ۳- اختیار در طرفین شرط است .
- ۴- رشد و محجور نبودن در طرفین شرط است .
- ۵- حاصل میوه میان هر دو مشاع باشد .
- ۶- حصه زارع معین باشد و سهم مالک زمین همچنین .
- ۷- مدت مزارعه مشخص باشد .
- ۸- زمین قابلیت کشت و زرع را دارا باشد .
- ۹- آنچه را که میخواهند زرع کنند معین باشد .
- ۱۰- زمین و مکان زرع مشخص و محدود باشد .
- ۱۱- مصارف کشت معین گردد که بر کدام یک میباشد .
- ۱۲- ایجاب از صاحب زمین و قبول از زارع شرط است .

شرایط مساقات

شرایطی که در عقد مساقات و آبیاری باید مراعات شود اینهاست :

- ۱- مالک درختها و کشاورز هر دو بالغ باشند .
- ۲- مالک درختها و کشاورز هر دو عاقل باشند .
- ۳- مالک درختها و کشاورز هر دو مختار باشند نه مجبور .
- ۴- مالک درختها و کشاورز هر دو محجور و سفیه نباشند .
- ۵- قرارداد و معامله مساقات پیش از ظهور میوه باشد نه پس از آن .
- ۶- شرط نشود که تمامی حاصل برای مالک باشد .
- ۷- سهم هر کدام از حاصل تعیین گردد و مشخص باشد .
- ۸- معامله مساقات بر درختهای میوه دار باشد نه بی میوه .
- ۹- معامله مساقات بر بوته‌ها نباشد مانند خرزهره و خیار .
- ۱۰- معامله مساقات دارای مدت و وقت معین معلوم باشد .

احكام زمينها

قال رسول الله صلى الله عليه وآله -

(من احيى ارضا ميتة فهي له)

وقال تعالى -

(هو انشاكم من الارض واستعمركم فيها)

سورة هود آية ٦٠

اقسام زمین

- ۱- زمینهای آنفال : که ملك امام زمانست شامل دره‌ها و ساحلها و جنگلها و نیزارها و قلعه کوهها .
- ۲- زمینهای فیئی : که ملك امام زمانست که کفار بی جنگ و جدال تسلیم نمایند .
- ۳- زمینهای مفتوحه : که ملك مسلمانان و نسلهای آنانست که با جهاد فتح شده باشد و معمور باشد .
- ۴- زمینهای موات و بایر که بر سه نوع اند :
  - أ و ب و ج
  - أ - زمینهای موات بالأصل بیابانها و صحراها که سه قسمند :
    - ۱- بیابانها و صحراها که برای هر کس که بتواند احیا کند آزادند و با احیا تملك میشود .
    - ۲- زمینهای بایر محدوده شهرها که حریم آنهاست و ملك عموم مسلمانان است و اختیارش بدست ولی فقیه آنانست .
    - ۳- زمینهای معدنی که دارای معادن هستند که آنها هم ملك عموم مسلمانان است و اجازه استخراجشان بدست ولی مسلمین است .
  - ب - زمینهای موات بالعرض که آباد بوده‌اند و مخروبه شده‌اند هم سه قسمند :
- ۱- موات بالعرض که آثار قدیمه از اقوام گذشته است و صاحب

- ندارد که در حکم موات بالأصل آزاد است .
- ۲- موات بالعرض که صاحب مجهول است و شناخته نمیشود پس اجازه اش بدست ولی فقیه است .
  - ۳- موات بالعرضی که صاحب دارد و معلوم است پس اختیارش هم در دست اوست .
  - ج - زمینهای موات وقفی که آباد بوده‌اند و مخروبه شده‌اند هم چندین قسم اند :
  - ۱- زمینهای موقوفه‌ایکه وقف طائفه‌ای شده‌است لیکن اثری از آنان نیست که با اذن ولی فقیه هر کس احیا کند مال او میشود .
  - ۲- زمینهای موقوفه‌ایکه وقف جهتی شده مانند مسجد و مدرسه لیکن از آن اثری نمانده که با اذن ولی فقیه هر کس احیا کند مال او میشود .
  - ۳- زمینهای موقوفه‌ایکه مورد وقف آن هرگز معلوم نیست که با اذن ولی فقیه هر کس احیا کند مال او میشود .
  - ۴- زمینهای موقوفه‌ایکه اجمالاً میدانیم وقف شده لیکن مردد است میان وقف ذریه و وقف جهت که با اذن ذریه و ولی فقیه هر دو تصرف در آن جایز است .
  - ۵- زمینهای موقوفه که جهت وقف آن معلوم و موقوف علیهم مشخص میباشند که اجازه تصرف در آن در دست آنان است .
  - ۶- زمینهایی که کیفیت وقف آنها هرگز معلوم نیست و دلیلی بر وقف بودنش در دست نیست که با احیانمودن تملك میشود .

انواع حریم زمین

زمینهاییکه بصورتی إحیا میشوند پس از إحیا شدنشان دارای حریم معتبر هستند از اینقرارند :

- ۱- خانه مسکونی و منزل که حریمش راه ورود و خروج و برفاندازش و خاک انداز آن .
- ۲- حریم نهر و جوی و حاشیه آن بمقدار عبور از دو طرف آن .
- ۳- حریم چاه بمقدار ایستادن برای آب کشیدن یا نصب موتور و حیوان و تا صدمتر نمیشود چاه دیگر کند .
- ۴- حریم چشمه و قنات و آب انبار بمقدار استفاده آشامیدن و برداشتن آب و تا پانصد متر نباید قناتی کند .
- ۵- حریم باغ و بوستان پشت دیوارهایش باندازهائیکه بتوان گل و گچ و آجر بجهت تعمیر و ترمیم انداختن .
- ۶- حریم دهکده و قلعه و شهرک و هر جائیکه مسکن جماعتی است از این قرار است :

- ۱- مقدار خانه های مسکونی اهل آن دهکده و قلعه .
- ۲- مکان تغسیل و دفن امواتشان .
- ۳- مکان اجتماع و مجالس و گردهم آیی آنان .
- ۴- مکان عبادت و نماز جماعت و مسجدشان .

- ۵- مکان مجالس مذهبی و عزاداری و تکیه و حسینیه شان .
- ۶- مکان نگاهداری چارپایان و دامهایشان .
- ۷- مکان جمع آوری هیزم و سوختشان .
- ۸- مکان پذیرائی میهمانان و واردین بر آنان .
- ۹- مکان چراگاه دامها و حیواناتشان .
- ۱۰- مکان جمع آوری محصولات و خرمنهایشان .
- ۱۱- مکان نگاهداری گندم و جو و سیلوییشان .
- ۱۲- مکان جمع آوری قاذورات و کود زمین و کشتشان .
- ۱۳- مکان بازی و تفریحگاه بچه هایشان .
- ۱۴- مکان بارانداز و فروش محصولات و میدان بارشان .
- ۱۵- مکان حمام و شستن خودشان .
- ۱۶- مکان مکتب خانه یا مدرسه فرزندانشان .

احكام بيّمه و حقوق

قال تعالى ء -

(والموفون بعهدهم إذا عاهدوا)

سورة بقره آيه ١٧٧

شرایط عقد بیمه

شرایط عقد بیمه خواه بیمه ملك یا مال و سرمایه یا در مقابل آتش - سوزی و غیره و صدمات و جراحات باشد اینست :

- ۱- ايجاب و قبول از طرفین .
- ۲- بلوغ و صغیر نبودن در طرفین گرچه ولی طفل او را بیمه کند .
- ۳- عقل و دیوانه نبودن طرفین .
- ۴- محجور نبودن و سفیه نبودن و مفلس نبودن طرفین .
- ۵- تعیین نمودن آنچه که بیمه شده .
- ۶- تعیین نمودن طرف بیمه کننده .
- ۷- تعیین نمودن طرف بیمه خواه .
- ۸- تعیین نمودن مبلغ بیمه که بیمه خواه پرداخت میکند .
- ۹- تعیین نمودن خطریکه در مقابلش بیمه میشود .
- ۱۰- تعیین نمودن اقساطیکه بابت بیمه در وقت معین میپردازند .
- ۱۱- تعیین نمودن مدت و زمان بیمه .
- ۱۲- قصد بیمه نمودن و ایتفات و توجه طرفیکه قبول بیمه مینماید و قدرت بر انجام آن داشته باشد .
- ۱۳- قصد جدی بیمه خواه و قصد ايجاب و التزام ايجاب کننده بشرایط آن .

۱۴- مشروع و مباح بودن بیمه نه آنکه شرعاً جایز نباشد مانند بیمه شراب و خوک و آلات لهو و موسیقی و غیره .

حقوق مشروع و نامشروع

حقوق مشروع از این قبیل هستند :

- ۱- حَقَّ الشَّفْعَةِ ، که برای شریک است .
- ۲- حَقَّ السَّبْقِ ، که برای کسیستکه سبقت در اماکن عمومی و اوقاف عمومی نماید .
- ۳- حَقَّ الحَضَانَةِ ، که برای مادر است که پرورش و شیر دادن فرزند است .
- ۴- حَقَّ التَّحْجِيرِ ، که هر کس زمینهای موات را برای احيات تحجیر کند اختصاص می یابد .
- ۵- حَقَّ المَضَاجِعِ ، که برای زنان دائمی است بر مردان همخواهی نمودن .
- ۶- حَقَّ السَّرْقَلِيِّ ، که برای مستأجر بستکه چیزی بر ملك اضافه کرده است .
- ۷- حَقَّ الحِصَادِ ، که برای هر فقیریستکه هنگام در و حاضر میشود باندازه یکمشت .
- ۸- حَقَّ المَّارَةِ ، که برای غابرین از باغهای میوه است خوردن میوه های بزمین افتاده است .
- ۹- حَقَّ التَّوْلِيَةِ ، که برای متولی موقوفه است که حق تصرف در آن دارد .

۱۰- حَقِّ الْقِيَمِ، که برای قیَم و سرپرست یتیمان است که فقیر باشد میتواند از مالشان بخورد.

۱۱- حَقِّ الْجَبَابَةِ، که برای کسانیست که زکوات را جمع آوری مینمایند.

۱۲- حَقِّ إِمَامَتِ، که برای إمام جماعت راتب است که با وجود او دیگری نمیتواند درجایش إمامت کند.

حقوق غیر شرعی اینهاست:

۱- حَقِّ طَبْعِ، که مینویسند محفوظ است و قانونی است لیکن شرعی نیست.

۲- حَقِّ ضَبْطِ، که صدا و آهنگ و سخنرانی و ضبط نواری را قانونی میدانند و شرعی نیست.

۳- حَقِّ ثَبْتِ فِرْزَنْدِ، که از پرورشگاه میگیرند و بنام خود ثبت میکنند که شرعاً فرزند نمیشود.

۴- حَقِّ اسْتَانْدَارِدِ، که صنعت و جنس را ثبت میرسانند و قانونی است لیکن شرعی نیست و دیگری حق دارد مانند آن را بسازد.

۵- حَقِّ إِخْتِرَاعِ، که هر کسی که چیزی را اکتشاف یا اختراع کند بنام خود ثبت میکند لیکن شرعاً دیگری هم اختراع کند حق دارد.

۶- حَقِّ تَحْدِيدِ قِيَمَتِ، که دولتها یا شرکتهای بر مشتریان تحدید قیمت میکنند لیکن شرعاً مجبور نیستند که مقیّد بآن قیمت باشند.

۷- حَقِّ نَمَائِشِ، که فیلم سازان و شرکتهای فیلم سازی برای خود قانونی میدانند لیکن شرعاً اثری ندارد و دیگری میتواند انجام دهد.

ممنوعین از تصرف

چند دسته از تصرف در اموالشان منع میشوند که حق تصرف شرعاً ندارند:

۱- بچّه نابالغ بی اذن ولیّش.

۲- دیوانه بی اذن ولیّش.

۳- سفیه بی اذن ولیّش.

۴- مُحَارِبِ که اموالش از ملکیتش بیرون میرود.

۵- مرتدّ فطری که تمامی مایملکش به ورثه اش منتقل میشود.

۶- مُحْجُورِ علیه که حاکم شرع او را محجور شناخته باشد.

۷- مَقْلُوسِ که حاکم شرع حکم بافلاش نموده باشد.

۸- مریضیکه در مرض مرگ است از تصرف در بیشتر از ثلث مالش

بحکم حاکم.

۹- قاتلیکه مالش کمتر از دیه مقتول باشد.

۱۰- واقفیکه برای خودش تولیت برمال موقوف قرار نداده.

۱۱- وارثیکه سهم الارث او با صغیر بی قیَم و بی ولیّ مشاع است و مشترک.

۱۲- کسیکه بانذر و عهد و سوگند براءت خودش را از همه مایملکش

بیرون ساخته و بدیگری بخشیده.

احكام ضمان و كفالت

قال رسول الله (ص)

(الزَّعِيمِ غَارِمٌ)

قال تعالى -

(وَالَّذِينَ هُمْ لِأَمَانَاتِهِمْ وَعَهْدِهِمْ رَاعُونَ)

سوره مؤمنون آيه ۸

شرایط ضامن شدن

عقد ضمانت دارای شرایطی است که باید مراعات شود :

- ۱- ضامن و طلبکار هر دو بالغ باشند .
- ۲- ضامن و طلبکار هر دو عاقل باشند .
- ۳- ضامن و طلبکار هر دو مختار باشند .
- ۴- ضامن و طلبکار هر دو مفلّس نباشند .
- ۵- ضامن و طلبکار هر دو سفیه نباشند .
- ۶- ضامن بتواند حَقّ طلبکار را ادا کند .
- ۷- ضامن شرط فسخ ضمانت نکند .
- ۸- ضامن معتبر و موثوق باشد نه آنکه قصد فرار داشته باشد و قصد نکول کند .
- ۹- طلبکار ضمانت ضامن را بپذیرد .
- ۱۰- مدت ضمانت معین باشد .
- ۱۱- مقدار ضمانت هم معین باشد .
- ۱۲- ضمانت مربوط بأمور عقلائی و اختیاری باشد نه مانند ضمانت بهشت مگر معصوم که میتواند .

مبطلات کفالت

چیزهایی که عقد کفالت را باطل مینماید اینهاست :

- ۱- بالغ نبودن کفیل .
- ۲- عاقل نبودن کفیل .
- ۳- قادر نبودن کفیل بر احضار مکفول .
- ۴- سفیه بودن کفیل .
- ۵- مفلّس بودن کفیل .
- ۶- محجور بودن کفیل .
- ۷- اگر بدهگار بمیرد .
- ۸- اگر کفیل بمیرد .
- ۹- اگر طلبکار از طلبش بگذرد .
- ۱۰- اگر طلب طلبکار ادا شود .
- ۱۱- اگر طلبکار کفیل را از کفالت رها سازد .
- ۱۲- اگر کفیل مکفول را به طلبکار تسلیم کند .
- ۱۳- اگر صاحب حَقّ حَقّش را بدیگری منتقل کند بحواله و غیره .
- ۱۴- اگر طلبکار خودش تقاص کند از مال مدیون .

احكام مسابقة شرعى

قال الله عزَّ شأنه ء-

(واغيدوا لهم ما استطعتم من قوَّةٍ ومن رباط الخيل)

سورة انفال آيه ٦٠

شروط مسابقه با حیوان

عقد سبق و مسابقهٔ اسب سواری و هر حیوان دیگر شرایطی دارد اینگونه:

- ۱- ایجاب و قبول در عقد مسابقه .
- ۲- معلوم بودن وسیلهٔ مسابقه که چه حیوانی است .
- ۳- مسافت و اندازهٔ میدان مسابقه معلوم گردد .
- ۴- جائزه معین باشد برای سبقت گیرنده نه مجهول .
- ۵- وسیلهٔ مسابقه و حیوانیکه میخواهند با آن سبقت گیرند مشخص شود و عوض نکنند .
- ۶- کسانیکه در مسابقه شرکت میکنند هم ردیف باشند نه بچه و بزرگ .
- ۷- حیوانهای مسابقه هم یکسان باشند .
- ۸- حیوان وسیلهٔ مسابقه قابل استفاده در جهاد باشد .
- ۹- همگی با هم در یک لحظه شروع در مسابقه نمایند .
- ۱۰- غرامت معین گردد که هر کس که میبازد بپردازد .

شرایط تیراندازی

عقد رمایه و مسابقهٔ تیراندازی با هر گونه تیر که باشد شرایطش اینست:

- ۱- ایجاب و قبول مسابقه کنندگان .
- ۲- وسیلهٔ مسابقه معلوم و مشخص گردد و عدد تیرها معین گردد .
- ۳- عدد اصابت به هدف معین گردد .
- ۴- کیفیت برخورد و اصابت هدف معین گردد .
- ۵- خود هدف و نشانهٔ تیرها مشخص گردد .
- ۶- مسابقه دهندگان در عدد و اوصاف مساوی باشند .
- ۷- مسافت تا هدف معین گردد .
- ۸- مبلغ باخت معلوم گردد .
- ۹- مبلغ معین باخت را جائزه برای برنده قرار دهند .
- ۱۰- تیراندازان و شرکت کنندگان در مسابقه معین باشند .
- ۱۲- امکان اصابت هدف با شرط معین مسابقه بوده باشد .

احكام

نذر و عهد و سوگند

قال الله عز وجل -

(واوفوا بالعهد إنَّ العهد كان مسؤولاً)

سورة اسراء آیه ۳۴

احکام نذر

- ۱- نذر شرعی آنست که بنام خدا منعقد گردد و وفای به آن واجب است اگر شرطش تحقق یابد یا نذر بی شرطی باشد.
- ۲- نذر کننده باید در آنچه ملك یا حق اوست نذر کند پس نذر نمودن مال دیگران یا نذر نمودن والدین دختر را برای کسی شرعی نیست.
- ۳- نذر کننده بالغ باشد.
- ۴- نذر کننده عاقل باشد.
- ۵- نذر کننده قصد و التفات داشته باشد.
- ۶- نذر کننده اختیار داشته باشد نه مجبور و مکره.
- ۷- نذر کننده محجور و مفلس نباشد.
- ۸- نذر کننده سقیه و مبنی نباشد.
- ۹- نذر کننده بی رضایت کسیکه اذنش شرط است نذر نکند مانند زن بی اذن شوهر یا غلام و کنیزی بی اذن آقا و فرزند بی اذن پدر.
- ۱۰- آنچه را که نذر کرده مقدورش باشد نه مانند پیاده بحسب رفتن.
- ۱۱- آنچه را که نذر کرده رجحان عقلی داشته باشد.
- ۱۲- آنچه را که نذر کرده مشروعیت شرعی داشته باشد.

شرایط عهد

احکام عهد شرعی همانند نذراست مگر آنچه باید جمله (عاهدت الله) و یا (علی عهد الله) بگوید یا ترجمه آن بهر زبان دیگر مانند آنکه بگوید (با خدا عهد میکنم).

شرایط سوگند و قسم

مخالفت سوگند یا سوگند بدروغ خوردن حرام و کفاره آن إطعام ده فقیر یا پوشاندنشان است.

شرایط سوگند شرعی از قرار ذیل است:

- ۱- سوگند خورنده مسلمان باشد.
- ۲- سوگند خورنده بالغ باشد.
- ۳- سوگند خورنده عاقل باشد.
- ۴- سوگند خورنده ملتفت باشد.
- ۵- سوگند خورنده آرام باشد و عصبانی و غضبناک نباشد.
- ۶- سوگند خورنده در حال تقیه نباشد.
- ۷- سوگند خورنده توریه ننماید مانند آنکه بگوید فلانی را ندیدم و همان لحظه را قصد کند.
- ۸- سوگند خورنده در حال احرام یا اعتکاف نباشد.

- ۹- سوگند خورنده یکی از أسماء الله سوگند خورد .
- ۱۰- سوگند خورنده سوگند را بزبان تلفظ کند نه اشاره و نیت مگر لال باشد .
- ۱۱- سوگند خورنده از سوگند خوردن ممنوع نباشد مثلاً فرزند را پدر منع نکند یا زن را شوهر و بنده را آقا .
- ۱۲- سوگند خورنده قدرت انجام آنچه که برایش سوگند خورده داشته باشد اگر برای انجام کاری باشد .
- ۱۳- سوگند خورنده برای کار مباح و مشروع سوگند بخورد نه حرام و مکروه و مرجوح .
- ۱۴- سوگند خورنده مجبور و مکره بر سوگند خوردن نباشد .

احکام خوردن و آشامیدن

قال تعالی -

(كلوا واشربوا ولا تسرفوا انه لا يحب المُسرفين)

سوره اعراف آیه ۳۱

(قُلْ مَنْ حَرَّمَ زِينَةَ اللَّهِ الَّتِي أَخْرَجَ لِعِبَادِهِ وَالطَّيِّبَاتِ مِنَ الرِّزْقِ؟)

سوره اعراف آیه ۳۲

شرایط تذکیه

تذکیه ماهیها مژدن درخارج از آب است و تذکیه شتر نحر است که کارد را در گلویش فرو میبرند و تذکیه سایر حیوانات ذبح است که شرایط تذکیه و ذبح حیوانات از این قرار است :

- ۱- باید کسیکه ذبح مینماید مسلمان باشد .
- ۲- باید کسیکه ذبح مینماید ممیز باشد .
- ۳- باید کسیکه ذبح مینماید عاقل باشد .
- ۴- باید کسیکه ذبح مینماید نام خدا ببرد و بسم الله بگوید .
- ۵- باید کسیکه ذبح مینماید چهار رگ حیوان را ببرد .
- ۶- باید کسیکه ذبح مینماید از پائین مهره گلو ذبح کند .
- ۷- باید کسیکه ذبح مینماید روقبله باشد .
- ۸- باید کسیکه ذبح مینماید حیوان را روقبله بکشد که سر و گلو و سینه اش مقابل آن باشد .
- ۹- باید کسیکه ذبح مینماید با وسیله آهنین ذبح کند مگر بناچار با شیشه یا سنگ تیز .
- ۱۰- باید کسیکه ذبح مینماید سر حیوان را پیش از جان دادن از تن جدا نکند .
- ۱۱- لازمست که مقداری خون از حیوان بیرون آید از محل ذبح
- ۱۲- باید حیوان پس از ذبح مقداری حرکت کند .

شرایط شکار

شکار یا با سلاحه و یا باسگ شکاری شرایطی دارد که باید مراعات گردد :

- ۱- سلاحه شکار برنده باشد و خفه کن نباشد .
- ۲- شکارکننده مسلمان باشد .
- ۳- هنگام پرتاب سلاحه نام خدا را بر زبان آورد .
- ۴- وقتیکه بحیوان میرسد جان داده باشد و گرنه باید او را ذبح کند .
- ۵- سلاحه را برای شکار نمودن پرتاب کند نه بقصد دیگر و تصادفاً بشکار بخورد .
- ۶- سگ شکاری باشد که برای شکار تربیت شده باشد .
- ۷- شکارچی او را پی شکار نفرستد نه آنکه خودش برود .
- ۸- شکارچی مسلمان باشد .
- ۹- شکارچی وقت فرستادن سگ نام خدا را ببرد و بسم الله بگوید .
- ۱۰- شکار بوسیله زخم سگ کشته شود .
- ۱۱- پس از جان دادن شکار باو برسد و گرنه باید او را ذبح کند .
- ۱۲- شکارکننده بجهت لهو و لعب شکار نکند بلکه راه اترتراق و کسبش آن باشد .

حیوانهای حرام گوشت

- ۱- تمامی حیوانهای نجس العین مانند سگها و خوکها .
- ۲- تمامی حیوانهای وحشی و درندگان .
- ۳- تمامی حیوانهای مسخ شده مانند فیل و میمون .
- ۴- تمامی حیوانهای پرورش یافته با شیرخوک .
- ۵- تمامی حیوانهای حشرات مگر ملخ با شرایطش .
- ۶- تمامی حیوانهای وطی شده انسان .
- ۷- تمامی حیوانهای نجاستخوار و جلال پیش از استبراءشان .
- ۸- تمامی حیوانهای پرندگان چنگالدار .
- ۹- تمامی حیوانهای پرندگان از کلاغها .
- ۱۰- تمامی حیوانهای پرندگان که چینه‌دان و سنگدان و خارپشت پا ندارند .
- ۱۱- تمامی حیوانهای پرندگان که صغیفشان از دغیفشان بیشتر است در پرواز .
- ۱۲- تمامی حیوانهای پرندگان شب پره و طاووس .
- ۱۳- تمامی حیوانهای حلال گوشت که تذکیه نشده مرده‌اند .
- ۱۴- تمامی حیوانهای ماهی که پولک ندارند .
- ۱۵- تمامی حیوانهای ماهی که داخل آب مرده‌اند .
- ۱۶- تمامی اجزای حیوان زنده که از او جدا شوند .

۱۷- تمامی اجزای حرام حیوانهای حلال گوشت .

اجزای حرام حلال گوشت

تمامی اجزای حیوانهای حلال گوشت تذکیه شده حلال است مگر این اجزاء :

- ۱- خون ، مگر مشك در ناف آهو .
- ۲- فضله و مدفوع حیوان .
- ۳- منی همه حیوانها .
- ۴- نری حیوان نر .
- ۵- فرج حیوان ماده .
- ۶- بچه‌دان حیوان ماده .
- ۷- غده و دشول همه حیوانات .
- ۸- تخم و دنبلان حیوان نر .
- ۹- نخود مغز کله چهار پایان .
- ۱۰- مغز حرام تیره پشت کمر حیوان .
- ۱۱- پی دوطرف تیره پشت کمر حیوان .
- ۱۲- زهره‌دان حیوان .
- ۱۳- سپرز حیوان .
- ۱۴- بولدان همه حیوانها .
- ۱۵- حدقه چشم یا مردمک .

۱۶- شاخ و سایر استخوانهای سخت .

مستحبات دامداری و مرغداری

حیوانهایی که مستحب است پرورش و نگهداری آنها اینهاست :

۱- گوسفند که موجب برکت و روزی در خانه است .

۲- کبوتر که شر جن را از اطفال دور میکند .

۳- خروس بویژه سفید تاج دار .

۴- بز شیرده .

۵ اسب و اسب سواری هم مستحب است .

۶- قاطر سفید .

۷- گاو شیرده .

۸- كَبَك .

۹- زنبور عسل .

۱۰- هَدَّهَد .

۱۱- پرستو و آببیل .

۱۲- شتر ماده و مستحب است که مرکب سفر باشد اگر حیوان لازم باشد .

غذاهای حرام

آنچه که در اسلام خوردنش حرام و ممنوع است اینست :

۱- سمومات کُشنده .

۲- غذاهای مغضوب .

۳- تمامی مُسکرات مست کننده .

۴- تمامی میته‌ها و مژدارها .

۵- تمامی نجاستهای عینی .

۶- غذاهای متنجس .

۷- حیوانات حرام گوشت .

۸- اجزای حرام حلال گوشت .

۹- غذاهای مضر برای سلامتی .

۱۰- خبائث که طبع از آنها متنفر است غالباً .

۱۱- غذاهای مضر بدین از سفره ظالمان و ستمکاران و طاغوتان .

۱۲- غذاهاییکه با پول و کسب حرام تهیه شده‌اند .

۱۳- خوردن بر سر سفره‌ایکه شراب در آنست .

۱۴- خوردن خاك و سنگ مگر تربت سیدالشهدا (ع) بجهت استشفای

کمتر از نخود .

آداب غذا خوردن

- ۱- ابتدا نمودن بنام خدا مستحب است .
- ۲- شستن دستها پیش از غذا خوردن مستحب است .
- ۳- شستن دستها پس از غذا خوردن مستحب است .
- ۴- ابتدا نمودن بخوردن نمک و ختم نمودن بآن مستحب است .
- ۵- خوب جویدن غذا مستحب است .
- ۶- با دست راست خوردن مستحب است .
- ۷- با سه انگشت و بیشتر خوردن نه کمتر مستحب است .
- ۸- لقمه را کوچک برداشتن مستحب است .
- ۹- از غذای پیش دست خوردن مستحب است .
- ۱۰- آرام و باتأنی خوردن و عجله نکردن مستحب است .
- ۱۱- حمد و شکر خدا نمودن در میان و پس از خوردن مستحب است .
- ۱۲- خوردن ریزه‌های سفره مگر در بیابان مستحب است .
- ۱۳- پس از غذا خلال نمودن با چوب مستحب است .
- ۱۴- شستن میوه پیش از خوردنش مستحب است .
- ۱۵- به پشت خوابیدن پس از غذا و یای راست بر چپ نهادن مستحب است .
- ۱۶- لیسیدن انگشتان و پاک نمودن و لیسیدن ظرف غذا مستحب است .

مکروهات غذا خوردن

- ۱- خوردن اجزاء مکروه حیوانها مانند دل و قلوه مکروه است .
- ۲- خوردن پنیر در روز مگر روز اول ماه مکروه است .
- ۳- خوردن غذای داغ مکروه است .
- ۴- خوردن سؤر موش مکروه است .
- ۵- خوردن سؤر زن ناپاک که طهارت را رعایت نکند مکروه است .
- ۶- خوردن در حال خوابیدن و دراز کشیدن مکروه است .
- ۷- خوردن در حال راه رفتن و در حال خنده و قهقهه مکروه است .
- ۸- خوردن در حال تخلی و در حال جماع مکروه است .
- ۹- خوردن گوشت‌های مانده مکروه است .
- ۱۰- خوردن در مسجدها و حریمهای مطهر مکروه است .
- ۱۱- خوردن زیاد و پرخوری مکروه است .
- ۱۲- خوردن در ظروف شکسته مکروه است .
- ۱۳- خوردن میوه نشسته و نیمه خوردن میوه و بدور انداختن باقی مکروه است .
- ۱۴- فوت کردن بغذا مکروه است .
- ۱۵- بریدن نان با کارد مکروه است .
- ۱۶- نگاه کردن بلبقه و دهان دیگران مکروه است .
- ۱۷- تمیز کردن استخوانها کاملاً مکروه است .

- ۱۸- کندن پوست میوه‌ایکه با پوست خورده میشود مکروه است .
- ۱۹- گذاردن نان در زیر ظروف غذا مکروه است .
- ۲۰- انتظار غذا پس از حضور نان در سفره مکروه است .

مستحبات آشامیدن

- ۱- بسم الله گفتن پیش از آشامیدن آب و غیره مستحب است .
- ۲- الحمد لله گفتن پس از آشامیدن آب و غیره مستحب است .
- ۳- به سه نفس آشامیدن مستحب است .
- ۴- آب زمزم آشامیدن مستحب است .
- ۵- آب فُرات آشامیدن مستحب است .
- ۶- آب باران آشامیدن مستحب است .
- ۷- آب دادن به تشنگان مستحب است .
- ۸- تشنگان را بر خود مقدم داشتن در آشامیدن مستحب است .
- ۹- از روی رغبت و میل آشامیدن نه در حال سیر آبی مستحب است .
- ۱۰- اطفال را بر بزرگسالان مقدم داشتن در آب دادن مستحب است .
- ۱۱- سلام بر حسین (ع) و یارانش فرستادن پس از آشامیدن مستحب است .
- ۱۲- لعنت بر قاتلان حسین (ع) و یارانش فرستادن پس از آشامیدن

مستحب است

- ۱۳- آشامیدن آب بطور مکیدن نه قورت دادن با صدا مستحب است .
- ۱۴- باقیمانده آب مؤمن سالم را آشامیدن که سؤر مؤمن شفاست

مستحب است

- ۱۵- باقیمانده آب که گربه از آن خورده را آشامیدن که هوش را میافزاید مستحب است .

مکروهات آشامیدن

- ۱- افراط در آشامیدن آب مکروه است .
- ۲- در شب ایستاده آشامیدن آب مکروه است .
- ۳- آشامیدن آب پس از غذای چرب مکروه است .
- ۴- آشامیدن آب و ندادن آن به تشنگان مکروه است .
- ۵- از طرف دسته ظرف نوشیدن مکروه است .
- ۶- از طرف شکستگی ظرف نوشیدن مکروه است .
- ۷- از آبهای راکد و آلوده آشامیدن مکروه است .
- ۸- از پس مانده حیوانات بجز گربه نوشیدن مکروه است .
- ۹- در تشنگی بیک جرعه متصل آشامیدن مکروه است .
- ۱۰- ریختن باقیمانده آب آشامیدنی مکروه است .
- ۱۱- از آبی که در آن بدن یا بعضی اعضایش شسته شده آشامیدن مکروه است .
- ۱۲- آشامیدن از کوزه و ظرفیکه سرش باز بوده و احتمال ورود حشرات در آن باشد مکروه است .

غذاهای مستحب

إمتثال أمر إلهي - كلوا من طبيّات مارزقناكم - مستحب است و
غذاهائیکه معصومین تأکید فرموده‌اند اینهايند :

۱- خرما و رطب ، که پیامبر (ص) فرمودند : إني لأحب للرجل
أن يكون تمرّياً .

۲- آب گوشت ، که پیامبر (ص) فرموده‌اند خیر طعامکم التّريد ،
يعنى تريد آن .

۳- پلو و برنج ، که حضرت صادق (ع) فرمودند : نعم الطّعام الأرز و
إنّا لتندخره لمرضانا .

۴- جوجه کباب ، که حضرت امیرالمؤمنین (ع) فرمودند : إن أطيب
اللحمّان لحم فرخ قد نهض او كاد أن ينهض .

۵- کباب گوشت ، که حضرت صادق (ع) فرمودند : الكباب يذهب
بالحمّى .

۶- حلیم ، که امیرالمؤمنین (ع) فرمودند : عليكم بالهريسه .

۷- حلوا ، که حضرت صادق (ع) فرمودند : إنا أهل بيت نحبّ الحلوا .

۸- عسل ، که خداوند فرموده : فيه شفاء للنّاس .

۹- شیر و کره ، که پیامبر (ص) فرمودند : اللهم بارك لنا فيه و حضرت

صادق (ع) فرمودند اللّبن طعام المرسلين .

۱۰- گوشت ، که پیامبر (ص) فرمودند : عليكم باللحم وهو سيّد الطعام

في الدنيا والآخرة

۱۱- سرکه ، که حضرت باقر (ع) فرمودند : نعم الأدام الخل .

۱۲- نان جو و گندم ، که حضرت رضا (ع) فرمودند : فضل الشعير

على البر كفضلنا على النّاس .

۱۳- ماهی باخرما ، که حضرت کاظم (ع) فرمودند : عليكم بالسّمك الخ .

۱۴- کله پاچه گوسفند ، که پیامبر (ص) فرمودند : لودعيت إلی

كراع في كراع لأجبت .

۱۵- تخم مرغ با گوشت ، که حضرت صادق (ع) فرمودند : کُل اللحم

بالبيض .

۱۶- روغن زیتون با زیتون ، که پیامبر (ص) فرمودند : کُلوا الزّيت

وادهنوا به .

۱۷- گردو و پنیر با هم بویژه روز اول ماه پیامبر (ص) فرمودند :

إذا اجتمعما صارا دواء .

۱۸- سبزیجات ، که امیرالمؤمنین (ع) فرمودند سفره نباید از سبزی

خالی باشد . *

۱۹- حبوبات و بقولات بویژه نخود و لوبیا و عدس و باقلا .

۲۰- میوه جات ، بویژه انار و سیب و به و گلابی و انگور و مویز و انجیر .

احكام وقف

قال الامام الحسن بن علي العسكري (ع) -

(الوقوف على حسب ما يقفها اهلها، ان شاء الله)

وسائل كتاب الوقوف باب ٢

شرایط وقف و واقف

شرایط وقف اینست :

- ۱- إنشاء وقف بهر لفظی که بر آن دلالت کند .
- ۲- قبض موقوف علیه اگر وقف بر شخص یا اشخاص است .
- ۳- وقف دائمی باشد نه برای مدت محدودی .
- ۴- وقف منجز باشد نه معلق بروقتی یا شرطی .
- ۵- نیت و قصد قربت در وقف نمودن .
- ۶- تصرف حلال باشد نه حرام و ممنوع مانند وقف شراب یا مال غصبی یا مال و ملک دیگران .

و شرایط واقف وقف کننده اینست :

- ۱- بالغ باشد .
- ۲- عاقل باشد نه دیوانه .
- ۳- مختار باشد و مکره و مجبور نباشد .
- ۴- محجور و مفلس نباشد .
- ۵- خودش را از وقف بیرون کند و برای خود وقف نکند .

شرایط وقف شده و موقوف علیه

شرایط موقوفه از اینقرار است :

- ۱- عین مال موقوفه وجود خارجی داشته باشد نه محتمل الوجود .
- ۲- عین مال موقوفه دین و طلب که بر ذمه دیگریست نباشد .
- ۳- عین مال موقوفه منفعت که بدست نیامده نباشد .
- ۴- عین مال موقوفه مشخص باشد و وقف کلی نباشد .
- ۵- عین مال موقوفه ملك واقف باشد نه چیزی که ملك اونست یا ملك امام (ع) است یا دیگری مگر بارضایتش .

۶- عین مال موقوفه قابل انتفاع از آن نامانندن اصلش باشد نه مانند خوراکی .

۷- عین مال موقوفه انتفاع محلله داشته باشد نه مانند شراب و آلات لهو و غیره .

شرایط موقوف علیه هم اینست :

- ۱- موقوف علیه معین باشد و مشخص و مردد میان چند نفر یا چند جهت نباشد .
- ۲- موقوف علیه ممنوعیت شرعی نداشته باشد مانند آنکه برای تار و موسیقی و درقمار و شراب مصرف شود .
- ۳- موقوف علیه وجود خارجی داشته باشد نه آنکه احتمال وجودش در آینده باشد .

۴- موقوف علیه بسبب وقف در معرض خطر و هلاک نباشد پس وقف کردن سَم یا مَوَادِ اِعتیاد برای کسی باطل است .

۵- موقوف علیه شخص یا اشخاصی نباشند که شرعاً یاری و کمک بآنها حرام باشد مانند وقف بر اهل ضلال و بدعت و ظالمان و فاسقان .

احکام نکاح

قال رسول الله صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ -

(النِّكَاحُ سُنَّتِي فَمَنْ رَغِبَ عَنْ سُنَّتِي فَلَيْسَ مِنِّي)

وقال تعالى -

(وَاَنْكَحُوا الْاَيَامِي مِنْكُمْ وَالصَّالِحِينَ مِنْ عِبَادِكُمْ وَاِمَاءِكُمْ اِنْ يَكُونُوا فُقَرَاءَ
يَغْنَثِمُ اللهُ مِنْ فَضْلِهِ)

سورة نور آیه ۳۲

شرایط عقد ازدواج

عقد نکاح دارای شرایطی است که باید مراعات گردد از اینقرار :

- ۱- مرد وزن حرمت نسبی نداشته باشد و محارم یکدیگر نباشند .
- ۲- مرد وزن حرمت سببی نداشته باشد .
- ۳- قصد انشاء در ایجاب و قبول بنمایند .
- ۴- ایجاب از جانب زن باشد که بگوید زوجتک نفسی یا أنكحتک نفسی علی المهر .
- ۵- قبول از جانب مرد باشد که بگوید قبلت الترویج علی المهر .
- ۶- زن رضایت بعقد داشته باشد .
- ۷- مرد مجبور بقبول و مکره بآن نباشد .
- ۸- اگر عقد بوکالت است زن وکالت بایجاب و مرد توکیل بقبول نموده باشد .
- ۹- اگر عقد بوکالت است کسیکه عقد میکند زن و مرد را تعیین کند.
- ۱۰- اگر عقد بوکالت است کسیکه عقد میکند بالغ و عاقل و ملتفت باشد.
- ۱۱- مهریه باید معلوم و معین باشد .
- ۱۲- مرد قصد پرداخت مهریه را داشته باشد .
- ۱۳- طرفین عقد زنده و موجود باشند نه جنین یا میت .
- ۱۴- عیبهائی که موجب فسخ عقد است در میان نباشد که مخفی کنند.

موجبات فسخ عقد

عیبهائی که موجب بهم خوردن عقد ازدواج است اینهاست :

- ۱- اگر زن دیوانه باشد .
- ۲- اگر زن مرتد شود .
- ۳- اگر زن ایضا شود که منخرج غایط و حیضش یکی شود .
- ۴- اگر زن استخوان یا گوشتی در فرجش مانع باشد .
- ۵- اگر زن مرض خوره داشته باشد .
- ۶- اگر زن مرض برص و بیسی داشته باشد .
- ۷- اگر زن کور باشد .
- ۸- اگر زن زمینگیر باشد .
- ۹- اگر مرد دیوانه باشد .
- ۱۰- اگر مرد عین و بی شهوت باشد .
- ۱۱- اگر مرد آلت مردی نداشته باشد .
- ۱۲- اگر مرد مرتد شود .

مستحبات تزویج

مستحب است زنی که میخواهند با او ازدواج نمایند دارای این اوصاف باشد :

- ۱- زن باکره باشد .

- ۲- زن دین دار باشد .
- ۳- زن شرافت خانوادگی داشته باشد .
- ۴- زن بچه‌زا باشد .
- ۵- زن خوش زبان باشد .
- ۶- زن زیبامو و خوشرو باشد .
- ۷- زن خوش رفتار و مونس باشد .
- ۸- زن دهانش خوشبو باشد .
- ۹- زن چهارشانه باشد .
- ۱۰- زن پاشنه پُر گوشت داشته باشد .
- ۱۱- زن در نزد خویشان عزیز و محترم باشد .
- ۱۲- زن در نزد شوهرش فروتن و متواضع باشد .

مُستحَبَّات ازدواج

مُستحَبَّاتی دربارهٔ ازدواج آمده که رعایت آنها تأکید شده است از این قبیل :

- ۱- سعی نمودن در امر ترویج مؤمن .
- ۲- تعجیل در امر ازدواج دختران در صورت امکان .
- ۳- نگاهداری زن در خانه که بیرون نرود مگر بناچار و ضرورت .
- ۴- تخفیف مهریهٔ زن که در حُدِّ مهریهٔ اهل بیت علیهم السلام باشد .
- ۵- تخفیف مخارج ازدواج و سبک و آسان گرفتن آن .

- ۶- بیرون آوردن کفشهای عروس در حجله .
- ۷- شستن پاهای عروس در حجله شب زفاف و عروسی .
- ۸- پاشیدن آب از درب خانه تا انتهای خانه شب عروسی .
- ۹- منع نمودن عروس از لبتیات و سیب ترش و سرکه در هفتهٔ عروسی .
- ۱۰- مَداعبه و ملامعه نمودن با زن پیش از جماع که بسیار تأکید شده .
- ۱۱- نام خدا را بُردن و طلب فرزند صالح از خدا نمودن هنگام انعقاد نطفه .
- ۱۲- عجله نمودن مرد و ادامه دادن جماع تا حدِّ اِشباع زن و لذت بردنش .

زنایکه ازدواج با آنان مکروه است

چند دسته از زنان با آنکه ازدواج با آنان جایز است لیکن کراهت دارد :

- ۱- اهل کتاب و زنان مسیحی و یهودی بعقد منقطع .
- ۲- مخالفین از مسلمانان که پیرو اهل بیت نیستند .
- ۳- کنیزان و بردگان .
- ۴- زن زناکار و فاحشه .
- ۵- سیاه پوستان حبشه .
- ۶- زنان پیر فرتوت و عجوزه خمیده .
- ۷- زن عقیم و نازا نه بسبب یأس .
- ۸- زن پست و حسود و حقوق و کینه توز .

- ۹- زن اِسرافکار و مَبْنَدِر و ولخرج .
- ۱۰- زن بی حجاب و هرزه و همیشه در گردش .
- ۱۱- زن بد اخلاق و عبوس و متکبر .
- ۱۲- زن بد زبان و سلیطه و فحاش .
- ۱۳- زنیکه سست ایمان و بی بندبار و بی حیا و بی طهارت و بی نماز است .
- ۱۴- زنیکه با مادر یا خواهرش قبلاً زنا نموده است .

زنهائیکه حرام ابدی هستند

- ۱- مادران و مادران آنان .
- ۲- دختران و دختران آنان .
- ۳- خواهران انسان و دختران آنان .
- ۵- عمه های انسان .
- ۶- خاله های انسان .
- ۷- دختران برادر انسان .
- ۹- مادران زن انسان .
- ۹- دختران همسریکه باو دخول شده .
- ۱۰- مادران و دختران کنیزانی که با آنان دخول شده .
- ۱۱- همسران پدران .
- ۱۲- همسران پسران .
- ۱۳- زنیکه در عده دیگر است و عقدش کند .

- ۱۴- زن محصنه که با او زنا نموده گرچه از شوهرش جدا شود .
- ۱۵- زنیکه نه طلاقه میشود .
- ۱۶- زنیکه با او ملاعنه میشود .
- ۱۷- زنیکه لال است و قذف میشود .
- ۱۸- دختر نابالغی که اِفضا شود .
- ۱۹- دختران و مادران و خواهران پسری که با او لواط نموده .
- ۲۰- دختران عمه و خاله ایکه با مادرانشان پیش از عقد زنا نموده .

آنچه که ازدواج را بهم میزند

اموری که قهراً موجب بهم خوردن ازدواج زن و مرد است اینهاست :

- ۱- مرگ و مردن یکی از آنان یا هردو .
- ۲- مرتد شدن یکی از آنان یا هردو .
- ۳- ملاعنه نمودن هردو باهم .
- ۴- طلاق بائن دادن مرد زن را .
- ۵- مسلمان شدن زن مرد کافر و باقی ماندن مرد بر کفر .
- ۶- مسلمان شدن شوهر زن کافر و باقی ماندن زن بر کفر .
- ۷- قذف نمودن زن لال که بی طلاق از هم جدا میشوند .
- ۸- اجازه ندادن عمه و خاله ازدواج با دختر برادر و خواهرشان را بشوهر خود .

- ۹- اجازه ندادن صغیر بعقدش هنگام بلوغش .
 ۱۰- استفاده از حق فسخ در موجبات فسخ و مواردش .

مواردیکه نگاه بنا محرم جایز

در چند مورد نگاه بزنی نامحرم تجویز شده است بشرط آنکه نگاه ریبه و شهوت نباشد :

- ۱- نگاه بزنان کفار بت پرست و مشرکین و ملحدین بی دین .
- ۲- نگاه بسر و کله زنان بادیه نشین .
- ۳- نگاه بسر و کله زنانی که نهی میشوند از بی حجابی و نمی پذیرند .
- ۴- نگاه بزنان اهل کتاب که محجوب نیستند .
- ۵- نگاه طبیب معالج بزنی مریض جهت معالجه .
- ۶- نگاه بزنی که میخواهد با او ازدواج کند .
- ۷- نگاه به پیرزنیکه امید ازدواج ندارد .
- ۸- نگاه بصورت و دودست زنی بی آرایش و بی شهوت بمقدار ضرورت .
- ۹- نگاه کسیکه میخواهد شاهد برزنی نزد قاضی شرع شود .
- ۱۰- نگاه حاکم و قاضی شرع به زنی که میخواهد او را در قضاوت إحضار کند .
- ۱۱- نگاه بزنی که در معرض تلف و غرق شدن یا سوختن و غیره است برای گرفتن و نجاتش .

- ۱۲- نگاه بزنی میته که زن و محرمی نباشد او را غسل و کفن و دفن نماید بمقدار ضرورت .

زنهاییکه موقتاً حرام اند

- ۱- زنی که در عقد مرد دیگر است .
- ۲- خواهر زن تا وقتیکه در عقد است .
- ۳- زنیکه احرام دارد و ندانسته عقدش نموده تا احرام دارد حرام است .
- ۴- زنیکه در عده است و عقدش نموده اشتباهاً و دخول نموده .
- ۵- دختر زن انسان که بمادرش دخول نموده تا در عقد اوست .
- ۶- زن کنیز را بر زن آزاد عقد نمودن بی اجازه اش جایز نیست .
- ۷- دختر برادر زن را بی رضایتش نمیتوان عقد کرد .
- ۸- دختر خواهر زن را بی رضایتش نمیتوان عقد کرد .
- ۹- سومین زن کنیز برای مرد غیر آزاد جایز نیست .
- ۱۰- پنجمین زن دائمی برای مرد آزاد جایز نیست .
- ۱۱- سومین زن آزاد برای مرد غیر آزاد جایز نیست .
- ۱۲- پنجمین زن کنیز برای مرد آزاد جایز نیست .
- ۱۳- زنان کتابی یهودی و مسیحی و مجوسی بعقد دائم جایز نیست .
- ۱۴- عقد زنان مشرک و غلات و نواصب پیش از توبه شان جایز نیست .
- ۱۵- دخول نمودن به دختر نابالغ جایز نیست .

- ۱۶- دخول در قبّل زنیکه در حیض است جایز نیست و کفّاره دارد که یکم مثقال طلا در اول آن و نیم مثقال در وسط و ربع مثقال در آخر .
- ۱۷- دخول نمودن بزنیکه إحرام نموده و هنوز طواف نساء ننموده جایز نیست .
- ۱۸- دخول نمودن بزنیکه با اوظهار نموده پیش از دادن کفّارهظهار جایز نیست .
- ۱۹- دخول نمودن بزنیکه مریض است و جماع مضرّ باو و مهلك اوست جایز نیست .

- ۲۰- عقد خواهر کنیزی که ملك انسانست و باو دخول نموده .
- ۲۱- عقد زنی که سه طلاقه نموده و محلل ندیده یا باو دخول ننموده تا محلل باو دخول نماید و طلاقش دهد .

أحكام متعه

- عقد ازدواج موقت و منقطع أحكام مخصوصی دارد که اینست :
- ۱- در عقد متعه تعیین مدت شرط است .
- ۲- در عقد متعه زن حّق همخوابی ندارد .
- ۳- در عقد متعه زن حّق نفقه ندارد مگر شرط کند .
- ۴- در عقد متعه زن میتواند شرط کند دخول نشود .
- ۵- در عقد متعه با تمام شدن مدت یا بخشیدن آن جدا میشوند .
- ۶- در عقد متعه پیش از تمام شدن عده میشود آن را مجدداً عقد نمود .

- ۷- در عقد متعه زن یائسه عده ندارد مانند دائمه .
- ۸- در عقد متعه زنیکه باو دخول نشده عده ندارد مانند دائمه .
- ۹- در عقد متعه زن إرث نمی برد مگر آنکه شرط کند .
- ۱۰- در عقد متعه فرزند مال پدر اوست و حلال زاده و با سایرین فرقی ندارد .

موارد کراهت عقد و جماع

- ۱- عقد نمودن هنگامیکه قمر در عقرب است مکروه است .
- ۲- عقد نمودن هنگامیکه قمر در محاق و تحت الشعاع باشد مکروه است .
- ۳- جماع نمودن در شب اول ماه مگر رمضان مکروه است .
- ۴- جماع نمودن در شب نیمه هر ماه مکروه است .
- ۵- جماع نمودن در شب آخر هر ماه مکروه است .
- ۶- جماع نمودن هنگام خسوف ماه مکروه است .
- ۷- جماع نمودن هنگام کسوف آفتاب مکروه است .
- ۸- جماع نمودن هنگام بازگشت از سفر مکروه است .
- ۹- جماع نمودن در شب عزیمت بسفر مکروه است .
- ۱۰- جماع نمودن در شب عید قربان مکروه است .
- ۱۱- جماع نمودن هنگام زلزله و طوفانها مکروه است .
- ۱۲- جماع نمودن در فاصله میان اذان و إقامة نماز مکروه است .
- ۱۳- جماع نمودن در فاصله میان اذان صبح و طلوع آفتاب مکروه است .

- ۱۴- جماع نمودن در فاصله میان اذان مغرب و غروب خورشید مکروه است .
- ۱۵- جماع نمودن مقابل قبله و پشت بقبله بودن مکروه است .
- ۱۶- جماع نمودن روی قرص آفتاب و خورشید مکروه است .
- ۱۷- جماع نمودن در حال ایستادن و جماع با زن باردار بی وضو مکروه است .
- ۱۸- جماع نمودن داخل آب و در زیر درخت و در پشت بام و صحنه کشتی مکروه است .
- ۱۹- جماع نمودن در حالیکه خضاب با حنا نموده و در حالیکه محتلم شده پیش از استبراء مکروه است .
- ۲۰- جماع نمودن در دم دُبُر و نگاه کردن بفرج و سخن گفتن در حال جماع و بیرون ریختن منی از زن آزاد مکروه است .

مکروهات شبها

- ۱- خوابیدن در جائی که تنها باشد مکروه است .
- ۲- خوابیدن پیش از خواندن نماز عشاء مکروه است .
- ۳- خوابیدن با دست چرب نشسته از غذا مکروه است .
- ۴- خوابیدن پس از نماز شب تا طلوع فجر مکروه است .
- ۵- خوابیدن بین الطلوعین از اذان صبح تا طلوع آفتاب مکروه است .
- ۶- نخوابیدن تمامی شب مگر شبهای اِحیا در سال مکروه است .

- ۷- شکار نمودن حیوانات وحشی در شب مکروه است .
- ۸- کشتن و سربریدن حیوانات در شب مکروه است .
- ۹- شکار ماهی در شب مکروه است .
- ۱۰- غواصی نمودن در شب مکروه است .
- ۱۱- ایستاده آب آشامیدن در شب مکروه است .
- ۱۲- داستانسرائی نمودن در شب مکروه است .
- ۱۳- شعر خواندن در شب مکروه است .
- ۱۴- صنعت کاری نمودن در شب مکروه است .
- ۱۵- دفن أموات مگر بوصیت میت در شب مکروه است .
- ۱۶- میوه چیدن از درختان در شب مکروه است .
- ۱۷- خرما چیدن از درخت در شب مکروه است .
- ۱۸- درو نمودن گندم و جو و برنج در شب مکروه است .
- ۱۹- خوابیدن بر بام بی دیوار و محجر در شب مکروه است .
- ۲۰- برداشتن جوجه‌های پرندگان از آشیانه در شب مکروه است .

مواردیکه طرب جایز است

لهو و لعب و غنا و طرب حرام است مگر در چند مورد :

- ۱- دف و دایره زدن در عروسی و شب زفاف .
- ۲- دف و دایره زدن در ختنه سرونی .
- ۳- طبل و شیپور زدن میان ارتش برای تهییج سربازان اسلام و

تشویقشان .

۴- آوازخوانی قرآن بتجوید .

۵- آوازخوانی مدایح و مناقب و مرثیاتی معصومین (ع) .

۶- آوازخوانی برای قافله سالار شتران که هدی و حداء است .

۷- آوازخوانی و لالائی برای آرام نمودن و بخواب رفتن اطفال .

۸- آوازخوانی مناجات و ادعیه مأثوره .

۹- آوازخوانی شعرهای هجو مشرکان و کفار و ناصبیان .

۱۰- آوازخوانی اشعار مواعظ و پند و اندرز مانند = باتواعلی قتل

الأجبال تخرسهم = که حضرت هادی امام علی النقی علیه السلام برای متوکل سرودند و اشعار مدح = مانند قصیده برده و یا قصیده کوثریه

سیدرضا هندی که مطلعش اینست :

أَمْطَلِجْ ثَغْرَكَ أَمْ جَوْهَرٍ   وَرَحِيقِ رِضَا بِكَ أَمْ سُكَّرِ

و یا قصیده مرحوم سید اسماعیل شیرازی در مدح امیرالمؤمنین (ع)

بنام ولیدالکعبه و یا قصیده تائیه دعبل که برای حضرت امام رضا (ع)

مرثیه خواند .

و یا قصیده فرزندق در مدح زین العابدین (ع) در حضور هشام اموی

ملعون و یا مانند اینها از اشعار فارسی که فراوان و بسیارند بحمدالله .

مستحبات و مکروهات خوابیدن

آنچه که درباره خوابیدن استحباب یا کراهت دارد اینهاست :

۱- مستحب است باطهارت خوابیدن .

۲- مستحب است پای بسمت قبله خوابیدن .

۳- مستحب است برطرف راست خوابیدن .

۴- مستحب است پیش از ظهر یکساعت خوابیدن .

۵- مستحب است در نزد مرقد امیرالمؤمنین (ع) خوابیدن .

۶- مکروه است بررو خوابیدن .

۷- مکروه است باجنابت خوابیدن .

۸- مکروه است زیاد خوابیدن .

۹- مکروه است پس از نماز صبح خوابیدن .

۱۰- مکروه است میان نماز مغرب و عشا خوابیدن .

۱۱- مکروه است باحبس غائط و ادرار خوابیدن .

۱۲- مکروه است تنها در شب خوابیدن .

۱۳- مکروه است در بام بی دیوار خوابیدن .

۱۴- مکروه است در مسیل سیل و رود خشک خوابیدن .

۱۵- مکروه است در سرزمین درندگان و خزندگان خوابیدن .

۱۶- مکروه است در میان کفار و منافقین و فاسقان متجاهر و دشمنان

غدار خوابیدن .

احكام رضاع

قال تعالى :

(وَاُمَّهَاتِكُمُ اللَّاتِي اَرْضَعْنَكُمْ وَاخْوَاتِكُمُ مِنَ الرِّضَاعَةِ)

سوره نساء آيه ٢٣

قال رسول الله صلى الله عليه وآله :

(يَحْرَمُ بِالرِّضَاعِ مَا يَحْرَمُ بِالنَّسَبِ)

کسانیکه با شیر محرم میشوند

- ۱- زنیکه شیر میدهد که مادر رضاعی است .
- ۲- شوهر زنیکه شیر میدهد که پدر رضاعی است اگر شیر مال اوست.
- ۳- پدر و مادر آن زن گرچه رضاعی باشند .
- ۴- اولاد آن زن .
- ۵- فرزندان اولاد آن زن .
- ۶- خواهر و برادر آن زن گرچه رضاعی باشند .
- ۷- عموهای آن زن .
- ۸- عمه‌های آن زن .
- ۹- دائیهای آن زن .
- ۱۰- خاله‌های آن زن .
- ۱۱- اولاد شوهر آن زن .
- ۱۲- پدر و مادر شوهر آن زن .
- ۱۳- خواهر و برادر شوهریکه صاحب‌لبن است .
- ۱۴- عموی شوهر آن زن که صاحب‌لبن است .
- ۱۵- عمه شوهر آن زن که صاحب‌لبن است .
- ۱۶- دائی شوهر آن زن که صاحب‌لبن است .
- ۱۷- خاله شوهر آن زن که صاحب‌لبن است .

شرایط رضاع

شیر خوردنی که موجب محرم شدن میشود باید حایز این شرایط باشد:

- ۱- بچه شیر زن زنده را بخورد .
- ۲- شیر زن از حرام و از زنا نباشد .
- ۳- بچه شیر را از خود پستان بمکد نه از ظرف بخورد .
- ۴- شیر خالص باشد و با چیز دیگر مخلوط نگردد .
- ۵- شیر از یک شوهر باشد .
- ۶- بچه شیر را برنگرداند و استفراغ نکند .
- ۷- بچه پانزده بار پی‌درپی شیر بخورد .
- ۸- بچه در ضمن دو سال شیر بخورد و بیش از دو ساله نباشد .
- ۹- پانزده بار از یک زن باشد نه از دوزن که همسر یک مرد هستند .

احكام طلاق

قال تعالى :

(وَإِنْ عَزَمُوا الطَّلَاقَ فَإِنَّ اللَّهَ سَمِيعٌ عَلِيمٌ)

سوره بقره آيه ٢٧٧

قال رسول الله صلى الله عليه وآله :

(ابغضُ الحلالِ إلى الله الطَّلَاقُ)

اقسام طلاق

- ۱- طلاق رجعی، که میشود در عده رجوع نماید .
- ۲- طلاق خلع، که زن مهریه اشرا می بخشد تا طلاقش دهد .
- ۳- طلاق مبارات، که همدیگر را نخواهند وزن پولی بمرود میدهد تا طلاقش دهد .
- ۴- طلاق بائن، که حق رجوع ندارد که آن هم پنج قسم است :
  - ۱- طلاق دختر صغیره نابالغ .
  - ۲- طلاق زن یائسه که حیض نمی بیند .
  - ۳- طلاق زنی که هنوز باو دخول ننموده .
  - ۴- طلاق زنی که او را سه بار طلاق داده .
  - ۵- طلاق زنی که باخلع و مبارات طلاق خواسته .
- در طلاق رجعی از سه راه رجوع محقق میشود :
  - ۱- مرد با گفتار یا نوشته رجوعش را به زن ابلاغ نماید .
  - ۲- با هر کاری که با قصد رجوع انجام شود مانند نگاه شهوت یا بوسه و لمس .
  - ۳- باجماع نمودن گرچه بی قصد هم باشد رجوع تحقق می یابد و قصد جماع قصد رجوع است .

شرایط طلاق

- در مذهب أهل البیت طلاق دارای شرایطی است که باید مراعات شوند اینگونه :
- ۱- با صیغه شرعی عربی صحیح طلاق را جاری کند .
  - ۲- طلاق در حضور دو شاهد عادل واقع شود .
  - ۳- طلاق در حال غضب و عصبانیت و حدت نباشد .
  - ۴- طلاق دهنده بالغ باشد .
  - ۵- طلاق دهنده عاقل باشد .
  - ۶- طلاق دهنده مختار باشد و مجبور و مکره نباشد .
  - ۷- طلاق دهنده ملتفت و متوجه باشد نه مست و خواب و در بیهوشی .
  - ۸- طلاق دهنده طلاق را در پاکی و طهری که در آن دخول ننموده جاری سازد .
  - ۹- زنی را که طلاق میدهند از حیض و نفاس پاک باشد .

اقسام عدهها

- عدههایی که بر زنان واجب میشود چندگونه هستند :
- ۱- عده طلاق زن آزاد و حرّه که دو حیض و دو پاک است .
  - ۲- عده طلاق زن کنیز و غیر آزاد چهل و پنج روز است .
  - ۳- عده زن کنایه که شوهرش مرتد شده چهل و پنج روز است .

- ۴- عده زن مسلمان که شوهرش مرتد شده عده وفات است .
- ۵- عده وفات هر زن مسلمان که شوهرش مرده چهارماه و ده روز است.
- ۶- عده وفات هر زن باردار که شوهرش مرده ابعداً اقلین یا چهار ماه و ده روز و یا وضع حمل اگر بیشتر باشد .
- ۷- عده طلاق زن باردار و حامله وضع حمل اوست .
- ۸- عده زنی که متعه است چهل و پنج روز است .
- ۹- عده زنهائیکه در سن حیض هستند لیکن حیض نمی بینند سه ماه است .
- ۱۰- زنهایی یائسه و صغیره و زنی که باو دخول نشده عده طلاق ندارند و عده وفات دارند .

احکام ولادت تا وفات

قال امیر المؤمنین علیه افضل الصلاة والسلام

(لیدوا للموت وابتوا للخراب)

قال تعالی :

(اینما تکنونوا یدرککم الموت ولو کنتم فی بروج مشیتده)

سوره نساء آیه ۷۸

واجبات و مستحبات ولادت

- ۱- واجب است ماما و قابله زن باشد مگر بناچار و اضطرار .
  - ۲- واجب است محافظت و نگاهداری جنین در شکم مادر تا ولادتش .
  - ۳- واجب است اقرار به نسب فرزند بر پدر و مادرش و انکارش حرام است .
  - ۴- واجب است ختنه نمودن پسر بر پدر و ولی او و اگر نمودند هنگام بلوغ بر خودش واجب میشود .
  - ۵- واجب است غسل نفاس نمودن مادر اگر خون نفاس دیده است پس از پاک شدن .
- مستحبات ولادت نوزاد از این قرار است :
- ۱- کام نوزاد را با آب فترات و تربت امام حسین (ع) بردارند .
  - ۲- آذان و اقامه در گوش راست و چپ نوزاد بگویند .
  - ۳- نام نیک برایش گذاردن و بهترین نام آنست که در آن عبودیت خدا یا أسماء معصومین (ع) باشد .
  - ۴- اطعام نمودن و دعوت مؤمنین بمناسبت تولدش .
  - ۵- عقیقه نمودن روز هفتم و چنانچه نمایند هنگام بلوغش بر خودش تا آخر عمر مستحب است .
  - ۶- ختنه نمودن پسر در روز هفتم تأکید شده است و همچنین دختر وارد است .

- ۷- تراشیدن موی سرش روز هفتم و صدقه دادن بوزن آن یا طلا و یا نقره بفقیر .
- ۸- مستحب است که ران عقیقه را به قابله بدهند که مامايش بوده .
- ۹- مستحب است غسل دادن نوزاد هنگام ولادتش .
- ۱۰- مستحب است مادر اولین شیر خود را بفرزندش از پستانش بدهد .

شرایط وصیت و کننده آن

- آماده کردن وصیتنامه مستحب است و شبها در زیر بالین گذاشتن آن و کسیکه بی وصیت بمیرد ثلث ندارد و بر جاهلیت مرده است :
- شرایط وصیت اینست :
- ۱- وصیت یا تملیکی یا عهدی باشد مانند تعیین محل دفن و نماز و روزه و غیره .
  - ۲- وصیت به تصرف غصبی در مال دیگران و غصب حقوق آنان نباشد .
  - ۳- وصیت به بدعت و تغییر سنت و ترك واجب شرعی نباشد .
  - ۴- وصیت به معصیت و گناه و حرام و فسق نباشد .
  - ۵- وصیت به تملیک تمامی ترکه بخود یا دیگری و محروم کردن ارثان نباشد .
- شرایط وصیت کننده و موصی از قرار ذیل است :
- ۱- بالغ باشد گرچه ولی طفل نابالغ میتواند وصیتش را امضا کند

یا نکند .

۲- عاقل باشد پس وصیت دیوانه خواه در تمامی عمر بوده یا آخر عمر نافذ نیست .

۳- مختار باشد و کسی او را بزور اِکراه و اِجبار نکرده باشد .

۴- آزاد باشد گرچه وصیت برده گان با اِذن آقايانشان معتبر است .

۵- مالك ثلث باشد پس اگر خودش را بنحوی از اُنحاء از ملكيت خارج نموده نافذ نیست .

۶- خودکشی نکند کسیکه عمداً خودکشی کند وصیت او نافذ نیست .

۷- محجور علیه نباشد که حاکم شرع او را محجور بشناسد .

۸- سفیه نباشد خواه ابله و بی شعور باشد و یا عاقلی مانند سفیه ثروتمند را تلف کند .

۹- مفلس نباشد که حاکم شرع حکم اِفلاس او را صادر کرده باشد .

۱۰- مدیون به بیش از ترک نباشد زیرا در آن صورت تمامی ماترك او به طلبکار تعلق دارد .

بهترین شکل وصیتنامه

خوبست وصیتنامه شامل امور ذیل باشد :

۱- امر به پرداخت دیون شرعی از خمس و زکات و کفارات و حج اگر مدیونست .

۲- اقرار بدیون و مطالبات شخصی با جزئیات مبلغ و نام اشخاص .

۳- ثبت مطالبات و اماناتی که در نزد دیگران دارد .

۴- ثبت عبادت‌هایی که بر ذمه دارد مانند نماز و روزه و غیره .

۵- تعیین مبلغی برای رد مظالم عباد که بر ذمه دارد .

۶- تعیین وصی مؤمن مندیبن پرهیزکار دانا و باتجربه .

۷- تعیین ناظر دلسوز متشرع مسأله‌دان یا عالم فقیه .

۸- تعیین قیم بر صغار اگر باشند کسیکه واقعاً بجای پدر باشد .

۹- تعیین مکان و محل دفن که در یکی از مشاهد مشرفه باشد .

۱۰- خیرات و مبرات و احسان برای خویشاوندان .

۱۱- کمک به اینام فقیر و سادات بویژه تزویج علویات .

۱۲- اقامه مجالس جشن و عزاداری اُتمه معصومین سلام الله

علیهم اجمعین .

۱۳- چاپ و نشر کتابهای دینی و مذهبی و ولایتی علماء و فقهاء .

۱۴- تقویت حوزه‌های علمیّه شیعه و طلاب علوم دینی و روحانیون

عظام .

من آنچه راه نجاتست بهر تو گفتم

تو خواه رفته در این راه یا بگمراهی

(مؤلف)

شرایط وصی

کسیکه باو وصیت میشود و باید بعهده بگیرد اگر پذیرفت شرایطش

اینست :

- ۱- وصی باید بالغ باشد .
- ۲- وصی باید عاقل باشد .
- ۳- وصی باید مسلمان باشد .
- ۴- وصی باید مرتد نشود .
- ۵- وصی باید محجور علیه و سفیه نباشد .
- ۶- وصی باید وصی شدن را پذیرفته باشد و رد ننموده باشد .
- ۷- وصی باید قدرت و تمکن از عمل بوصیت داشته باشد .
- ۸- وصی باید از وصی بودن عزل نشده باشد .
- ۹- وصی باید وصیت باو محدود بوقت معین نباشد مانند وقت مسافرت موصی .
- ۱۰- وصی باید وصیتنامه را بطور صحیح و کامل اجرا کند .

واجبات و مستحبات مختصر

- ۱- واجب است مختصر را بسوی قبله خوابانیدن که پاهایش بطرف آن باشد مگر مسلوس و مبطون .
- ۲- مستحب است مختصر را بشهادتین و شهادت ثالثه تلقین نمایند .

- ۳- مستحب است مختصر را بکلمات فرج و دعاها و استغفار تلقین نمایند .
- ۴- مستحب است خواندن قرآن نزد او بویژه یس و صافات و آیه الکرسی .
- ۵- مستحب است او را در جای نما ز خودش بخوابانند .
- ۶- مستحب است بانزع روحش دهان و چشمانش را ببندند بازماند .
- ۷- مستحب است او را باتحت الحنك چانه اش را به بندند دستانش باز نشود .
- ۸- مستحب است او را بپوشانند و از آنظار تماشاگران مستور بدارند .
- ۹- مستحب است دو دست او را به پهلویش دراز کنند .
- ۱۰- مستحب است شب در مکان نزع روحش چراغ روشن کنند .
- ۱۱- مستحب است مؤمنین را برای تشییع جنازه اش خبر دهند .
- ۱۲- مستحب است تعجیل در تجهیز و دفن او بنمایند .
- ۱۳- مستحب است ابراء ذمه او بنمایند و او را حلال بدارند از هر حقی که براو دارند .
- ۱۴- مستحب است برای او طلب رحمت و مغفرت و آمرزش نمایند .

مکروهات مختصر

مکروهاتی درباره حال احتضار آمده که گاهی بعنوان ثانوی اشکال هم دارد :

- ۱- مکروه است کسی باجنابت نزد او حاضر شود .
- ۲- مکروه است زنیکه در حال حیض است در نزدش حاضر شود .

- ۳- مکروه است اجازه دادن به دشمنان و مخالفان او در نزدش حاضر شوند .
- ۴- مکروه است در لباس زره و سلاحه کلاه خود یا غل و زنجیر و کفش بماند .
- ۵- مکروه است هر چیز سنگین را روی شکم قرار دادن .
- ۶- مکروه است محتضر را تنها گذاردن هنگام جان کندن .
- ۷- مکروه است دست بردن او گذاردن که متأذی میشود .
- ۸- مکروه است بسیار سروصدا و قال و قیل نمودن نزد او چنانکه در نزد پیامبر (ص) نمودند .
- ۹- مکروه است نزد او گریه وزاری و شیون نمودن .
- ۱۰- مکروه است پیش از جان دادن غسل و قبر کن را نزدش آوردن .
- ۱۱- مکروه است زنها را بتنهائی نزد او گذاشتن .
- ۱۲- مکروه است تعجیل نمودن در دفنش اگر سکنه نموده است بلکه یک شبانه روز صبر کنند خوبست .

واجبات غسل میت

- آنچه که واجب است در غسل میت مسلمان مراعات گردد اینست :
- ۱- قصد قربت نمودن برای غسل دادن میت .
- ۲- ازاله نجاست از بدن میت پیش از غسل .
- ۳- اولتین غسل را با آب سدر بدهند .

- ۵- دومین غسل را با آب کافور بدهند .
- ۶- سومین غسل را با آب مطلق و قراح بدهند .
- ۷- واجب است آب غسل پاک باشد .
- ۸- واجب است آب غسل مباح باشد .
- ۹- واجب است آب غسل مطلق باشد .
- ۱۰- واجب است مکان غسل مباح باشد .
- ۱۱- واجب است فضای غسل مباح باشد .
- ۱۲- واجب است مجرای آب غسل مباح باشد .
- ۱۳- واجب است مراعات ترتیب میان سه غسل .
- ۱۴- واجب است مراعات ترتیب اجزای هر غسل مانند جنابت .

مستحبات غسل میت

- ۱- میت را برسکّوئی یا تخته‌ای بگذارند .
- ۲- میت را رو بقبله همانند حالت احتضار قرار دهند .
- ۳- پیراهنش را از جانب پاهایش بیرون کنند .
- ۴- در زیر سقف یا خیمه غسلش دهند .
- ۵- عورت او را بپوشانند .
- ۶- دستها وانگشتانش را قبلاً مالش دهند نرم شود .
- ۷- دستهایش را پیش از هر غسل ثانیه ذراعش سه بار بشویند .
- ۸- پیش از غسل سرش را با خطمی یا کف سدر بشویند .

- ۹- غسل دهنده دستکش یا خرجه‌ای در دست کند که او را لمس نکند.
- ۱۰- دست بر شکم به مواری بمالد مگر آنکه زن باردار باشد.
- ۱۱- ابتدا از جانب راست سر او غسلش دهد.
- ۱۲- غسل دهنده بر جانب راست میّت بایستد.
- ۱۳- غسل دهنده بعد از غسل دستهایش را تا بالای آرنج بشوید.
- ۱۴- آب غسل باندازه شش مشك باشد.
- ۱۵- پس از غسل او را خشک کنند.
- ۱۶- در هر غسل هر قسمت از بدنش را سه بار بشویند.
- ۱۷- غسل دهنده بذكر خدا از اول تا آخر مشغول باشد.
- ۱۸- پس از غسل غسل دهنده پیش از تکفین او پاهای خود را بشوید.
- ۱۹- پیش از دو غسل اول میّت را وضو دهد.
- ۲۰- گودی آب غسل را در سمت پای او قرار دهند.

موارد حرمت غسل میّت

- محرّماتی که درباره غسل میّت مسلمان آمده اینهاست:
- ۱- میّت اگر شهید دارای شرایط است حرام است غسل دادنش.
  - ۲- اگر آب جسد میّت را متلاشی میکند حرام است غسل دادنش و تیمم میشود.
  - ۳- اگر میّت بی غسل دفن شده و در زیر آوار مانده که اگر بیرون آورند متلاشی میشود حرام است غسل دادنش.

- ۴- اگر میّت در حال إحرام مرده حرام است با کافور او را غسل دهند.
- ۵- اگر میّت در حال إحرام مرده حرام است او را حنوط نمودن مگر بعد از طواف مرده باشد.
- ۶- حرام است میّت را با آب غضبی غسل دادن.
- ۷- حرام است میّت را با آب نجس غسل دادن.
- ۸- حرام است میّت را با آب مضاف غسل دادن.
- ۹- حرام است میّت را در مکان مغضوب غسل دادن.
- ۱۰- حرام است میّت را در فضای مغضوب غسل دادن.

واجبات کفن

آنچه که در کفن میّت مسلمان واجب است رعایت گردد از این قرار است:

- ۱- کفن سه قطعه پارچه باشد لنگ و پیراهن و سرتاسری.
- ۲- کفن از ابریشم خالص نباشد.
- ۳- کفن طلا باف و طلادوز نباشد.
- ۴- کفن از اجزای مردار و میتنه نباشد.
- ۵- کفن از پوست و جلد حیوانات نباشد.
- ۶- کفن از پشم و کرک و موی حیواناتی حرام گوشت نباشد.
- ۷- کفن از لباسهای دوخته و پوشاکهای رنگین نباشد.
- ۸- کفن پاک و طاهر باشد و نجس و متنجس نباشد.
- ۹- کفن مباح و حلال باشد و حرام و غضبی نباشد.

۱۰- کفن ساتر میّت باشد و نازک و رقیق نباشد که او را نپوشاند .

مستحبّات کفن

- ۱- مستحب است کفن از پارچه پنبه‌ای باشد .
- ۲- مستحب است کفن از پارچه خوب و قیمتی باشد .
- ۳- مستحب است کفن از پارچه اِحرام و نمازش باشد .
- ۴- مستحب است کفن را خود انسان آماده کند .
- ۵- مستحب است عمامه بستن برای میّت مرد .
- ۶- مستحب است مقنعه بستن برای میّت زن .
- ۷- مستحب است لفافه بستن برای میّت زن که پستانها را ببندد .
- ۸- مستحب است خرقة بستن برای میّت که میان او را ببندد .
- ۹- مستحب است پارچه ران بستن برای میّت که پاهایش را ببندد .
- ۱۰- مستحب است بُردیمانی سرتاسری و هر بُرد دیگر و سومین بُرد برای زن .
- ۱۱- مستحب است عورتین را با پنبه حشو کنند و با احتمال خون دماغی در بینی او .
- ۱۲- مستحب است جانب راست بُرد را بر چپ و جانب چپش را بر راست بپیچند .
- ۱۳- مستحب است کفن را بانخهائی از خودش وصل نمایند و بدوزند اگر لازم شود .

۱۴- مستحب است اسم میّت را با شهادت ثلاث و اقرار با امامت ائمّه بر عمامه و مقنعه نویسند .

۱۵- مستحب است تمامی قرآنرا و دعای جوشن کبیر و صغیر را بر کفن بنویسند .

۱۶- مستحب است مقداری ذریره و کافور بر کفنش بریزند .

۱۷- مستحب است در هنگام کفن کردن او را رو بقبله بحال اِحضار بخوابانند .

۱۸- مستحب است کفن کننده اگر غیر از غسل دهنده باشد با طهارت باشد .

مستحبّات تشییع

تشییع جنازه مؤمن فراوان دارد که در هر قدم برداشتن يك حسنه ثواب نوشته میشود و يك سيئه آمرزیده میشود و ثوابهای دیگر و مستحبّات تشییع اینهايند :

- ۱- هنگام دیدن جنازه بگوید لا اله الا الله، و همچنین اِنَّا لِلّٰهِ وَاِنَّا اِلَيْهِ رَاجِعُونَ مستحب است .
- ۲- چهل نفر برای میّت بخوبی شهادت دهند و بگویند اللّٰهُمَّ اِنَّا لَنَعْلَمُ مِنْهُ اِلَّا خَيْرًا مستحب است .
- ۳- در وقت برداشتنش بگویند بِسْمِ اللّٰهِ وَبِاللّٰهِ وَصَلَّى اللّٰهُ عَلٰى مُحَمَّدٍ وَآلِ مُحَمَّدٍ اللّٰهُمَّ اغْفِرْ لِلْمُؤْمِنِيْنَ وَالْمُؤْمِنَاتِ مستحب است .

- ۴- حدّ اقل هر تشییع کننده چهارده متر بیشتر تشییع کند و تا آخر ماندن تأکید شده مستحب است .
- ۵- صاحب مصیبت شعار حزن و عزا داشته باشد پای برهنه و بی‌ردا باشد مستحب است .
- ۶- حاملان جنازه تریع کنند و هر چهار گوشه جنازه را دور بزنند مستحب است .
- ۷- جنازه را بایرده و پارچه آبرومندی پیوشانند مستحب است .
- ۸- پشت سر جنازه راه روند نه دوطرف و جلو آن مستحب است .
- ۹- تشییع کننده ساکت و متفکر با خشوع باشد و ذکر بگوید مستحب است .
- ۱۰- کمترین عدد حاملین جنازه چهار نفر باشند مستحب است .
- ۱۱- جنازه را بردوش بردارند نه بروسیله دیگر یا حیوان مستحب است .
- ۱۲- تشییع کننده گان پیاده باشند نه سواره مستحب است .
- ۱۳- طواف دادن جنازه مؤمن بدورخانه کعبه و مراقب معصومین (ع) مستحب است .
- ۱۴- تجلیل نمودن در تشییع جنازه علما و فقها و شهدا هر چه بیشتر مستحب است .

مکروهات تشییع

آنچه که بر تشییع کننده گان مکروه است اینهاست :

- ۱- تشییع کننده خورسند و خندان و متبسّم باشد مکروه است .
- ۲- تشییع کننده مشغول خوردن و جویدن غذا باشد مکروه است .
- ۳- تشییع کننده سرعت در راه رفتن نماید مکروه است .
- ۴- تشییع کننده بی‌رداء و پهای برهنه باشد بجز صاحبان مصیبت مکروه است .
- ۵- تشییع کننده دست روی دست بکوبد یا بزانو و سینه بزند برای غیر معصوم و فقیه و شهید مکروه است .
- ۶- تشییع کننده که صاحب مصیبت است بگوید باو رحم کنید او را کجا میبرید او را نبرید و مانند اینها مکروه است .
- ۷- همراه جنازه میت بخور و منقل آتش بردارند مکروه است .
- ۸- زنان باگریه و زاری در تشییع جنازه شرکت کنند مکروه است .
- ۹- هنگام عبور جنازه کسانی که نشسته‌اند بر پا خیزند و ملحق نشوند مکروه است .
- ۱۰- منافق و فاسق متجاهر بالفسق مؤمن را تشییع کند مکروه است .
- ۱۱- مؤمن پرهیزکار در تشییع فسّاق و اهل کبائر شرکت کند مکروه است .
- ۱۲- بازگو کردن اِشْتباه و خطا و لغزش و عیوب میت مؤمن اگر غیبت نباشد مکروه است .

واجبات نماز میّت

- ۱- میّت را به پشت بخوابانند .
- ۲- سر میّت بسمت راست و پایش بسمت چپ نماز گزار باشد .
- ۳- میّت رو بروی نماز گزار نباشد نه پشت سر و غیره .
- ۴- میّت حاضر باشد و نماز بر میّت غایب صحیح نیست .
- ۵- حائلی میان میّت و نماز گزار نباشد گرچه پرده باشد .
- ۶- فاصله زیادی میان میّت و نماز گزار نباشد مگر مأوم در صفها .
- ۷- در میان میّت و نماز گزار پستی و بلندی بیش از متعارف نباشد .
- ۸- بکیفیت صحیح پنج تکبیر که پس از اولی شهادتین و دومی صلوات و سومی دعای برای مؤمنین و چهارمی دعا برای میّت بخواند .
- ۹- استقرار و اطمینان بدن داشته باشد و در جای غیر ثابت نایستد .
- ۱۰- نماز را پس از غسل دادن میّت و کفن و حنوطش بخوانند .
- ۱۱- نماز را در حالیکه ستر عورت میّت شده در صورت تعدد کفن بخوانند .
- ۱۲- نماز را پیش از دفن میّت بخوانند .
- ۱۳- نماز را با اذن ولی میّت بخوانند .
- ۱۴- موالات میان تکبیرها را رعایت کنند .
- ۱۵- نماز گزار رو بقبله بایستد و حتی الامکان .

- ۱۶- نماز گزار میّت را تعیین کند و قصد نماید .
- ۱۷- نماز گزار قصد قربت داشته باشد .
- ۱۸- نماز گزار نماز را ایستاده بخواند تا میتواند .

مستحبات نماز میّت

مستحباتی درباره نماز بر میّت مسلمان آمده که ثواب عظیم دارد از این قبیل :

- ۱- نماز گزار بر میّت با طهارت باشد .
- ۲- نماز گزار بر میّت کفش از پا در آورد .
- ۳- نماز گزار بر میّت در تکبیر دستها را تابگوش بلند کند .
- ۴- نماز گزار بر میّت نزدیک جنازه بی فاصله بایستد .
- ۵- نماز گزار بر میّت اگر امام است بلند بخواند .
- ۶- نماز گزار بر میّت اگر مأوم است آهسته بخواند .
- ۷- نماز گزار بر میّت پس از نماز در اماکن اجتماع مردم مکث کند تا جنازه را برداند .
- ۸- نماز گزار بر میّت نماز را در مساجد نخواند مگر مسجد الحرام .
- ۹- نماز گزار بر میّت نماز بجماعت بخواند اگر تنها نباشد .
- ۱۰- نماز گزار بر میّت اگر مأوم است پشت سر امام بایستد .
- ۱۱- نماز گزار بر میّت در دعا برای میّت و مؤمنین کوشش نماید .
- ۱۲- نماز گزار بر میّت پیش از نماز بدل از اذان سه بار الصلاة بگوید .

- ۱۳- نمازگذار برمیّت اگر زن حایض است درصاف تنها بایستد .
- ۱۴- نمازگذار برمیّت نماز را درأماکن اجتماع مردم بخواند .
- ۱۵- نمازگذار برمیّت نزد شکم مرد و سینه زن بایستد .
- ۱۶- نمازگذار برمیّت پس از نماز میّت قنوت نماید و دعا کند .

واجبات و محرمات دفن

واجبات دفن اینهايند .

- ۱- زیر خاک نمودن میّت بطوریکه از خطر حیوانات درأمان باشد اگر مسلمان باشد واجبست .
- ۲- اجزای منفصله از میّت راهم با او دفن کنند .
- ۳- اگر جزئی از بدن زنده جدا شود که دارای جان باشد باید دفن گردد .
- ۴- مکان دفن میّت باید مباح و حلال باشد .
- ۵- میّت را رو بقبله و بجانب راست بخوابانند که صورتش رو بقبله باشد .
- ۶- اگر میّت در کشتی بمیرد و نتوان او را به خشکی رساند در صندوق یا حبّی با ثقلی بقعر دریا اندازند .
- ۷- واجبست منع نمودن دفن کفّار و مرتدّین در مقابر مسلمین .

و محرمات دفن میّت اینهايند :

- ۱- در مکان غصبی دفن نمودن میّت حرام است .
- ۲- در مساجد دفن نمودن میّت حرام است مگر زیر طبقه

- هم کف مسجد نباشد .
- ۳- در زمینهای موقوفه بی‌اذن متولّی و حاکم شرع دفن نمودن ممنوع است .
- ۴- درأماکن کثیف و نجس وأماکن زباله‌دانها و قاذورات دفن نمودن حرام است .
- ۵- در هر جائی که موجب هتک حرمت میّت میشود یا خطر نبش و متلاشی شدن اوست حرام است .
- ۶- آهک یا زرنیخ یا تیزاب ریختن در لحد میّت که رسم بعض مخالفین است حرام است .
- ۷- میّت را با زر و زیورآلات برسم کفّار دفن نمودن حرام است .
- ۸- مومیایی نمودن جسد میّت و تحنیط او مانند فراعنه حرام است .
- و برای باقی ماندن و متلاشی نشدن در قبر مداومت بر غسل جمعه وارد است .
- ۹- نبش قبر میّت مسلمان حرام است مگر جهت ضرورتی که موجب شود .
- ۱۰- نقل میّت از مشاهد مشرفه بأماکن دیگر حرام و از آنها به مشاهد مشرفه جایز است .

کیفیت تلقین میّت

تلقین کننده دست راستش را بر شانه راست میّت و دست چپش را بر شانه چپش گذارد و تکانش دهد و نزدیک گوشش بگوید اِفْهَمْ یا فِلاَن بن فِلاَن سه مرتبه سپس بخواند :

هل أنت على العهد الذي فارقنا عليه من شهادة أن لا إله إلا الله وحده لا شريك له وأن محمداً صلى الله عليه وآله عبده ورسوله وسيّد النبيين وخاتم المرسلين وأن علياً أمير المؤمنين وسيّد الوصيين وإمام إفتراض الله طاعته على العالمين وأن فاطمة الزهراء سيّدة نساء العالمين وأن الحسن والحسين وعلي بن الحسين ومحمد بن علي وجعفر بن محمد وموسى بن جعفر وعلي بن موسى ومحمد بن علي وعلي بن محمد والحسن بن علي والقائم - الحجة المهدي صلوات الله عليهم أئمة المؤمنين وحجج الله على الخلق أجمعين أئمتك أئمة هدى بك أبرار؟؟

يا فلان بن فلان إذا أتاك الملك المقربان رسولين من عند الله تبارك و تعالی وسألك عن ربك وعن نبيك وعن دينك وعن كتابك وعن قبلك وعن أئمتك فلا تخف ولا تحزن وقل في جوابهما الله جل جلاله ربّي ومحمد صلى الله عليه وآله نبيي والإسلام ديني والقرآن كتابي والكعبة قبلتي و أمير المؤمنين علي بن أبي طالب إمامي والحسن بن علي المجتبي إمامي والحسين بن علي الشهيد بكر بلا إمامي وعلي زين العابدين إمامي ومحمد الباقر إمامي وجعفر الصادق إمامي وموسى الكاظم إمامي وعلي الرضا إمامي ومحمد الجواد إمامي وعلي الهادي إمامي والحسن العسكري إمامي والحجة المنتظر إمامي هؤلاء صلوات الله عليهم أجمعين أئمتي وسادتي وقادتي وشفعائي بهم أتولّي ومن أعدائهم أتبرء في الدنيا والآخرة .

ثم اعلم يا فلان بن فلان أن الله تبارك وتعالى نعم الرب وأن محمداً صلى الله عليه وآله نعم الرسول وأن علي بن أبي طالب و أولاده المعصومين

الأئمة الإثنا عشر نعم الأئمة وإن ما جاء به محمد صلى الله عليه وآله حق وأن الموت حق وسؤال منكر ونكير حق والبعث والتستور حق والصراف حق والميزان حق وتظاير الكتب حق وأن الجنة والنار حق وأن الساعة آتية لا ريب فيها وأن الله يبعث من في القبور ، سپس ميگوید أفهمت يا فلان؟؟ آيا فهمیدی ای فلانی .

سپس بگوید : ثبتك الله بالقول الثابت وهداك الله إلى صراط مستقيم عرف الله بينك وبين أوليائك في مستقر رحمة ، سپس دعا میکند برایش و میگوید :

اللهم جاف الأرض عن جنبيه وأصعد بروحه إليك ولفه منك برهاناً اللهم عفوك عفوك وخوبست تلقين را بزبان مادری میّت هم بخواند که اگر فارسی زبانست فارسی و اگر ترکی به ترکی وانگلیسی به انگلیسی بخواند.

مستحبات دفن

- ۱- قبر را مربع واحد را صاف و مسطح بسازند .
- ۲- گودی قبريك قامت باشد بقامت انسان متوسط القامه .
- ۳- لحد میّت را وسیع بسازند .
- ۴- در نزدیکی شهر و مسکن و خانه اش دفن کنند نه جای دور دست .
- ۵- در مقابر مسلمین دفن شود مگر مرتد باشد که نباید با مسلمانان دفن شود .
- ۶- به مشاهد و اماکن مقدسه نقل و دفن شود بویژه به نجف و کربلا و

مدینه و مشهد .

- ۷- پیش از دفن او را به سه دفعه نزدیک قبر آورند .
- ۸- مرد را از سر وزن را از پهلو بقبر وارد سازند .
- ۹- زن را که بقبر میبرند پرده ساتری بر روی قبر بکشند .
- ۱۰- میت را برفق و مدارا از تابوت بیرون کنند و بسم الله و بالله و علی مله رسول الله بگویند .
- ۱۱- پس از گذاشتن میت در قبر گره های او را باز کنند .
- ۱۲- در پشت میت سنگ یا آجر گذارند که نغلطد .
- ۱۳- تربت امام حسین (ع) در مقابل رویش گذارند .
- ۱۴- پیش از بستن لحد او را تلقین کنند .
- ۱۵- لحد را با خشت بپوشانند تا خاک بر میت نریزد .
- ۱۶- کسبیکه وارد قبر شده از جانب پاهایش بیرون رود .
- ۱۷- کسبیکه او را دفن میکند با طهارت باشد .
- ۱۸- حضار با پشت دستها خاک در قبر بریزند مگر ارحام میت که موجب قساوت میشود .
- ۱۹- مباشر دفن زن شوهر او یا ارحامش باشند .
- ۲۰- خاک و بنای قبر را باندازه چهار انگشت بالا بیاورند .
- ۲۱- آب پاک و مطلق تا چهل روز بر روی قبر بریزند .
- ۲۲- پس از ریختن آب حضار انگشتانرا در خاک فرو برند و فاتحه

بخوانند .

- ۲۳- نشانه مشخصه و علامتی برای قبر بسازند که معین باشد .
- ۲۴- پس از رفتن حضار دو مرتبه میت را تلقین کنند نزدیکانش .
- ۲۵- اسم میت را روی قبر بر سنگ یا لوحی بنویسند .
- ۲۶- نگین عقیق که نام پنج تن آل عبا دارد در دهان میت گذارند اگر وصیت بآن کند .
- ۲۷- مقداری سنگریزه و ریگ بر روی قبر بچینند یا بگذارند .
- ۲۸- بعد از دفن به صاحبان مصیبت تعزیت گفته شود .
- ۲۹- تا سه روز برای خانواده میت غذا و طعام بفرستند .
- ۳۰- هنگام دفن صاحبان مصیبت مصیبتهای پیامبر (ص) و آلش را یاد کنند و برای آنان گریه کنند .
- ۳۱- هنگام دفن مؤمن حضار بر او گریه با قصد قربت کنند .
- ۲- بر مصیبت او صبر نمایند و جزع و بی تابی نکنند .
- ۳۳- چهل مؤمن بخویش شهادت دهند و بگویند اللهم لانعلم منه الا خیرا و انت اعلم به منا .
- ۳۴- بنای قبر و لحد را محکم و متین که ریزش نکند بسازند .
- ۳۵- خویشاوندان را نزدیک هم دفن کنند در یکجا .
- ۳۶- قبور مؤمنین را زیارت کنند و قرآن برایشان بخوانند و صدقه برایش بدهند بویژه شب اول .
- ۳۷- مستحب مؤکد است انسان خودش قبر خودش را مهیا کند

پیش از مردنش .

۳۸- نزد قبر والدین طلب رحمت و حاجت نمایند که از جمله اماکن استجابت دعا است .

۳۹- در شب دفن مؤمن نماز وحشت برایش بخوانند دور کعت در اولی آیه الكرسی و در دومی ۱۰ مرتبه *إنا أنزلناه* .

۴۰- در تذکر مصیبت *إِنَّ اللَّهَ وَإِنَّا إِلِيهِ رَاجِعُونَ* و در مرگ فرزندان *الْحَمْدُ لِلَّهِ* گفتن خوبست و ثوابش عظیم است که خداوند متعال میفرماید : *الَّذِينَ إِذَا أَصَابَتْهُمُ مُصِيبَةٌ قَالُوا إِنَّا لِلَّهِ وَإِنَّا إِلَيْهِ رَاجِعُونَ* اُولَئِكَ عَلَيْهِمْ صَلَوَاتٌ مِنْ رَبِّهِمْ وَرَحْمَةٌ .

مکروهات دفن

۱- تکیه دادن بقبر مکروه است .

۲- نشستن روی قبر مکروه است .

۳- راه رفتن بر قبور مکروه است .

۴- گچ کاری نمودن داخل قبر مکروه است .

۵- ورود پدر بر قبر فرزندش مکروه است .

۶- بنای کوهانی بر قبر ساختن مکروه است .

۷- دومیّت در يك قبر گذاشتن مکروه است .

۸- یکسره بردن میّت از تابوت بلحد مکروه است .

۹- دفن میّت در خانه مسکونی مکروه است .

۱۰- بلند ساختن روی قبر را بیش از چهار انگشت مکروه است .

۱۱- خندیدن در گورستان و مقابر مسلمین مکروه است .

۱۲- مقابر را مساجد قرار دادن مگر حریمهای شریفه مکروه است .

۱۳- پُر نمودن قبر با چیز دیگری غیر از خاک و شن مکروه است .

۱۴- فرش نمودن زمین قبر بسنگ یا ساج و آجر مگر بضرورت مکروه است .

۱۵- خاک ریختن ارحام بر قبر که موجب قاوت است مکروه است .

۱۶- تجدید نمودن قبور کهنه و مندرس مگر قبر معصومین و اولیا و علما مکروه است .

۱۷- مقبره ساختن برای غیر از معصومین و علما و فقها و اولیا مکروه است .

۱۸- شب ماندن و میّت نزد قبور و در قبرستان مکروه است .

۱۹- قضای حاجت و تخلیه در نزد قبور اگر هتک حرمت نباشد و گرنه حرام است .

۲۰- نقل میّت از قبری به قبر دیگر مگر برای ضرورت و نقل با اعتبار مقدسه و اگر متلاشی شود حرام است .

احكام ارث

قال الله عزوجل :

(للرجال نصيب مما ترك الوالدان والأقربون وللنساء نصيب مما ترك
الوالدان والأقربون مما قلَّ منه أو أكثر نصيباً مفروضاً)

سورة نساء آية ٦

موجبات و موانع ارث

موجبات ارث دو قسم اند یا نسب و یا سبب و هر کدام بچند دسته تقسیم میشوند :

أ - ارث به نسب دارای سه طبقه است :

- ۱- طبقه اول شامل پدر و مادر متصل و اولاد از هر نسل که باشند .
- ۲- طبقه دوم شامل جد و جدّه هر چه بالاروند و برادران و خواهران و فرزندان شان .
- ۳- طبقه سوم شامل عموها و دایهها هر چه بالاروند و فرزندان شان هر چه پائین آیند .

ب = ارث به سبب هم پنج نوع است :

- ۱- سبب ولاء امامت ، کسیکه وارث ندارد امام وارث بالولاء اوست .
- ۲- سبب ولاء ضامن جریره ، کسیکه دیه از جانب جریره میبرد از ارث اگر وارث ندارد وارثش میشود .
- ۳- سبب ولاء عتق ، آقائی که بنده اش وارث جز او ندارد بولاء عتق وارث اوست .
- ۴- سبب ولاء زوجیت و همسری ، زنیکه وارثی جز شوهر ندارد تمامی ارث را میبرد .

موانع ارث هم از قرار ذیل است :

- ۱- کفر و ارتداد ، هر وارثی که کافر یا مرتد باشد از ارث محروم

است لیکن میان کفار توارث هست .

- ۲- قتل ، هر قاتلی از ارث مقتول محروم است در قتل عمد و در خطا از ارث دیه ممنوع است .
- ۳- زنا ، هر زنا کننده از فرزند زنا زاده اش و نزدیکانش ارث نمیبرد .
- ۴- رق ، هر غلام و کنیز غیر آزاد از ارث آقايش محروم است گرچه آقايش از او ارث می برد .
- ۵- إنکار نسب ، هر دیکه زنش را قذف کند و ملاعنه نماید و منکر فرزندش شود میان آنان توارث نیست .

فروض ارث و اقسام وراث

فروض و سهم های ارث که در قرآن مذکور است اینها پند :

- ۱- نصف يك دوم ، برای يك دختر تنها و يك خواهر تنها و شوهر بانداستن اولاد .
- ۲- ربع يك چهارم ، برای شوهر با وجود اولاد وزن یا زنان بانبودن اولاد شوهر .
- ۳- ثمن يك هشتم ، برای زن است با وجود اولاد شوهر و با تعدد زنان در آن مشترک کند .
- ۴- دوثلث دو سوم ، برای دودختر یا بیشتر بانبودن پسر مساوی یا دوخواهر پدری یا أبوینی بانبودن برادر .
- ۵- يك ثلث يك سوم ، برای مادر بانبودن اولاد شوهر و برادرانش

و برادر و خواهران مادری .

۶- يك ششم ، برای هر يك از پدر و مادر با وجود فرزند و برای مادر با وجود برادران پدری یا اَبوینی یا مادری تنها .

اقسام وراثت هم پنج دسته هستند از این قرار :

۱- وارث بالفرض ، مانند زوجه که يك چهارم ربع بی اولاد و ثمن يك هشتم با اولاد می برد .

۲- وارث بالفرض والرد ، مانند مادر که يك سوم ثلث با نبودن اولاد و يك ششم سدس با اولاد و زیاده هم باو ردّ میشود و زوج با نبودن وارث دیگر .

۳- وارث بالقرابه ، که جز بقرابت ارث نمی برد مانند فرزند و برادر و عمو و دایی و جدّ .

۴- وارث بالولاء نه بالفرض و نه بالقرابه ، مانند اِمّام علیه السّلام و ضامن جریره و همسر .

۵- وارث بالفرض و القرابه ، که گاهی بالفرض و گاهی بقرابت ارث می برد مانند پدر و دختر و خواهر .

نقصان سهم مادر

با بودن حاجب سهم ثلث مادر به سدس مبدل میشود گرچه حاجب ارث نبرد مانند برادر داشتن میّت که با وجود پدر و مادر ارث نمی برند لیکن ارث مادر تقلیل می یابد با شرایطی :

۱- بودن پدر .

۲- برادران از دو نفر کمتر نباشند .

۳- اگر برادر نباشد خواهران کمتر از چهار نفر نباشند .

۴- برادران و خواهران اَبوینی یا پدری باشند نه مادری .

۵- برادران و خواهران مسلمان باشند .

۶- برادران و خواهران آزاد باشند نه برده .

(ارث برادران)

برادر و خواهر طبقه دوم ارث هستند و با وجود پدر و مادر و اولاد ارث نمی برند و با نبودنشان چند شکل است .

۱- فقط يك برادر یا يك خواهر باشد تمامی ارث مال اوست .

۲- اگر متعدّد باشند بطور مساوی ارث میان آنان تقسیم میشود و اگر برادر باشند و یا خواهر فقط اُمّا اگر برادر و خواهر با هم باشند برادر دو سهم و خواهر يك سهم می برد اگر برادر و خواهر اَبوینی یا پدری فقط باشند ۳- اگر چند برادر و خواهر مادری باشند بطور مساوی در ارث

شریکند و خواهر و برادر یکسانند .

۴- اگر هم برادران اَبوینی و هم برادر پدری دارد اِرت مال برادران اَبوینی است و پدری چیزی نمی برد .

۵- اگر هم برادران اَبوینی و با نبودنشان برادران پدری و هم برادر یا خواهر مادری دارد يك سندس به برادر یا خواهر مادری میرسد و باقی را سایر برادران و خواهران می برند که برادر دوبرابر خواهر اِرت دارد .

۶- اگر برادران و خواهران اَبوینی یا پدری باشند با برادران و خواهران مادری تمامی اِرت سه قسمت میشود يك قسمت را برادران و خواهران مادری و دو قسمت دیگر را برادران و خواهران اَبوینی یا پدری می برند .

۷- اگر برادران و خواهران اَبوینی با برادران پدری بايك برادر مادری یا خواهر مادری باشند برادران پدری محروم اند و برادر یا خواهر مادری يك ششم می برد .

۸- اگر برادران و خواهران اَبوینی با برادران پدری و چند برادر مادری باشند باز برادران پدری محروم اند و يك ثلث اِرت به برادران مادری و دو سوم دیگر به برادران و خواهران اَبوینی تعلق دارد که برادران دو برابر خواهران می برند .

احکام قضاوت

قال الله عزوجل - :

(ومن لم يحكم بما أنزل الله فأولئك هم الفاسقون ،

..... هم الظالمون ،

..... هم الكافرون .)

سوره مائده ۴۷ و ۴۵ و ۴۴

شرایط قاضی

کسیکه میخواهد قضاوت نماید باید دارای این شرایط باشد :

- ۱- باید مسلمان مؤمن باشد .
- ۲- باید بالغ باشد .
- ۳- باید عاقل باشد .
- ۴- باید مرد باشد .
- ۵- باید حلال زاده باشد .
- ۶- باید مجتهد مطلق باشد .
- ۷- باید فراموشکار و وسواسی نباشد .
- ۸- باید عادل و پرهیزکار باشد .
- ۹- باید خواندن و نوشتن کاملاً بلد باشد .
- ۱۰- باید کور و نابینا نباشد .
- ۱۱- باید ناشنوا و گنگ نباشد .
- ۱۲- باید بخیل و حریص و طماع و لیثم نباشد .
- ۱۳- باید دو طرف نزاع و مخصوصاً از او قضاوت خواسته باشند و گرنه نباید قضاوت کند بلکه اگر يك طرف دعوی فقط بنزد او بیاید نباید قضاوت کند .
- ۱۴- در مواردیکه باید قاضی را امام معصوم یا نائیش نصب کند منصوب باشد .

وظایف قاضی

وظایفی که بر قاضی میباشد و باید آنها را مراعات کند اینست :

- ۱- مراعات تساوی میان شاکیان و متخاصمان در مجلس قضاوت بنماید .
- ۲- کسی از اطراف دعوی را به چیزی که موجب غلبه او بر دیگران است تلقین ننماید .
- ۳- مراعات ترتیب ورود خصوم بترتیب شنیدن اقوالشان بنماید .
- ۴- مراعات ترتیب شکایات را بنماید و هر کس پیش تر شکایت کند اول باو رسیدگی نماید .
- ۵- باید حق و حقیقت و عدالت و حکم الله را در نظر بگیرد نه چیز دیگری را .
- ۶- قاضی نباید از کسی اجرت و مزدی بر قضاوت بگیرد زندگی او از بیت المال تأمین میشود .
- ۷- قاضی نباید رشوه از کسی بگیرد که موجب بطلان قضاوت و فسق او و عزلش میشود .
- ۸- قاضی اگر بغیر ما أنزل الله حکم کند عمداً مرتد میشود و اگر سهواً اشتباه کند مسئول و ضامن است از بیت المال میپردازد .
- ۹- قاضی باید دارای شرایط قضاوت باشد و شرایط مجلس قضاوت را مراعات کند .
- ۱۰- اگر دو خصم بر یکدیگر شکایت نمودند اول باید به شکایت شاکی اول رسیدگی کند .

آداب قضاوت

- قضاوت آدابی دارد که قاضی باید بآنها ملتزم باشد از این قرار :
- ۱- قاضی باید مریض نباشد و در حال مریضی قضاوت نکند .
  - ۲- قاضی باید خواب آلود نباشد و در حال چرت و کسالت قضاوت نکند .
  - ۳- قاضی باید گرسنه و تشنه نباشد هنگام قضاوت نمودن .
  - ۴- قاضی باید در فشار ادرار و غایب نباشد هنگام قضاوت نمودن .
  - ۵- قاضی باید در حال غضب و عصبانیت نباشد هنگام قضاوت نمودن .
  - ۶- قاضی باید تا کاملاً بررسی نکرده قضاوت نکند و نظر ندهد .
  - ۷- قاضی باید شاهدان را جدا از هم استنطاق نماید .
  - ۸- قاضی باید یکی از طرفین را بر دیگری در خطاب و جایگاه ترجیح ندهد در مجلس قضاوت .
  - ۹- قاضی باید کاملاً بی طرف باشد و دوست و نا آشنا در نزدش مساوی باشند .
  - ۱۰- قاضی باید قاعده یَد را مراعات کند تا وقتی که خلاف آن ثابت نشده باشد .
  - ۱۱- قاضی باید هنگام سوگند دادن با سوگندهای شرعی غلیظ سوگند دهد .
  - ۱۲- قاضی باید حکم غیابی درباره کسانیکه از حضور ممتنعاند صادر کند مگر آنکه معذور باشند از حضور .

شرایط پذیرش دعوی

- کسانیکه شکایت و دعویشان پذیرفته میشود باید دارای این شرایط باشند:
- ۱- بلوغ ، پس شکایت نابالغ پذیرفته نیست مگر باذن ولیش .
  - ۲- عقل ، پس شکایت دیوانه پذیرفته نیست .
  - ۳- طرف دعوی باشد ، پس شکایت کسیکه اجنبی از دعوی است مردود است .
  - ۴- مدعی باید مدعی علیه داشته باشد که بر علیه او شکایت کند .
  - ۵- ادعای مدعی مردود نباشد مانند شاکی بر علیه معصوم یا نسبت قذف به گنگ و لال .
  - ۶- مدعی خصم را معین کند نه آنکه بگوید نمیدانم چه کسی مال مرا برده .
  - ۷- مدعی جزم در ادعای نسبت به خصم داشته باشد نه حدس و شك و احتمال و خیال .
  - ۸- مورد ادعای معلوم باشد نه مجهول مطلق که بگوید چیزی که نمیدانم چیست از فلانی طلبکارم .
  - ۹- شکایت اثر عقلائی داشته باشد نه آنکه شاکی باشد که از کسی زمینی در کره ماه خریده .
  - ۱۰- مدعی و شاکی ممنوع التصرف و محجور علیه و سفیه نباشد .
  - ۱۱- مدعی مختار باشد نه مجبور و مکره بر شکایت .

۱۲- مدعی ملتفت باشد و قصد شکایت داشته باشد نه مزاح یا هذیان و در مستی و خواب .

شرایط قبول شهادت

کسیکه میخواهد در نزد قاضی شهادت دهد باید دارای این شرایط باشد :

- ۱- بالغ باشد .
- ۲- عاقل باشد .
- ۳- مسلمان مؤمن باشد .
- ۴- عادل باشد .
- ۵- حلال زاده باشد .
- ۶- متهم و ظنین بعداوت نباشد .
- ۷- خصم و طرف دعوی نباشد .
- ۸- سائل به کف حرفه ای نباشد .
- ۹- دفع ضرر از خود با شهادتش نکند پس شهادت عاقله یا وکیل بر علیه خصوم موکّل پذیرفته نیست .
- ۱۰- شاهد داخل در مورد شهادت نباشد پس شهادت شریک در شرکت و وصی در وصیت نباشد .
- ۱۱- شهادت حسّی باشد و حدسی و خیالی و ظنّی و احتمالی نباشد .
- ۱۲- در مواردیکه شهادت زن پذیرفته نیست شاهد مرد باشد .

اقسام انکار دعوی ملکیت

- ۱- منکر اگر سکوت نماید ، حاکم او را مجبور مینماید جواب دهد و گرنه زندان می رود تا جواب دهد .
- ۲- منکر اگر بگوید مال خودم است با سوگند بنا بر قاعده ید مالک آنست .
- ۳- منکر اگر بگوید نمیدانم ، پس اگر مدعی بگوید میدانی خودش باید سوگند خورد و گرنه مال منکر است .
- ۴- منکر اگر بگوید مال شخص معین است که حاضر است پس اگر آن شخص سوگند بخورد مال اوست .
- ۵- منکر اگر بگوید مال شخص غایب است، پس مدعی اگر بیّنه دارد با کفالت مال را میگیرد و گرنه تا آمدن غایب صبر کند .
- ۶- منکر اگر بگوید مال مجهول المالک است، پس اگر مدعی بیّنه داشت مال اوست و گرنه به حاکم شرع برمیگردد .
- ۷- منکر اگر بگوید مال بیت المال است، پس اگر مدعی بیّنه داشت مال اوست و گرنه به حاکم شرع برمیگردد .
- ۸- منکر اگر بگوید مال لقطه است ، پس اگر مدعی بیّنه داشت مال اوست و گرنه به حاکم شرع برمیگردد .

- ۹- منکر اگر بگوید مال کفّار حربی و محاربین است، پس اگر مدعی بیّنه داشت مال اوست و گرنه به حاکم شرع برمیگردد .
- ۱۰- منکر اگر بگوید مال وقف غیر معین است، پس اگر مدعی بیّنه داشت مال اوست و گرنه به حاکم شرع برمیگردد .
- ۱۱- منکر اگر بگوید مال وقف معین است، پس تولیتش را اگر ثابت نمود در دستش میماند و اگر مدعی بیّنه داشت مال او و گرنه بحاکم برمیگردد .
- ۱۲- منکر اگر بگوید مال اِراثت بمن رسیده ، باسوگند مال او میشود و اگر نه مدعی با بیّنه یا سوگند آن را میگیرد .
- ۱۳- منکر اگر بگوید مال گنّج یافته است، باسوگند مال او میشود و گرنه مدعی با بیّنه یا سوگند آن را میگیرد .
- ۱۴- منکر اگر بگوید مال مباح را حیازت کرده ، باسوگند مال او میشود و گرنه مدعی با بیّنه یا سوگند آن را میگیرد .
- ۱۵- منکر اگر بگوید مال را خریده است ، پس فروشنده اگر منکر شود سوگند میخورد و گرنه ضامن است بهمدعی .
- ۱۶- منکر اگر بگوید مال رهن است ، پس راهن اگر منکر شود سوگند میخورد و گرنه ضامن است بهمدعی .
- ۱۷- منکر اگر بگوید مال اجاره است ، پس موجر اگر منکر شود سوگند میخورد و گرنه ضامن است بهمدعی .
- ۱۸- منکر اگر بگوید مال امانت است ، امانت گذار اگر منکر شود

- سوگند میخورد و گرنه ضامن است بهمدعی .
- ۱۹- منکر اگر بگوید مال طفل است، پس ولی طفل اگر سوگند بخورد مال طفل است و گرنه مدعی با بیّنه یا سوگند میگیرد .
- ۲۰- منکر اگر بگوید مال ذیوانه است، پس ولی او اگر سوگند بخورد مال اوست و گرنه مدعی با بیّنه یا سوگند میگیرد .
- ۲۱- منکر اگر بگوید مال جهیزیّه است، باسوگند مال اوست و گرنه مدعی با بیّنه یا سوگند آن را میگیرد .
- ۲۲- منکر اگر بگوید مال را مدعی بمن فروخته یا هبه یا مصالحه و مانند آنها نموده پس منکر مدعی میشود و مدعی منکر که باید سوگند بخورد.

موارد قبول شهادت زن

مواردیکه گواهی و شهادت زنان شرعاً پذیرفته است اینهاست :

- ۱- شهادت زنان راجع به بکارت زنان و ازاله آن .
- ۲- شهادت زنان راجع بولادت طفل .
- ۳- شهادت زنان راجع باثبات وصیت میت .
- ۴- شهادت زنان راجع به مهریه زنان .
- ۵- شهادت زنان راجع به دیون و قروض .
- ۶- شهادت زنان راجع به افضا شدن زن که مخارج غایب و حیضش یکی شود .
- ۷- شهادت زنان راجع به عفل و مانع در فرج زن چه گوشت یا استخوان

باشد .

- ۸- شهادت زنان راجع به عده زن .
- ۹- شهادت زنان راجع به نفقه خود و دیگران .
- ۱۰- شهادت زنان راجع به عیوب موجب فسخ عقد مانند کوری و فلج بودن .
- ۱۱- شهادت زنان درباره ایام عادت حیض یا نفاس زنان .
- ۱۲- شهادت زنان راجع به بلامانع بودن زنی و بی شوهریش با اقرارش .
و البته باید حایز شرایط قبول شهادت باشند پس اگر عادل نباشند شهادتشان مردود است و همچنین سایر شرایط .

موارد رد شهادت زن

مواردیکه شهادت زنان گرچه چهار زن عادل هم باشند پذیرفته نیست اینهایند :

- ۱- شهادت بر زنا اگر با شهادت مرد نباشد .
- ۲- شهادت بر قذف اگر با شهادت مرد نباشد .
- ۳- شهادت بر شرب خمر اگر با شهادت مرد نباشد .
- ۴- شهادت بر سرقت که موجب قطع دست است .
- ۵- شهادت بر جنایتی که موجب قصاص است .
- ۶- شهادت بر اثبات وصی بودن کسی .
- ۷- شهادت بر رؤیت هلال .

- ۸- شهادت بر نسب و اثبات آنساب .
- ۹- شهادت بر وکالت .
- ۱۰- شهادت بر عتق و آزادی برده گان .
- ۱۱- شهادت برظهار که بمردی نسبت دهند که منکر آن باشد .
- ۱۲- شهادت بر رجوع که بمردی نسبت دهند که منکر آن باشد .
- ۱۳- شهادت بر خلع که بمردی نسبت دهند که منکر آن باشد .
- ۱۴- شهادت بر طلاق که بمردی نسبت دهند که منکر آن باشد .
- ۱۵- شهادت بر ایلاء که بمرد نسبت دهند که منکر آن باشد .
- ۱۶- شهادت بر رضاع و شیر خوردن موجب محرمیت بدیگران .
- ۱۷- شهادت بر ارتداد هر که منکر آن باشد .

کسیکه اقرارش حجت است

- کسانیکه قول خودشان درباره امور خودشان و امور مربوطه بآنان اقرار است و حجت است اینهایند :
- ۱- حاکم شرع و فقیه مجتهد در هر چه که بمقام حکومت شرعیّه مربوط است .
  - ۲- امین و صندوقدار حاکم شرع نسبت بوجوهات و اموال که در دست اوست .
  - ۳- پدر نسبت به فرزند و آنچه مربوط باوست .
  - ۴- جد نسبت باولاد فرزند و آنچه مربوط باوست .

- ۵- وصی نسبت به وصیت و اجرای آن و آنچه که بآن تعلق دارد .
- ۶- وکیل دربارهٔ وکالتش و هر چه که مربوط بآنست .
- ۷- عاریت گیرنده نسبت به عاریه که گرفته است .
- ۸- ودیعت پذیر نسبت به امانت و ودیعه که از آن نگاهداری مینموده .
- ۹- مستأجر نسبت به مال الاجاره و آنچه که متعلق بآنست .
- ۱۰- چوپان نسبت به حیوان و نگاهداری و چرای آن یا تلفش .
- ۱۱- شریک نسبت به شرکتش و آنچه مربوط بآنست .
- ۱۲- مضارب نسبت به مال المضاربه و تجارت بآن و سود و زیان حاصله از آن .
- ۱۳- مزارع نسبت به مزارعه و نهالکاری و خرج و دخل آن .
- ۱۴- مساقی نسبت به مساقات و آبیاری درختان میوه و آنچه مربوط بآنست .
- ۱۵- سمسار در آنچه که سمساری نموده است .
- ۱۶- قبان و ترازودار نسبت بآنچه که وزن و کیل نموده است .
- ۱۷- ناقد نقد و ضراب سکه نسبت به آنچه که سکه زده است .
- ۱۸- جارکش و منادی دربارهٔ آنچه که جارزده و اعلام نموده آنرا .

کسیکه اقرارش حجّت نیست

- کسانیکه اگر قولشان راست هم باشد اقرارشان حجّت نیست اینهایند:
- ۱- دیوانه چه اطاقی یا ادواری .
- ۲- طفل و نابالغ مگر معصوم علیه السلام .

- ۳- سفیه و نادان ابله .
- ۴- برده و غلام و کنیز .
- ۵- کسیکه مست است .
- ۶- کسیکه بیهوش است .
- ۷- کسیکه خواب است .
- ۸- کسیکه مجبور و مکره است .
- ۹- کسیکه مّبذّر و اسراف کننده است .
- ۱۰- کسیکه مفلس است اگر اقرار بقرض کند پس از افلاش .
- ۱۱- راهن نسبت به غیر از کسیکه از او رهنی نموده و اقرار دارد .
- ۱۲- کسیکه در مرض مرگ اقرار بقرض بیش از ثلث نماید .
- ۱۳- اقرار بازدواج نمودن زانی و زانیه پس از ثبوت زنایشان .
- ۱۴- اقرار مرتدیکه محکوم بقتل شده بشهادتین .
- ۱۵- اقرار درزیر شکنجه و آزار شلاق .
- ۱۶- اقرار بی قصد و ایتفات بلکه مزاح و شوخی و هذیان .

موارد قبول ادعا

- ۱- ادعای معصوم مطلقاً قبول است .
- ۲- ادعای حاکم شرع تا علم بخطایش نباشد پذیرفته است .
- ۳- ادعای کسیکه مدعی یافتن گنج میباشد پذیرفته است .
- ۴- ادعای کسیکه مدعی بالغ شدن میباشد پذیرفته است .

- ۵- ادعای کسیکه مدعی پرداخت زکات یا تلف آن میباشد پذیرفته است.
- ۶- ادعای کسیکه مدعی حیض و یاپاکی و طهر است پذیرفته است.
- ۷- ادعای کسیکه مدعی مسلمانی با اجرای شهادتین است پذیرفته است.
- ۸- ادعای زنیکه محتل او مَرده و میگوید دخول نموده است پذیرفته است.
- ۹- ادعای کسیکه بینّه و دوشاهد عادل برزناى او اقامه شود لیکن او مدعی اِکراه گردد پذیرفته میشود.
- ۱۰- ادعای تازه مسلمانیکه زنا نموده و بگوید جاهل بحرمت زنا بوده پذیرفته میشود.
- ۱۱- ادعای غلام که اربابش و آقايش با او لواط کند و مدعی شده که اِکراهش نموده است پذیرفته میشود.
- ۱۲- ادعای کنیزی که خانم او با او مساحقه نماید و مدعی شود که اِکراهش نموده است پذیرفته میشود.
- ۱۳- ادعای مرد وزنی که بلامانع هستند و مدعی همسری و تزویج شوند پذیرفته میشود.
- ۱۴- ادعای دومرد یا دوپسر لخت در زیر يك لحاف دیده شوند و مدعی شوند که مضطر شده اند جهت سرما پذیرفته میشود.
- ۱۵- ادعای کسیکه بگوید بهشاکى از او که گفته من او را قذف نمودم اشتباه نموده قذفش نکرده ام پذیرفته میشود.
- ۱۶- ادعای متولّى وقف درباره تصرف دروقف و عمل بوقفنامه تا

- ثبوت خلاف آن پذیرفته میشود.
- ۱۷- ادعای وصی درباره خصوص وصیتنامه و عمل بآن و مانند آن تا خلافش ثابت نشود پذیرفته میشود.
- ۱۸- ادعای کسیکه مدعی است که آزاد نیست و غلام یا کنیز دیگری است پذیرفته میشود.
- ۱۹- ادعای امین و صندوقدار حاکم شرع و حافظ بیت المال درباره امور مربوط به امانات و اموال پذیرفته میشود.
- ۲۰- ادعای زنیکه میگوید بلامانع است و بی شوهر و در عقد کسی نیست از او پذیرفته میشود.

احكام حد و قصاص و ديه

قوله تعالى :

(ولكم فى القصاص حياة يا اولى الالباب)

(لعلكم تتقون)

سورة بقره ١٧٩

موارد حد قتل

- کسانیکه محکوم بقتل میشوند و بر آنها حد قتل واجب است اینهایند:
- ۱- قاتل عمد که ومن قتل مؤمناً متعمداً فجزاؤه جهنم خالداً فیها.
  - ۲- مرتد فطری که مسلمان زاده است و مرتد میشود.
  - ۳- زانی بمحارم و زنان محرم مانند عمّه و خاله یا مادر زن و زن پدر و غیره.
  - ۴- زانی بمحصنه شوهر دار.
  - ۵- مرد محصن زنا کننده با آنکه زن دارد و متمکن از اوست نه آنکه در حکم مجرد باشد.
  - ۶- زن محصنه زانیه با آنکه شوهر دارد زنا میکند.
  - ۷- محارب مفسد که با اسلحه بمسلمانان صدمه زند و گرنه کشته نمیشود
  - ۸- کافر حربی و مهاجم از هر دسته از کفار که باشد که بمسلمانان هجوم کند.
  - ۹- دشنام دهنده بمعصوم (ع) چه پیامبر (ص) و یا اهل بیتش (ع) باشند عمداً و با قصد و اِنْتَفَات.
  - ۱۰- مستحلّ ربا که ممتنع نگردد از خوردن ربا با حکم حاکم شرع.
  - ۱۱- مستحلّ افطار عمدی با اِصرار پس از تعزیر و تأدیبش با حکم حاکم شرع.
  - ۱۲- خارجی و باغی بر امام معصوم (ع) و هر کس که با معصوم بجنگد.

- ۱۳- شراب خوار پس از سه بار حد شراب خوردن و اِصرار بر آن با حکم حاکم.
- ۱۴- کسیکه خانه و مسکن دیگری را آتش زند و بسوزاند عمداً و با قصد و اِنْتَفَات با حکم حاکم.
- ۱۵- ساحریکه مرتکب کبائر و جنایت باسحرش شود با اِصرار و اِمتناع از توبه و اِنْتَفَات با حکم حاکم.
- ۱۶- کسیکه تعدی و تماشا به عرض و ناموس مردم داخل خانه و مسکن آنان مینماید و از تماشا منع وردع نمیشود مگر بقتل و کشتن او.
- ۱۷- کسیکه داخل خانه کعبه مرتکب جنایت و فسق کبیره مانند شراب و زنا و لواط شود.
- ۱۸- کسیکه مشرکین و کفار حربی او را سیر خود قرار دهند در هجومشان و برای دفعشان بناچار باید کشته شود.
- ۱۹- کسیکه بزور تجاوز بعرض و ناموس زن مسلمان بکند و او را تصرف نماید و دخول کند.

مواردیکه دست قطع نمیشود

- حدّ دزدی و سرقت بریدن چهار انگشت دست است بشرط آنکه یکی از موارد ذیل نباشد:
- ۱- پدر که از فرزندش سرقت کند.
  - ۲- شوهر که از زنش سرقت کند.

- ۳- بنده و کنیز که از آقايش سرقت کند .
- ۴- زن که از شوهر باندازه نفقه سرقت کند .
- ۵- بچه نابالغي که سرقت کند .
- ۶- ديوانه ايکه در آنحال سرقت کند .
- ۷- مضطر گرسنه که غذا و قوتش را سرقت کند .
- ۸- کسيکه مالي را که قيمتش کمتر از ربع مثقال طلا است سرقت کند .
- ۹- غلام و کنيزي که از جمله اموال غنيمت هستند و از غنائم سرقت کنند .
- ۱۰- کسيکه مال مسروقه را هنوز از مکانش بيرون نساخته .
- ۱۱- کسيکه در اماکن عمومي مساجد و مدارس و معابر سرقت کند .
- ۱۲- کسيکه از جيب بيرون لباس که باز است سرقت کند .
- ۱۳- کسيکه پيش از قيام بيته بر سرقت او توبه نموده باشد .
- ۱۴- کسيکه خودش اقرار بر سرقت کند سپس از اقرارش برگردد .
- ۱۵- کسيکه فقط يك شاهد بر سرقتش شهادت دهد .
- ۱۶- کسيکه خرما يا انگور را از درختش سرقت کند .
- ۱۷- کسيکه در سال قحطی و گرانی غذا را سرقت کند .
- ۱۸- کسيکه پرنندگان را گرچه پرواز نکنند مانند خروس و مرغ و مرغابی وغيره را سرقت کند .
- ۱۹- کسيکه چيزي را که محافظت و نگاهداري نشده سرقت کند .
- ۲۰- کسيکه مال را بنزدش امانت سپرند و آنرا سرقت کند .
- ۲۱- کسيکه مالي را با جاره دهد سپس از مستأجر سرقتش کند .

- ۲۲- کسيکه مدعی شود که با اذن صاحب مال آنرا برداشته .
- ۲۳- کسيکه علناً بزور مال ديگري را ازو غصب و سرقت نمايد .
- ۲۴- کسيکه مدعی شود که مال را سرقت نکرده بلکه باو بخشیده اند .
- ۲۵- کسيکه شريك است و مال شريکش را بقصد ادای آن سرقت کند .
- ۲۶- کسيکه مجبور و مکره بر سرقت نمودن مالي شود و سرقت کند آنرا .
- ۲۷- کسيکه در حال خواب آلودگی يا مستی و گيجی بي التفات سرقت کند .
- ۲۸- کسيکه سنگهای ساختمانی و سنگفرش را سرقت کند .
- ۲۹- کسيکه بزور و شکنجه و شلاق اقرار نمايد که سرقت نموده .
- ۳۰- کسيکه دست و پا ندارد و معلول و عاجز است سرقت کند .
- ۳۱- کسيکه مالي را به رهن و گروه کسی داده و آنرا سرقت کند از او .
- ۳۲- کسيکه از دست کسی چيزي را بربايد و اختلاس نمايد و فرار کند .
- ۳۳- کسيکه از مالي که حقی در آن دارد بهر نحو که باشد سرقت کند .
- ۳۴- کسيکه سيد مستحق خمس است و از مال کسی که ممتنع از خمس است سرقت کند خمس را .
- ۳۵- کسيکه مستحق زکات است و از مالي که زکات عيناً در آن هست باندازه آن سرقت کند .

موارد محاصره غذائی

در بعض موارد عده‌ای محکوم به محاصره آب و غذا و محرومیت از آنها میشوند که عبارتند از :

- ۱- کسیکه در خارج از حرم جنایت کند و بداخل مسجد الحرام پناه آورد محاصره میشود تا بیرون آید .
- ۲- کسیکه ظهار نموده و حاکم او را به طلاق یا کفاره محکوم نموده و تا سه ماه اطاعت نکند محاصره میشود تا مجبور شود .
- ۳- کسیکه مسلمان شود و بیشتر از چهار زن دائمی دارد و از رها نمودن امتناع میکند محاصره میشود تا مجبور شود .
- ۴- کسیکه اقرار به مدیون بودن به چیزی به کسی مینماید لیکن از تعیین آن امتناع دارد محاصره میشود تا مجبور شود .
- ۵- کسیکه دیگری بر او مدعی شود و او در مقابل نه رد و نه قبول نماید پس از مهلت قاضی محاصره میشود تا مجبور شود .
- ۶- کسیکه محارب است اما کسیرا نکشته و مالی را غصب نکرده لیکن توبه ننماید محاصره میشود تا مجبور شود .
- ۷- کسیکه شخصی را گروگان گرفته و حبس نموده تا باج بگیرد برای آنکه او را آزاد کند محاصره میشود تا مجبور شود .
- ۸- کسیکه تجاهر بافطار عمدی و خوردن و آشامیدن در ماه رمضان میکند و پس از تغذیر هم اصرار میورزد محاصره غذائی میشود .

محکومین بحبس ابد

کسانی که بحبس ابد محکوم میشوند اینهاست :

- ۱- زنی که مرتد شده و هرگز توبه ننماید .
- ۲- کسیکه شخصی را بگیرد تا دیگری او را بقتل برساند .
- ۳- دزدی که چهار بار حد سرقت بر او جاری شده باز هم سرقت کند .
- ۴- کسیکه حد زنای محارم بر او جاری شود و زنده بماند .
- ۵- غلام و کنیزی که اربابشان فرمان قتل بدهد و کسیرا بکشند .
- ۶- ساحریکه مرتکب جنایتی نشود اما مردم را با سحرش گمراه کند .
- ۷- کسیکه دیگری را بکشتن کسی امر کند و او مرتکب قتل بشود .
- ۸- کسیکه با تظاهر به تقوی و صلاح و ریاضت بدعت گذارد و مسلمانانرا گمراه سازد .
- ۹- کسیکه دیگری را تهدید بقتل نماید و برای منعی چاره‌ای جز جلبش نباشد .
- ۱۰- کسیکه قصد پیوستن به کفار حربی را دارد و بر آن اصرار میورزد .

موجبات حد

- ۱- نکاح محارم ، که حدش قتل است .
- ۲- لواط ، که حدش قتل است .
- ۳- ادعای نبوت ، که حدش قتل است .

۴- إرتداد فطری، که حدش قتل است.

۵- إصرار بر سحر، که حدش قتل است.

۶- مستحلّ خمر، که حدش قتل است.

۷- مستحلّ ربا، که حدش قتل است.

۸- سب معصومین، که حدش قتل است.

۹- زنای محصنه، که حدش سنگسار است.

۱۰- زنا، که حدش صد تازانه است.

۱۱- مساحقه دو زن، که حدش صد تازانه است.

۱۲- تفخیز دو مرد، که حدش صد تازانه است.

۱۳- تلاحف دو عریان در زیر یک لحاف، که حدش صد تعزیر است.

۱۴- بوسیدن محرم جوانی را بشهوت، که حدش صد تازانه با علم

بمحرمت و تعزیر با جهل بآنست.

۱۵- قیادت، که حدش هفتاد و پنج تازانه است.

۱۶- قذف بیگناه و تهمت زدن باو، که حدش هشتاد تازانه است.

۱۷- شراب خوردن، که حدش هشتاد تازانه است.

۱۸- ترویج ذمیّه بر مسلمان، که حدش یک هشتم حد زناتازانه است.

۱۹- سرقت، که حدش قطع چهار انگشت است با شرایطش.

۲۰- فروش انسان حُر و آزاد، که حدش قطع چهار انگشت است.

۲۱- محارب که جنایت نکرده، که حدش نفی بلد است.

۲۲- محارب جانی که حدش قطع دست و پا و نفی است.

ثبوت قصاص و شرایطش

راه ثابت شدن حق قصاص بالمثل اینست:

۱- إقرار شخص جانی با حجت بودن إقرارش در نزد حاکم شرع.

۲- قیام بینة دو شاهد عادل در نزد حاکم شرع.

۳- علم قطعی خود حاکم شرع وقاضی مانند دیدن سرقتی یا قتل و غیره.

۴- قسامه که پنجاه سوگند برای قتل عمد و بیعت و پنج سوگند در قتل

خطا که يك شاهد میخورد.

أما شرایط معتبر در قصاص که باید مراعات گردد اینست:

۱- بلوغ در قصاص لازم و بچه نابالغ هرگز قصاص نمیشود.

۲- عقل در قصاص لازم و دیوانه هرگز قصاص نمیشود.

۳- تساوی در دین در قصاص لازم پس مسلمانرا در مقابل کافر قصاص

نمیتوان نمود.

۴- تساوی در جنس در قصاص لازم مساوات میان زن و مرد در قصاص

مراعات میشود.

۵- تساوی میان بنده و آزاد نیست پس آقائی که برده اش را مجروح

کند دیه میپردازد و قصاص نمیشود تا حدیکه آزاد میشود.

۶- حرمت پدری در قصاص مراعات میشود پس پدر را در مقابل

فرزندش قصاص نمیکند.

۷- حرمت إمامت و ولایت در قصاص مراعات میشود پس إمام (ع) را

درمقابل رعیتش قصاص نباید نمود .

۸- مساوات در نسب در قصاص مراعات نمیشود پس حلالزاده را در مقابل زنازاده قصاص میکنند اگر مسلمان باشد .

۹- مساوات در شأن و شرافت در قصاص مراعات نمیشود پس اشراف را درمقابل طبقه ضعیف باید قصاص نمود .

۱۰- مساوات اهل کتاب در قصاص مراعات میشود پس یهودی را در مقابل نصرانی و بالعکس قصاص مینمایند .

۱۱- مستحق القتل نبودن در قصاص مراعات میشود پس اگر کسی مرتد یا مهذورالدم و واجب القتل را بکشد قصاص نمیشود .

قانون قصاص اعضا

قصاص نمودن درمقابل جراحتهای اعضا شرایطی دارد که باید مراعات گردد و در مواردیکه قصاص ساقط است دیه ثابت است و تعزیر هم دارد :

۱- قصاص جایز باشد مثلاً در مقابل زنا نمودن نمیتوان زنا نمود و همچنین ازاله بکارت و لواط قصاص بالمثل جایز نیست .

۲- مساوات در اسلامیت مثلاً درمقابل انسان کافر مسلمان قصاص نمیشود .

۳- مساوات در آزادی مثلاً درمقابل انسان برده آزاد قصاص نمیشود .

۴- پدر نبودن ، درمقابل فرزند پدر را قصاص نمیکند .

۵- بلوغ جانی ، که طفل نابالغ را قصاص نمیکند بلکه دیه از عاقله اش میگیرند .

۶- عقل جانی، که دیوانه هرگز قصاص نمیشود بلکه دیه از عاقله اش میگیرند .

۷- تساوی عضو ، درمقابل دست ناقص و چاق دست سالم قصاص نمیشود .

۸- تساوی محل جرح، درمقابل دست راست دست چپ قصاص نمیشود .

۹- تساوی مساحت، بیش از اندازه جراحت وارده نمیتوان قصاص نمود .

۱۰- تساوی آلت، اگر با جوب جنایت کرده با آهن نمیتوان قصاص نمود .

۱۱- شکستن استخوان نباشد ، پس درمقابل استخوان شکسته شده دیه

میدهد و تعزیر میشود و قصاص نمیشود .

۱۲- آلت کشنده نباشد ، پس با وسیله قتاله که مسموم کننده یا خفه

کننده و غیره باشد قصاص ممنوع است .

۱۳- خطر تلف نباشد، پس با قصاص نمودن عضو جانی جانس در معرض

تلف است قصاص نمیشود .

۱۴- عفو نشده باشد ، پس اگر رضایت دهد دیه میگیرد و قصاص

ساقط میشود .

۱۵- دندان طفل نباشد ، چونکه دندانهای طفل باز میرود دیه میگیرد

و درمقابل آن قصاص نمیشود بزرگ .

اقسام دیه‌ها

دیه قتل عمد از این قرار است :

- ۱- یا ۱۰۰ صد عدد شتر .
- ۲- یا ۲۰۰ دویست عدد گاو .
- ۳- یا ۱۰۰۰ هزار عدد گوسفند .
- ۴- یا ۲۰۰ دویست عدد لباس کامل .
- ۵- یا ۱۰۰۰ هزار دینار طلا .
- ۶- یا ۱۰۰۰۰ ده هزار درهم نقره .

ودیه قتل شبیه عمد از این قرار است :

- ۱- یا ۳۳ سی و سه شتر؛ دو ساله .
- ۲- یا ۳۰ سی شتر سه ساله .

ودیه قتل خطا از این قرار است :

- ۱- یا ۲۵ بیست و پنج شتر پنج ساله .
- ۲- یا ۲۰ بیست عدد شتر شیرده .

اختلاف دیه‌ها

۱- دیه مرد مسلمان آزاد = هزار مثقال طلای ۱۸ نخودی یا معادل آن است .

- ۲- دیه مرد مسلمان غیر آزاد = نصف دیه مرد آزاد است .
- ۳- دیه زن مسلمان آزاد = نصف دیه مرد آزاد است و جراحاتش يك سوم است .
- ۴- دیه زن مسلمان غیر آزاد = يك چهارم دیه مرد آزاد است .
- ۵- دیه مرد ذمی غیر مسلمان آزاد = ۸۰۰ هشتصد درهم نقره است که هر درهم یکمقال است .
- ۶- دیه مرد ذمی غیر مسلمان برده = ۴۰۰ چهارصد درهم نقره است .
- ۷- دیه زن ذمی غیر مسلمان آزاد = ۴۰۰ چهارصد درهم نقره است .
- ۸- دیه زن ذمی غیر مسلمان برده = ۲۰۰ دویست درهم نقره است .
- ۹- دیه قتل در ماه حرام = بمقدار يك سوم دیه بر اصل دیه اضافه میشود .
- ۱۰- دیه جنین = مراتبی دارد که کامل الخلقه اش صد مثقال طلا است و جان دارش دیه کامل زنده .

موارد سقوط دیه

- ۱- کسیکه خود کشی نماید و ایتحار کند دیه ندارد .
- ۲- کسیکه شخص مهاجم را دفع کند و او را بکشد دیه اش ساقط است .
- ۳- کسیکه مرتد فطری را بکشد دیه نمی پردازد .
- ۴- کسیکه دشنام دهنده به پیامبر (ص) و امام (ع) را بکشد چون مستحق قتل است دیه ندارد .
- ۵- کسیکه او را در مقابل قتل عمد قصاص کنند دیه ندارد .

- ۶- کسیکه با حد سنگساری کشته شود دیه ندارد .
- ۷- کسیکه محارب و انسان حربی را بکشد که واجب القتل است دیه نمیردازد .
- ۸- کسیکه پدر است و فرزندش را بخطا بکشد نه عمداً دیه بر او نیست .
- ۹- کسیکه در فشار جمعیت پایمال شود و بمیرد دیه ندارد .
- ۱۰- کسیکه زنت و در حال جماع در زیر مرد بمیرد بی آنکه مرد قصد کشتنش را داشته باشد .
- ۱۱- کسیکه طفل است و بخانه کسی وارد شود و بچاه افتد و بمیرد دیه ندارد .
- ۱۲- کسیکه حیوانی را از خود دور کند و آن حیوان دیگری را بکشد دیه بر او نیست .
- ۱۳- کسیکه چهارپائی را بکسی بکرایه و باجرت دهد پس او را بزمین زند و بمیرد او مقصر نیست .
- ۱۴- کسیکه خودش با دیوانه‌ای طرف شود و دیوانه او را بکشد مستحق دیه نیست .
- ۱۵- کسیکه از بلندی بر کسی بیفتد و او کشته شود دیه نمی‌پردازد .
- ۱۶- کسیکه بر حذر بدارد دیگران را هنگام پرتاب اسلحه یا چیز دیگر را و دیگری اعتنا نکند و بمیرد دیه اش ساقط است .
- ۱۷- کسیکه بی اجازه داخل خانه شخصی شود و سگ او او را بکشد دیه اش پامال است .

- ۱۸- کسیکه شتر آرام را رها کند که بچرد و سرکش شود و کسی را بکشد دیه بر او نیست .
- ۱۹- مسلمانیکه در نزد کفار و مشرکین و محاربین باشد و او را سپر کنند و کشته شود دیه ندارد .
- ۲۰- کسیکه حیوان غیر سرکشی را از خود دفع کند و او سوار خود را بر زمین زند و بکشد ضامن دیه نیست .

دیه جنین

دیه جنین در رحم زن از ابتدای نطفه تا آخر باین ترتیب است :

- ۱- نطفه = اگر منی در رحم مستقر شود اسقاطش ۲۰ مثقال طلا دیه دارد .
- ۲- علقه = اگر نطفه منعقد گردد و قطعه خون شود اسقاطش چهل مثقال طلا دیه دارد .
- ۳- مضغه = اگر علقه بقطعه گوشت مبدل شود اسقاطش شصت مثقال طلا دیه دارد .
- ۴- عظام = اگر مضغه به اسکلت استخوانی مبدل شود اسقاطش هشتاد مثقال طلا دیه دارد .
- ۵- بدن = اگر عظام دارای گوشت و پوست شوند اسقاطش صد مثقال طلا دیه دارد .
- ۶- جنین زنده = اگر بدن گوشتی جنین جان‌دار و روح‌دار شود

اسقاطش هزار مثقال طلا ديه دارد پسر و ۵۰۰ مثقال دختر .

۷- دوقلو = دو ديه گرفته ميشود در هر رتبه كه باشد .

۸- خنثی = اگر خنثی مؤنث باشد ديه زن و اگر مذکر ديه مرد و

اگر مشكله است سه چهارم ديه دارد .

دیه جراحته

هرگونه زخم و جراحت وارده بر بدن انسان نامی و ديه‌ای دارد كه

اینهايند :

۱- حارصه = كه پوست كنده شود ليكن خون نيايد ديه‌اش يك شتر است .

۲- داميه = كه گوشت را ببرد و خون آيد ديه‌اش دو شتر است .

۳- باضعه = كه گوشت را بشكافد و از هم جدا كند ديه‌اش سه شتر است .

۴- سمحاق = كه گوشت را بدرن و بنزدیكي استخوان برسد ديه‌اش

چهار شتر است .

۵- موضحه = كه گوشت را بشكافد و با استخوان برسد ديه‌اش پنج

شتر است .

۶- هاشمه = كه استخوان را هم خورد كند ديه‌اش ده شتر است .

۷- منقله = اگر لازم باشد استخوان شكسته جا بجا گردد ديه‌اش

پانزده شتر است .

۸- مأمومه اگر کسی استخوان كله را بشكند و بنزدیكي مغز سر برسد

دیه‌اش سی و سه شتر است .

۹- دامغه = بخود مغز سر اصابت كند اگر نمیرد و ناقص نشود ديه‌اش

بیش از ثلث ديه كامل است .

۱۰- جائفه = بجوف شكم از پهلو یا كمر یا شكم برسد ديه‌اش ثلث

دیه كامل است .

۱۱- لطم = سیلی زدن بصورت اگر سیاه كند شش مثقال و اگر كبود

سه مثقال و اگر سرخ يكه مثقال و نیم طلا ديه دارد .

۱۲- لکم = مشت كوبيدن بدن اگر سیاه كند سه مثقال و اگر سبز

شود يك مثقال و نیم و اگر سرخ شود سه چهارم مثقال ديه دارد .

دیه میّت و اعضایش

حُرمت جسد میّت مسلمان باید مراعات شود و مثلش حرام است

گرچه تشریح طبی باشد و ديه جراحتهای جسد میّت كه بخود میّت تعلق

میگیرد و برای او باید مصرف خیرات و مبرات بشود و بورته نمیرسد اینهايند:

۱- ديه جدا كردن سر میّت يكصد مثقال ۱۸ نخودی طلا میباشد .

۲- ديه بریدن زبان میّت يكصد مثقال ۱۸ نخودی طلا میباشد .

۳- ديه بریدن عورت میّت يكصد مثقال ۱۸ نخودی طلا میباشد .

۴- ديه بریدن بینی میّت يكصد مثقال ۱۸ نخودی طلا میباشد .

۵- ديه كندن يك چشم پنجاه مثقال و هر دو يكصد مثقال ۱۸ نخودی

طلا میباشد .

۶- ديه كندن يك گوش پنجاه مثقال و هر دو يكصد مثقال ۱۸ نخودی

طلا میباشد .

۷- دیه کندن یکدست پنجاه مثقال و هردو یکصد مثقال ۱۸ نخودی

طلا میباشد .

۸- دیه کندن يك پا پنجاه مثقال و هردو یکصد مثقال ۱۸ نخودی

طلا میباشد .

۹- دیه بریدن يك انگشت ده مثقال ۱۸ نخودی طلا میباشد .

۱۰- دیه بریدن تمامی انگشتان دست یا پا یکصد مثقال ۱۸ نخودی

طلا میباشد .

دیه اعضای زنده

۱- عقل = زایل نمودن عقل و دیوانه نمودن کسی موجب دیه کامل

انسانست .

۲- موی سر = زایل نمودن آن که دیگر نرود و کچل شود موجب

دیه کامل انسانست .

۳- موهای صورت = زایل نمودن پلک و ریش و ابرو که دیگر نرود

موجب دیه کامل انسانست .

۴- چشمان = اگر یکی را از بین ببرد نصف دیه و هردو موجب دیه

کامل انسانست .

۵- پلکها = نابود کردن پلک بالا موجب ثلث دیه و زیرین نصف دیه است.

۶- بینی = اگر قطع شود تمام دیه و اگر ناقص شود نسبت ناقص از

دیه محسوب میشود و حس بویائی همچنین .

۷- بینائی = اگر دو چشم سالم است لیکن بینائی را از بین ببرد دیه

کامل میپردازد .

۸- گوشها = اگر يك گوش قطع شود نصف دیه و هردو دیه کامل

و بعضی بنسبتش .

۹- شنوائی = اگر حس شنوائی هردو را از بین ببرد دیه کامل

میپردازد و اگر یکی را نصف دیه .

۱۰- لبها = هر دو لب را قطع کند دیه کامل و یکی نصف دیه و اگر

مشتق شود ثلث دیه .

۱۱- زبان = اگر قطع شود دیه کامل و اگر مقداری از آن قطع شود

بنسبتش محسوب میشود .

۱۲- گفتار = از بین بردن قدرت تکلم دیه کامل و ضایع شدن

بعض مخارج حروف بنسبتش محسوب .

۱۳- دندانها = همگی را نابود کند دیه کامل و بعضی از آنها بنسبت

تقسیم دیه بر آنها محسوب .

۱۴- گردن = اگر گردن را بشکنند دیه کامل و اگر معیوب کند و

ناقص شود بنسبت ناقص محسوب .

۱۵- دستها = هردو دست را اگر قطع کند دیه کامل و یکی نصف

دیه دارد .

۱۶- بند انگشتان = هر بند انگشت يك سوم عشر دیه و هر ناخن ده

مقال اگر نروید و پنج مقال اگر بروید .

۱۷- انگستان = اگر تمامی انگستان را نابود کند دیه کامل و هر يك انگشت يك دهم دیه .

۱۸- تیره کمر = اگر بشکند دیه کامل و اگر معالجه شود و خوب شود صد مقال طلا دیه دارد .

۱۹- نخاع = قطع نخاع موجب دیه کامل و مقداری از آن اگر ناقص شود باندازه اش محسوب میشود .

۲۰- پستان زن = هر دو پستان را اگر نابود کند دیه کامل و یکی نصف دیه دارد .

۲۱- پستان مرد = هر دو با هم يك چهارم دیه کامل و یکی نصف آن که يك هشتم دیه کامل است ..

۲۲- ذکر مرد = از حشفه پبالا تمامی دیه و اگر کمتر بنسبت آن محسوب میشود .

۲۳- ذکر عین = ذکر مردیکه اصلاً حرکت ندارد يك سوم دیه سالم است .

۲۴- بیضه ها = هر دو تخم مرد با هم دیه کامل و هر يك نصف دیه دارد .

۲۵- فرج زن = هر دو لب فرج را نابود کند دیه کامل و يك طرف نصف دیه دارد .

۲۶- افضای زن = مخارج بول و غایب اگر یکی شود دیه کامل دارد .

۲۷- نشیمنگاه = هر دو دنبه نشیمنگاه با هم دیه کامل و یکی از آنها

نصف دیه .

۲۸- پاها = هر دو پا دیه کامل و يك پا نصف دیه و اجزای آن بنسبتش محسوب .

۲۹- دنده ها = دنده های سینه که بقلب متصلند هر یکی بیست و پنج مقال و سایر دنده ها هر يك ده مقال .

۳۰- شانه ها = هر دو شانه با هم موجب دیه کامل و یکی که معالجه شود و خوب شود چهل مقال طلا .

۳۱- عصب = استخوان مقعد اگر بشکند و نتواند از غایب جلوگیری کند دیه کامل دارد .

۳۲- بکارت = اگر بکارت دختری را از بین ببرد موجب مهر المثل زنهای خوشاوند اوست .

۳۳- مثانه = اگر کسی مثانه کسی را پاره کند موجب دیه کامل است .

۳۴- اگر کسی میان دو عورت کسی بزند که نتواند دیگر از ادار و غایب جلوگیری کند موجب دیه کامل است .

۳۵- اگر کسی شکم کسی را لگد کند تا خود را نجس کند يك سوم دیه باید بپردازد .

۳۶- کسیکه عضوی را بشکند و خوب شود يك پنجم دیه آنرا میپردازد

و اگر جزئی از عضو کسی را معیوب سازد يك سوم دیه آنرا میپردازد .

مواردیکه دیه بر عاقله نیست

- ۱- عاقله که دیه جنایت خطا را میبرد از در چند مورد از پرداخت آن معاف است :
- ۱- زنان عاقله ، اگر عصبه جانی زن باشد مانند عمه و دختر عمو و غیره بر آنان چیزی نیست .
- ۲- عصبه نابالغ ، اگر خویشاوندان پدری بحد بلوغ نرسیده باشند بر آنان چیزی نیست .
- ۳- عاقله بی عقل ، اگر عاقله جانی چه عصبه و غیره دیوانه باشند بر آنان چیزی نیست .
- ۴- جنایت عمد ، اگر ثابت شود که جانی عمداً جنایت نموده بر عاقله اش چیزی نیست .
- ۵- اقرار جانی ، اگر جانی اقرار بجنایت عمدی کند نزد حاکم شرع بر عاقله اش چیزی نیست .
- ۶- تصالح جانی ، اگر جانی با اولیای مقتول بر دیه مصالحه کند بر عاقله اش چیزی نیست .
- ۷- جانی ذمی ، اگر جانی از اهل ذمه و کتابی باشد و مالی نداشته باشد و لی مسلمین از بیت المال میپردازد .
- ۸- جروح خفیفه ، اگر جنایت جانی کمتر از زخم موضعه باشد دیه بر خو داوست نه بر عاقله او .

- ۹- جنایت بر خود ، اگر جانی اشتهاً بر خودش جنایت کند ربطی به عاقله اش ندارد .
- ۱۰- جنایت حیوان ، اگر حیوان کسی مرتکب جنایتی شود دیه بر مالک حیوان است نه بر عاقله او .
- ۱۱- ایتلاف مال ، اگر جانی مال کسی را تلف کند خودش ضامن است نه عاقله اش .
- ۱۲- جانی برده ، برده گان هر جنایتی را مرتکب شوند دیه بر خودشان است نه بر آقایان نشان و عاقله شان .

خاتمه

در چند موضوع فقهی

قال الله عزوجل - :

(ختامه مِسْكٌ وَفِي ذَلِكَ فَلْيَتَنَافَسِ الْمُتَنَافِسُونَ)

سوره مطففین آیه ۲۶

چند کتاب فقهی

کسیکه بخواهد اطلاع کامل از فروع فقهی بیابد باین کتابها مراجعه

نماید :

- ۱- الخلاف شیخ طوسی قدس سره .
- ۲- المبسوط شیخ طوسی قدس سره .
- ۳- النهایة شیخ طوسی قدس سره .
- ۴- جامع المقاصد شیخ حر عاملی قدس سره .
- ۵- الدرر المنجی شیخ شهید اول قدس سره .
- ۶- الروضة البهیة شیخ شهید ثانی قدس سره .
- ۷- المکاسب شیخ مرتضی أنصاری قدس سره .
- ۸- شرایع الإسلام شیخ محقق حلی قدس سره .
- ۹- جواهر الکلام شیخ صاحب جواهر شیخ حسن نجفی قدس سره .
- ۱۰- مستمسک العروة سید محسن حکیم طباطبائی قدس سره .
- ۱۱- مبانی تکملة المنهاج سید ابوالقاسم خوئی مدظله .
- ۱۲- محاضرات سید محمد هادی میلانی قدس سره .
- ۱۳- تحریر الوسیله سید روح الله خمینی مدظله العالی .
- ۱۴- عروة الوثقی سید محمد کاظم یزدی قدس سره .
- ۱۵- السرائر شیخ ابن إدريس قدس سره .
- ۱۶- التذکره شیخ علامه حلی قدس سره .

- ۱۷- التبصره شیخ علامه حلی قدس سره .
- ۱۸- الأشباه والنظائر شیخ یحیی ابن سعید هذلی قدس سره .

چند کتاب حدیث

- ۱- نهج البلاغه امیر المؤمنین علیه السلام .
- ۲- کافی شیخ کلینی قدس سره .
- ۳- تهذیب شیخ طوسی قدس سره .
- ۴- إستهصار شیخ طوسی قدس سره .
- ۵- من لایحضره الفقیه شیخ ابن بابویه قدس سره .
- ۶- وسائل الشیعه شیخ حر عاملی قدس سره .
- ۷- مستدرک الوسائل شیخ میرزای نوری قدس سره .
- ۸- بحار الأنوار شیخ مجلسی قدس سره .
- ۹- کامل الزیارة شیخ ابن قولویه قدس سره .
- ۱۰- دعائم الإسلام شیخ قاضی نعمان قدس سره .
- ۱۱- تحف العقول شیخ ابن شعبه قدس سره .
- ۱۲- بصائر الدرجات محمد بن الحسن صفار قدس سره .
- ۱۳- إختصاص شیخ مفید قدس سره .
- ۱۴- کتاب سلیم بن قیس هلالی قدس سره .
- ۱۵- عیون ومحاسن شیخ برقی قدس سره .
- ۱۶- أمالی شیخ صدوق قدس سره .

- ۱۷- قُرب الأُسناد شیخ حمیری قمی قدس سره .
 ۱۸- أشعِیَّات محمد بن محمد الأشعث قمی قدس سره .
 ۱۹- جامع أحادیث الشیعة آیة الله بروجردی قدس سره .

تالیفات نگارنده

- ۱- تقریرات خارج فقه آیة الله خوئی خطّی عربی .
 ۲- تقریرات خارج أصول آیة الله خوئی خطّی عربی .
 ۳- تفسیر أهل البيت (ع) خطّی عربی .
 ۴- معجم المصطلحات الكلامیة عند الإمامیة خطّی عربی .
 ۵- معجم المصطلحات الأصولیة خطّی عربی .
 ۶- الخلاصة لفقه الشیعة الإمامیة خطّی عربی .
 ۷- ألبلاسم فی حلّ الطّلاسم = فلسفه منظوم = خطّی عربی .
 ۸- هفوات العظماء = اشتباههای بزرگان = خطّی عربی .
 ۹- الدیوان النصیری = سروده های عربی خود = خطّی عربی .
 ۱۰- دیوان نصیر = شعرهای فارسی خود = خطّی فارسی .
 ۱۱- خلاصة الفقه همین کتاب .
 ۱۲- راهنمای ولایت خطّی فارسی .
 ۱۳- داستان از مردان = داستانهای رجال خوئی = خطّی فارسی .
 ۱۴- سنّت و تسنّن = در أحادیث مجعولة صحاح سنّه = خطّی فارسی .

- ۱۵- أصول دین وفروع دین از قرآن خطّی فارسی .
 ۱۶- جفر مُحَمَّدی = علوم غریبه = خطّی فارسی .
 ۱۷- السنّة فی أعمال السنّه = أعمال مستحب ایّام سال = خطّی عربی .
 ۱۸- بشارت به بشریّت = درعلائم ظهور = خطّی فارسی .
 ۱۹- أبوذر الصّدیق خطّی عربی .
 ۲۰- قصّه الإنسان من البدء إلى الأبد خطّی عربی .
 ۲۱- آخرین پیام پیامبر (ص) خطّی فارسی .

فهرست ابواب کافی

- عناوین مطالب کتاب کافی اینهايند :
 جزء اول شامل چهارباب است = کتاب =
 ۱- کتاب العقل والجهل، خرد و نادانی .
 ۲- کتاب فضل العلم ، فضیلت دانش .
 ۳- کتاب التّوحید ، یکتاپرستی .
 ۴- کتاب الحجّة ، حجّت بودن إمامان (ع) .
 جزء دوم شامل چهارباب است :
 ۱- کتاب الإیمان والكفر ایمان و کفر .
 ۲- کتاب الدّعاء نیایش .
 ۳- کتاب فضل القرآن - ثواب قرآن .
 ۴- کتاب العشرة - رسم زندگی .

جزء سوم شامل پنج باب است :

- ۱- کتاب الطَّهَّارَه وضو و غسل و تیسیم .
- ۲- کتاب الحيض عادت زنان .
- ۳- کتاب الجنائز أحكام أموات .
- ۴- کتاب الصلاة نماز .
- ۵- کتاب الزَّكَاةُ زکات .

جزء چهارم شامل سه باب است :

- ۱- تتمه الزکات بقیه زکات .
- ۲- کتاب الصَّیَّام روزه .
- ۳- کتاب الحَجَّ حَجَّ و عمره .

جزء پنجم شامل سه باب است :

- ۱- کتاب الجهاد جهاد .
- ۲- کتاب المعیشه برنامه اقتصادی .
- ۳- کتاب النکاح ازدواج .

جزء ششم شامل نه باب است :

- ۱- کتاب العقیقه عقیقه نوزاد .
- ۲- کتاب الطَّلَاق طلاق .
- ۳- کتاب العتق والتدبیر - آزادی از بردگی .

- ۴- کتاب الصیّد شکار .
  - ۵- کتاب الذبائح گوشتهای حلال .
  - ۶- کتاب الأَطْعَمَة خوراکیها .
  - ۷- کتاب الأَشْرِبَة آشامیدنیها .
  - ۸- کتاب النَّزْرِ والتجمُّل آرایش و پوشش .
  - ۹- کتاب الدواجن مرغداری .
- جزء هفتم شامل هفت باب است :

- ۱- کتاب الوصایا وصیتهای .
  - ۲- کتاب الموارث ارثها .
  - ۳- کتاب الحدود حد شرعی و قصاص .
  - ۴- کتاب الدیّات دیبها .
  - ۵- کتاب الشهادات - گواهی شرعی .
  - ۶- کتاب القضاء قضاوت .
  - ۷- کتاب الإیمان والنذور سوگند و نذر .
- جزء هشتم که روضه کافی است .

مرقومه شریفه فقهی

مرحوم آیت الله العظمی

آقای حاج سید محمد هادی حسینی میلانی قدس سره به نگارنده

بسم الله تعالی شأنه

نجف اشرف ۷ صفر ۹۰

نور دیده مکرم حاج سید محمد میلانی من الله تعالی علیه بماینی من الأمانی : السلام علیکم ، امید آنکه در صحت و عافیت و آسایش دنیوی و اخروی بمرکت تو سلات بمقام ولایت بوده باشید نامه ۲۷ ذیحجه ۸۹ / واصل شد تهنیت و تبریک مقدم از حج گوینام و از اینکه در آن مقامات کریمه یاد آورم بوده اید تشکر دارم .

شنیده بودم که تشرف پیدا کرده اید ولی نمیدانستم بچه عنوان بوده حال که نوشته اید تبرعاً بوده است نه نیابتاً و نه از وجوهات خیلی خوشنود شدم والحمد لله تعالی وله الشکر .

[جایز نیست از مسجد شجره یا از میقات دیگر بدون احرام شخص بگذرد]
[آنچه اضافه بر مسجدین عظیمین شده است دلیلی نداریم که جزو مسجدین اصلیین محسوب گردد .

[ظاهر آنست که کسانی که نمیتوانند در حدود مطاف طواف کنند از خارج این حدود طواف کنند و احتیاط در این است که نایب هم بگیرند

بسم الله تعالی
بسم الله تعالی
بسم الله تعالی
بسم الله تعالی
بسم الله تعالی
بسم الله تعالی
بسم الله تعالی
بسم الله تعالی
بسم الله تعالی
بسم الله تعالی

نور دیده مکرم حاج سید محمد هادی حسینی میلانی

بسم الله تعالی

بسم الله تعالی این نامه جهت تبریک ولادت حضرت زین العابدین علیه السلام است

و تبریک ولادت حضرت زین العابدین علیه السلام و تبریک ولادت حضرت زین العابدین علیه السلام

و تبریک ولادت حضرت زین العابدین علیه السلام و تبریک ولادت حضرت زین العابدین علیه السلام

و تبریک ولادت حضرت زین العابدین علیه السلام و تبریک ولادت حضرت زین العابدین علیه السلام

و تبریک ولادت حضرت زین العابدین علیه السلام و تبریک ولادت حضرت زین العابدین علیه السلام

و تبریک ولادت حضرت زین العابدین علیه السلام و تبریک ولادت حضرت زین العابدین علیه السلام

و تبریک ولادت حضرت زین العابدین علیه السلام و تبریک ولادت حضرت زین العابدین علیه السلام

و تبریک ولادت حضرت زین العابدین علیه السلام و تبریک ولادت حضرت زین العابدین علیه السلام

و تبریک ولادت حضرت زین العابدین علیه السلام و تبریک ولادت حضرت زین العابدین علیه السلام

و تبریک ولادت حضرت زین العابدین علیه السلام و تبریک ولادت حضرت زین العابدین علیه السلام

و تبریک ولادت حضرت زین العابدین علیه السلام و تبریک ولادت حضرت زین العابدین علیه السلام

و تبریک ولادت حضرت زین العابدین علیه السلام و تبریک ولادت حضرت زین العابدین علیه السلام

و تبریک ولادت حضرت زین العابدین علیه السلام و تبریک ولادت حضرت زین العابدین علیه السلام

بجهت طواف در حدود مطاف] .

[واما كسانيكه إحرام عمره تمتع را برای اينكه بمكّه بروند بجای آورده‌اند و در اثر تصادم ماشين مجروح شده‌اند و برگشته‌اند تفصيل آن را در كتب فقهيّه بعنوان محصور نوشته‌اند] [و صاحب جواهر در نجات العباد در حجّ در آخر كه بعنوان تكملة فى الصّد والإحصار عنوان فرموده‌اند و اولاً مصدر را مينويسند كه عبارت از مانع شدن دشمن است] [و بعداً مي‌فرمايند: و اما الإحصار - كه مريض شدن است - نوشته‌اند مراجعه كنيد و اگر اشتباهی باقى ماند مراجعه كنيد تا در وقت مجال بنويسم] فعلاً خیلی در ضيق وقت هستم [بالجمله ميتوانيد باجتهاد خودتان با احتياط نظر دهيد إنشاء الله تعالى] در دعا و زيارت ياد آورم شويد و هكذا على قبر الوالدين الماجدين قدس سرهما نيابت نماييد . سيد محمد هادي الحسينى الميلانى .

وظايف امت نسبت بامام (عج)

فقهای عظام قدس الله أسرارهم وظايف امت را نسبت بامام زمان ارواحنا فداه چنين نوشته‌اند :

- ۱- حالت انتظار واقعی داشتن كه افضل عبادات است و إنتظار الفرج من الفرج .
- ۲- دعانمودن برای تعجيل فرج آنحضرت در نمازها و دعاها و توسّلات.
- ۳- تسليم و رضا بغيبت هر چند بدر ازا بگشد و چون و چرا نمودن .
- ۴- دعانمودن صبح و شام و همیشه باين دعا بسم الله الرحمن الرحيم اللهم كن لوليک الحق بن الحسن المهدي صلواتك عليه و على آبائه فى هذه الساعة و فى كل ساعة ولياً و حافظاً و قائداً و ناصراً و دليلاً و عيناً حتى تسكنه أرضك طوعاً و تمتعاً فيها طويلاً .
- ۵- صدقه دادن برای سلامتى وجود مبارك آنحضرت .
- ۶- برخاستن با احترام هنگام لقب مبارك قائم بریدن و شنيدن .
- ۷- خواندن صلوات مأثوره و درود فرستادن بر آنحضرت .
- ۸- زيارت نمودن و سلام فرستادن از دور به آنحضرت .
- ۹- تشرف بمقامهای منسوبه بآنحضرت مانند حرمهای مطهره و سرداب غيبت و جمران و سهله .
- ۱۰- در حوائج و مشكلات و گرفتاریها متوسّل شدن بذليل عنایت آنحضرت .

- ۱۱- تسلیم نمودن حقوق و سهم مبارك و تأخیر نمودن در آدای حَقِّ آنحضرت .
- ۱۲- آماده و مهیا بودن برای إمتثال امر و فرمان آنحضرت .
- ۱۳- مهیا ساختن أسلحه و وسایل جهاد برای یاری و نصرت آنحضرت .
- ۱۴- دعوت مردم بویژه خویشاوندان و نزدیکانرا بگرویدن به آنحضرت .
- ۱۵- از خدا خواستن اینکه توفیق و لیاقت دهد و ما را از یاران آنحضرت قرار دهد .
- ۱۶- دوستی و مودت و همبستگی و اتحاد و وحدت نمودن با عاشقان و یاران آنحضرت .
- ۱۷- تجدید عهد و بیعت نمودن بویژه با خواندن دعای عهد مآثور هر چند وقتی با آنحضرت .
- ۱۸- دشمنی و عداوت و مبارزه نمودن با دشمنان و مخالفان آنحضرت .
- ۱۹- زمینه‌سازی برای حکومت جهانی آنحضرت و قیام و انقلاب جهانی آنحضرت .
- ۲۰- دعوت تمامی مردم جهان و بشارت دادن آنان بحکومت عدل و مساوات آنحضرت که یگانه منجی عالم بشریت است که یملاءها قسطاً و عدلاً بعد ماملت ظلماً و جوراً . عجل الله تعالی فرجه .

قواعد فقهی

- در فقه شیعه چندین قاعدهٔ مسلمّه هست که مورد تمسّك فقهاست از این قبیل :
- ۱- قاعدهٔ - ید ، هر کس هر چه در دست تملک دارد مالک آنست مگر خلاف آن ثابت شود .
- ۲- قاعدهٔ - من ملک ، هر کس مالک هر چیزی که هست إقرار مربوط بآن راهم مالک است .
- ۳- قاعدهٔ - امکان ، تا وقتی که امکان داشته باشد خون زن حیض محسوب شود حکم آنرا دارد .
- ۴- قاعدهٔ - لا ضرر ، کسی حَقِّ ضرر زدن بدیگری را ندارد و هر موردیکه عبادت ضرری شود تکلیف ساقط است .
- ۵- قاعدهٔ - نفی السبیل ، بفرموده : لن يجعل الله للكافرين على المؤمنين سبيلا ، کافر حَقِّ تسلط بر مسلمان را ندارد .
- ۶- قاعدهٔ - إصالة الصّحة ، تمامی اعمال مسلمانان إبتداءً محکوم بصّحت است بلکه إستصحاباً هم مگر خلافش ثابت شود .
- ۷- قاعدهٔ - غرور ، کسیکه دیگری را إغفال نماید و ضرری باو رساند ضامن آن میشود .
- ۸- قاعدهٔ - فراغ و تجاوز ، پس از گذشتن وقت و تجاوز از محلّ عبادت شك نمودن اثری ندارد .

- ۹- قاعده - حرمت امانت ، حرام بودن کمک و یاری نمودن بر ائمه و گناه و همکاری بر معصیت و حرام .
- ۱۰- قاعده - اشتراك ، هر حکمی که عمومی باشد در شرع تمامی مکلفین در آن مشترکند .
- ۱۱- قاعده - إتلاف ، هر کس مال دیگری را تلف کند بی رضایت و اذنبش ضامن آنست .
- ۱۲- قاعده - عدم ضمان أمين ، کسیکه امانت دار است اگر مال امانت در دستش تلف شود بی تقصیر ضامن نیست .
- ۱۳- قاعده - ما یضمن بصحیحه یضمن بفاسده ، آن مالی که تصرف در جنس سالم آن موجب ضمان است غیر سالمش هم چنین است .
- ۱۴- قاعده - اجرت گرفتن برواجبات ، مشروع بودن اجرت گرفتن برواجبات غیر عینی و اجیر شدن بر آنها .
- ۱۵- قاعده - حجیت بیّنه ، درباره هر موضوعی که دوشخص عادل شهادت دهند ثابت میشود .
- ۱۶- قاعده - إقرار عقلا ، إقرار هر شخص عاقل درباره خودش حجّت است مگر جدی نباشد .
- ۱۷- قاعده - عقود تابع مقصودند ، قراردادها همانگونه که هنگام عقد قصد شده اند واقع میشود .
- ۱۸- قاعده - المؤمنون عند شروطهم ، مؤمنان پایبند شرطهایی هستند که ضمن عقدها قرار داده اند .

- ۱۹- قاعده - انحلال عقود ، بسا مواردیکه عقدها منحل و فسخ گردند .
- ۲۰- قاعده - ألبیّنة علی المدعی ، در هر مخاصمه مدعی باید دو شاهد عادل بیاورد .
- ۲۱- قاعده - لاتعاد ، سهو و نسیان موجب إعادة نماز نیست مگر در طهارت و قبله و وقت و ارکان .
- ۲۲- قاعده - الإسلام یجبّ ما قبله ، تازه مسلمان مکلف بقضای عبادتهای زمان گذشته نیست .
- ۲۳- قاعده - القرعة لكل أمر مشکل ، در هر موردیکه تشخیص موضوع مشکل شود قرعه حل مشکل میکند .
- ۲۴- قاعده - عسر و حرج ، هر تکلیفیکه موجب عسر و حرج و مشقت غیر قابل تحمل شود ساقط میشود .
- ۲۵- قاعده - ولایة الفقیه ، در زمان غیبت فقیه جامع الشرائط ولایت بر امور حسبیّه و مصالح اسلام و مسلمین دارد .
- ۲۶- قاعده - إصالة عدم التداخل ، هر سببی که موجب حکمی مستقل است جدا از سبب دیگری که موجب حکم دیگر است .
- ۲۷- قاعده - یحرم بالرضاع ما یحرم بالنسب ، آنچه که بوسیله نسب محرمیت دارد بوسیله شیر خوردن هم موجب محرمیت است .
- ۲۸- قاعده - الفراش ، در صورت امکان عقلی و شرعی فرزند متولد از زن فرزند شوهر اوست .
- ۲۹- قاعده - المیسور ، آنچه که قسمتی از آن در حد قدرت انسان

است ساقط نمیشود بجهت مقدور نبودن بر تمامی آن .

۳۰- قاعده - الإحسان، کسیکه احسان کند بدیگری لیکن اومتضرر شود تصادفاً از إحسانش آنکس مؤاخذه نمیشود .

۳۱- قاعده تسامح در أدلته سنن ، آنچه از مستحبات روایت شده بصرف نظر ازسند بامید ثواب عمل میشود .

۳۲- قاعده - شرط فاسد مفسد نیست ، در عقد صحیح شرعی اگر شرط فاسدی بیاید خود عقد فاسد نمیشود .

۳۳- قاعده حجیت بازار مسلمانان ، آنچه که از بازار مسلمانان بدست میآید محکوم بطهارت و حلیت است .

۳۴- قاعده - مشروعیت عبادات بجهت ، طفل ممیز نمازها و روزهها و حج و عبادت‌هایش مشروع است .

۳۵- قاعده - الزعیم غارم ، کسیکه دیگری را ضامن میشود از جانب او مورد ضمانت را باید بپردازد .

۳۶- قاعده - الوصیة حق لکل مسلم ، هر مسلمانی حق دارد وصیت کند و باید وصیتش اجرا شود .

۳۷- قاعده - الشفعة جائزه ، در مواردیکه انسان حق شفعه داردماند شرکت شفعه مشروع است .

۳۸- قاعده - لارهن إلامقبوض ، گرونیهادن شرطش قبض نمودن و در اختیار داشتن گروگان است .

۳۹- قاعده - الوقوف علی ماوقف ، باموقوفه‌ها باید طبق وقفیت

واقف عمل شود .

۴۰- قاعده - علی الیدما أخذت ، هر دستی که چیزی را گرفته باید خودش پس دهد آنرا .

۴۱- قاعده - إصالة الطهارة ، هر چه را که علم بنجاستش نداریم محکوم بطهارت است .

۴۲- قاعده - إصالة عدم التذکية ، هر حیوانیکه یقین بتذکیه‌اش نداریم خوردنش حرام است .

۴۳- قاعده - الناس مسلطون ، مردم اختیار جان و مال و ناموس خود را دارند .

۴۴- قاعده - الطلاق بی‌دمن أخذ بالساق ، طلاق فقط در دست شوهر شرعی زن است .

۴۵- قاعده - إلیزام ، که پیروان مذاهب و ادیان دیگر ملزم بأحكام مذهبشان هستند .

ونسبت بمذاهب اسلامی جهت مزید فایده بعض موارد قاعده إلیزام را هم درج مینماییم :

موارد قاعده الزام

۱- إطاعت از ولی فقیه

چون إطاعت از هر ولی امر را واجب میدانند ملزم هستند باطاعت

از ولی فقیه شیعه جعفری .

۲- عدم رجوع از طلاق ثلاثی

چون طلاق سه گانه در يك مجلس را جایز میدانند حق رجوع پس از آنرا ندارند گرچه در نزد ما رجوع جایز است .

۳- إلزام بطلاق بی شاهد

با آنکه طلاق بی دو شاهد باطل است لیکن آنان ملزم میشوند به آن گرچه پشیمان شوند وزن جدا میشود .

۴- عصبه شيعه إرث میبرند

در نزد ما عصبه إرث نمی برند لیکن عصبه آنان شيعه باشند إرث می برند و ملزم بآن هستند .

۵- نکاح مطلقه آنان

نکاح مطلقه در حیض یا پاکی موقعه باطل است لیکن چون آنان شرط نمیدانند زندهای مطلقه در حیض و طهر موقعه آنان برای ما حلال اند .

۶- الدابة للراكب

اگر شخصی از ما بر مرکبی سوار باشد و بایکی از آنان درباره تملك مرکب نزاع کند مالك آن میشود چون فقه آنان همین است .

۷- سقوط خيار مجلس

چون آنان قائل بخيار مجلس نیستند لذا در مجلس معامله باما حق

خيار مجلس ندارند و ما داریم .

۸- لاضمان لمنفعة الغصب

کسی از ما مالیرا که دارای منفعت است از آنان غصب کند گرچه چندین سال ضامن منفعت نمیشود هر چه باشد .

۹- شفعة جوار

اگر همسایه ملك و زمین آنان شخصی از ما باشد حق شفعه بالجوار دارد گرچه در نزد ما چنین شفعه ای نیست .

۱۰- طلاق تعلیقی

اگر یکی از آنان زنش را بطلاق تعلیقی که نزد ما باطل است طلاق دهد او را تزویج میکنیم زیرا که آنان جایز میدانند .

۱۱- ضمان عاریه منقول

اگر چیز منقولی را بعاریت بگیرند و تلف شود ضامن قیمتش هستند گرچه با عدم تفریط ما ضامن نمیدانیم .

۱۲- فساد بیع غیر مقبوض

اگر جنسی را خریدیم و قبض نکرده به یکی از آنان فروختیم مالك آن نمیشود چون این بیع را فاسد میدانند .

۱۳- بطلان بیع متبعض الصفقه

اگر مثلاً گوسفند و خوکی را باهم از آنان خریداری نمائیم مالك

قیمتش نمیشوند و حق ادعای ثمن ندارند چون معامله را باطل میدانند .

۱۴- شرکت ابدان

اگر کسی از ما با آنان در شرکت ابدان شرکت کند ملزم هستند حق الشرکه را بپردازند گرچه ما جایز نمیدانیم .

۱۵- انتفای حق نفی ولد

آنان بهیچوجه نمیتوانند نفی ولد کنند حتی با عدم دخول و انزال بلکه با مرور چهار سال پس از دخول با آنکه قطعاً ولد نیست .

۱۶- ضمان مجهول

ضامن شدن آنچه که معلوم نیست نزد ما باطل است لیکن اگر آنان آنچه که بر ذمه شخصی از ماست ضامن شوند باید همه را بپردازند .

۱۷= استحقاق حد

اگر مردوزنی متهم بزنا شوند و مدعی شوند که متعه نموده اند نزد ما پذیرفته است لیکن اگر آندو از ما نباشند حد بر آنان جاری میشود چون بمتعه قائل نیستند .

اشهر فقهای شیعه

شمارش فقهای عظام شیعه از چندین هزار بیشتر است لیکن اشهر فقهاء از این قرارند و چون جنبه شهرت به فقاهاست مقصود است لذا از حکمای الهی و علمای مشهور با اصول و کلام و هیئت و غیره سخنی در میان نیست .

أ = فقهای صدر اسلام

در دوران صدر اسلام و صحابه پیامبر اکرم (ص) از تمامی اصحاب ائمه و اشهر اینها اینند :

۱- حضرت امیر المؤمنین علی بن ابیطالب علیه السلام که پس از رسول اکرم ائمه بشر هستند .

۲- حضرت صدیقه زهرا سلام الله علیها که ائمه مردم پس از علی (ع) میباشد .

۳- حضرت امام حسن مجتبی (ع) که پس از جد و پدر و مادر از تمامی مردم ائمه هستند .

۴- حضرت امام حسین علیه السلام که پس از جد و پدر و مادر و برادر از تمامی مردم ائمه هستند .

۵- سلمان محمدی - فارسی (رضی) - که فقه را از پیامبر (ص) و امیر المؤمنین و صدیقه زهرا آموخت .

۶- عبدالله بن عباس (رضی) که فقه را از پیامبر و امیر المؤمنین و

صدیقه زهرا (ع) آموخت .

۷- علی بن ابی رافع (رضی) که فقه را از پیامبر (ص) و امیرالمؤمنین (ع) فرا گرفت و نوشت .

ب - فقهای دوران تابعین

۱- حضرت زین العابدین علی بن الحسین (ع) امام چهارم که از همه اهل زمان افقه و أشهر میباشد .

۲- سعید بن المسيّب که از امام علی بن الحسین (ع) فقه را آموخت رحمة الله عليه .

۳- ابو خالد کابلی که از امام علی بن الحسین (ع) فقه را آموخت رحمة الله عليه .

۴- قاسم بن محمد بن ابی بکر که از امام علی بن الحسین (ع) فقه را آموخت رحمة الله عليه .

۵- ثابت بن هرمز ابوالمقدام که از امام علی بن الحسین (ع) فقه را آموخت رحمة الله عليه .

۶- سعید بن جبیر که از امام علی بن الحسین (ع) فقه را آموخت رحمة الله عليه .

ج - دوران انتشار مذهب

۱- حضرت امام محمد بن علی (ع) باقر علوم الأولین و آخرین ناشر فقه آل محمد (ع) .

۲- حضرت امام جعفر بن محمد الصادق (ع) رئیس مذهب و استاد و مربی فقها که چهار هزار نفر بودند .

۳- زید بن علی بن الحسین شهید که زیدیّه او را امام خود میدانند .

از شاگردان حضرت صادق (ع) که شیعه نیستند ابوحنیفه است که گفته لولا السنّتان لهلك النعمان - که دو سال تلمذ داشته .

د - افقه الأولین

اشهر فقهاء شیعه از شاگردان حضرت امام صادق (ع) و حضرت امام باقر (ع) افقه الأولین نامیده میشوند .

۱- زرارة بن أعین رضوان الله عليه .

۲- معروف بن حزبوذ رضوان الله عليه .

۳- ابوبصیر أسدی رضوان الله عليه .

۴- فضیل بن یسار رضوان الله عليه .

۵- محمد بن مسلم طائی رضوان الله عليه .

۶- برید عجلی رضوان الله عليه .

۷- ابوبصیر لیث مرادی رضوان الله عليه .

هفت فقیه دیگر از شاگردان حضرت صادق (ع) از سایرین افقه‌اند

باین ترتیب :

۱- جمیل بن دراج رحمة الله عليه .

۲- عبدالله بن مسکان رحمة الله عليه .

۳- عبدالله بن بكير رحمة الله عليه .

۴- حماد بن عيسى رحمة الله عليه .

۵- حماد بن عثمان رحمة الله عليه .

۶- أبان بن عثمان رحمة الله عليه .

۷- علي بن أبي حمزة بطائني رحمة الله عليه مؤلف جامع أبواب الفقه .

ه - أئمة الآخرين

پس از أئمة الأولين أشهر شاگردان حضرت کاظم (ع) و امام رضا (ع)

أئمة الآخرين نامیده میشوند :

۱- يونس بن عبدالرحمن رحمة الله عليه .

۲- صفوان بن يحيى سابع سابعي رحمة الله عليه .

۳- محمد بن أبي عمير رحمة الله عليه .

۴- عبدالله بن مغيرة رحمة الله عليه .

۵- حسن بن محبوب رحمة الله عليه .

۶- احمد بن ابى نصر رحمة الله عليه .

۷- حسن بن علي بن فضال رحمة الله عليه .

۸- فضالة بن ايوب رحمة الله عليه .

۹- محمد بن معافي ابن جعفر رحمة الله عليه صاحب شرايع الايمان .

۱۰- سعد بن عبدالله اشعري قمي رحمة الله عليه صاحب كتاب الرحمة

در فقه .

إجماع طائفة بر این است که این فقهاء را از هر حیث موثق و معتبر

میدانند بلکه بر صحت آنچه که آنان به امامان نسبت داده اند متفقند و چند

فقیه از اصحاب امام هادی (ع) و عسکری (ع) هم از جمله أئمة الآخرين اند:

۱- شیخ فضل بن شاذان نیشابوری قدس سره که حضرت هادی (ع)

کتایش را پسندیدند .

۲- علی بن مهزیار اهوازی وکیل و نائب آندو حضرت و تشرف یافته

بمحضَر امام زمان (ع) .

۳- محمد بن علی بن محبوب اشعري قمي شیخ قمی صاحب کتاب

الجامع در فقه .

۴- محمد بن عیسی بن عبید یقطینی که ابن شاذان و ابن محبوب از او

روایت مینمایند .

۵- جناب سید محمد سبع الدجیل فرزند حضرت هادی (ع) و عموی

امام زمان صاحب کرامات مشهوره .

و - فقهاء متقدمین

پس از دوران أئمة الآخرين و شاگردان امامان (ع) دوران فقهاء

متقدمین است که أشهر اینها ایند :

۱- شیخ عثمان بن سعید (رضی) نائب اول خاص حضرت ولئی عصر

عجل الله فرجه الشریف .

۲- شیخ محمد بن عثمان (رضی) نائب دوم خاص حضرت ولئی عصر

عجل الله فرجه الشريف .

٣- شيخ حسين بن روح (رضي) نائب سوم خاص حضرت ولّي عصر
عجل الله فرجه الشريف .

٤- شيخ علي بن محمد سمری (رضي) نائب چهارم خاص حضرت ولّي عصر
عجل الله فرجه الشريف .

٥- شيخ مفيد محمد بن نعمان قدس سره .

٦- شيخ ابن الجنيد قدس سره .

٧- شيخ كليني مؤلف كافي قدس سره .

٨- شيخ صدوق قدس سره .

٩- شيخ ابن أبي العقيل عمّاني قدس سره .

١٠- شيخ قاضي نعمان مصري قدس سره صاحب دعائم الإسلام .

١١- سيّد مرتضى علم الهدى قدس سره .

١٢- قاضي ابن البرّاج شاگرد علم الهدى قدس سره .

١٣- شيخ الطائفة طوسی شاگرد علم الهدى قدس سره .

١٤- شيخ ابن إدريس حلّي قدس سره صاحب سرائر .

١٥- شيخ نجم الدين هذلي حلّي قدس سره صاحب قصة جزيرة الخضراء .

١٦- آية الله علامه حلّي قدس سره صاحب (نهج الحق) .

١٧- شيخ شهيد اول محمد بن جمال الدين مكّي عاملی صاحب لمعة

قدس سره .

١٨- شيخ شهيد ثانی زين الدين جيعی عاملی صاحب شرح لمعه

قدس سره .

١٩- شهيد ثالث قاضي نورالله تستري قدس سره .

٢٠- شيخ حسين بن عبدالصمد والد شيخ بهائي قدس سره .

٢١- شيخ محمد بن حسين شيخ بهائي قدس سره صاحب كشكول .

٢٢- شيخ مجلسی اول محمدتقي قدس سره صاحب بحار الأنوار .

٢٣- شيخ حرّ عاملی صاحب وسایل قدس سره .

٢٤- شيخ محقق حلّي قدس سره صاحب شرايع .

٢٥- شيخ مجلسی دوم محمدباقر قدس سره .

٢٦- شيخ محقق کرکي قدس سره .

٢٧- شيخ وحيد بهبهاني قدس سره مجتهد قرن سيزدهم .

٢٨- سيّد صاحب کرامات سيّد ميرداماد قدس سره .

٢٩- سيّد صاحب رياض سيد علي طباطبائي قدس سره .

٣٠- سيّد بحر العلوم سيد مهدي كبير قدس سره .

٣١- شيخ جعفر كبير كاشف الغطاء قدس سره .

٣٢- شيخ صاحب جواهر محمدحسن نجفي قدس سره .

٣٣- سيّد محمدباقر شفتي حجة الإسلام رشتي قدس سره .

٣٤- مولي أحمد نراقي قدس سره .

٣٥- شريف العلماء مازندراني قدس سره .

٣٦- سيّد صدرالدين صدر جند أعلای خاندان صدر قدس سره .

ز - فقهاء متأخرین قدس الله اسرارهم

از زمان شیخ انصاری (رضی) باینطرف دوران فقهای متأخرین است که أشهر اینها بندگان :

۱- شیخ الفقهاء المتأخرین شیخ مرتضی انصاری قدس سره صاحب مکاسب و رسائل وغیره .

۲- مجتهد قرن گذشته میرزای شیرازی سید محمدحسن قدس سره صاحب فتوای تحریم تنباکو .

۳- سید محمد کاظم یزدی قدس سره صاحب کتاب عروة الوثقی .

۴- شیخ محمدتقی شیرازی قدس سره صاحب فتوای جهاد عراق .

۵- حاج آقا رضا همدانی قدس سره صاحب کتاب صلاة و قضاء وغیره .

۶- شیخ مامقانی بزرگ شیخ محمدحسن قدس سره صاحب تألیف متعدده .

۷- شیخ الشریعه اصفهانی قدس سره أستاذ مراجع .

۸- شیخ محمد حسین اصفهانی قدس سره أستاذ مراجع .

۱۰- آقا ضیاءالدین عراقی قدس سره أستاذ مراجع .

۱۱- شیخ عبدالکریم حائری یزدی قدس سره أستاذ مراجع .

۱۲- سید ابوالحسن اصفهانی قدس سره صاحب وسیلة النجاة .

۱۳- حاج آقا حسین طباطبائی بروجردی قدس سره صاحب جامع-

أحادیث الشیعة.

۱۴- سید محسن طباطبائی حکیم قدس سره صاحب مستمسک العروة .

۱۵- سید محمود حسینی شاهرودی قدس سره صاحب تقریرات حج .

۱۶- سید محمدهادی حسینی میلانی قدس سره صاحب محاضرات

فی فقه الإمامیه .

۱۷- أستاذ الفقهاء سید ابوالقاسم خوئی دام ظلّه که بیش از ۵۰ نفر

مجتهد تربیت فرموده اند که نگارنده از سال ۱۳۸۵ هجری تا ۱۳۹۵ إفتخار

تلمذ در بحث خارج فقه و أصولشانرا داشته و بدریافت إجازة تصدی أمور

حسیه و وکالت از جانب ایشان نائل گشته .

تاریخ حوزه های فقهی

تاریخ و ترتیب و اماکن حوزه های علمیه شیعه که فقیه تربیت نموده اند

از این قرار است :

۱= حوزه مکه مکرمه از اوائل بعثت پیامبر (ص) تا هجرتشان که از

علی (ع) و جعفر (ع) و سلمان و ابوذر و عمار وغیره تشکیل یافته .

۲= حوزه مدینه منوره ، از هجرت پیامبر (ص) تا نیمه های قرن دوم

هجری بوده است .

۳= حوزه کوفه ، از نیمه قرن دوم و ورود حضرت امام صادق (ع)

تا اوائل قرن چهارم ادامه داشته .

۴= حوزه نیشابور و مرو ، از بدو ورود حضرت امام رضا (ع) تا قرن

سوم هجری بوده است .

۵= حوزه ری وقم ، از آخر قرن سوم تا نیمه قرن پنجم هجری بوده است .

۶= حوزه بغداد ، (از اوائل قرن پنجم تا هجوم هلاکو بوده است) .

۷= حوزه حله از هجوم هلاکو تا قرن دهم هجری بوده است .

۸= حوزه بزرگ نجف ، از ورود شیخ طوسی قدس سره در نیمه های

قرن پنجم تا بحال و تا ظهور امام زمان انشاء الله .

۹= حوزه کربلا ، از ورود مجدد قرن سیزدهم وحید بهبهانی تا

برچیدن آن بدست بعثیان لع .

۱۰= حوزه قاهره ، از زمان تأسیس الأزهر بدست حکام فاطمیون

شیعه تا انقراض آنان بوده است .

۱۱= حوزه اصفهان ، از زمان شیخ مجلسی اول تا این زمان بحمد الله

باقیست .

۱۲= حوزه سامرا ، از ورود مجدد قرن چهاردهم میرزای شیرازی

بزرگ تا برچیدن آن بدست بعثیان لع .

۱۳= حوزه فعلی قم ، از زمان شیخ جلیل القدر حاج شیخ عبدالکریم

یزدی حائری تأسیس و تا زمان ظهور باقی است .

۱۴= حوزه شام ، از سال ۱۳۹۵ هجری با ورود طلاب رانده شده از

عراق تشکیل یافته است .

۱۵= حوزه مشهد ، از اواخر قرن سیزدهم تأسیس و با ورود آیه الله

العظمی میلانی تنظیم یافته و بحمد الله باقیست .

مخفی نماید چندین حوزه دیگر در شهرهای مختلف مهم شیعه بوده

و هست که قابل اهمیت اند لیکن در حد حوزه های مذکوره نبوده که باید از

آن جمله حوزه های علمیّه : تهران و تبریز و شیراز و همدان و بروجرد را نام

برد که هر کدام چندین شخصیت فقهی بجهان تشیع تحویل داده اند و

بحوله وقوتّه تعالی خواهند داد .

مسائل مستحدثه

درباره امور جدیدی که احداث شده است فتوای فقهای زمان چنین است .

۱- کالبد شکافی : بر بدن میت مسلمان حرام است و بر بدن میت غیر

مسلمان جائز است .

۲- تزریق نطفه : إدخال نطفه مرد اجنبی به رحم زن اجنبیه حرام

و فرزند به صاحب نطفه ملحق میشود .

۳- زرع و پیوند قلب : در صورت ضرورت پیوند نمودن عضو میت

جائز لیکن ناقص نمودن کسی برای کسی حرام .

۴- سفته : خرید و فروش سفته که مالیت ندارد باطل لیکن خرید و

فروش قرضی که مثبت آنست جایز .

۵- سرقتی : در صورتیکه مستأجر حق سرقتی یافته میتواند آنرا

بدیگری واگذار نماید .

۶- بلیط بخت آزمائی : اگر برای سود بردن بلیط بخت آزمائی بخرد

- حرام و قمار است و اگر برای إعانه و بخشش باشد جایز است .
- ۷- مسافرت بقطب : کسیکه در یکی از دو قطب نماز میخواند باید تابع وقت نزدیکترین اُفق بقطب باشد .
- ۸- ألكل صنعتی : طبق فتوای فقهای حاضر اگر علم به مسکر بودنش نیست پاك و اگر علم بآن باشد نجس است .
- ۹- عكس و فيلم : اگر از قبیل مجسمه سازی نباشد اشکالی ندارد با مراعات حرمت نگاه بعکس زن نامحرم .
- ۱۰- منع حمل : جلوگیری از بارداری موقت با رضایت طرفین و سبب عقلائی حلال و إسقاط نطفه و حمل حرام است .
- ۱۱- شوك حیوان : اگر باشوك الكتریکی حیوانات فقط بخواب میروند سپس تذکیه شرعی میشوند مانعی ندارد .
- ۱۲- سفر هوایی : کسیکه با هواپیما مسافرت میکند در هر جا و هر وقت که نماز میخواند طبق حکم آن محل بخواند .
- ۱۳- سفر فضائی : نمازها را بسوی قبله زمین بخواند و مطابق وقت اُفق محل پرواز که در ۲۴ ساعت پنج نماز شود .
- ۱۴- سود بانکها : اگر پول بقرض بانکها داده شود که بهره یا بدحرام و اگر امانت گذارد و شرط سود نکند بهره حلال است .
- ۱۵- إحدات خیابانها : مساجد و مدارسی که از بین میروند و بخیابان مبدل میشوند حکم آنها بر طرف میشود گرچه مراعات بهتر است .
- ۱۶- خرید و فروش تلویزیون : رادیو و تلویزیون و غیره اگر برای

- استعمال در حرام خرید شده حرام و گرنه جایز است .
- ۱۷- مؤسسه های خبری : خرید و فروش گزارشهای خبری باطل اما اجرت گرفتن بر رساندن آنها جایز است .
- ۱۸- ملّی شدن : صنایع و معادن و کارخانه ها و غیره که ملّی میشوند چون دولت ضامن آنهاست خرید اجناس آنها جایز است .
- ۱۹- مصادره اموال : کسیکه مرتد یا مفسد واجب القتل است اموالش به ورثه اش منتقل و مصادره آنها ممنوع است .
- ۲۰- مواد مخدر : تریاک و هروئین و حشیش و غیره استعمال و خرید و فروش حرام مگر بمقدار ضرورت برای نجات کسی از مرگ .

سلسله روایتی نگارنده

اینجانب اقل الطلاب نگارنده این کتاب روایت میکنم تمامی کتابهای حدیث معتبر نزد شیعه را با چند اجازه روایتی از فقها و محدثین و مراجع عالیقدر گذشته و حاضر بویژه از حضرت آیت الله العظمی آقای سید عبدالله شیرازی مدظله بالأخص کتب اربعه را ۱- کافی ۲- تهذیب ۳- استبصار ۴- من لایحضره الفقیه و کتاب بحار الأنوار و کتاب وسائل الشیعه و سایر کتابها را به چندین سند که جهت تیمن و تبرک یکی از آنها را ذیلاً متذکر میشوم :

روایت میکنم تمامی آنها را از معظم له و ایشان از استادشان آقای حاج آقا ضیاء الدین عراقی و غیره و از شیخ آغا بزرگ تهرانی منزوی از :

- ۳- شیخ میرزا حسین نوری قدس سره .
- ۴- از سیّد میرزا هاشم خونساری قدس سره .
- ۵- از سیّد صدرالدین عاملی قدس سره .
- ۶- از سیّد محمد مهدی بحر العلوم قدس سره .
- ۷- از مولی محمدباقر وحید بهبهانی قدس سره .
- ۸- از مولی محمد باقر مجلسی قدس سره .
- ۹- از پدرش مجلسی اول شیخ محمدتقی قدس سره .
- ۱۰- از شیخ بهاءالدین محمد عاملی قدس سره .
- ۱۱- از پدرش شیخ حسین بن عبدالصمد قدس سره .
- ۱۲- از شیخ شهید ثانی زین الدین عاملی قدس سره .
- ۱۳- از شیخ نورالدین علی بن عبدالعالی میسی قدس سره .
- ۱۴- از شمس الدین محمد معروف به ابن المؤذن جزینی قدس سره .
- ۱۵- از شیخ ضیاءالدین علی عاملی قدس سره .
- ۱۶- از پدرش شیخ شهید اول محمدبن مکی عاملی قدس سره .
- ۱۷- از شیخ ابوطالب محمد حلّی قدس سره .
- ۱۸- از پدرش حسن بن یوسف بن مطهر علامه حلّی قدس سره کتاب مسائل را و بسندش .
- ۱۹- از سیّد ابن طاووس رضی الدین قدس سره کتابهایش را و بسندش .
- ۲۰- از شیخ نجیب الدین سوراوی قدس سره .
- ۲۱- از شیخ حسین ابن رطبه قدس سره .

- ۲۲- از پسر شیخ طوسی أبوعلی طوسی قدس سره .
  - ۲۳- از پدرش شیخ الطائفة طوسی محمد بن الحسن قدس سره تهذیب و استبصار را و بسندش .
  - ۲۴- از شیخ مفید محمد بن محمد بن النعمان قدس سره کتابهایش را و بسندش .
  - ۲۵- از شیخ جعفر بن محمد ابن قولویه قدس سره .
  - ۲۶- از شیخ کلینی محمد بن یعقوب قدس سره کافی را و بسندهایش .
  - ۲۷- از شیخ صدوق قدس سره کتاب من لایحضر و سایر کتبش را .
  - و همچنین از شیخ مفید (رضی) از شیخ ابن حَسَکَه قمی از شیخ صدوق و بسندهای آنان که در فهرست شیخ طوسی و مشیخة الفقیه صدوق (رضی) آمده تا ائمه معصومین سلام الله علیهم اجمعین روایت مینمایم خداوند ما را در زمره راویان احادیث اهل بیت عصمت و طهارت محشور فرماید ، آمین .
- در اینجا مطالب کتاب خلاصة الفقه خاتمه یافته امید است مورد رضایتمندی خاطر مبارک حضرت ولی الله الأعظم امام زمان حجة بن الحسن المهدي ارواحنا فداء قرار گیرد .

والحمد لله أولاً و آخراً

فهرست خلاصه الفقه

موضوع	صفحه	موضوع	صفحه	موضوع	صفحه
منابع فقه شیعه	۵	سقوط شرط قبله	۴۸	سجده سهو	۸۱
اصول دین	۶	شرایط لباس نمازگذار	۴۹	روزه‌های مستحب	۸۵
فروع دین	۷	شرایط نماز جماعت	۵۰	روزه‌های حرام و مکروه	۸۶
ضروریات دین و مذهب	۸	شکهای صحیح	۵۱	مبطلات روزه	۸۷
گناهان کبیره	۹	شکهای باطل	۵۲	معدورین از روزه	۸۸
اقسام احکام فقه	۱۲	واجبات و مستحبات رکوع	۵۳	کفاره‌های روزه	۸۹
اقسام مکلفین	۱۳	واجبات سجود	۵۴	مکروهات روزه‌دار	۹۰
شرایط فتوی	۱۴	مستحبات سجود	۵۵	ثبوت هلال	۹۱
شناخت ائمه و فتوی	۱۶	سجده واجب و مستحب	۵۷	شرایط وجوب روزه	۹۳
ایمیتازات فقیه	۱۷	موارد اذان و اقامه	۵۹	موارد وجوب خمس	۹۴
انواع ولایتها	۱۸	موارد جواز عدول	۶۰	مستحقین خمس	۹۵
انواع عبادتها	۱۹	شرایط جمع و واجباتش	۶۲	معدنی که خمس دارد	۹۶
اقسام آنها	۲۴	مستحبات و مکروهات جماعت	۶۳	انفال	۹۶
مطهرات	۲۵	موجبات نماز آیات	۶۴	شناخت سادات	۹۷
نجاسات	۲۶	فضیلت و امتیاز مساجد	۶۵	چیزهایی که خمس ندارد	۹۸
موارد وضو	۲۸	محرمات مساجد	۶۷	کسانیکه محروم از خمس اند	۹۹
شرایط وضو	۲۹	مکروهات مساجد	۶۸	اقسام سادات	۱۰۰
مبطلات وضو	۳۰	شرایط وجوب زکات	۶۹	شرایط وجوب زکات	۱۰۲
آداب تخلی	۳۱	مستحقین زکات	۷۰	مستحقین زکات	۱۰۳
وضوهای مستحب	۳۲	نصاب شتر	۷۱	نصاب شتر	۱۰۴
کیفیت تیمم	۳۴	نصاب گاو و گوسفند	۷۱	نصاب گاو و گوسفند	۱۰۵
غسلهای واجب	۳۵	صدقات واجب	۷۲	صدقات واجب	۱۰۶
اقسام و شرایط غسل	۳۶	شرایط حج و استطاعت	۷۳	شرایط حج و استطاعت	۱۰۸
غسلهای مستحب	۳۷	عمره‌های واجب	۷۴	عمره‌های واجب	۱۰۹
نمازهای واجب	۴۰	مقاتها	۷۵	مقاتها	۱۱۰
ارکان و اجزاء نماز	۴۲	شرایط نایب در حج	۷۶	شرایط نایب در حج	۱۱۱
نمازهای مستحبی	۴۳	واجبات حج تمتع	۷۷	واجبات حج تمتع	۱۱۲
اماکن مکروه نماز	۴۴	موارد کفاره شتر	۷۸	موارد کفاره شتر	۱۱۳
مکروهات نمازگذار	۴۶	موارد کفاره گاو و گوسفند	۷۹	موارد کفاره گاو و گوسفند	۱۱۴
نشانه‌های قبله	۴۷	تروك احرام	۸۴	تروك احرام	۱۱۶

موضوع	صفحه	موضوع	صفحه	موضوع	صفحه
شرایط و واجبات طواف	۱۱۷	شرایط إجاره	۱۷۰	شرایط وقف شده	۲۲۳
اقسام جهاد	۱۲۰	ممنوعیت از إجاره	۱۷۱	شرایط عقد ازدواج	۲۲۶
کسانیکه ثواب جهاد میبرند	۱۲۱	حلاهای مجانی	۱۷۲	موجبات فسخ عقد	۲۲۷
شرایط وجوب جهاد	۱۲۲	وجوب عتق	۱۷۶	مستحبات ازدواج	۲۲۸
احکام شهید	۱۲۳	آزاد شدگان قهری	۱۷۷	زنائیکه ازدواج با آنان مکروه	۲۲۹
شرایط امر بمعروف	۱۲۶	شرایط مزارعه	۱۸۰	زنهاییکه حرام ابدی هستند	۲۳۰
مراتب امر بمعروف	۱۲۷	شرایط مساقات	۱۸۱	آنچه که ازدواج را بهم میزند	۲۳۱
انواع معروف	۱۲۸	اقسام زمین	۱۸۴	مواردی که نگاه به نامحرم	۲۳۱
حقهای واجب	۱۳۰	انواع حریم	۱۸۶	جایزاست	۲۳۲
موارد حرمت و کراهت	۱۳۲	احکام بیمه و حقوق	۱۸۹	زنهاییکه موقتاً حرام اند	۲۳۳
سلام	۱۳۲	شرایط بیمه	۱۹۰	احکام متعه	۲۳۴
چله‌های مشروع	۱۳۴	حقهای مشروع و نامشروع	۱۹۱	موارد کراهت جماع	۲۳۵
اقسام تولی و تبری	۱۳۸	ممنوعین از تصرف	۱۹۲	مکروهات شب	۲۳۶
اولیای خدا	۱۳۹	شرایط ضمان	۱۹۶	مواردیکه طرب جایزاست	۲۳۷
دشمنان خدا	۱۴۰	مبطلات کفالت	۱۹۷	مستحبات خوابیدن	۲۳۹
عقود لازمه	۱۴۴	شروط مسابقه با حیوان	۲۰۰	کسانیکه باشیر محرم	۲۴۲
عقود جائزه	۱۴۵	شرایط تیراندازی	۲۰۱	میشوند	۲۴۳
ایقاعات	۱۴۶	احکام نذر	۲۰۴	شرایط رضاع	۲۴۳
اقسام بیع	۱۴۷	شرایط عهد و سوگند	۲۰۵	اقسام طلاق	۲۴۶
شرایط متبایعین	۱۴۸	شرایط تزکیه	۲۰۸	شرایط طلاق	۲۴۷
شرایط عوضین	۱۴۹	شرایط شکار	۲۰۹	اقسام عده‌ها	۲۴۸
موارد صحت إکراه بر بیع	۱۵۰	حیوانهای حرام گوشت	۲۱۰	واجبات و مستحبات ولادت	۲۵۰
فروشهای ممنوع	۱۵۱	اجزای حرام حلال گوشت	۲۱۱	شرایط وصیت	۲۵۱
مزددهای حرام	۱۵۴	مستحبات دامداری	۲۱۲	بهترین شکل وصیتنامه	۲۵۲
کسبه‌های مکروه	۱۵۵	غذاهای حرام	۲۱۳	شرایط وصی	۲۵۴
انواع خیارها	۱۵۶	آداب غذا خوردن	۲۱۴	مستحبات و مکروهات محتضر	۲۵۵
شرایط مضاربه	۱۶۰	مکروهات غذا خوردن	۲۱۵	واجبات غسل میت	۲۵۶
شرایط حواله	۱۶۱	مستحبات آشامیدن	۲۱۶	مستحبات غسل میت	۲۵۷
موارد تعیین مدت	۱۶۲	مکروهات آشامیدن	۲۱۷		
شرایط ذمه	۱۶۶	غذاهای مستحب	۲۱۸		
ممنوعیت از رهن	۱۶۷	شرایط وقف و واقف	۲۲۲		

موضوع	صفحه	موضوع	صفحه	موضوع	صفحه
موارد حرمت غسل میت	۲۵۸	شرایط قبول شهادت	۲۸۶	موارد سقوط دیه	۳۰۹
واجبات کفن	۲۵۹	اقسام انکار دعوی	۲۸۷	دیه جنین	۳۱۱
مستحبات کفن	۲۶۰	موارد قبول شهادت زن	۲۸۹	دیه جراحتها	۳۱۲
مستحبات تشییع	۲۶۱	موارد رد شهادت زن	۲۹۰	دیه میت و اعضایش	۳۱۳
مکروهات تشییع	۲۶۳	کسیکه اقرارش حجت است	۲۹۱	دیه اعضای زنده	۳۱۴
واجبات نماز میت	۲۶۴	کسیکه اقرارش حجت نیست	۲۹۲	مواردیکه دیه برعاقله نیست	۳۱۸
مستحبات نماز میت	۲۶۵	موارد قبول ادعا	۲۹۳	چند کتاب فقهی	۳۲۲
واجبات ومحرمات دفن	۲۶۶	موارد حد قتل	۲۹۸	چند کتاب حدیث	۳۲۴
کیفیت تلقین	۲۶۷	مواردیکه دست قطع نمیشود	۲۹۹	فهرست ابواب کافی	۳۲۵
مستحبات دفن	۲۶۹	موارد محاصره غذائی	۳۰۲	نامه فقهی	۳۲۸
مکروهات دفن	۲۷۲	محکومین بحبس ابد	۳۰۳	موارد قاعده الزام	۳۳۷
موجبات وموانع ارث	۲۶۷	موجبات حد	۳۰۴	اشهر فقهای شیعه	۳۴۱
فروض ارث	۲۷۷	ثبوت قصاص و شرایطش	۳۰۵	تاریخ حوزه های فقهی	۳۴۹
ارث برادران	۲۷۹	قانون قصاص اعضا	۳۰۶	مسائل مستحدثه	۳۵۱
شرایط قاضی	۲۸۲	اقسام دیه ها	۳۰۸	سلسله روایتی نگارنده	۳۵۳
وظایف قاضی	۲۸۳				
آداب قضاوت	۲۸۴				
شرایط پذیرش دعوی	۲۸۵				

غلطنامه

غ	صحیح	صفحه	سطر
سلیقگی	سلیقگی	۱۶	۳
بششد	باشد	۲۴	۱۴
صومه های صومه های		۴۵	۲
درا	در	۵۶	۷
مران	مردان	۵۶	۱۳
قاوت	قساوت	۲۷۳	۷
لیثم	لثیم	۲۸۲	۱۴

تشکر

بدینوسیله از مساعی جمیل جناب آقای حاج عبدالله حبیبی قدردانی
میشود خداوند متعال بر توفیقات ایشان بیفزاید .

پ = نگارنده =